

Nieuwe Omgevingsvisie Overijssel

Omgevingseffectrapportage - OER fase 1

Provincie Overijssel

15 juni 2022

Project Nieuwe Omgevingsvisie Overijssel
Opdrachtgever Provincie Overijssel

Document Omgevingseffectrapportage - OER fase 1
Status Definitief 02
Datum 15 juni 2022
Referentie 122950/22-007.012

Projectcode 122950
Projectleider drs. M.J. Schilt
Projectdirecteur A.M. Springer-Rouwette MSc

Auteur(s) I.A.C. Al MSc, M.H. Prins MSc
Gecontroleerd door P.A. Feij MSc
Goedgekeurd door drs. M.J. Schilt

Paraaf

Adres Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. | Deventer
K.R. Poststraat 100-3
Postbus 186
8440 AD Heerenveen
+31 (0)513 64 18 00
www.witteveenbos.com
KvK 38020751

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Witteveen+Bos is gecertificeerd op basis van ISO 9001.

© Witteveen+Bos

Niets uit dit document mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt in enige vorm zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Witteveen+Bos noch mag het zonder dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd, behoudens schriftelijk anders overeengekomen. Witteveen+Bos aanvaardt geen aansprakelijkheid voor enigerlei schade die voortvloeit uit of verband houdt met het wijzigen van de inhoud van het door Witteveen+Bos geleverde document.

INHOUDSOPGAVE

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	7
1 INLEIDING: WAAROM EEN NIEUWE OMGEVINGSVISIE OVERIJSEL EN WAAROM EEN OER?	22
1.1 Leeswijzer	22
1.2 Waarom een Nieuwe Omgevingsvisie?	23
1.2.1 Ambities coalitieakkoord als vertrekpunt	23
1.2.2 Focus op grote uitdagingen	24
1.3 Waarom een omgevingseffectrapportage (o.e.r.)?	25
1.4 Samenhang tussen omgevingsvisie en omgevingseffectrapportage	25
1.5 Plangebied	26
1.6 O.e.r.-procedure	26
2 METHODOLOGIE VAN DIT OER	29
2.1 Het proces op hoofdlijnen	29
2.2 Rad voor de Overijsselse leefomgeving en vergelijkingskader	31
2.3 Methodologie beoordeling staat van de leefomgeving (referentiesituatie)	32
2.4 Methodologie beoordeling perspectieven	33
2.5 Methodologie beoordeling van de urgente opgaven	34
3 STAAT VAN DE LEEFOMGEVING	35
4 BESCHRIJVING PERSPECTIEVEN	43
4.1 Ontwikkeling van perspectieven	43
4.2 Perspectief 1: Geconcentreerd Overijssel	44
4.3 Perspectief 2: Zelfbewust Overijssel	45
4.4 Perspectief 3: Ontspannen Overijssel	47
4.5 Perspectief 4: Eigenwijs Overijssel	48
5 EFFECTBEOORDELING PERSPECTIEVEN	50

5.1	Milieukwaliteit en gezondheid	50
5.2	Veiligheidsrisico's	51
5.3	Klimaatadaptatie	53
5.4	Energietransitie	55
5.5	Natuurlijke hulpbronnen	57
5.6	Natuurlijke systemen	58
5.7	Natuur	61
5.8	Landschap en openbare ruimte	63
5.9	Economische vitaliteit	65
5.10	Ruimtelijke-economische structuur	66
5.11	Wonen en woonomgeving	68
5.12	Welzijn	69
6	CONCLUSIE EFFECTBEOORDELING PERSPECTIEVEN	73
6.1	Samenvatting effectbeoordeling perspectieven	74
6.1.1	Perspectief 1: Geconcentreerd Overijssel	74
6.1.2	Perspectief 2: Zelfbewust Overijssel	77
6.1.3	Perspectief 3: Ontspannen Overijssel	79
6.1.4	Perspectief 4: Eigenwijs Overijssel	81
6.2	Conclusie effectbeoordeling vier perspectieven	83
6.3	Keuze van het voorkeursperspectief Zelfbewust Overijssel	83
6.4	Aandachtspunten voor vervolg	84
7	EFFECTBEOORDELING URGENTE OPGAVEN	87
7.1	Herstel van het water- en bodemsysteem	87
7.1.1	Beschrijving voornemen	87
7.1.2	Conclusie effectbeoordeling	89
7.1.3	Aandachtspunten op basis van de effectbeoordeling	95
7.1.4	Advies bij nadere uitwerking	96
7.1.5	Effectbeoordeling voornemen per criterium	96
7.2	Nieuw beleid windenergie en herijking winduitsluitingsgebieden	109
7.2.1	Beschrijving voornemen	109
7.2.2	Conclusie effectbeoordeling	112
7.2.3	Aandachtspunten	115
7.2.4	Advies bij nadere uitwerking	116
7.2.5	Effectbeoordeling per criterium	116
8	DISCUSSIE EN AANBEVELINGEN	127
8.1	Leemten in kennis en onzekerheden in beoordeling vier perspectieven	127

8.2	Monitoring van de effecten van de Omgevingsvisie	128
	Laatste pagina	129
	Bijlage(n)	Aantal pagina's
I	Vergelijkingskader OER	2
II	Deelrapporten	

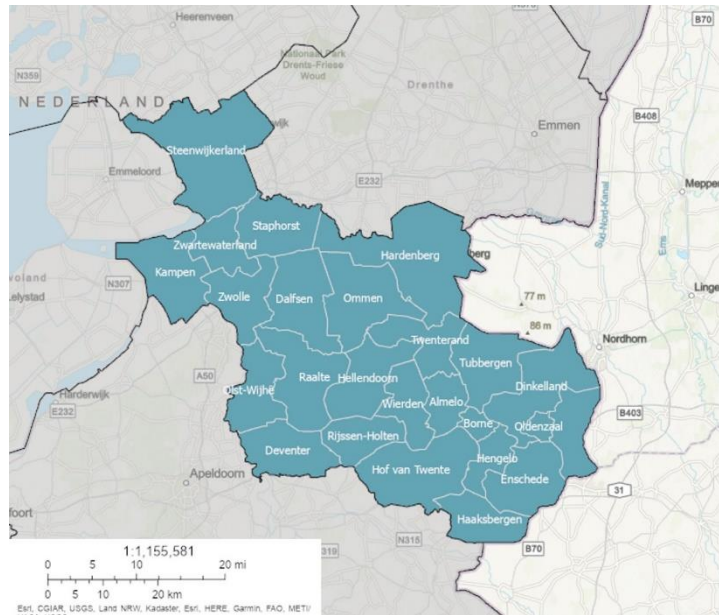
SAMENVATTING

De provincie Overijssel werkt aan een Nieuwe Omgevingsvisie. Dit is een visie op hoofdlijnen voor de lange termijn (2040), voor de héle provincie. In de Nieuwe Omgevingsvisie geeft de provincie richting aan het beleid voor de fysieke leefomgeving. Dit betekent dat de Nieuwe Omgevingsvisie gaat over het wonen, werken, recreëren en ondernemen in Overijssel. Maar ook over een gezond en veilig Overijssel.

In het coalitieakkoord 2019-2023 'Samen bouwen aan Overijssel' van juni 2019 hebben Gedeputeerde Staten (GS) van de provincie Overijssel de opdracht gekregen om te komen tot een integrale herziening van de Omgevingsvisie. Deze Nieuwe Omgevingsvisie bouwt deels voort op bestaande doelen en ambities. De focus ligt echter bij de volgende grote uitdagingen:

- 1 klimaatadaptatie, mitigatie en duurzame energie;
- 2 perspectief voor de landbouw en ontwikkeling van natuur;
- 3 verstedelijking en mobiliteit.

Deze uitdagingen spelen zich af op het schaalniveau van de provincie (of delen daarvan). Ze hebben impact op verschillende gebieden in Overijssel, op stromen en structuren (zoals het watersysteem en het mobiliteitsnetwerk), op wensen uit de samenleving, en op functies (zoals landbouw, wonen en natuur). Op verschillende plekken wordt de concurrentie om de beschikbare fysieke ruimte groter. Dat leidt tot ingewikkelde vraagstukken en dilemma's. De Nieuwe Omgevingsvisie geeft antwoord op de vraag welke ontwikkeling van de leefomgeving de provincie nastreeft, rekening houdend met de drie grote uitdagingen. Hierbij houdt de provincie rekening met de gebiedseigen identiteit van Overijsselse regio's en vier centrale waarden: gezondheid, sociale kwaliteit, duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit.

Waarom een Omgevingseffectrapport (OER)?

In de Nieuwe Omgevingsvisie worden keuzes gemaakt die een positieve of negatieve invloed kunnen hebben op de kwaliteit van de leefomgeving. Daarom wordt parallel aan het opstellen van de Nieuwe Omgevingsvisie een breed omgevingseffectrapport (OER) opgesteld. Dit rapport brengt effecten op de leefomgeving in beeld als gevolg van keuzes die in de Nieuwe Omgevingsvisie worden gemaakt. Het gaat daarbij om effecten op gebied van milieu (bijvoorbeeld natuur, bodem, water) en sociale en economische aspecten (zoals gezondheid, werkloosheid en bereikbaarheid). Door het opstellen van een OER is er aandacht voor de mogelijke gevolgen van de Nieuwe Omgevingsvisie voor de fysieke leefomgeving.

De Omgevingsvisie en het OER in twee fasen

De Nieuwe Omgevingsvisie en het OER worden in twee fasen opgesteld:

- **Fase 1:** in deze fase is Het Fundament voor de nieuwe omgevingsvisie vastgesteld door Provinciale Staten. Dit bestaat uit het 'WAT' (wat is de opgave, wat wil de provincie bereiken?), het 'WAAR' (op het niveau van deelgebieden) en het 'HOE' (hoe wordt het beleid uitgewerkt, welke rol hebben provincie en partners?). Daarnaast zijn twee 'urgente opgaven' uitgewerkt, waarvoor beleid wordt vastgesteld vooruitlopend op de Nieuwe Omgevingsvisie. Dit zijn (1) het vastleggen van een beleidsregel over het herstel van het bodem- en watersysteem en (2) het vaststellen van de windladder en

- winduitsluitingsgebieden in de Omgevingsverordening. Het OER fase 1 geeft informatie over de leefomgeving dat gebruikt wordt om keuzes te maken die in Het Fundament worden vastgelegd.
- **Fase 2:** in deze fase wordt met partners verder gewerkt aan de definitieve Omgevingsvisie, Omgevingsverordening en de Catalogus Gebiedskenmerken. Tegelijkertijd worden hiervan ook de omgevingseffecten in beeld gebracht in een aangevulde versie van het OER, het OER fase 2.

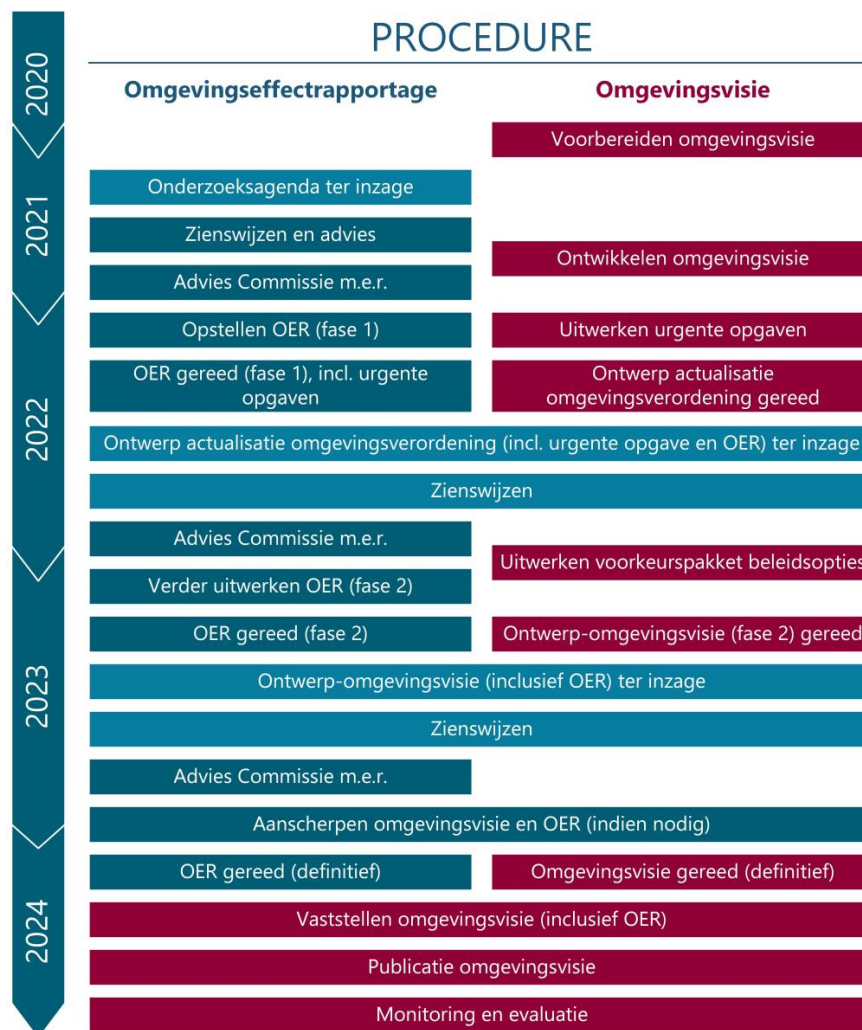
Dit OER gaat over OER fase 1. Het OER fase 2 verschijnt naar verwachting eind 2023.

Samenhang omgevingsvisie en OER

De Omgevingsvisie en het OER zijn parallel aan elkaar opgesteld, zodat ze elkaar versterken. Zo zijn mede op basis van inzichten van de leefomgeving (OER) vier perspectieven ontwikkeld waarmee de provincie invulling geeft aan de drie grote uitdagingen. Deze perspectieven zijn globale, onderscheidende beleidsalternatieven die het brede speelveld aan keuzes (beleidsopties) voor de provincie Overijssel weergeven. De vier perspectieven zijn vervolgens in het OER getoetst op de mogelijke effecten voor de leefomgeving. Ook zijn de twee urgente opgaven beoordeeld op de mogelijke effecten voor de leefomgeving.

Afbeelding 1 geeft de procedurestappen van de omgevingseffectrapportage in relatie tot de Omgevingsvisie weer.

Afbeelding 1 Procedurestappen van de omgevingseffectrapportage in relatie tot de Omgevingsvisie

De inzichten van de effectbeoordeling kunnen Provinciale Staten gebruiken om de koers en strategie in de Nieuwe Omgevingsvisie te bepalen: de voorkeursrichting. De beleidsopties van deze voorkeursrichting worden in OER fase 2 uitgewerkt tot een voorkeurspakket aan beleidsopties. Hiervan worden de omgevingseffecten onderzocht in OER fase 2. Ook geeft het OER fase 2 een aanzet tot monitoring van effecten op de leefomgeving.

Rad van de Overijsselse leefomgeving

In het OER worden de staat van de leefomgeving, de perspectieven, de urgente opgaven en de nieuwe omgevingsvisie en –verordening (deze volgt najaar 2023) beoordeeld op effecten op de leefomgeving. Hierbij is gebruik gemaakt van een zogenaamd ‘vergelijkingskader’ met twaalf onderzoeksthema’s. Het vergelijkingskader is vormgegeven als het Rad voor de Overijsselse leefomgeving, zie afbeelding 2. Het Overijsselse Rad is gebaseerd op het rad voor de leefomgeving zoals gebruikt in het OER van de Nationale Omgevingsvisie (NOVI).

Deze onderzoeksthema’s in het vergelijkingskader zijn onderverdeeld in vijf kwaliteitsaspecten die voor de provincie Overijssel relevant zijn: sociale kwaliteit, gezondheid, duurzaamheid, ruimtelijke kwaliteit en economische kwaliteit. Per onderzoeksthema zijn verschillende beoordelingscriteria onderscheiden.

Afbeelding 2 Rad van de Overijsselse leefomgeving

Wat is de huidige staat van de leefomgeving?

In tabel 1 is per onderzoeksthema de waardering van de staat van de leefomgeving weergegeven (referentiesituatie). De staat van de leefomgeving bestaat uit de huidige situatie (feitelijke staat van de leefomgeving) en de autonome ontwikkeling (de staat van de leefomgeving in 2040, zonder uitvoering van de Nieuwe Omgevingsvisie). Hieruit is af te leiden dat voor de meeste thema's aanvullend beleid nodig is om gestelde doelen te halen.

Tabel 1 Waardering referentiesituatie voor de twaalf onderzoeksthema's

Thema	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling
Milieu kwaliteit en gezondheid	redelijk	overwegend goed
Veiligheidsrisico's	matig	redelijk
Klimaatadaptatie	matig	slecht
Energietransitie	matig	matig
Natuurlijke hulpbronnen en grondstoffenkringloop	redelijk	slecht
Natuurlijke systemen	matig	slecht
Natuur	slecht	slecht
Landschap en openbare ruimte	redelijk	matig
Economische vitaliteit	redelijk	matig
Ruimtelijke-economische structuur	matig	matig
Wonen en woonomgeving	matig	matig
Welzijn	redelijk	redelijk

Een aantal concrete aandachtspunten op basis van de staat van de leefomgeving zijn:

- *Klimaatadaptatie*: Overijssel heeft te maken met neerslagtekorten en droogtestress en meerdere plekken zijn kwetsbaar voor wateroverlast. Door het ontbreken van concrete uitvoeringsmaatregelen is er veel onzekerheid over effecten en het behalen van ambities;
- *Energietransitie*: het beleid van de provincie Overijssel bevat nog onvoldoende concrete doelstellingen en/of maatregelen op het gebied van de energietransitie om zicht te geven op het behalen van doelstellingen in de toekomst. Ook zijn er knelpunten door tekort aan netcapaciteit en concurrerende ruimteclaims. Draagvlak voor energieprojecten is een aandachtspunt;
- *Natuurlijke hulpbronnen en grondstofkringloop*: de voorraad aan mineralen en fossiele hulpbronnen neemt af zolang deze hulpbronnen worden gewonnen;
- *Natuurlijke systemen*: er is sprake van bodemdaling, onder andere doordat het waterpeil wordt afgestemd op de gebruiksfuncties. Het waterbeheer in de provincie is nog niet voorbereid om zowel wateroverlast én watertekorten als gevolg van klimaatverandering te voorkomen. Toenemende perioden van droogte kunnen bodemdaling versnellen;
- *Natuur*: door verdroging en stikstofdepositie gaat de kwaliteit van natuur naar verwachting achteruit, ook buiten beschermde gebieden. Kleine, voor biodiversiteit belangrijke landschapselementen, zoals groene elementen in steden, verdwijnen als gevolg van toenemende ruimteclaims;
- *Landschap en openbare ruimte*: het behoud van waardevolle landschappen en archeologisch/gebouwd erfgoed staan onder druk. Op dit thema worden weinig (grootschalige) ontwikkelingen verwacht. Het is onzeker of bestaande maatregelen voldoende zijn om de kwaliteit te verbeteren;
- *Ruimtelijke-economische structuur*: er zijn sterke regionale verschillen op gebied van werkgelegenheid. In een aantal sectoren en grensgemeenten kan de werkloosheid toenemen als gevolg van automatisering/digitalisering en krimp. Ook is er sprake van een (toenemende) mate van leegstand van kantoren en winkels;

- *Wonen en woonomgeving*: als gevolg van de huidige woningtekorten en toename van het aantal huishoudens zijn er knelpunten op het gebied van woningbouw. Er is naar verwachting niet voldoende plancapaciteit om aan de gestelde ambities van de provincie te voldoen (60.000 woningen);
- *Welzijn*: de gemiddelde afstand die men in Overijssel moet afleggen voor voorzieningen ligt ver boven het Nederlands gemiddelde. Het is vergelijkbaar met andere rurale gebieden in Nederland. Als gevolg van krimp en schaalvergroting kunnen voorzieningen in dunbevolkte gemeenten verdwijnen, waardoor de toegankelijkheid van voorzieningen verder onder druk kan komen te staan.

Welke perspectieven zijn onderzocht?

Voor de Nieuwe Omgevingsvisie zijn vier perspectieven geformuleerd die het speelveld weergeven waarbinnen de provincie keuzes moet maken (afbeelding 3). Elk perspectief bestaat uit een samenhangend pakket van beleidsopties. De perspectieven zijn tot stand gekomen door te variëren op de volgende vier hoofdkeuzes:

- natuur versus techniek;
- systeemoplossing (en regisseren) versus deeloplossing (en faciliteren);
- concentreren en inbreiden versus spreiden en uitbreiden;
- scheiden versus verweven.

Afbeelding 3 De vier perspectieven

Wat zijn de effecten (kansen en risico's) van de vier perspectieven?

Het instrument Omgevingsvisie heeft een hoog abstractieniveau en de effecten vinden plaats over een lange termijn. Daardoor is het niet met volledige zekerheid te voorspellen wat de impact op de leefomgeving precies zal zijn. Daarom worden in de effectbeoordeling zowel mogelijke kansen als risico's gegeven. De concrete uitwerking van de Nieuwe Omgevingsvisie bepaalt in welke mate kansen en/of risico's zullen optreden.

De vier perspectieven en twee urgente opgaven zijn door middel van expert judgement¹ beoordeeld aan de hand van de beoordelingscriteria in het Rad voor de Overijsselse leefomgeving. Kansen en risico's zijn in beeld gebracht ten opzichte van de referentiesituatie (huidige situatie + autonome ontwikkeling) met een planhorizon van 2040. Het resultaat is gevisualiseerd in afbeelding 4.

De witte lijn en zwarte lijn verbeelden de waardering van respectievelijk de huidige situatie en referentiesituatie. De kansen en risico's zijn weergegeven met de groene en rode pijlen. Hoe groter én dikker de groene of rode pijl, hoe groter de kansen of risico's voor dat thema. De gezamenlijke omvang van de groene en rode pijl geven de bandbreedte weer voor de verwachte effecten. Bij een grote groene én rode pijl bestaat dus een grotere onzekerheid over de effecten. De lengte van de pijlen geeft enkel een indicatie van het bereik van de effecten aan (veel of weinig kansen). Het is geen absolute weergave van de daadwerkelijke beoordeling van de staat van de leefomgeving na uitvoering van het perspectief.

Vergelijking perspectieven

Uit de effectbeoordeling van de vier perspectieven blijkt dat het perspectief **Zelfbewust Overijssel** de grootste kansen met zich meebrengt op de meeste thema's door de inzet op grootschalige oplossingen, verweven met andere functies en passend bij het natuurlijke systeem. De kansen van Zelfbewust Overijssel kunnen voor een groot aantal thema's leiden tot een verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving en het halen van gestelde doelen.

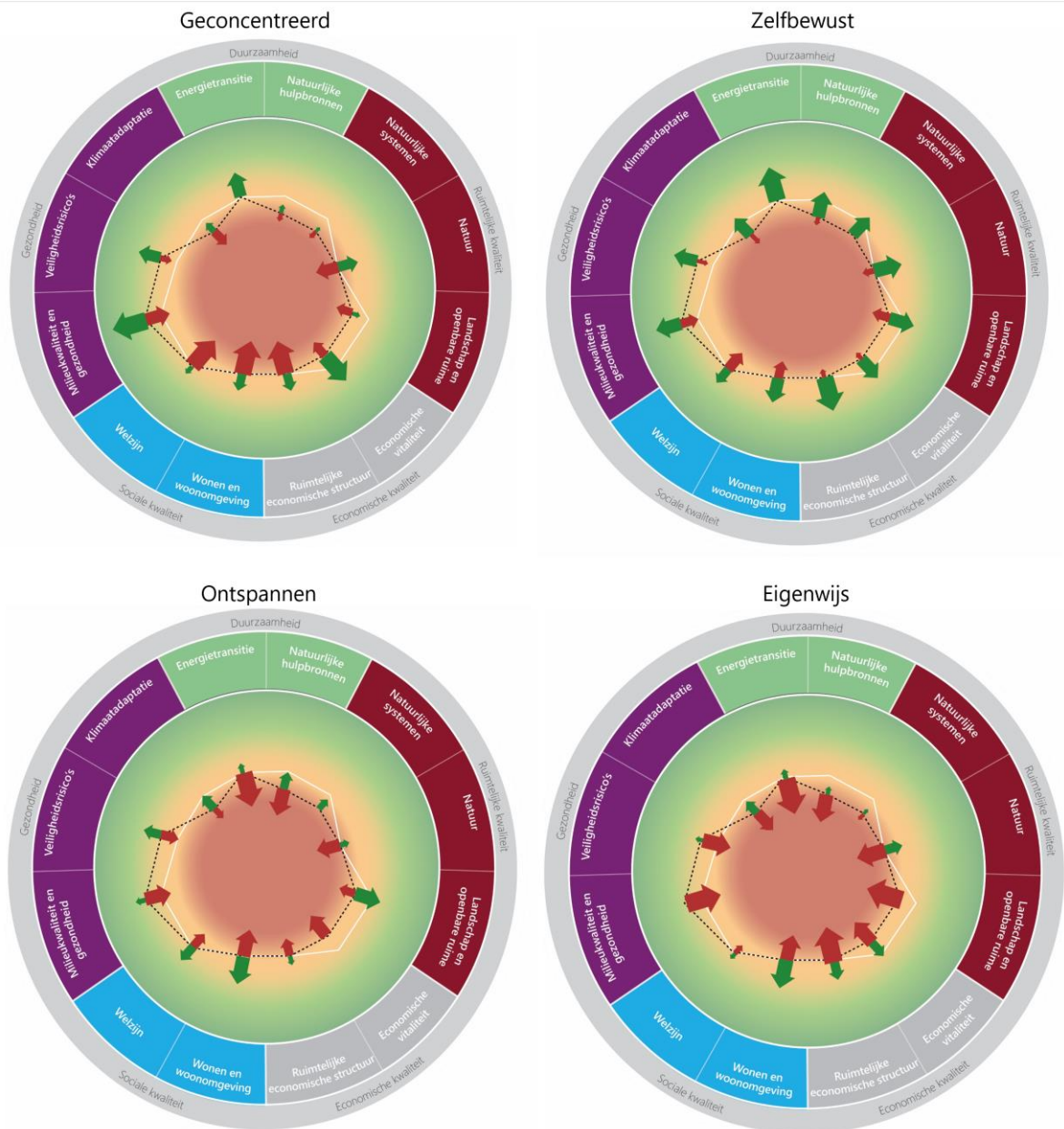
Het perspectief **Eigenwijs Overijssel** brengt voor de meeste thema's grote risico's met zich mee door een versnippering van maatregelen verspreid over de provincie, los van bestaande structuren en netwerken. Het perspectief **Ontspannen Overijssel** brengt voor de meeste thema's kleinere risico's met zich mee dan Eigenwijs Overijssel, maar de risico's zijn in de meeste gevallen wel groter dan de kansen. Ook in dit perspectief is de versnippering van maatregelen een belangrijke oorzaak. Door het grote aantal risico's is het bij de perspectieven Ontspannen en Eigenwijs Overijssel onzeker of gestelde beleidsdoelen voor de leefomgeving worden gehaald.

Perspectief **Geconcentreerd Overijssel** valt op door sterk wisselende beoordelingen tussen de thema's, met grote uitschieters in kansen en/of risico's. Dit leidt voor sommige thema's tot een verslechtering van de leefomgeving, en voor andere thema's juist tot een verbetering. De grote verschillen tussen de grote steden en het landelijk gebied, als gevolg van concentratie in steden en grootschalige oplossingen, zijn hiervan een belangrijke oorzaak.

Alle perspectieven brengen (grote) kansen met zich mee op de thema's Wonen en woonomgeving en Ruimtelijk-economische vitaliteit. Daarnaast brengen alle perspectieven risico's met zich mee op de thema's Milieukwaliteit en gezondheid, Klimaatadaptatie, Landschap en openbare ruimte en Wonen en woonomgeving. Geen van de perspectieven brengt grote risico's met zich mee op het thema Natuurlijke systemen.

¹ Elk criterium is door één of meerdere specialisten in het vakgebied op basis van kennis en ervaring beoordeeld.

Afbeelding 4 Rad van de leefomgeving voor de vier perspectieven

Huidige situatie
 Kansen perspectief ten opzichte van referentiesituatie*
 Referentiesituatie
 Risico's perspectief ten opzichte van referentiesituatie*

- De staat is overal goed, er zijn geen knelpunten (ambities worden overal gehaald)
- De staat is overwegend goed, lokaal zijn er wel wat knelpunten (ambities worden grotendeels gehaald)
- De staat is redelijk, verspreid zijn er knelpunten (ambities worden vaak wel, soms niet gehaald)
- De staat is matig, er zijn redelijk wat knelpunten (ambities worden soms gehaald)
- De staat is overal slecht, er zijn overtal knelpunten (ambities worden nergens gehaald)

Perspectief 1: Geconcentreerd Overijssel

Perspectief Geconcentreerd Overijssel gaat uit van een technische systeemoplossing, waarbij de nadruk ligt op concentratie, inbreiding en scheiding van functies. Geconcentreerd Overijssel heeft wisselende beoordelingen tussen thema's met grote uitschieters in kansen en/of risico's. De grote verschillen tussen de grote steden en het landelijk gebied zijn hiervan een belangrijke oorzaak. De nadruk op grootschalige oplossingen en concentratie leidt tot grote kansen op thema's als *Milieukwaliteit en gezondheid*, *Energietransitie* en *Economische vitaliteit*. Keerzijde zijn de grote risico's op gebied van *Welzijn*, *Wonen en woonomgeving* en *Ruimtelijke-economische structuur*. Deze zijn het gevolg van de verminderde investeringen en leefbaarheid op het platteland en in gebieden buiten de grote steden.

Voor de meeste thema's is het onzeker wat de impact van dit perspectief zal zijn en of de gestelde beleidsdoelen gehaald worden:

- *Milieukwaliteit en gezondheid*: in de grote steden nemen gezondheidsrisico's toe als gevolg van concentratie. Daarbuiten nemen gezondheidsrisico's af als gevolg van afname van activiteiten;
- *Welzijn*: Noaberschap komt onder druk te staan door het afnemen van draagvlak voor voorzieningen buiten de grote steden. Daarnaast neemt de kansongelijkheid buiten deze steden mogelijk toe en blijft er mogelijk onvoldoende ruimte over voor groen door stapelende ruimteclaims. Er zijn (beperkte) kansen voor bijvoorbeeld groeiende inclusiviteit in steden en afname van autogebruik in grote steden;
- *Klimaatadaptatie, Natuurlijke hulpbronnen, Natuurlijke systemen* en *Landschap en openbare ruimte*: Er zijn beperkte kansen én risico's, waardoor de kwaliteit van de leefomgeving nauwelijks verandert. Enerzijds blijven de grote steden kwetsbaar voor droogte en hitte door meer verharding, kan de bodem verder verdichten en uitputten en kan de waterkwaliteit verder afnemen doordat grootschalige en intensieve landbouw verder wordt doorgezet. Anderzijds kan versnippering van landschappen afnemen door concentratie in steden en biedt de inzet op compacte steden kansen voor het sluiten van kringlopen;
- *Ruimtelijke-economische structuur* en *Wonen en woonomgeving*: door het sterke concentratiebeleid op (binnen)steden bestaat in het landelijk gebied een groot risico op onvoldoende toename van woningbouwlocaties en verminderd de bereikbaarheid van banen;
- *Natuur*: de sterke verstedelijking biedt kansen voor vergroening van de randen van steden. Tegelijkertijd is er minder ruimte voor natuur door toenemend ruimtebeslag van andere functies.

Voor een aantal thema's zijn er voornamelijk kansen en worden doelen mogelijk wel gehaald:

- *Veiligheidsrisico's*: de kans op overstromingen neemt af door (grootschalige) versterking van regionale keringen. Ook leidt het stimuleren van langzaam verkeer in de grote steden tot minder verkeersslachtoffers;
- *Energietransitie*: er wordt ingezet op grootschalige, geclusterde opwek van hernieuwbare energie. Daarbij is een kanttekening dat er lokaal slechts beperkt meege profiteerd kan worden in de energietransitie. Aandachtspunt is dat bij een sterk top-down beleid initiatieven kunnen vertragen door een tekort aan draagvlak;
- *Economische vitaliteit*: door agglomeratievoordelen in de grote steden neemt de werkgelegenheid in deze steden toe. De sterke concentratie van economische activiteiten in grote steden leidt mogelijk wel tot een toenemende tweedeling tussen stad en platteland.

Perspectief 2 Zelfbewust Overijssel

Perspectief Zelfbewust Overijssel gaat uit van een natuurlijke systeemoplossing, waarbij de nadruk ligt op concentratie, inbreiding en verweving van functies. Bij dit perspectief zijn er op alle thema's meer kansen dan risico's en/of zijn kansen en risico's in balans. Het perspectief heeft grote kansen door de inzet op grootschalige oplossingen die zijn verweven met andere functies en passen bij het natuurlijke systeem. Op gebied van *Energietransitie* en *Ruimtelijke-economische structuur* bestaan de grootste kansen. De thema's *Milieukwaliteit en gezondheid*, *Welzijn*, *Wonen en woonomgeving* en *Landschap en openbare ruimte* kennen de grootste risico's. Dit komt door concentratie van activiteiten in stedelijke regio's waardoor verschillen tussen stedelijke regio's en het landelijk gebied worden vergroot.

Voor een aantal thema's is het onzeker of de gestelde beleidsdoelen gehaald worden. Bij sommige thema's zijn er grote risico's en bij andere thema's zijn de kansen beperkt, terwijl er nu al sprake is van een slechte of matige referentiesituatie. Bij de volgende thema's is het onzeker wat de impact van dit perspectief zal zijn:

- *Welzijn*: enerzijds brengen compacte, stedelijke regio's kansen om welzijn te verbeteren, anderzijds kan dit ook leiden tot eenzaamheid en sociale anonimiteit;
- *Landschap en openbare ruimte* en *Wonen en woonomgeving*: Zelfbewust Overijssel kent beperkte tot grote kansen, maar ook beperkte risico's. Zo leidt het aansluiten op natuurlijke omstandigheden tot kansen voor versterking van waardevolle landschappen en behoud van erfgoed. Maar deze aspecten kunnen door verstedelijking ook onder druk komen te staan.

Een aantal thema's kent met name kansen en beperkte risico's. Hierdoor worden doelen mogelijk gehaald:

- *Milieukwaliteit en gezondheid* en *Veiligheidsrisico's*: licht- en geurhinder in het landelijk gebied neemt af en het overstromingsrisico wordt kleiner door inzet van overloopgebieden;
- *Energietransitie*: er wordt ingezet op grootschalige, geclusterde opwek van hernieuwbare energie. Daarbij is een kanttekening dat er lokaal slechts beperkt meege profiteerd kan worden in de energietransitie. Aandachtspunt is dat bij een sterk top-down beleid initiatieven kunnen vertragen door een tekort aan draagvlak.
- *Ruimtelijke-economische structuur*: het vestigingsklimaat verbetert als gevolg van de concentratie in OV-bereikbare stedelijke regio's;
- *Klimaatadaptatie, Natuurlijke hulpbronnen, Natuurlijke Systemen, Natuur* en *Economische vitaliteit*: er worden concrete maatregelen genomen om droogte en wateroverlast aan te pakken, er wordt grootschalig ingezet op het verkorten van ketens in de landbouw en de bodemdaling neemt af door verandering van landgebruik. Hierdoor is de kans op verbetering voor deze thema's groot. Een kanttekening is dat een te sterk top-down beleid kan leiden tot een tekort aan draagvlak. Hierdoor kan implementatie van nieuwe initiatieven vertragen, waardoor kansen niet of in mindere mate verzilverd kunnen worden. Rekening houdend met de slechte uitgangssituatie kunnen hierdoor lokaal knelpunten blijven bestaan en worden doelen/ambities mogelijk slechts deels gehaald.

Perspectief 3 Ontspannen Overijssel

Perspectief Ontspannen Overijssel gaat uit van natuurlijke deeloplossingen, waarbij de nadruk ligt op spreiding, uitbreiding en verweving van functies. Ontspannen Overijssel kent geen grote kansen of risico's. De risico's zijn in de meeste gevallen wel groter dan de kansen. Dit wordt veroorzaakt door de versnippering van kleinschalige maatregelen. Versnippering door spreiding en inzet op kleinschalige oplossingen brengt risico's met zich mee op de thema's *Energietransitie, Natuur, Economische vitaliteit* en *Wonen en woonomgeving*. De kleinschaligheid van initiatieven kan mogelijk wel rekenen op meer draagvlak. Ook zijn er op lokaal niveau kansen door het aanpassen van het landgebruik aan het natuurlijk systeem, bijvoorbeeld voor de thema's *Natuurlijke systemen* en *Klimaatadaptatie*.

In het perspectief Ontspannen Overijssel is het voor de meeste thema's onzeker of de gestelde beleidsdoelen gehaald worden. Dit komt enerzijds door de grote risico's en anderzijds door beperkte kansen. Dit perspectief leidt daardoor naar verwachting niet tot een relevante verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving. Bij de volgende thema's is het onzeker wat de impact van dit perspectief is op de kwaliteit van de leefomgeving:

- *Milieukwaliteit en gezondheid*: er bestaan risico's doordat licht- en geurhinder provincie breed toenemen als gevolg van verspreide ontwikkeling van functies (industrie, landbouw, energie);
- *Veiligheidsrisico's* en *Welzijn*: de kleinschalige aanpak brengt onzekerheden met zich mee voor het verbeteren van waterveiligheid in de gehele provincie. De aanpak is mogelijk te versnipperd om problemen voor gehele stroomgebieden aan te pakken. Daarnaast kan concentratie van activiteiten in West-Overijssel leiden tot meer verkeersslachtoffers;
- *Energietransitie, Natuurlijke hulpbronnen, Natuur* en *Economische vitaliteit*: er is sprake van een versnippering van initiatieven over de provincie (o.a. CO₂-reductie, natuurbescherming, sluiten kringlopen). De kleinschaligheid van de initiatieven kunnen enerzijds mogelijk rekenen op meer draagvlak, maar zijn anderzijds kwetsbaar in hun efficiëntie en bereik. Aangezien er niet tot nauwelijks kansen zijn bij deze thema's is het waarschijnlijk dat knelpunten voor deze thema's blijven bestaan. De

uitwerking van dit perspectief kan mogelijk leiden tot nieuwe knelpunten, waardoor de kwaliteit van de leefomgeving voor deze thema's verder achteruit gaat;

- *Wonen en woonomgeving*: enerzijds is er door spreiding van woningbouw potentieel meer areaal beschikbaar. Anderzijds is er door de kleinschaligheid van woningbouwprojecten een risico op versnippering, waardoor mogelijk te weinig woningen worden gebouwd op bepaalde locaties of voor bepaalde doelgroepen;
- *Natuurlijke systemen*: bodemdaling kan op lokale schaal verminderen door het vernatten van het veenweidegebied in de Kop van Overijssel en door gedeeltelijke omschakeling naar natuurinclusieve landbouw neemt de watervraag af;
- *Ruimtelijke-economische structuur* en *Klimaatadaptatie*: de woon-werkafstand in de al slecht bereikbare kernen kan toenemen en maatregelen om negatieve gevolgen van klimaatverandering tegen te gaan hebben slechts een lokaal effect.
- *Landschap en openbare ruimte*: het perspectief kent beperkte tot grote kansen. Onder andere door versterking waardevolle landschappen en aansluiten van nieuwe ontwikkelingen bij regionale identiteit.

Perspectief 4 Eigenwijs Overijssel

Perspectief Eigenwijs Overijssel gaat uit van een technische deeloplossingen, waarbij de nadruk ligt op spreiding, uitbreiding en scheiding van functies. Eigenwijs Overijssel kent voor de meeste thema's grote risico's. Deze worden veroorzaakt door een versnippering van maatregelen verspreid over de provincie, los van bestaande structuren en netwerken. De grootste risico's zijn er voor de thema's *Milieu kwaliteit en gezondheid*, *Energietransitie*, *Landschap en openbare ruimte* en *Ruimtelijke-economische Structuur*. Doordat initiatieven van onderop worden gestimuleerd zijn er ook kansen voor kleinschalige initiatieven met draagvlak, bijvoorbeeld op het gebied van *Wonen en woonomgeving* en *Natuur*. Deze kansen zijn voor bijna alle thema's kleiner dan de risico's.

In perspectief Eigenwijs Overijssel is het voor alle thema's onzeker of de gestelde beleidsdoelen gehaald worden. Hierdoor zal er naar verwachting geen relevante verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving optreden. Bij alle thema's is het onzeker wat de impact van dit perspectief is, bijvoorbeeld:

- *Milieu kwaliteit en gezondheid* en *Veiligheidsrisico's*: luchtverontreiniging en geluidsoverlast in gehele provincie nemen toe als gevolg van uitbreiding en spreiding los van bestaande structuren en netwerken. Door spreiding van activiteiten los van het bestaande OV-netwerk neemt het autoverkeer toe en de verkeersveiligheid af.
- *Welzijn* en *Natuurlijke Systemen*: het perspectief brengt voor beide thema's beperkte kansen en beperkte risico's met zich mee, waardoor het doelbereik voor deze thema's klein is.
- *Energietransitie*, *Klimaatadaptatie*, *Natuurlijke hulpbronnen*, *Natuur*, *Landschap en openbare ruimte* en *Ruimtelijke-Economische structuur*: droogte in de gehele provincie kan toenemen als gevolg van verspreide bebouwing in het groen; door verharding wordt er minder water vastgehouden. Daarnaast wordt broeikasgasreductie niet gestimuleerd en kunnen kleinschalige energie-initiatieven leiden tot versnippering van het energielandschap. Hoewel bottom-up initiatieven kansen met zich mee brengen op het gebied van draagvlak, zijn zij ook kwetsbaarder. Door versnippering van de natuur kan de kwaliteit van natuur buiten natuurgebieden verder afnemen.
- *Landschap en openbare ruimte*: doordat er geen kansen zijn is het waarschijnlijk dat de knelpunten voor dit thema blijven bestaan. De uitwerking van dit perspectief kan mogelijk zelfs resulteren in nieuwe knelpunten, waardoor de situatie op het gebied van landschap en openbare ruimte verder achteruit gaat;
- *Economische vitaliteit* en *Wonen en woonomgeving*: de werkgelegenheid kan op lokale schaal groeien, maar door versnippering is er een risico dat bedrijvigheid wegstroomt naar andere provincies of het buitenland.

Keuze voor het voorkeursperspectief Zelfbewust Overijssel

Bij Provinciale Staten is er steun voor de door Gedeputeerde Staten gekozen voorkeursrichting Zelfbewust Overijssel. In Zelfbewust Overijssel vervult de provincie een regierol met als uitgangspunt de veerkracht van het natuurlijke systeem. Gedeputeerde Staten werken dit voorkeursperspectief uit in het 'Fundament voor de Nieuwe Omgevingsvisie'. Het Fundament is gebaseerd op een aantal inhoudelijke en sturingsprincipes. Op de wijze van sturing zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- duidelijk zijn en keuzes maken;

- een heldere sturing;
- sturen op kwaliteit;
- met oog voor identiteit.

Op de inhoud zijn de volgende vier leidende principes gedefinieerd:

- 1 water- en bodemsysteem als basis;
- 2 krachtige complementaire DUS-regio's;
- 3 wees zuinig met de ruimte en de natuurlijke voorraden;
- 4 voortbouwen op onze sterke netwerken.

Na vaststelling van dit Fundament door Provinciale Staten in het najaar van 2022, werkt de provincie het Fundament, samen met partners, verder uit in een Nieuwe Omgevingsvisie.

Welke aandachtspunten zijn er bij het maken van hoofdkeuzes voor de Omgevingsvisie?

Uit de effectbeoordeling van de perspectieven komen verschillende kansen en risico's en grote en kleine aandachtspunten. In fase 2 moeten deze in overweging genomen worden bij het samenstellen van een voorkeurspakket van beleidsopties door de Gedeputeerde en Provinciale Staten van Overijssel:

- *Klimaatadaptatie: werk concrete maatregelen uit tegen knelpunten op gebied hittestress en wateroverlast.* Er zijn in de referentiesituatie onvoldoende concrete maatregelen tegen hittestress en wateroverlast voorhanden, waardoor knelpunten ontstaan. Het uitwerken van concrete maatregelen die het tegengaan van hittestress en wateroverlast een plek geven is een aandachtspunt voor het voorkeurspakket aan beleidsopties;
- *Energietransitie: betrek Regionale Energie Strategieën bij keuzes in de Omgevingsvisie.* Naast de Nieuwe Omgevingsvisie wordt ook gewerkt aan de Regionale Energie Strategieën (RES). Er bestaat onzekerheid over het behalen van doelen op het gebied van energieopwek. Onder andere doordat de RES'en nog geen kwalitatieve of ruimtelijke invulling hebben gekregen. Door maatregelen concreet vast te leggen, wordt de onzekerheid over het behalen van de energiedoelstellingen kleiner en kunnen de leefomgevingseffecten van deze maatregelen beter meegewogen worden in de besluitvorming van de Nieuwe Omgevingsvisie;
- *Onzekerheid over behalen van KRW-doelstellingen:* het behalen van de KRW-doelen vraagt een overkoepelende, samenhangende aanpak in het voorkeurspakket aan beleidsopties. De gevolgen voor het niet halen van de doelen kunnen groot zijn. Het is van belang om in de overwegingen mee te nemen wat de gevolgen zijn van het niet behalen van de KRW-doelen in of na 2027;
- *Onzekerheid over het behalen van de natuurdoelstellingen:* in de referentiesituatie is sprake van een achteruitgang van de biodiversiteit buiten natuurgebieden. Ondanks de beperkte kansen van de perspectieven om de kwaliteit van de natuur te verbeteren bestaat het risico dat de staat van leefomgeving voor het thema natuur verder verslechtert. Tevens is in de perspectieven nog niet duidelijk welke kaders de Nieuwe Omgevingsvisie stelt aan activiteiten die mogelijk negatieve effecten hebben op Natura 2000-gebieden;
- *Onzekerheid over het behalen van doelstellingen op het gebied van erfgoed en archeologie:* door de intensivering van het landgebruik en toenemende druk op de ruimte, zijn er in de referentiesituatie knelpunten voor het behoud van archeologie, gebouwd erfgoed en cultuurlandschap. Geen van de perspectieven biedt echter grote kansen om deze knelpunten tegen te gaan, terwijl de meeste perspectieven mogelijk tot (grote) risico's kunnen leiden;
- *Concentratie leidt mogelijk tot ruimtelijk socio-economische tweedelingen:* door sterk concentratiebeleid gericht op de steden bestaat er een risico op ruimtelijke tweedeling tussen het stedelijke en landelijke gebied. In de uitwerking van de Omgevingsvisie dient ook voor het landelijk gebied duidelijk invulling gegeven te worden aan de verschillende thema's om kansen te creëren of risico's te beperken;
- *Uitwerking thema's inclusiviteit en (sociale) veiligheid ontbreekt in de perspectieven:* in de uitwerking van de perspectieven is geen specifieke aandacht besteed aan de thema's inclusiviteit en (sociale) veiligheid. Bij de uitwerking van het voorkeurspakket van beleidsopties dient expliciet aandacht te worden gegeven aan deze thema's. Zo kunnen er maatregelen genomen worden om het voorzieningenniveau hoog te houden of eisen gesteld worden om het gevoel van veiligheid te verbeteren. Bij de uitvoering dient gelet worden op het tegengaan van ruimtelijk-economische segregatie, omdat dit kan leiden tot een verslechtering van de ervaren (sociale) veiligheid;

- *Bodemdaling: geen maatregelen om bodemdaling ten noorden van Almelo tegen te gaan:* binnen de perspectieven richt het tegengaan van bodemdaling zich op de Kop van Overijssel. Ten noorden van Almelo is ook sprake van bodemdaling, maar hiervoor bevatten de perspectieven geen uitwerking. Dit is een aandachtspunt voor de verdere uitwerking.

Wat zijn de effecten van de urgente opgaven?

In OER fase 1 zijn twee 'urgente opgaven' uitgewerkt. Dit zijn opgaven waarvoor vooruitlopend op het vaststellen van de definitieve Omgevingsvisie, alvast omgevingsbeleid wordt vastgesteld door Provinciale Staten. Het betreft hier het vastleggen van een beleidsregel ten aanzien van het herstel van het bodem- en watersysteem en het vaststellen van de windladder en winduitsluitingsgebieden in de Omgevingsverordening.

Herstel van het bodem- en watersysteem

De provincie Overijssel heeft de ambitie om te komen tot een toekomstbestendig landelijk gebied door het versterken van het bodem- en watersysteem. Als eerste stap is de provincie voornemens een aanvullende regel op te nemen in de omgevingsverordening onder artikel 2.1.5: **'In de toelichting op bestemmingsplannen wordt onderbouwd dat de nieuwe ontwikkelingen die het bestemmingsplan mogelijk maakt, bijdragen aan het herstel van de balans in het water- en bodemsysteem'**.

Het OER beoordeelt de effecten van deze beleidsregel op het niveau van de provincie. De kansen en risico's zijn gevisualiseerd in afbeelding 4. Ter illustratie is ook de visualisatie van de kansen en risico's van perspectief Zelfbewust Overijssel opgenomen, het perspectief waar Gedeputeerde Staten haar voorkeur voor heeft uitgesproken. Dit voornemen is een eerste stap in het toewerken naar een klimaatadaptief en robuust systeem, en is daarmee een invulling van een deel van de ambities uit perspectief Zelfbewust Overijssel.

Met de beleidsregel moeten nieuwe ontwikkelingen bijdragen aan het herstel van de balans in het bodem- en watersysteem. Door het beter vasthouden van water en gebieden te vernatten neemt droogte af (*Klimaatadaptatie*). Tegelijkertijd neemt in vernatte gebieden het risico op wateroverlast bij extreme neerslag toe. Door het aanpassen van de teelt aan de omstandigheden zijn er minder ingrepen nodig in *Natuurlijke Systemen*. Dat kan een positief effect hebben op bodemvruchtbaarheid en waterbeschikbaarheid. Herstel van de balans van het bodem- en watersysteem biedt kansen voor de ontwikkeling van habitattypen en de kwaliteit van de *Natuur* buiten beschermde gebieden. Het vernatten van veenweidegebieden draagt bij aan het tegengaan van veenoxidatie en daarmee uitstoot van broeikasgassen (*Energietransitie*). Het herstellen en hermeanderen van beken biedt kansen voor een betere waardering van het *Landschap en openbare ruimte*, doordat deze een natuurlijker uitstraling hebben. Tot slot zijn er ook risico's voor woningbouwlocaties (*wonen en woonomgeving*). Veenweidegebieden zijn namelijk minder geschikt voor grootschalige woningbouw en extreme vernatting kan in bepaalde situaties tot problemen leiden voor bestaande woningen.

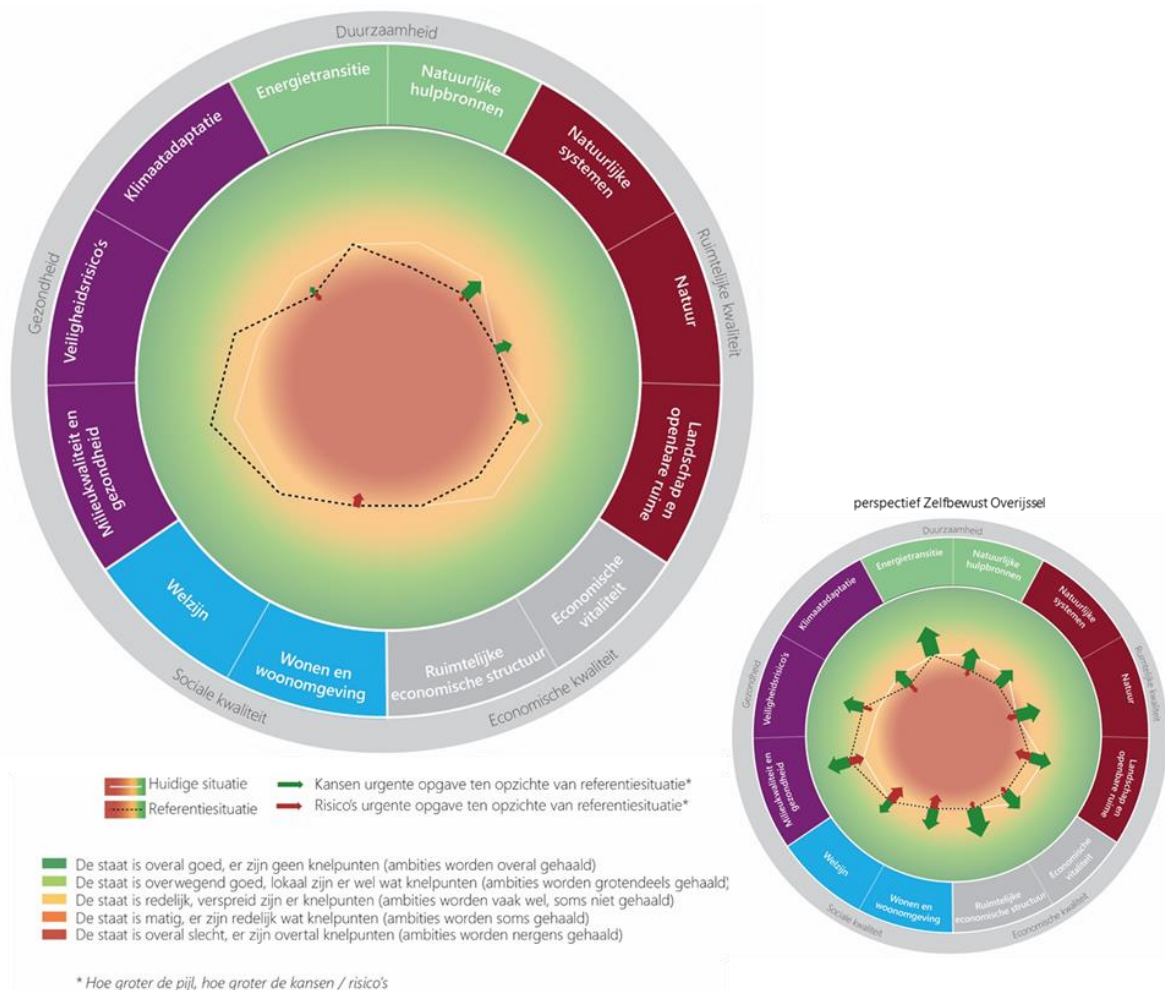
Uit de effectbeoordeling komen de volgende aandachtspunten naar voren voor de verdere uitwerking van het beleidsvoorstel:

- *onzekerheid over effecten vanwege 'open' normstelling:* de uitwerking van de beleidsregel bevat nog geen duidelijk toetsingskader met een duidelijk kwaliteitsniveau en strikt gedefinieerde ondergrens. Vanwege het ontbreken hiervan is het moeilijk in te schatten welke effecten de aanscherping van de verordening heeft in concrete situaties. Ook is onzeker of ambities wel gehaald worden. Naast restricties kunnen ook stimulerende instrumenten nodig zijn;
- *onzekerheid over het bereiken van de beoogde systeemveranderingen met kleinschalige ontwikkelingen:* de aanvullende regel in de omgevingsverordening richt zich op nieuwe ontwikkelingen die een bestemmingsplan mogelijk maakt. Dit zullen vaak kleinschalige, individuele ontwikkelingen zijn. Het herstel van het water- en bodemsysteem richt zich daarentegen op een systeemverandering. Een enkele ontwikkeling binnen een bestemmingsplan kan maar beperkt effect uitoefenen op het watersysteem, waardoor de precieze impact op de omgeving onzeker is;
- *onzekerheid over aanpassingen aan bestaande ontwikkelingen en risico op versnippering:* de aanvullende regel in de omgevingsverordening richt zich op nieuwe ontwikkelingen terwijl aanpassingen aan het water- en bodemsysteem ook invloed heeft op bestaande ontwikkelingen. Dit is nu niet volledig

beoordeeld. Daarnaast kan de focus op nieuwe ontwikkelingen leiden tot een versnippering van maatregelen in een gebied, met lokale verschillen in het gewenste waterpeil. Dit maakt goed peilbeheer lastig;

- *geef inzicht in doorlooptijd en stappenplan*: geef bij het uitwerken van een toetsingskader ook de beoogde doorlooptijd en stappenplan van de beoogde systeemverandering mee. Hierdoor krijgen nieuwe én bestaande initiatieven zicht op wanneer ze aan welke (systeem)eisen moeten voldoen;
- *samenwerking met gebiedspartners*: voor de uitvoering van maatregelen die leiden tot het herstel van de balans in het bodem- en watersysteem, zoals aanpassing van het waterpeil, is samenwerking met gebiedspartners, zoals het waterschap, voor nodig. Belanghebbenden dienen daarom betrokken te worden bij de verdere uitwerking.

Afbeelding 5 Rad van de Overijsselse leefomgeving voor de aanvullende beleidsregel herstel van het bodem- en watersysteem op schaal van de gehele provincie

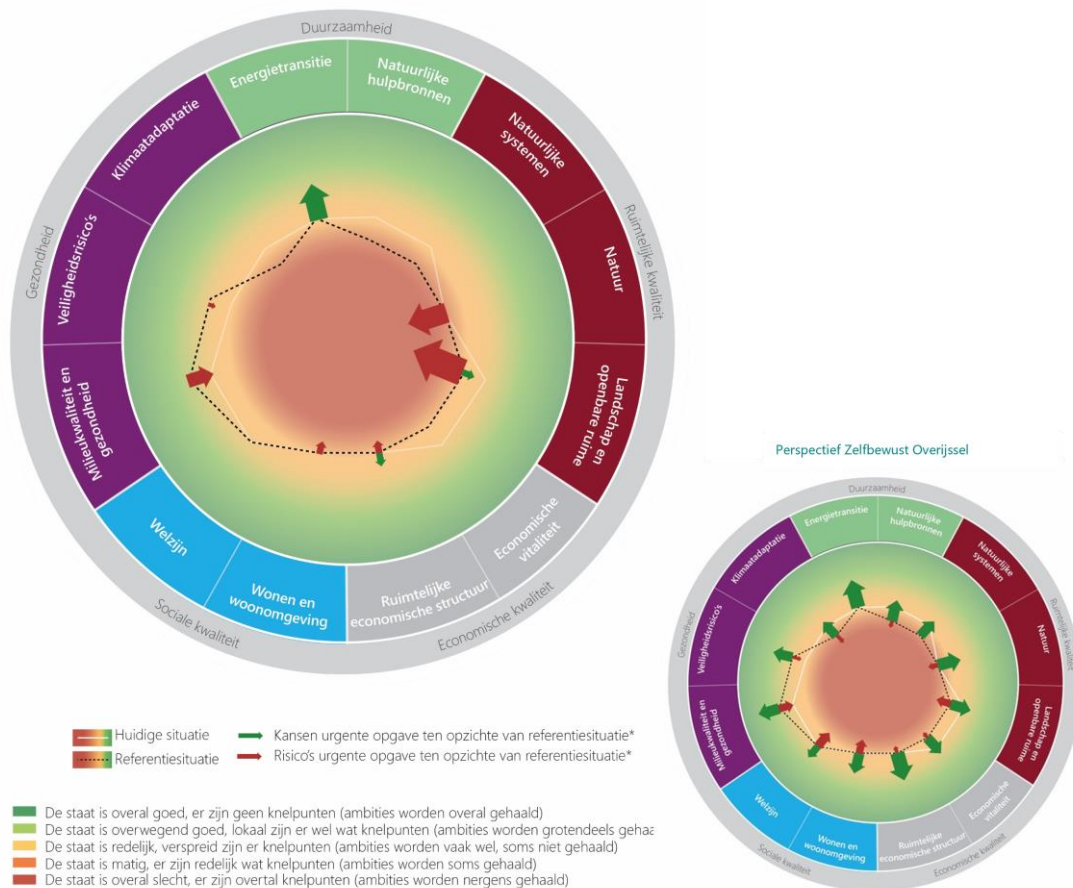
Nieuw beleid windenergie en herijking winduitsluitingsgebieden. De provincie Overijssel voert een wijziging door in het ruimtelijk beleid voor windenergie. Sommige gebieden die voorheen uitgesloten waren voor de ontwikkeling van windturbines zijn nu niet meer uitgesloten. Hiermee komen in potentie meer gebieden beschikbaar voor de realisatie van windenergie. Om de effecten van deze wijziging te analyseren zijn de mogelijke windlocaties die voortvloeien uit het huidige beleid, met uitsluitingsgebieden, vergeleken met de nieuwe situatie zonder de uitsluitingsgebieden. Door de voorgestelde wijziging verandert het Nationale landschap van een uitsluitingsgebied naar een ja, mits gebied. NNN-gebieden veranderen van uitsluitingsgebieden naar 'nee, tenzij' gebieden

Uit een eerste analyse blijkt dat in Noordoost-Twente beperkt ruimte is voor grote windturbines, mogelijk wel beperkt voor kleinere turbines. Het vrijkomen van het andere Nationale Landschap - de IJsseldelta, met daarin de Mastenbroekerpolder - maakt grootschalige windontwikkeling mogelijk mits het voldoet aan de 'mits' criteria. Het vrijkomen van de NNN-gebieden, die een lagere trede en hogere bescherming hebben en daarmee minder voorkeur genieten zorgt voor beperkte nieuwe windlocaties.

Het OER beoordeelt de effecten van deze wijziging. De kansen en risico's zijn gevisualiseerd in afbeelding 6.

Lichtschittering en geluid van windturbines vormen een risico omdat Nationale Landschappen en NNN-gebieden doorgaans dunbevolkt, weinig verlicht en relatief stil zijn (*Milieukwaliteit en gezondheid*). Binnen het thema *Veiligheid* zorgt de cumulatie van veiligheidsrisico's voor een vergroting van de het risico op milieurampen/ongevallen. Een toename van potentiële ontwikkellocaties voor windenergie biedt kansen om de ambitie ten behoeve van de *Energietransitie* te halen. Voor *Natuur* worden risico's voorzien doordat grotere clusters van windturbines vooral mogelijk zijn in open polders, waar ook vogels graag verblijven. Deze kunnen slachtoffer worden van aanvaringen met windturbines. Windturbines vormen een risico op aantasting van bestaande open en halfopen *landschappen*. In de Mastenbroekerpolder komt ruimte beschikbaar om grootschalig windturbines te ontwikkelen. Hierdoor ontstaat een coherent landschap waar de windturbines bij elkaar staan en onderdeel uitmaken van het landschap.

Afbeelding 6 Rad van de Overijsselse leefomgeving voor de wijziging in ruimtelijk windbeleid

Uit de effectbeoordeling komen de volgende aandachtspunten naar voren:

- *planMER*: deze effectenanalyse is geen planMER voor de RES. Het is wenselijk voor het algehele beleid op windenergie en andere duurzame energiebronnen een eigen planMER procedure te doorlopen waarin de effecten van dit beleid voor de gehele provincie goed in beeld gebracht worden;
- *maatschappelijke onrust*: het ontwikkelen van windturbines kan maatschappelijke onrust veroorzaken. Door bewoners vanaf een vroeg stadium mee te laten denken en niet alleen de lasten maar ook de lusten van een windpark te hebben kan de onrust verminderd worden;
- *clustering*: om clustering van windturbines in de provincie te realiseren is het noodzakelijk dat er provinciale sturing komt op de totstandkoming van windturbines. Wanneer de windontwikkeling op gemeentelijk niveau bepaald wordt, kan er versnippering ontstaan in het landschap door windturbines;
- *grondpositie Mastenbroekpolder*: het niet langer uitsluiten van de Mastenbroekerpolder kan zorgen voor veel vraag naar grondpositie en een heropleving van initiatieven in deze regio. Het is aan te raden om dit proces actief te begeleiden als overheden, om zo willekeur en onrust te voorkomen.

Monitoring

Gezien de onzekerheid in de effecten van het beleid van de nieuwe omgevingsvisie is goede monitoring van belang. Parallel aan de OER stelt de provincie daarom een monitoringstool op. Na een actualisatie van de huidige staat van de leefomgeving zal de monitor met regelmaat geactualiseerd. Het doel is om de ontwikkeling van de leefomgeving in beeld te hebben zodat indien nodig tijdig bijgestuurd kan worden.

1

INLEIDING: WAAROM EEN NIEUWE OMGEVINGSVISIE OVERIJSEL EN WAAROM EEN OER?

De provincie Overijssel werkt aan een Nieuwe Omgevingsvisie. Parallel aan de visievorming wordt een breed omgevingseffectrapport (OER) opgesteld dat aansluit bij het integrale karakter van de Nieuwe Omgevingsvisie. Naast de klassieke thema's in een milieueffectrapport (MER), is in het OER ook aandacht besteed aan sociale en economische aspecten. Hiermee krijgen alle aspecten van de fysieke leefomgeving gestructureerd aandacht.

Dit hoofdstuk gaat in op de aanleiding voor het herzien van het omgevingsbeleid. Tevens bevat het hoofdstuk een toelichting op de samenhang tussen Omgevingsvisie en omgevingseffectrapportage. Het hoofdstuk sluit af met een beschrijving van de wettelijke procedure.

Deze versie van het OER bevat enkel een effectbeoordeling van de vier perspectieven en de twee urgente opgaven. In OER fase 2 zal het OER worden aangevuld met een beoordeling van het Voorkeurspakket aan beleidsopties en wordt de monitoring verder uitgewerkt (naar verwachting najaar 2023).

1.1 Leeswijzer

Onderstaande tabel geeft weer hoe dit OER is opgebouwd en welke informatie de hoofdstukken bevatten.

Tabel 1.1 Opbouw OER

Hoofdstuk	Inhoud
1. Inleiding	waarom een Nieuwe Omgevingsvisie? Waarom een OER? Van welke procedure maakt dit rapport onderdeel uit?
2. Methodologie van dit OER	welke methodologie is gehanteerd in dit OER? Hoe zijn de staat van de leefomgeving, perspectieven en Voorkeurspakket aan beleidsopties uitgewerkt en beoordeeld?
4. Staat van de leefomgeving	wat is de referentiesituatie voor de Nieuwe Omgevingsvisie?
3. Beschrijving perspectieven	hoe zijn de perspectieven opgebouwd?
5. Effectbeoordeling perspectieven	wat zijn de grootste kansen en risico's van de vier perspectieven? Wat zijn de aandachtspunten voor het vervolg?
6. Conclusie effectbeoordeling perspectieven	wat zijn de belangrijkste conclusies van de effectbeoordeling van de vier perspectieven?
7. Effectbeoordeling urgente opgaven	wat zijn de kansen en risico's van de twee urgente opgaven (herstel bodem- en watersysteem en windladder)? Wat zijn de aandachtspunten voor het vervolg?

Hoofdstuk	Inhoud
8. Discussie en aanbevelingen	welke kennis ontbreekt er en welke onzekerheid is er over de onderzochte milieueffecten?
Bijlagen	bijlage I Vergelijkingskader bijlage II Deelrapporten

1.2 Waarom een Nieuwe Omgevingsvisie?

1.2.1 Ambities coalitieakkoord als vertrekpunt

In het coalitieakkoord 2019-2023 'samen bouwen aan Overijssel' van juni 2019 hebben Gedeputeerde Staten (GS) de opdracht gekregen om te komen tot een integrale herziening van de Omgevingsvisie. Deze herziening van de Omgevingsvisie (2020-2022) gaat verder dan een revisie of actualisatie, zie het kader hieronder.

'De herziening vindt plaats op basis van onder meer de gestelde ambities in het coalitieakkoord, en met aanvulling van een vierde rode draad: gezondheid. Sturing op de samenhang van de opgaven en een heldere koers voor het landelijk gebied en voor de verbinding tussen stad en land worden hierin uitgewerkt. Belangrijk onderdeel van de herziening is dat deze plaatsvindt op basis van brede betrokkenheid uit de samenleving en Provinciale Staten en maximaal aansluit op de Omgevingswet' (uit: coalitieakkoord Samen bouwen aan Overijssel 2019-2023).

Hiermee grijpt de Nieuwe Omgevingsvisie in op zowel de inhoud van het beleid als op de wijze van samenwerken en sturen. Het proces tot het komen van de Nieuwe Omgevingsvisie doet een uitdrukkelijk beroep op interactie met Provinciale Staten en de samenleving.

Wat is een omgevingsvisie?

De omgevingsvisie is een integrale visie met strategische hoofdkeuzes van beleid voor de fysieke leefomgeving voor de lange termijn (2030 en verder). Concreet betekent dit dat de omgevingsvisie onder meer ingaat op de samenhang tussen ruimte, water, milieu, natuur, landschap, verkeer en vervoer, infrastructuur en cultureel erfgoed.

Inhoudelijk gaat de visie in ieder geval in op de volgende onderdelen:

- de visie bevat een beschrijving van hoe het ervoor staat in de provincie, op hoofdlijnen welke ontwikkelingen gewenst zijn, wat juist behouden moet blijven en het te voeren integrale beleid;
- de visie houdt rekening met een aantal principes, zoals het voorzorgbeginsel en 'de vervuiler betaalt';
- ook gaat de omgevingsvisie in op de sturingsfilosofie van de provincie en de eigen rol in relatie tot anderen bij het realiseren van de doelstellingen uit de visie;
- de omgevingsvisie duidt de provinciale belangen en voorziet ze van een motivatie.

De omgevingsvisie is vormvrij en bindt alleen de provincie zelf. Tegelijk met de Nieuwe Omgevingsvisie wordt de omgevingsverordening herzien. De verordening is ook bindend voor gemeenten, waterschappen, burgers en bedrijven.

1.2.2 Focus op grote uitdagingen

De Nieuwe Omgevingsvisie bouwt deels voort op bestaande doelen en ambities. Zo blijven de brede kernthema's sociale kwaliteit, economische kwaliteit, ruimtelijke kwaliteit en duurzaamheid uit de huidige Omgevingsvisie relevant. Hieraan is een nieuw kernthema toegevoegd: gezondheid. Sinds de oorspronkelijke Omgevingsvisie uit 2017 heeft zich een aantal grote ontwikkelingen aangediend. Denk aan het Klimaatakkoord, de NOVI en haar regionale uitwerkingen in Agenda Oost en NOVI-regio Zwolle, de landbouwvisie van het ministerie van LNV (landbouw, natuur en voedselkwaliteit), het nieuwe landelijke coalitieakkoord met haar Nationale Programma Landelijk Gebied en het nieuwe provinciale coalitieakkoord (2019-2023). Deze ontwikkelingen vragen om een nieuwe richting en daarmee een nieuwe visie. Om deze ontwikkelingen een plek te geven heeft de provincie drie 'grote uitdagingen' gedefinieerd. Deze uitdagingen omvatten de grootste opgaven waarover de provincie in de nieuwe visie keuzes maakt en doelen voor opstelt.

De drie grote uitdagingen die provincie Overijssel heeft gedefinieerd zijn:

1 *klimaatadaptatie, mitigatie en duurzame energie:*

in de hele provincie zijn de gevolgen van een veranderend klimaat te merken. In Twente bijvoorbeeld, zorgt te weinig water voor droogte. Dit heeft invloed op de natuur en de landbouw. Een ander voorbeeld is bodemdaling in het veenweidegebied, wat zorgt voor een bijdrage aan CO₂-uitstoot. De provincie wil deze effecten zoveel mogelijk voorkomen. Aan de veranderingen die niet voorkomen kunnen worden moet een plek gegeven worden in de fysieke leefomgeving;

2 *perspectief voor de landbouw en ontwikkeling van natuur:*

uitdaging is om tot een samenhangend beleid te komen voor alle ruimtegebruikers in het landelijk gebied. Het bekijken van functies en vraagstukken die op elkaar ingrijpen moet in samenhang gebeuren. Dit geldt voor landbouw, maar net zo goed voor water, klimaatadaptatie, natuur, energie, enzovoorts. Ruimte is schaars, het benodigd ruimtebeslag om opgaven te realiseren is groot. Dit vraagt om een nieuw evenwicht tussen landbouw, natuur en biodiversiteit, en tussen beschermen en benutten;

3 *verstedelijking en mobiliteit:*

steeds meer mensen willen wonen in Overijssel. Tot 2040 heeft de provincie een uitdaging om 60.000 woningen te bouwen. Voor een deel om te voorzien in de overloop vanuit de Randstad, voor een deel om bij te bouwen voor de autonome groei van de bevolking. Op sommige plekken wordt krimp verwacht. Naast de groei van de bevolking is er ruimte nodig voor duurzame mobiliteit binnen de Daily Urban Systems van de steden, kernen en dorpen om deze bereikbaar en leefbaar te houden. Ook over de grens. De aanstaande energietransitie vraagt veel van de Overijsselse leefomgeving en samenleving. Het voorkomen van hittestress en wateroverlast en de biodiversiteit versterken zijn van belang, zodat de Overijsselse steden, kernen en dorpen een veilige gezonde en aangename plek blijven om te leven.

De uitdagingen zijn aangemerkt als 'groot' omdat ze spelen op (boven)regionale schaal en invloed hebben op de ruimtelijke ontwikkeling van verschillende gebieden in Overijssel, op stromen en structuren (zoals het watersysteem en het mobiliteitsnetwerk), op wensen uit de samenleving en op functies (als landbouw, wonen, natuur). Alle drie de uitdagingen kennen onderliggende opgaven die vaak in samenhang moeten worden aangepakt, omdat ze onderling afhankelijk zijn. Denk daarbij in het bijzonder aan de samenhang in opgaven, zoals op het gebied van klimaat, water, natuur en landbouw.

Op verschillende plekken wordt de concurrentie om de ruimte groter. Dat leidt tot ingewikkelde vraagstukken en dilemma's. De Nieuwe Omgevingsvisie geeft antwoord op de vraag hoe de provincie binnen deze grote uitdagingen in onderlinge samenhang ruimte geeft voor ontwikkeling met het oog op de gebiedseigen identiteit van Overijsselse regio's en realisatie van belangrijke waarden als gezondheid, sociale kwaliteit, economische kwaliteit, duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit.

1.3 Waarom een omgevingseffectrapportage (o.e.r.)?

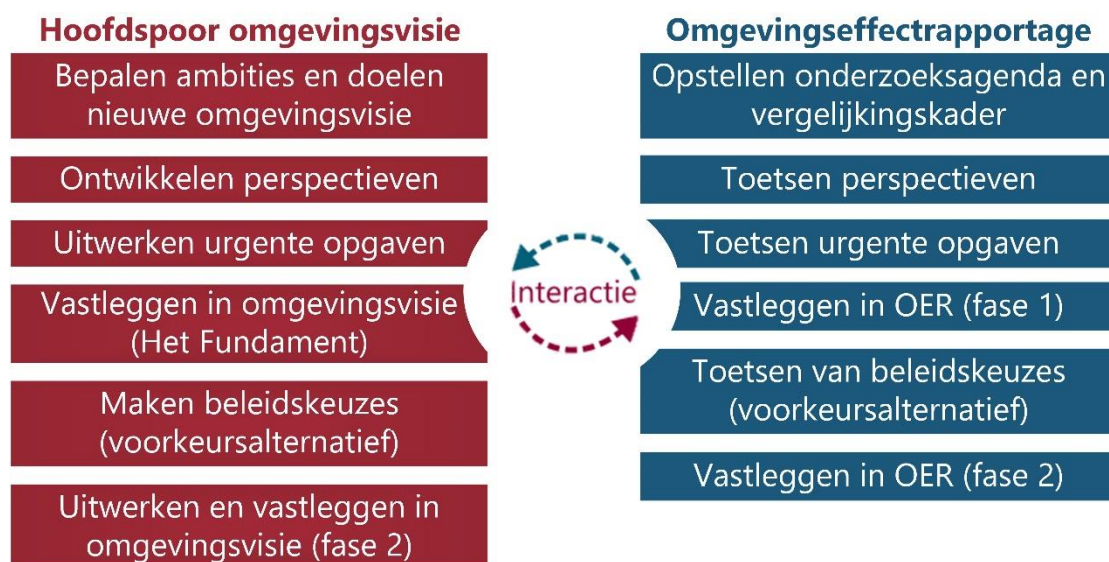
Ten behoeve van de Nieuwe Omgevingsvisie van de provincie wordt een omgevingseffectrapportage (o.e.r.) doorlopen. De Nieuwe Omgevingsvisie geeft namelijk kaders voor toekomstige ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving en vormt daarmee een kader voor toekomstige activiteiten. Deze ontwikkelingen kunnen belangrijke gevolgen voor de kwaliteit van de leefomgeving hebben. In dit OER is relevante informatie over de mogelijke effecten van beleidsopties op de leefomgeving in beeld gebracht, zodat het milieubelang volwaardig meegewogen kon worden bij de gemaakte keuzes.

In dit omgevingseffectrapport (OER) zijn de effecten van de voorgenumen ontwikkelingen en reële alternatieven ('perspectieven') in beeld gebracht. Ook beschrijft het OER welke maatregelen er genomen kunnen worden om eventuele negatieve gevolgen voor de kwaliteit van de leefomgeving te voorkomen of te beperken. Naast de klassieke thema's in een milieueffectrapport is in dit OER aandacht besteed aan sociale en economische aspecten. Hiermee krijgen alle aspecten van de fysieke leefomgeving gestructureerd aandacht. Vanwege deze integrale benadering en de verbrede scope van de Omgevingswet wordt de term omgevingseffectrapportage gebruikt in plaats van de wettelijke term milieueffectrapportage (m.e.r.) of milieueffectrapport (MER).

1.4 Samenhang tussen omgevingsvisie en omgevingseffectrapportage

Het doorlopen van de o.e.r. loopt gelijk op met het opstellen van de Nieuwe Omgevingsvisie (zie afbeelding 1.1). Hierdoor ontstaat er een wisselwerking tussen visie en OER. Deze aanpak heeft als meerwaarde een bewuste en integrale afweging van keuzes voor de fysieke leefomgeving. Ook krijgen de effecten op de kwaliteit van de leefomgeving hierdoor een volwaardige plaats in de besluitvorming. Het resultaat is een samenhangende, toekomstbestendige en inspirerende Nieuwe Omgevingsvisie voor Overijssel. In hoofdstuk 2 is de samenhang tussen o.e.r. en omgevingsvisie en bijbehorend proces nader toegelicht.

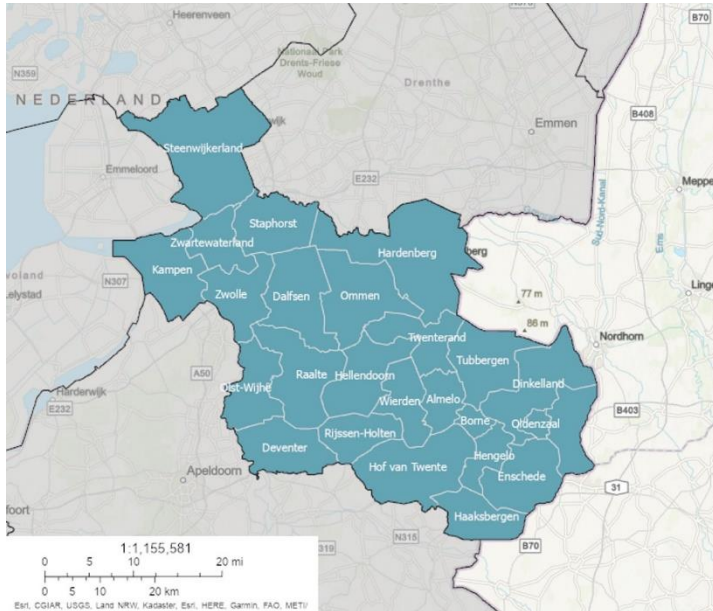
Afbeelding 1.1 Samenhang tussen de Nieuwe Omgevingsvisie en omgevingseffectrapportage op hoofdlijnen

1.5 Plangebied

Het plangebied van de Nieuwe Omgevingsvisie omvat het gehele grondgebied van de provincie Overijssel, zie afbeelding 1.2. Ook voor het studiegebied, daar waar sprake is van te verwachten, significante effecten als gevolg van de Nieuwe Omgevingsvisie, wordt gekeken naar de gehele provincie en waar relevant daarbuiten.

Afbeelding 1.2 Provincie Overijssel, plangebied van de Nieuwe Omgevingsvisie en dit OER

1.6 O.e.r.-procedure

Wettelijke plicht voor opstellen van het OER

Onder de Omgevingswet, die naar verwachting op 1 januari 2023 in werking treedt, is in afdeling 16.4 de milieueffectrapportage voor plannen en programma's geregeld. Onder de huidige wetgeving is een vergelijkbare regeling opgenomen in afdeling 7.2 van de Wet milieubeheer. Voor plannen die kaderstellend zijn voor te nemen m.e.r.-(beoordelings-)plichtige besluiten moet een (plan-)MER, in dit geval het OER, opgesteld worden. De Nieuwe Omgevingsvisie voldoet aan deze verplichting.

Daarnaast moet op basis van de Omgevingswet een plan-MER opgesteld worden wanneer een Passende Beoordeling op grond van de Wet natuurbescherming noodzakelijk is. Dit is het geval als significant negatieve effecten voor de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden niet op voorhand kunnen worden uitgesloten. Dit geldt ook voor de Nieuwe Omgevingsvisie. Daarom zullen de effecten op Natura 2000-gebieden en bijbehorende soorten in beeld worden gebracht in een Passende Beoordeling bij de uitwerking van het Voorkeurspakket in OER fase 2.

Tot slot worden in samenhang met het Fundament voor de Nieuwe Omgevingsvisie in OER fase 1 een tweetal 'urgente opgaven' uitgewerkt. Dit zijn opgaven waarvoor separaat omgevingsbeleid en uitvoeringsinstrumenten met de benodigde planologisch-juridische status worden uitgewerkt en ter besluitvorming aan de Provinciale Staten worden voorgelegd. Het betreft hier het vastleggen van een beleidsregel ten aanzien van het herstel van het bodem- en watersysteem en het vaststellen van de windladder en winduitsluitingsgebieden. In beide gevallen is het nieuwe omgevingsbeleid kaderstellend voor m.e.r.-plichtige activiteiten. Daarom worden beide urgente opgaven ook in dit OER beoordeeld.

Initiatiefnemer en Bevoegd Gezag

In de m.e.r./o.e.r.-procedure voor de Nieuwe Omgevingsvisie is de provincie Overijssel zowel Initiatiefnemer als Bevoegd Gezag. Gedeputeerde Staten zijn verantwoordelijk voor de voorbereiding van de Nieuwe Omgevingsvisie en het OER. Zij treden op als Initiatiefnemer. De Nieuwe Omgevingsvisie wordt vastgesteld door Provinciale Staten. Provinciale Staten vormen daarmee het Bevoegd Gezag. Ook heeft de provincie gezorgd voor een ambtelijke scheiding van de rollen van Initiatiefnemer en Bevoegd Gezag.

Procedure

Vaststellen onderzoeksagenda

De formele procedure is gestart met een kennisgeving van het voornemen tot het opstellen van een OER voor de Nieuwe Omgevingsvisie. Op basis van de onderzoeksagenda heeft de provincie de wettelijke adviseurs (de regiodirectie van het ministerie van EZ en Klimaat, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en de inspectie van het ministerie van I&W) en relevante bestuursorganen (de gemeenten en waterschappen binnen de provincie Overijssel, de aangrenzende provincies en relevante bestuursorganen in Duitsland) geraadpleegd. Op deze manier kreeg eenieder de gelegenheid te reageren en is de Commissie m.e.r. om advies gevraagd. De reacties en adviezen zijn voorgelegd aan Provinciale Staten, waarna de reikwijdte en het detailniveau van het OER definitief werd vastgesteld. De vastgestelde onderzoeksagenda met de adviezen van de Commissie m.e.r. en de Nota van Antwoord vormde het vertrekpunt voor het OER en voor het maken van de Nieuwe Omgevingsvisie.

OER fase 1

Op 11 januari 2022 hebben de Gedeputeerde Staten van Overijssel besloten om de Nieuwe Omgevingsvisie in twee fasen tot stand te brengen. Fase 1 vindt plaats tot het najaar van 2022 en bestaat uit het vaststellen van het Fundament voor de Nieuwe Omgevingsvisie door Provinciale Staten. In het Fundament worden normerende en richtinggevende beleidsuitspraken vastgelegd over het 'WAT' (wat is de opgave, wat wil de provincie bereiken?), het 'WAAR' (op gebiedsniveau) en het 'HOE' (de wijze van uitwerking van het beleid, met de gewenste rol van de provincie en partners). Het Fundament bevat daarmee op hoofdlijnen het nieuwe beleid van de Nieuwe Omgevingsvisie.

Daarnaast worden in fase 1 een tweetal 'urgente opgaven' uitgewerkt. Dit zijn opgaven waarvoor separaat omgevingsbeleid en uitvoeringsinstrumenten met de benodigde planologisch-juridische status worden uitgewerkt en ter besluitvorming aan de Provinciale Staten worden voorgelegd. Het betreft hier het vastleggen van een beleidsregel ten aanzien van het herstel van het bodem- en watersysteem en het vaststellen van de windladder en winduitsluitingsgebieden in de omgevingsverordening. De effectbeoordeling van deze opgaven in het OER is één van de achtergronddocumenten bij het vaststellen van de gewijzigde omgevingsverordening en doorloopt daarmee de wettelijke procedure die daarbij hoort. Het OER wordt tegelijkertijd met de ontwerp-omgevingsverordening ter inzage gelegd. Eenieder kan een zienswijze indienen. Tegelijkertijd wordt de Commissie m.e.r. om advies gevraagd. Zienswijzen en adviezen worden opgenomen in een Nota van Beantwoording en waar nodig verwerkt in de verdere uitwerking van het OER in OER fase 2.

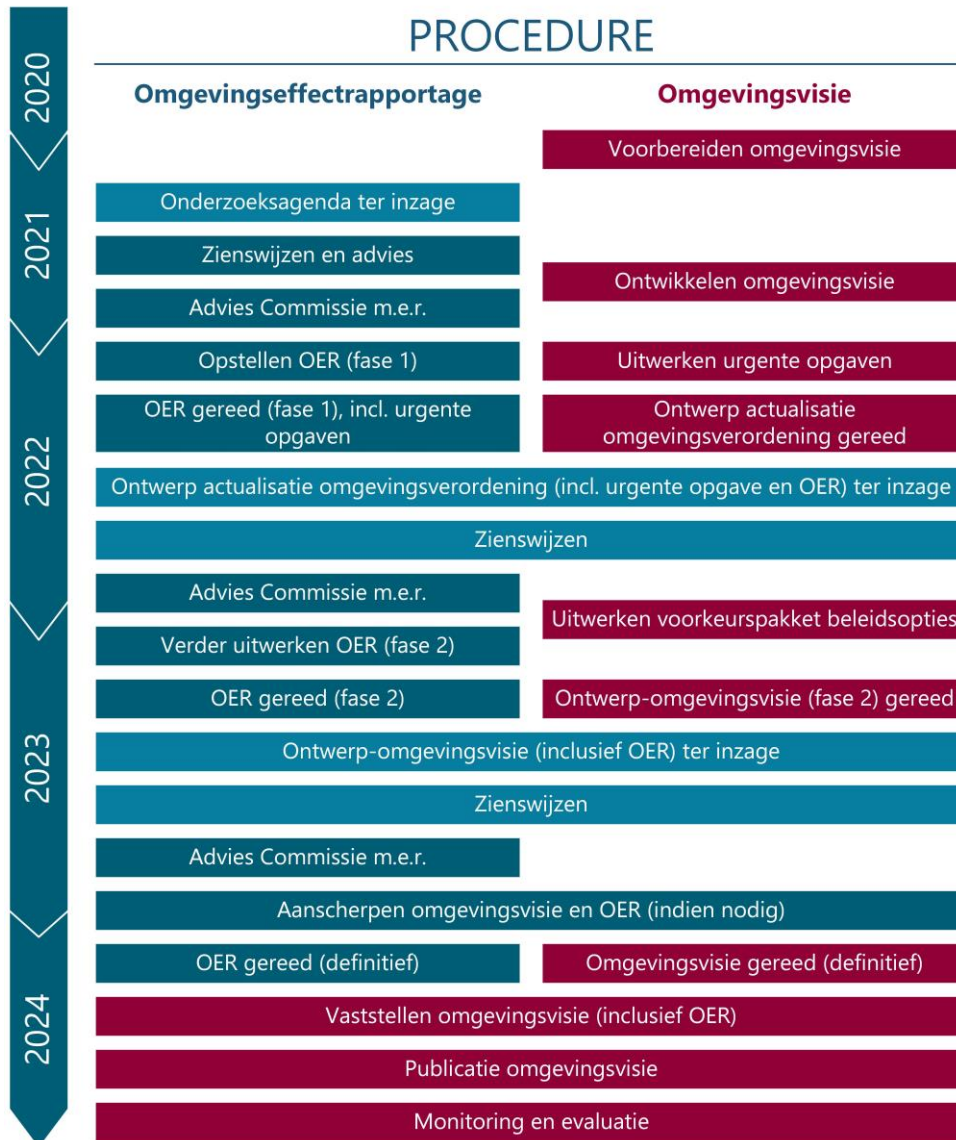
OER fase 2

Vervolgens wordt in fase 2 tussen de vaststelling van het Fundament en het vaststellen van een Nieuwe Omgevingsvisie (voorjaar 2024) met partners en wettelijke adviseurs verder gewerkt aan gebiedsgerichte agenda's en/of programma en uitvoeringsinstrumenten, die integraal opgenomen worden in de definitieve Nieuwe Omgevingsvisie, omgevingsverordening en Catalogus Gebiedskenmerken. Hiervan worden de omgevingseffecten onderzocht in OER fase 2.

Het aangevulde OER is één van de achtergronddocumenten bij de ontwerp-Omgevingsvisie en doorloopt daarmee de wettelijke procedure die daarbij hoort. Zo wordt het OER tegelijkertijd met de ontwerp-Omgevingsvisie ter inzage gelegd. Eenieder kan een zienswijze indienen. Tegelijkertijd wordt de Commissie m.e.r. om advies gevraagd. Zienswijzen en adviezen worden verwerkt in een Nota van Beantwoording.

Afbeelding 1.3 bevat een overzicht van de stappen in het proces en de procedure.

Afbeelding 1.3 Procedurestappen van de omgevingseffectrapportage in relatie tot de Omgevingsvisie

Passende beoordeling

Op grond van artikel 2.8 van de Wet Natuurbescherming dienen de gevolgen van een plan op Natura 2000-gebieden, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen voor dat gebied passend te worden beoordeeld. In dit OER zijn de effecten van de verschillende perspectieven (zie hoofdstuk 4) op de natuurlijke kenmerken van Natura 2000-gebieden beschreven en beoordeeld op een wijze die aansluit bij het detailniveau van zowel de Omgevingsvisie Overijssel als het bijbehorende Omgevingseffectrapport (OER). Onderhavig OER bevat daarmee de passende beoordeling van het voorkeursalternatief Zelfbewust Overijssel en de Urgente Opgaven nieuw beleid windenergie en herstel bodem- en watersysteem, in lijn met artikel 2.8 van de Wet natuurbescherming.

2

METHODOLOGIE VAN DIT OER

Het OER brengt in beeld wat de effecten van de Nieuwe Omgevingsvisie zijn op de leefomgeving. De aanpak hiervoor is gebaseerd op het proces dat door de VNG en de Commissie m.e.r. is ontwikkeld naar aanleiding van praktijkproeven (te raadplegen via: <https://vng.nl/publicaties/praktijkproef-afwegingskader-omgevingsvisie>). Dit hoofdstuk geeft een samenvatting van de gehanteerde methodiek. Het hoofdstuk begint met een korte toelichting op het onderzoeksproces op hoofdlijnen. Vervolgens gaat paragraaf 2.2 dieper in op het gehanteerde vergelijkingskader en het Rad van de Overijsselse leefomgeving. Paragrafen 2.3 en 2.4 geven een toelichting op de gehanteerde beoordelingsmethodiek voor respectievelijk de staat van de leefomgeving en de vier perspectieven. Het hoofdstuk sluit af met een toelichting op de methodologie van de effectbeoordeling van de urgente opgaven.

2.1 Het proces op hoofdlijnen

In OER fase 1 en 2 worden zeven hoofdvragen voor de fysieke leefomgeving van de provincie Overijssel in beeld gebracht en beoordeeld. Het gaat hierbij om de volgende vragen:

- 1 wat is de huidige staat en kwaliteit van de leefomgeving?
- 2 hoe ontwikkelt de leefomgeving zich autonoom?
- 3 welke integrale perspectieven (alternatieven) volgen uit de concretisering van de grote uitdagingen?
- 4 wat zijn de effecten van deze perspectieven op de leefomgeving?
- 5 wat zijn de effecten van de zogeheten urgente opgaven op de leefomgeving?
- 6 wat zijn de effecten van het Voorkeurspakket van beleidsopties dat in de Nieuwe Omgevingsvisie wordt opgenomen?
- 7 wat zijn aandachtspunten, randvoorwaarden en onzekerheden voor monitoring en evaluatie?

Hoofdvragen 1 tot en met 5 worden in de eerste fase van het OER behandeld. Hoofdvragen 6 en 7 volgen in OER fase 2 (naar verwachting najaar 2023).

Het proces in OER fase 1

In een iteratief ontwerpproces (zie afbeelding 2.1), waarbij OER en Omgevingsvisie elkaar continue versterken, zijn hoofdvragen 1 tot en met 5 min of meer chronologisch beantwoord. Allereerst is begonnen met het vaststellen van het 'vertrekpunt' van de Nieuwe Omgevingsvisie, door het in beeld brengen van de huidige staat van de leefomgeving en bijbehorende autonome trends en ontwikkelingen. Dit vormt de referentiesituatie, aan de hand waarvan de effecten van de Nieuwe Omgevingsvisie beschreven en beoordeeld worden. Om het vertrekpunt op systematische wijze vast te stellen, is gebruik gemaakt van een vergelijkingskader en het zogenaamde Rad voor de Overijsselse leefomgeving (zie paragraaf 2.2).

Na het vaststellen van het vertrekpunt zijn vervolgens in het ontwerpsoor van de Nieuwe Omgevingsvisie verschillende beleidsopties ontwikkeld. Deze beleidsopties zijn bijvoorbeeld oplossingen voor de 'grote uitdagingen' per thema. Doormiddel van botsproeven zijn, aan de hand van het vergelijkingskader, de effecten van deze beleidsopties op basis van een inschatting van meerdere deskundigen uit verschillende disciplines (ook wel expert judgement) beoordeeld. Uiteindelijk is zo van grof naar fijn toegewerkt naar vier integrale, onderscheidende globale perspectieven (alternatieven).

Deze perspectieven brengen de 'hoeken van het speelveld' goed in beeld voor de grote uitdagingen en onderliggende opgaven die een plek moeten krijgen in de Nieuwe Omgevingsvisie. De perspectieven zijn beschreven in hoofdstuk 4. Vervolgens zijn de vier perspectieven aan de hand van het vergelijkingskader getoetst op de effecten voor de leefomgeving. Daarmee werd duidelijk welke kansen en risico's de perspectieven hebben en wat de aandachtspunten, bijvoorbeeld voor het halen van provinciale ambities en doelen, waren bij elk van de perspectieven. Deze inzichten worden gebruikt bij de keuze van Provinciale Staten voor de koers en strategie in de Nieuwe Omgevingsvisie.

Tot slot heeft de provincie Overijssel in een samenhangend spoor de twee urgente opgaven uitgewerkt. Deze urgente opgaven zijn aan de hand van het vergelijkingskader van het OER getoetst op de effecten voor de leefomgeving, vergelijkbaar aan de effectbeoordeling van de vier perspectieven. Op basis van de effectbeoordeling werd duidelijk welke kansen en risico's de beleidsvoorstellen met zich mee brengen en wat de aandachtspunten zijn voor verdere uitwerking.

Afbeelding 2.1 Processchema voor de Omgevingsvisie met daarin de rol van de o.e.r.

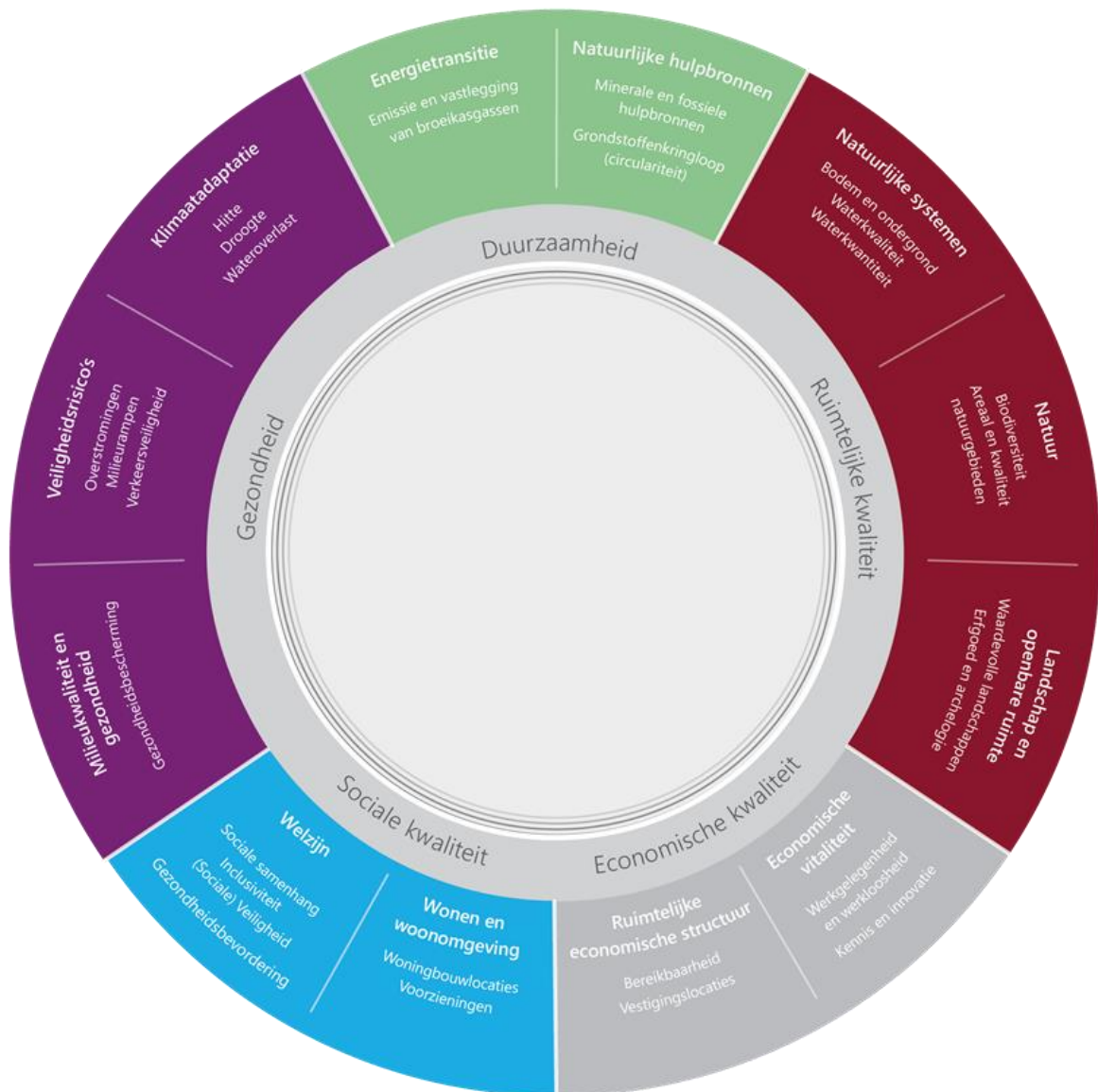
2.2 Rad voor de Overijsselse leefomgeving en vergelijkingskader

De staat van de leefomgeving, de effecten van de perspectieven, van urgente opgaven en van het Voorkeurspakket van beleidsopties worden in het OER systematisch beschreven en beoordeeld aan de hand van het vergelijkingskader (zie bijlage I). De effecten van het Voorkeurspakket van beleidsopties worden in OER fase 2 behandeld. Het vergelijkingskader bevat een uitwerking van de onderzoeksthema's tot aspecten en criteria waarmee effecten gestructureerd in beeld zijn gebracht. Het vergelijkingskader geeft hiermee de reikwijdte van het onderzoek aan: naar welke effecten is gekeken in het OER? Het vergelijkingskader is vormgegeven als het Rad voor de Overijsselse leefomgeving (zie afbeelding 2.2).

Het Rad is gebaseerd op het Rad voor de leefomgeving zoals gebruikt in het o.e.r. van de Nationale Omgevingsvisie (NOVI). Het Rad is specifiek gemaakt voor Overijssel door de kernthema's voor de provincie centraal te stellen: sociale kwaliteit, gezondheid, duurzaamheid, ruimtelijke kwaliteit en economische kwaliteit. Deze kernthema's zijn bovenliggend aan de twaalf onderzoeksthema's. Gedurende het ontwerpproces is het Rad voor de Overijsselse leefomgeving bijgesteld aan de hand van de laatste inzichten, beleidsontwikkelingen, zienswijzen en advies van de Commissie m.e.r..

Een uitwerking en onderbouwing van de beoordeling van de staat van de leefomgeving en perspectieven is per onderzoeksthema terug te vinden in de thematische deelrapporten bij dit OER. Dit hoofdrapport bevat per thema én per perspectief een samenvatting van de belangrijkste beoordelingen van de verschillende thema's. Bij de beschrijving van de effecten aan de hand van de thema's uit het Rad ontstaat een samenhangend beeld van de impact van de Nieuwe Omgevingsvisie op de leefomgeving, en de mate waarin met de Nieuwe Omgevingsvisie gestelde doelen worden gerealiseerd. Het vergelijkingskader en het Rad voor de Overijsselse leefomgeving draagt zo bij aan een integrale besluitvorming.

Afbeelding 2.2 Rad van de Overijsselse leefomgeving

2.3 Methodologie beoordeling staat van de leefomgeving (referentiesituatie)

Op basis van de criteria en aspecten uit het vergelijkingskader is de staat van de Overijsselse leefomgeving beschreven en beoordeeld. Hierbij is gebruik gemaakt van bestaande informatie en studies (bureauonderzoek) en overleg tussen specialisten. Voor het thema milieukwaliteit en gezondheid is advies ingewonnen bij de GGD. In de thematische deelrapporten is per criterium opgenomen welke bronnen gebruikt zijn bij de beschrijving van de staat van de leefomgeving.

In de beschrijving en beoordeling van de staat van de leefomgeving is onderscheid gemaakt tussen de huidige situatie en autonome ontwikkeling:

- huidige situatie: feitelijke staat van de leefomgeving, zoals die was tijdens het opstellen van het OER (najaar/winter 2021);
- autonome ontwikkeling: de verwachte ontwikkeling van de leefomgeving tot 2040, uitgaande van bestaand beleid, zonder uitvoering nieuwe beleidskeuzes uit de Nieuwe Omgevingsvisie.

De huidige situatie en de autonome ontwikkeling vormen samen de referentiesituatie. Per criterium is de huidige situatie en de autonome ontwikkeling van de Overijsselse leefomgeving beoordeeld op basis van de beoordelingsschaal in tabel 2.1. Bij de waardering is bekeken of gestelde provinciale (of landelijke) ambities gehaald worden en wat de knelpunten zijn. Daarbij wordt ook ingegaan op wet- en regelgeving en beleid dat relevant is voor het betreffende thema. Deze uitwerking en beoordeling van de staat van de leefomgeving vormt hiermee een 'nulmeting', aan de hand waarvan de perspectieven vervolgens beoordeeld zijn.

Tabel 2.1 Beoordelingsschaal voor de staat van de leefomgeving (huidige situatie en autonome ontwikkeling)

Score	Waardering
5 (goed)	de staat is overal goed, er zijn geen knelpunten (ambities worden overal gehaald)
4 (overwegend goed)	de staat is overwegend goed, lokaal zijn er wel wat knelpunten (ambities worden grotendeel gehaald)
3 (redelijk)	de staat is redelijk, verspreid zijn er knelpunten (ambities worden vaak wel, soms niet gehaald)
2 (matig)	de staat is matig, er zijn redelijk wat knelpunten (ambities worden soms gehaald)
1 (slecht)	de staat is overal slecht, er zijn overal knelpunten (ambities worden nergens gehaald)

2.4 Methodologie beoordeling perspectieven

Nadat met het in beeld brengen van de staat van de leefomgeving het vertrekpunt van de Nieuwe Omgevingsvisie was vastgesteld, zijn van grof naar fijn verschillende beleidsopties ontwikkeld. Uiteindelijk heeft dit geleid tot vier integrale perspectieven, die het brede speelveld aan keuzes vangen die de provincie Overijssel moet maken voor de grote uitdagingen en onderliggende opgaven in de Nieuwe Omgevingsvisie.

De vier perspectieven zijn door middel van een inschatting van meerdere deskundigen uit verschillende disciplines (ook wel expert judgement) beoordeeld aan de hand van de aspecten en criteria uit het vergelijkingskader. De effecten van de perspectieven op de kwaliteit van de leefomgeving zijn vanwege het abstractieniveau van de Nieuwe Omgevingsvisie en de lange termijn waarover ze plaatsvinden behoorlijk onzeker. Daarom wordt in de effectbeoordeling door middel van kansen en risico's per perspectief de bandbreedte van de effectbeoordeling aangegeven. De kansen en risico's worden in beeld gebracht ten opzichte van de referentiesituatie. Zo wordt duidelijk wat de voor- en nadelen van de perspectieven zijn en wat de randvoorwaarden, aandachtspunten en kansen zijn voor de diverse perspectieven voor de Nieuwe Omgevingsvisie. De kansen en risico's van de perspectieven zijn beoordeeld aan de hand van de beoordelingsschaal in tabel 2.2.

Tabel 2.2 Beoordelingsschaal voor de perspectieven

Score	Waardering
++	zeer positief effect: grote kans op verbetering ten opzichte van de referentiesituatie
+	positief effect: beperkte kans op verbetering ten opzichte van de referentiesituatie
0	neutraal: geen of geringe verandering ten opzichte van de referentiesituatie
-	negatief effect: beperkt risico op verslechtering ten opzichte van de referentiesituatie
--	zeer negatief effect: groot risico op verslechtering ten opzichte van de referentiesituatie

2.5 Methodologie beoordeling van de urgente opgaven

De beoordeling van de twee urgente opgaven vindt plaats binnen het kader van dit OER voor de Nieuwe Omgevingsvisie. De beoordeling sluit aan bij de beoordelingsmethodiek en detailniveau dat ook voor de vier perspectieven is gehanteerd. Dit betekent dat de beleidsvoorstellen zijn beoordeeld aan de hand van de twaalf thema's uit het Rad voor de Overijsselse leefomgeving. Per thema zijn door middel van expert judgement kansen en risico's in beeld gebracht ten opzichte van de referentiesituatie. Per criterium is gekeken wat de kansen en risico's zijn op het niveau van de provincie. Waar er in sommige gevallen sprake zal zijn van zeer grote kansen op lokale of kleine schaal, leidt dit niet direct tot zeer grote kansen voor de provincie als geheel. In de effectbeschrijving per criterium is dit terug te lezen. De kansen en risico's van de urgente opgaven zijn, op provinciaal niveau, beoordeeld aan de hand van dezelfde beoordelingsschaal als is gebruikt voor de beoordeling van de perspectieven (zie tabel 2.2). Voor de urgente opgave 'herstel van het bodem- en watersysteem' worden de effecten naast de beoordeling op provinciaal niveau ook beoordeeld op het niveau van vier deelgebieden binnen de provincie.

Evenals in de beoordeling van de vier perspectieven, zijn de kansen en risico's van de urgente opgaven gevisualiseerd in het Rad van de Overijsselse leefomgeving.

3

STAAT VAN DE LEEFOMGEVING

Dit hoofdstuk geeft een samenvatting van de beoordeling van de staat van de leefomgeving voor de verschillende thema's uit het Rad voor de Overijsselse leefomgeving. Per criterium is de waardering van de huidige situatie en autonome ontwikkeling voor de bijbehorende thema's met een korte toelichting opgenomen in tabel 3.1. De beoordelingschaal is toegelicht in paragraaf 2.3.

Over het algemeen is te concluderen dat aan de meeste criteria een matige of redelijke beoordeling is toegekend. Ook zijn enkele aandachtspunten benoemd, waarvan de uitwerking of impact nog onzeker is. Samenvattend valt op te merken dat er voor de meeste thema's aanvullend beleid nodig is om gestelde doelen te halen.

Voor een volledige toelichting op de waardering van de huidige situatie en referentiesituatie wordt verwezen naar de thematische deelrapporten in bijlage II. In deze deelrapporten wordt ook ingegaan op wet- en regelgeving en beleid dat relevant is voor het betreffende thema.

Tabel 3.1 Totaaltabel beoordeling staat van de leefomgeving

Criterion	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Toelichting
Milieukwaliteit en gezondheid				
de omvang en samenstelling van het milieugezondheidsrisico (MGR) door lucht en geluid	voldoen aan wettelijke normen voor luchtkwaliteit en geluid en streven naar verdere gezondheidswinst onder deze normen	redelijk	overwegend goed	cumulatieve milieugezondheidsrisico's in Overijssel zijn lager dan het Nederlands gemiddelde, onder andere door betere luchtkwaliteit en lagere (piek)geluidbelasting door industrie. In de referentiesituatie neemt de luchtverontreiniging verder af, maar de (nieuwe) WHO-advieswaarden liggen nog niet binnen bereik. In Overijssel ligt het aandeel inwoners dat ernstige geluidshinder ervaart lager dan het Nederlands gemiddelde. De meeste geluidshinder wordt veroorzaakt door gemeentelijk wegverkeer. Door onder andere verstedelijking neemt de geluidsbelasting in autonome ontwikkeling toe. Verbetering van luchtkwaliteit leidt naar verwachting tot grotere gezondheidswinst dan toename gezondheidsrisico's door geluid
(ervaren) hinder door geur en licht	onbekend	overwegend goed	overwegend goed	wijdverspreide lichtvervuiling en geurhinder is (zeer) beperkt aanwezig in Overijssel. Naar verwachting neemt geurhinder in de referentiesituatie af door onder andere nieuwe technieken. De autonome ontwikkeling van lichthinder is onzeker, omdat hier geen harde regelgeving voor bestaat (met uitsluiting van kastuinbouw)

criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Toelichting
Veiligheidsrisico's				
kans en het gevolg van overstromingen vanuit de rivieren en het IJsselmeer (en daarmee het overstromingsrisico)	het overstromingsrisico niet laten toenemen	matig	redelijk	in dichter bevolkte gebieden bestaat een relatief hoge kans op een overstroming en bijkomende schade/kans op overlijden, met name rondom Zwolle. Er wordt niet overal voldaan aan de wettelijke normen. In de referentiesituatie neemt kans op overstroming af door nieuwe dijkversterkingen als onderdeel van het HWBP. Maar doordat economische waarde van dichtbevolkte gebieden toeneemt, kan het overstromingsrisico gelijk blijven
kans en het gevolg van milieurampen als gevolg van risico's van economische activiteiten	de externe veiligheidsrisico's voor mens en samenleving zoveel mogelijk beperken	redelijk	redelijk	over het algemeen worden de gevolgen van een milieuramp beperkt, doordat de meeste inrichtingen met risicocontouren zich aan de rand van/in buitengebieden bevinden. Alhoewel zowel de druk op openbare ruimte als aantal potentiële slachtoffers en kans op ongevallen in de referentiesituatie toeneemt door groeiende bevolking en bevolkingsdichtheid, is veiligheid rondom milieurampen voldoende geborgd in beleid. Het risico neemt hierdoor niet toe in referentiesituatie
kans op en gevolg van verkeersongevallen	bevorderen van de verkeersveiligheid voor alle verkeersdeelnemers in Overijssel, zodat iedereen elke dag veilig thuiskomt. Nul verkeersslachtoffers in 2050	matig	redelijk	de laatste jaren neemt het aantal verkeersdoden niet/nauwelijks af en het aantal ernstig gewonden in het verkeer blijft stijgen. Door inzet van de provincie op het voorkomen van verkeersslachtoffers en ontwikkelingen op het gebied van veiligere auto's, zal de verkeersveiligheid naar verwachting toenemen in de referentiesituatie. Vergrijzing (en toenemende verkeersdeelname van kwetsbare ouderen) is wel een aandachtspunt
Klimaatadaptatie				
intensiteit en periode van droogte	het tegengaan van droogte, hitte en wateroverlast	matig	slecht	Overijssel heeft al te maken met neerslagtekorten, droogtestress en bodemdaling. Door klimaatverandering neemt droogte verder toe. Er zijn (nog) geen concrete uitvoeringsmaatregelen voorhanden om gevolgen van klimaatverandering tegen te gaan. Daarom is er veel onzekerheid in hoeverre de beleidsdoelen gehaald kunnen worden
intensiteit en periode van hitte	het tegengaan van droogte, hitte en wateroverlast	matig	slecht	Overijssel heeft al te maken met hitteoverlast, met name in de steden in Twente. De provincie heeft meer tropische dagen dan het westen van het land, maar het hitte-eiland effect in Overijsselse steden ligt nog onder het landelijk gemiddelde. Door klimaatverandering nemen temperaturen toe. Er zijn (nog) geen concrete uitvoeringsmaatregelen voorhanden om de gevolgen klimaatverandering tegen te gaan. Daarom is er veel onzekerheid in hoeverre beleidsdoelen gehaald kunnen worden

criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Toelichting
kans op het voorkomen van en de gevolgen van wateroverlast	het tegengaan van droogte, hitte en wateroverlast	redelijk	matig	Overijssel heeft gemiddeld een lagere overstromingskans dan andere provincies. Echter, uit stresstesten blijkt dat er lokaal al meerdere knelpunten bestaan. Door klimaatverandering neemt de kans op wateroverlast de komende jaren toe. Op dit moment ontwikkelt de provincie een beleid op basis van de stresstesten. De uitwerking daarvan is echter nog onzeker
Energietransitie				
emissie en vastlegging van broeikasgassen	-10 % uitstoot veenweidegebieden, verder is er geen vastgesteld doel. Doel van OER: bepalen in welke mate Overijssel bijdraagt aan de nationale doelstelling	matig	matig	er is sprake van een netto-reductie van emissie van energetische koolstofdioxide-equivalenten (CO ₂ -eq) in met name de Gebouwde omgeving en Industriesector, onder andere door daling van energiegebruik en vergroening nationale energiemix. In de periode 2010-2019 zijn echter grote schommelingen te zien. Naar verwachting zal de broeikasgasemissie in de provincie Overijssel verder afnemen als gevolg van autonome ontwikkelingen om de nationale klimaatdoelstellingen te behalen. Echter, concrete provinciale doelstellingen ontbreken waardoor ontwikkelingen van exacte emissiereducties onzeker zijn
aandeel en de hoeveelheid hernieuwbare energie	de energiebehoefte komt in 2023 voor 20 % uit hernieuwbare energie. In 2050 is Overijssel klimaatneutraal	matig	matig	zowel in de huidige situatie als autonome ontwikkeling bestaan er knelpunten in het halen van de doelstellingen voor hernieuwbare energie (2023, 2030 en 2050). Enerzijds is te zien dat er momenteel sprake is van te weinig opwek van hernieuwbare energie, en anderzijds te weinig afname in het energieverbruik. Daarnaast bestaan er knelpunten op het gebied van tekort aan netcapaciteit, concurrerende ruimteclaims en toenemend belang van draagvlak voor energieprojecten. Het voorspellen van het behalen van de 2030- en 2050-doelstelling is moeilijk, gezien de lange termijn en de onvoorspelbaarheid van ontwikkelingen in opwek- en knelpunten. Ook het behalen van de doelstellingen van de RES-regio's is onzeker
Natuurlijke hulpbronnen en grondstoffenkringloop				
volumen en kwaliteit van voorraad mineralen en fossiele hulpbronnen	duurzaam gebruik van de diepe ondergrond, met aanvaardbare en beheersbare risico's	redelijk	stecht	in de huidige situatie is er nog een voorraad van (eindige) mineralen en fossiele hulpbronnen, van voldoende kwaliteit. De provincie zet zoveel mogelijk in op duurzaam gebruik van de diepe ondergrond. Wel zijn deze hulpbronnen eindig. Voor de referentiesituatie is de afname van exploitatie mineralen en fossiele hulpbronnen nog niet in zicht. Het proces om tot de grondstoffen te komen kan lastiger worden, bijvoorbeeld doordat deze moeilijker te bereiken is. De provincie heeft beperkt sturing op dit thema; fossiele hulpstoffen, mineralen en grondstoffen zijn

criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Toelichting
				een zaak van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat
kans op het sluiten van grondstofkringlopen	het sluiten van de grondstofkringlopen	matig	redelijk	Overijssel is op veel verschillende sectoren actief in de transitie naar circulaire economie. Er is echter nog geen sprake van het sluiten van grondstofkringlopen. Doordat de provincie actief inzet op het sluiten van kringlopen neemt de kans op sluiten van kringlopen toe in de referentiesituatie. Wel vragen grote ambities voor huisvesting en infrastructuur veel grondstoffen
Natuurlijke systemen				
kwaliteit en het natuurlijke systeem van de bodem en ondergrond: bodemverontreiniging, bodemverdichting, bodemkoolstof en bodemvruchtbaarheid	een vitale bodem voor toekomstige generaties en zorgvuldig beheer van bodem en ondergrond	redelijk	redelijk	in de huidige situatie is de kwaliteit van bodem en ondergrond divers. Zo zijn er al veel bodemverontreinigingen opgelost en is er bijna in de hele provincie sprake van netto opslag van koolstof. De mate van ondergrondverdichting en bodemvruchtbaarheid verschilt over de provincie. Autonome ontwikkelingen zijn lastig te projecteren. Er is veel aandacht geweest voor duurzaam bodemgebruik, maar de effecten van het totaal aan initiatieven en maatregelen is nog niet te overzien
bodemdaling	een mate van bodemdaling die (huidige en toekomstige) functies en gebruik van het gebied niet belemmeren of niet leiden tot groeiende beheerkosten	redelijk	matig	in het grootste deel van de provincie is de bodemdaling beperkt. Wanneer het waterpeil wordt afgestemd op de gebruiksfunctie, zal de bodemdaling ook in de referentiesituatie blijven doorgaan. De snelheid van bodemdaling kan worden vergroot bij toenemende perioden van droogte. Ook worden de gevolgen groter, door toenemende kweldruk en gevolgen bij dijkdoorbraak
grond- en oppervlaktewaterkwaliteit	voldoen aan KRW-doelstellingen: verbetering grond- en oppervlaktewaterkwaliteit	redelijk	redelijk	de afgelopen jaren zijn al veel maatregelen uitgevoerd om de KRW-doelstellingen in 2027 te bereiken. Het is echter nog onzeker of de doelstellingen behaald worden. In de referentiesituatie verslechtert de waterkwaliteit mogelijk door vergrijzing van het grondwater en verandering van oppervlaktewater door klimaatverandering. Anderzijds kunnen de KRW-maatregelen een positief effect hebben op de waterkwaliteit
grond- en oppervlaktewaterkwantiteit	voldoende water aanwezig in ondergrond voor natuur, landbouw en drinkwater	matig	slecht	de provincie is kwetsbaar voor droogte, omdat het grondwater deels afhankelijk is van neerslag en grondwatervoorraad en anderzijds omdat er in de wateraanvoergebieden tekorten kunnen ontstaan. Als gevolg van klimaatverandering zullen perioden van neerslag en droogte extremer worden. Het waterbeheer van de provincie is er nog niet op voorbereid om enerzijds wateroverlast en anderzijds watertekort te kunnen voorkomen.

criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Toelichting
				Gelijktijdig neemt ook de watervraag toe, wat waterbeheer nog complexer maakt
Natuur				
staat van de biodiversiteit	condities voor planten- en diersoorten op orde	matig	matig	de staat van de biodiversiteit is de afgelopen jaren stabiel in de provincie, en komt overeen met de Living Planet Index voor Nederland. Er zijn soortgroepen waar echter sprake is van een afname, veroorzaakt door structurele problemen in de natuur. In de referentiesituatie zullen natuurontwikkeling en moerasherstelprojecten die nu plaatsvinden in natuurgebieden, langs rivieren en beekdalen een positieve invloed hebben op vogelsoorten (en daarmee biodiversiteit). Echter, buiten deze gebieden zijn er voor bepaalde soortgroepen knelpunten waarneembaar. Dit komt doordat toenemende ruimteclaims leiden tot verdwijnen van voor biodiversiteit belangrijke landschapselementen, zoals kleine groene elementen in steden. Dit leidt mogelijk tot afname van biodiversiteit buiten natuurgebieden
areaal en kwaliteit van beschermde natuurgebieden	behoud en versterking van de kwaliteit van natuur en een samenhangend netwerk van natuurgebieden	matig	matig	de provincie is goed op weg om de ambitie te halen op het gebied van grondvererving ten behoeve van NNN, waarmee versnippering wordt tegengegaan. Echter, de kwaliteit van veel natuur heeft nu en in de referentiesituatie structureel te lijden onder verdroging, verzuring en eutrofiëring als gevolg van bijvoorbeeld stikstofdepositie. Het is onzeker of maatregelen van de provincie voldoende zijn om provinciale en nationale doelen te halen
areaal en kwaliteit natuur buiten beschermde gebieden	behoud en versterking van de kwaliteit van het landschap en een samenhangend netwerk van natuurgebieden	slecht	slecht	momenteel neemt het areaal en de kwaliteit van natuur buiten beschermde gebieden af door het verdwijnen van kleine groene landschapselementen. Er zijn weinig (grootschalige) ontwikkelingen verwacht op dit gebied; zo is het oppervlakte van agrarisch natuur- en landschapsbeheer momenteel nog zeer beperkt. Autonome ontwikkelingen op dit gebied zijn zeer beperkt, waardoor er ook in de referentiesituatie veel knelpunten zijn en doelen niet gehaald worden
Landschap en openbare ruimte				
het areaal en de kwaliteit van waardevolle landschappen	zichtbaar en beleefbaar mooi landschap	redelijk	matig	Overijssel kent een grote verscheidenheid aan landschappen, die hoog worden gewaardeerd door de bevolking. Er is echter al een negatieve trend zichtbaar, waarin karakteristieke landschapskenmerken (zoals groenblauwe dooradering) verdwijnen. Deze trend zet door in de referentiesituatie, als gevolg van onder andere klimaatverandering, toenemende druk op de ruimte (onder andere verstedelijking) en

criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Toelichting
				intensivering landbouw. Hierdoor bestaan er knelpunten voor het behalen van provinciale doelen
behoud en ontwikkeling van archeologie, gebouwd erfgoed (monumenten/ stads- en dorpsgezichten) en cultuurlandschap	behouden en versterken van het (cultureel) erfgoed als drager van identiteit	overwegend goed	matig	het overgrote gedeelte van de Overijsselse monumenten bevindt zich in een redelijk tot goede staat. Ook zijn er in de gehele provincie cultureel waardevolle landschappen aanwezig. Autonome ontwikkelingen, zoals een intensivering van landbouw en toenemende druk op de ruimte, vormen echter een bedreiging voor het behoud en ontwikkeling van archeologie, erfgoed en cultuurlandschappen. Leegstand (en bijbehorend verval) en toename van bodemingrepen zijn de grootste risico's voor behoud van erfgoed en archeologische waarden
Economische vitaliteit				
ontwikkeling werkgelegenheid en werkloosheid	behoud en groei van werkgelegenheid	overwegend goed	matig	de werkgelegenheid is de afgelopen jaren gegroeid, met name in sectoren bouw, informatie en communicatie en vervoer en opslag. Voor de referentiesituatie zijn er echter sterke regionale verschillen zichtbaar binnen de provincie wat betreft werkgelegenheid. In een aantal sectoren verslechtert werkgelegenheid als gevolg van automatisering/digitalisering en krimp. Dit is met name het geval in de grensgemeenten. Hierdoor kan werkloosheid toenemen en komt het behalen van het gestelde doel in de knel
mate van kennisontwikkeling en innovatie	stimuleren en faciliteren van economische ontwikkeling door middel van innovatie	redelijk	overwegend goed	Overijssel loopt momenteel net wat achter het Nederlands gemiddelde op het gebied van kennisontwikkeling en innovatie. Er is wel veel potentie, onder andere door de aanwezigheid van de Universiteit van Twente. In de referentiesituatie zijn er veel kansen voor kennisontwikkeling en innovatie, onder andere door toenemende arbeidsproductiviteit en digitalisering. Aandachtspunten zijn de toenemende ontgroening en relatief slechte regionale verbinding met de rest van Nederland en Duitsland, waardoor kennis en innovatie verloren gaat
Ruimtelijke-economische structuur				
aantal banen dat binnen een uur reistijd bereikt kan worden	optimale verbinding tussen stedelijke netwerken en andere netwerken, waarin grotere en kleinere steden elkaar onderling versterken en aanvullen	overwegend goed	redelijk	de woon-werk afstand is de afgelopen jaren voor zowel de provincie als geheel als voor de meeste gemeenten afgenomen. Ook is er in de regio Zwolle sprake van een toename van nabijheid van arbeidsplaatsen. In de referentiesituatie neemt de bereikbaarheid echter af in landelijke gebieden, doordat bewoners langer moeten reizen voor hun werk vanwege afname van lokale banen. De woon-werkafstand neemt toe. Het gebruik van busvervoer zal verder krimpen (met

criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Toelichting
				name in landelijk gebied), als gevolg van lage dekkingsgraad en lage frequentie
reaal en kwaliteit van vestigingslocaties voor specifieke sectoren	vitale en zichzelf vernieuwende regionale economie met flexibele vestigingsmogelijkheden	matig	matig	het aanbod van kantoorlocaties en winkelruimtes is de afgelopen jaren gedaald. Het areaal neemt af. Ook in de referentiesituatie is een (toenemende) mate van leegstand van kantoren en winkels (met name sport, elektronica en mode) te verwachten, waardoor ook de kwaliteit van vestigingslocaties matig blijft
Wonen en woonomgeving				
voldoende en betaalbare woningbouwlocaties	de juiste woning op de goede plek	matig	matig	evenals elders in Nederland is er een tekort aan het aantal woningen in de provincie Overijssel, waardoor niet elke inwoner van Overijssel een betaalbare woning kan vinden. Als gevolg van de huidige woningtekorten, toename van huishoudens en (toenemende) migratiestroom vanuit de Randstad zijn er ook in de referentiesituatie knelpunten op het gebied van woningbouw. Naar verwachting is er wel voldoende plancapaciteit om aan de groeïende woningvraag te voldoen. Er worden echter niet voldoende woningen gebouwd (5.386 in 2019) om aan de gestelde ambities (60.000 in 2030 - 6.000 per jaar) te voldoen
aanwezigheid, kwaliteit en nabijheid van voorzieningen	vitale inwoners, kunnen zo lang mogelijk én zo goed mogelijk zelfstandig leven in een samenleving waar mensen voor elkaar klaarstaan	matig	matig	de gemiddelde afstand die men in Overijssel moet afleggen voor voorzieningen ligt ver boven het Nederlands gemiddelde, vergelijkbaar met andere rurale gebieden. Als gevolg van krimp en schaalvergroting ontstaat er mogelijk een trend van het verdwijnen voorzieningen, zoals scholen, en culturele voorzieningen in dunbevolkte gemeenten. Hierdoor komt de toegankelijkheid van voorzieningen in rurale gemeenten verder onder druk te staan
Welzijn				
de mate van (ervaren) sociale samenhang (onder andere eenzaamheid, contact burens)	vitale inwoners, die zo lang mogelijk én zo goed mogelijk zelfstandig kunnen leven in een samenleving waar mensen voor elkaar klaarstaan	overwegend goed	overwegend goed	de provincie Overijssel is in Nederland koploper op veel onderdelen binnen het aspect sociale samenhang. Dit is bijvoorbeeld zichtbaar op het Twentse platteland ('noaberschap'). Mogelijk neemt het aantal eenzamen in de provincie in de referentiesituatie zeer marginaal toe
de mate waarin de plek waar je woont of opgroeit bepaalt wat je kansen zijn om deel te nemen aan de samenleving	inclusieve Overijsselse samenleving, waarin iedereen mee kan doen	overwegend goed	overwegend goed	het aantal actief deelnemende inwoners aan de samenleving ligt in Overijssel ver boven het Nederlands gemiddelde, en toont een stijgende trend. Ook de werkloosheid ligt in Overijssel onder het Nederlands gemiddelde. Doordat ook een groot aandeel jongeren aangeeft actief deel te nemen, is de verwachting dat Overijsselse inclusiviteit ook de komende jaren overwegend goed zal zijn

criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Toelichting
de ervaren (sociale) veiligheid	geen duidelijk doel geformuleerd	overwegend goed	overwegend goed	een groot deel van de provincie is veiliger dan de rest van Nederland, waarschijnlijk door het lage aandeel misdrijven, overwegend lagere bevolkingsdichtheid en hoge mate van sociale cohesie. Naar verwachting blijft noaberschap een positieve rol hebben op ervaren (sociale) veiligheid in de referentiesituatie, waardoor er geen knelpunten worden verwacht
het aandeel inwoners met een gezonde leefstijl (waaronder vervoerswijzekeuze)	in 2040 voldoen aan de doelstellingen uit het preventieakkoord	redelijk	redelijk	in de provincie Overijssel voldoen gemiddeld meer inwoners aan de beweegrichtlijn dan het Nederlands gemiddelde. Echter, gewichts- en bewegingsdoelen worden nog lang niet gehaald (beoordeling: redelijk). Wanneer de auto in Overijssel een hoofdrol blijft vervullen in verplaatsingsgedrag komen doelen in de toekomst mogelijk nog verder in gevaar
afstand en toegankelijkheid van woningen tot groenvoorzieningen	verbeteren van de toegang tot groenvoorzieningen	overwegend goed	overwegend goed	in Overijssel is relatief veel groen beschikbaar en de afstand tot deze groenvoorzieningen is beperkt. In de referentiesituatie neemt de beschikbaarheid van groen naar verwachting toe, maar in landelijke gebieden juist af door verstedelijking en energieopwekking. Aandachtspunt is dat er door de toenemende bevolkingsdichtheid in stedelijke gebieden ook hogere eisen gesteld worden aan de kwaliteit van groenvoorzieningen, omdat er minder groen per persoon beschikbaar zal zijn

4

BESCHRIJVING PERSPECTIEVEN

4.1 Ontwikkeling van perspectieven

Voor de Nieuwe Omgevingsvisie zijn in de zomer van 2021 vier perspectieven geformuleerd, welke dienen als alternatieven voor het OER. Deze vier perspectieven zijn sterk onderscheidend op de meest bepalende variabelen. Daarmee brengen ze de 'hoeken van het speelveld' goed in beeld voor de grote uitdagingen en onderliggende opgaven die een plek moeten krijgen in de Nieuwe Omgevingsvisie. Bovendien zijn bij de beoordeling van de perspectieven de (onderscheidende) effecten op de leefomgeving van met elkaar samenhangende keuzes in beeld gebracht.

Elk perspectief biedt een andere blik op de toekomst van de fysieke leefomgeving, afhankelijk van de keuzes die gemaakt kunnen worden. De perspectieven zijn gebouwd door te variëren op variabelen uit de volgende vier hoofdkeuzes:

- natuur versus techniek;
- systeemoplossing (en regisseren) versus deeloplossing (en faciliteren);
- concentreren en inbreiden versus spreiden en uitbreiden;
- scheiden versus verweven.

De eerste hoofdkeuze is natuur versus techniek. Hierbij worden de inrichtingsprincipes voor de Nieuwe Omgevingsvisie afgestemd op de bestaande omstandigheden van het natuurlijk systeem óf op de maakbare omgeving van een technisch systeem. Bij het natuurlijk systeem is het natuurlijke systeem de basis en is 'functie volgt systeem' het uitgangspunt. Bij het technisch systeem is alles maakbaar, het systeem wordt aangepast aan de functie.

De tweede hoofdkeuze is systeemoplossing (en regisseren) versus deeloplossing (en faciliteren). Bij systeemoplossingen wordt er op de juiste plek aan oplossingen gewerkt en worden er slimme combinaties gemaakt. De oplossingen versterken elkaar. Deeloplossingen worden opgepakt vanuit de kracht van de samenleving. De planning en uitkomst liggen niet vast.

De hoofdkeuze concentratie versus spreiding gaat over de mate waarin een functie op één plek plaatsvindt. Bij stedelijke ontwikkeling gaat dit vaak over inbreiding (verdichting binnen de stad) of uitbreiding (groei aan de stad). De laatste hoofdkeuze is scheiden versus verweven. Bij scheiden zijn functies naast elkaar. Bij verweven is er sprake van functiemenging, ofwel meervoudig ruimtegebruik.

Op basis van deze vier hoofdkeuzes zijn de volgende vier perspectieven voor Overijssel geschetst: Geconcentreerd Overijssel, Zelfbewust Overijssel, Ontspannen Overijssel en Eigenwijs Overijssel (zie afbeelding 4.1). In de volgende paragrafen zijn per perspectief de (hoofd)ingrepen beschreven. Deze ingrepen vormen de basis voor de effectbeoordelingen.

Afbeelding 4.1 De vier perspectieven

In de effectbeoordeling van de perspectieven is uitgegaan van de ruimtelijke uitwerking van de perspectieven. De rol die de provincie inneemt en de wijze waarop de provincie sturing geeft aan de uitvoering van de Omgevingsvisie **kan** ook invloed hebben op het optreden van kansen en risico's, en op het behalen van doelen. Welke vorm van sturing het meest effectief is (in de perspectieven regisseren of faciliteren), maakt geen onderdeel uit van de effectbeoordeling. In de uitwerking van de Omgevingsvisie én de Omgevingsverordening in OER fase 2 wordt meer duidelijk over het door de provincie gekozen instrumentarium. In OER fase 2 wordt de effectiviteit van sturing daarom beter in beeld gebracht.

4.2 Perspectief 1: Geconcentreerd Overijssel

Het perspectief Geconcentreerd Overijssel is als volgt opgebouwd:

- *technisch systeem*: het perspectief gaat uit van een technische maakbaarheid. De omstandigheden van bodem, water en mobiliteit kunnen aangepast worden aan functies en wensen;
- *systeemoplossingen (en regisseren)*: de provincie draagt zorg voor de samenhangende bijdrage van initiatieven en projecten aan het grotere systeem. Oplossingen versterken elkaar en vormen een systeem. Er is ruimte voor maatschappelijk initiatief als dat bijdraagt aan de ambities van de provincie;
- *concentreren en inbreiden*: de provincie stuurt op concentratie van ontwikkeling rondom (internationale) corridors. Er ontstaan compacte steden, waarin ingezet wordt op herstructureren, intensiveren, verticale inbreiding en meervoudig ruimtegebruik. Er is een duidelijk verschil ontstaan tussen het stedelijk en landelijk gebied;
- *functies scheiden*: buiten de compacte steden, bestaan functies (zoals landbouw en natuur) naast elkaar. Er is geen sprake van functiemenging.

Op hoofdlijnen hebben deze hoofdkeuzes de volgende uitwerking voor de sectoren:

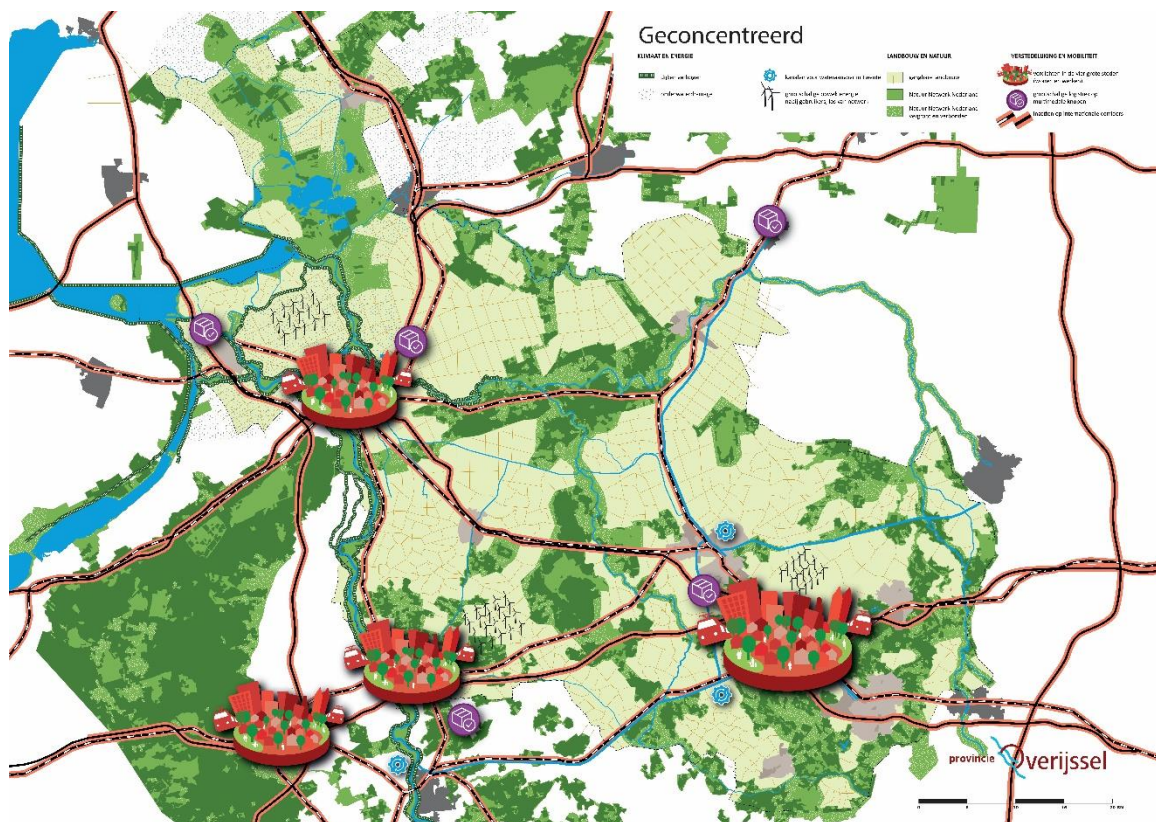
- *wonen en werken*: verstedelijking concentreert zich aan de internationale corridors, dus in Enschede, Hengelo, Zwolle en Deventer. De grootschalige logistiek concentreert zich op multimodale knopen aan deze corridors. Er ontstaan compacte aantrekkelijke steden met stations, (inter)nationaal en regionaal, interessante culturele voorzieningen en buitengebied dichtbij. Door de sterke scheiding tussen grote steden, zoals Hengelo, Enschede, Almelo, Deventer en Zwolle, en platteland, raken de kleinere kernen wat achterop;
- *landbouw*: natuur en landbouw worden gescheiden. Grootschalige landbouw kan overal buiten

NNN-netwerk. Door technische ingrepen wordt het bodem- en watersysteem aangepast en kan de grootschalige landbouw doorgezet worden. Zo worden in Twente de kanalen gebruikt als 'watermachine' om de droogte tegen te gaan. Hierdoor kan het huidige landgebruik worden voortgezet. Ook in de Kop van Overijssel wordt het bodem en het watersysteem aangepast door middel van technische ingrepen, waardoor landbouw mogelijk blijft;

- **natuur**: het Natuurnetwerk Nederland (NNN) wordt verstevigd en robuust verbonden. Er worden bomen geplant voor CO₂-vastlegging;
- **energie**: energie opwekken gebeurt nabij deze corridors en op slechtere landbouwgronden. Het netwerk wordt aangepast om opgewekte energie bij de gebruikers te krijgen;
- **waterveiligheid**: langs rivieren worden dijken verhoogd om overstromingsrisico tegen te gaan.

Een verbeelding van perspectief Geconcentreerd Overijssel is opgenomen in afbeelding 4.2.

Afbeelding 4.2 Verbeelding perspectief Geconcentreerd Overijssel

4.3 Perspectief 2: Zelfbewust Overijssel

Het perspectief Zelfbewust Overijssel is als volgt opgebouwd:

- **natuurlijk systeem**: in dit perspectief woont, werkt en recreëert iedereen in harmonie met het natuurlijk systeem. De omstandigheden zijn leidend voor wat waar kan. Het natuurlijk systeem is de basis en 'functie volgt systeem';
- **systeemoplossingen (en regisseren)**: binnen het natuurlijke systeem werkt de provincie aan een rigoureuze aanpak van grote transitie, met als uitgangspunt de veerkracht van het natuurlijk systeem. Oplossingen versterken elkaar en versterken de basis van het natuurlijk systeem;
- **concentreren en inbreiden**: de provincie stuurt op concentratie van ontwikkeling in de Daily Urban Systems (regio's waar belangrijkste dagelijkse verplaatsingen plaatsvinden). Binnen deze (compacte) stedelijke regio's wordt ingezet op herstructureren, intensiveren, verticale inbreiding en meervoudig ruimtegebruik;

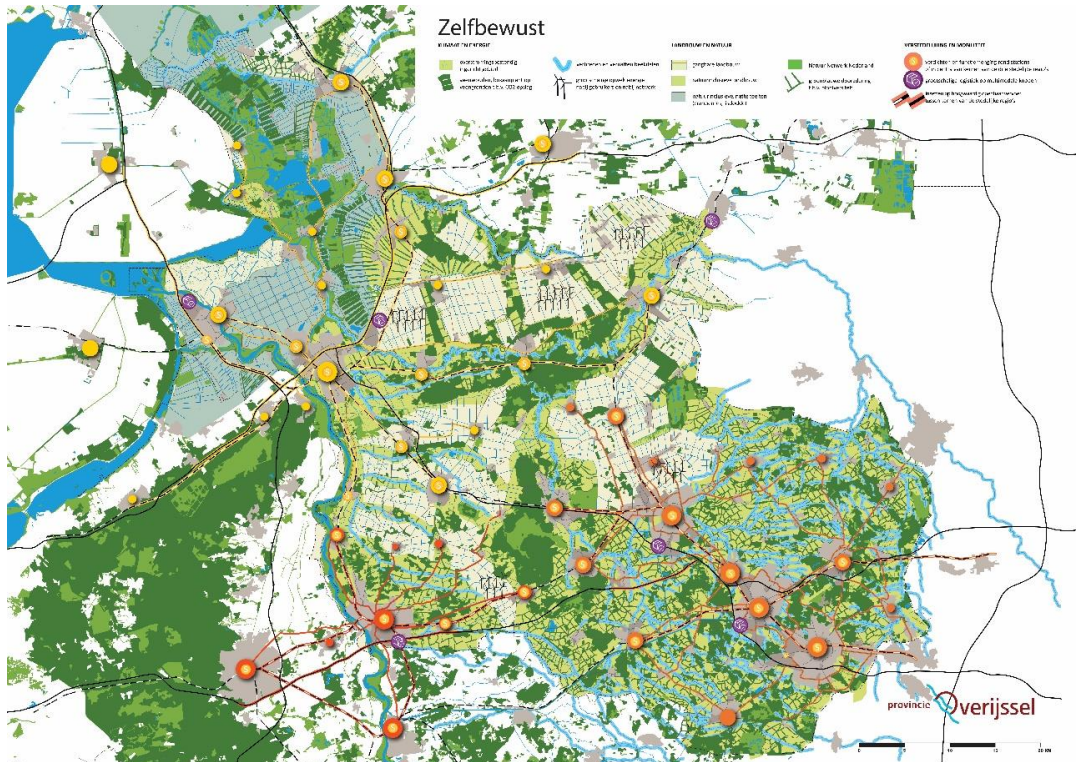
- **functies verweven:** In zowel stedelijk als landelijk gebied wordt gezocht naar slimme combinaties en menging van functies. Zo zijn de klimaatopgaven verweven met oplossingen voor gebruik, waarbij geldt 'functie volgt systeem'.

Op hoofdlijnen hebben deze hoofdkeuzes de volgende uitwerking voor de sectoren:

- **wonen en werken:** het regionale OV-systeem vormt de basis; het leven speelt zich af in de Daily Urban Systems. Dit betekent geconcentreerde groei van de steden én de goed bereikbare dorpen. Hierin wordt onderscheid gemaakt in drie (functionele) stedelijke regio's: Zwolle, Twente en Cleantech Regio (Deventer en omgeving). Grootschalige logistiek wordt geclusterd op multimodale plekken: daar waar de ruimte is en waar de ideale omstandigheden zijn voor overslag (weg, water en spoor). Het voorzieningenniveau in dorpen is afhankelijk van de mate van maatschappelijk initiatief in die gebieden en de natuurlijke kansen die er zijn;
- **landbouw:** gangbare landbouw is geconcentreerd op plekken met gunstige omstandigheden. Ook wordt er gezocht naar slimme combinaties tussen natuur en landgebruik. Zo is er bijvoorbeeld ruimte voor natuurinclusieve landbouw. De provincie stelt duidelijke kaders waar de landbouw aan moet voldoen;
- **natuur:** er wordt gezocht naar slimme combinaties tussen natuur en landbouw en recreatie. Dit maakt combinaties mogelijk die bijdragen aan het verhogen van de biodiversiteit (groenblauwe dooradering) en mogelijkheden voor verbreden van landbouw (recreatie, zorg, energie). Het bodem- en watersysteem zijn bepalend voor mogelijkheden;
- **energie:** de provincie wijst locaties voor energieprojecten aan. Grootschalige opwekking vindt plaats nabij de gebruikers en is gekoppeld aan het bestaande netwerk. De energieprojecten worden zoveel mogelijk gecombineerd met klimaatopgaven (bijvoorbeeld windbossen);
- **waterveiligheid:** gebieden rond IJssel en Vecht worden overstroombestendig ingericht, de zogenaamde 'waterveiligheidslandschappen'.

Een verbeelding van perspectief Zelfbewust Overijssel is opgenomen in afbeelding 4.3

Afbeelding 4.3 Verbeelding perspectief Zelfbewust Overijssel

4.4 Perspectief 3: Ontspannen Overijssel

Het perspectief Ontspannen Overijssel is als volgt opgebouwd:

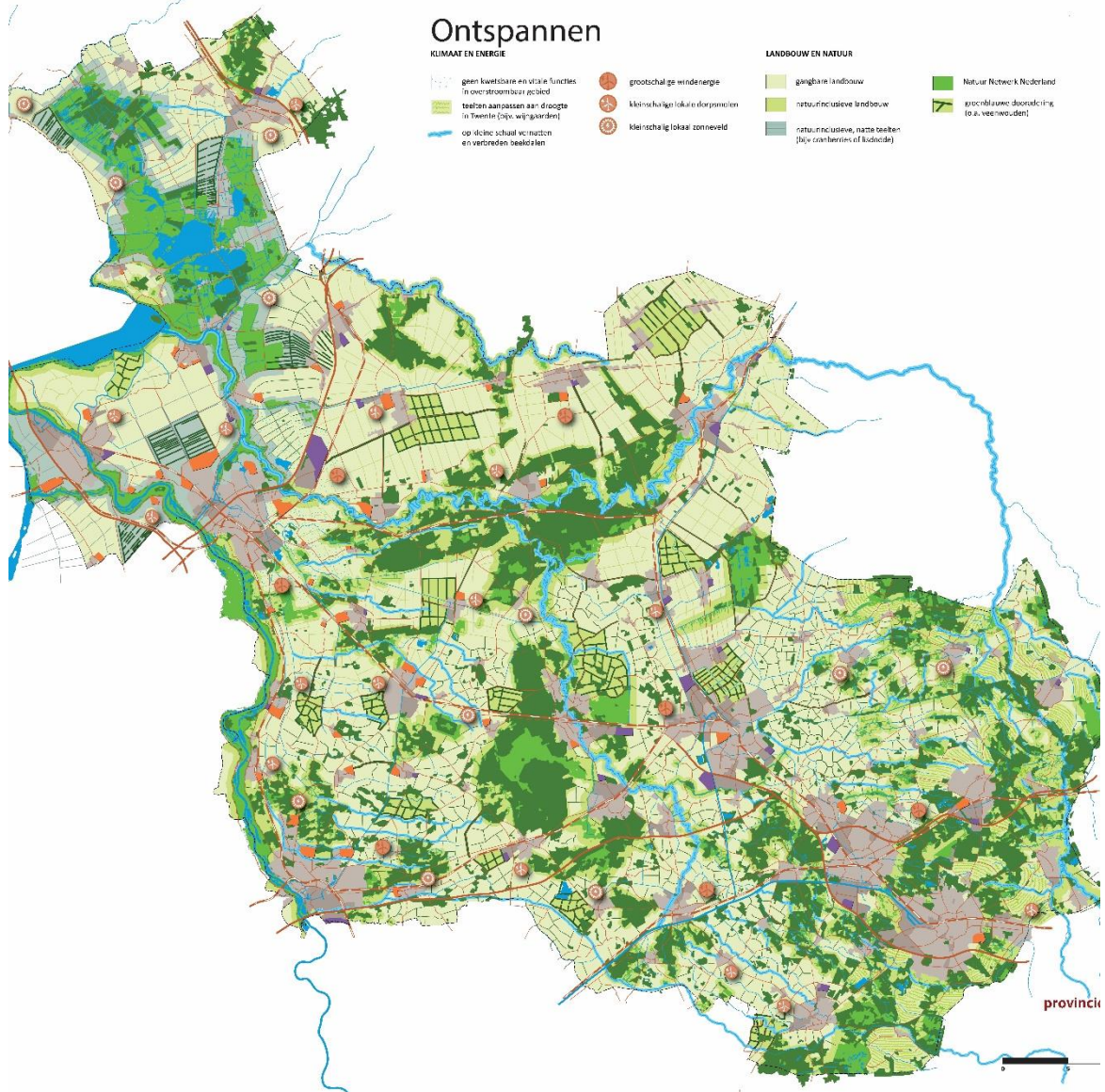
- *natuurlijk systeem*: de omstandigheden zijn leidend voor wat waar kan. Het natuurlijk systeem is de basis en 'functie volgt systeem';
- *deeloplossingen (en faciliteren)*: in dit perspectief staat de kracht van de lokale gemeenschap centraal. De provincie faciliteert het zelforganiserend vermogen van bewoners en bedrijven met als basis het regionale ecosysteem. Dit zijn veelal deeloplossingen die delen van de opgaven aanpakken;
- *spreiden en uitbreiden*: ontwikkelingen vinden verspreid plaats over Overijssel, op goed bereikbare plekken (rondom OV). Lokale overheden zijn aan zet om woningen en bedrijventerrein te realiseren, dit zal veelal gebeuren in uitbreiding van bestaande bebouwing en bestaande infrastructuur, de zogenaamde greenfields;
- *functies verweven*: in zowel stedelijk als landelijk gebied wordt gezocht naar slimme combinaties en menging van functies, bijvoorbeeld tussen landbouw en natuur.

Op hoofdlijnen hebben deze hoofdkeuzes de volgende uitwerking voor de sectoren:

- *wonen en werken*: er wordt gebouwd op goed bereikbare plekken, verspreid over Overijssel, maar met name in West Overijssel. Hierbij wordt gebruik gemaakt van het bestaande netwerk. Lokale netwerken nemen eigen initiatief en voorzien in basisbehoeften als voedsel en energie. Door geconcentreerde groei van steden en dorpen die goed bereikbaar zijn vanuit de omliggende dorpen, blijft het stedelijk en landelijk gebied in balans;
- *landbouw*: grootschalige landbouw komt in heel Overijssel voor. Verduurzaming van de landbouw is afhankelijk van individuele ondernemers. Dit gebeurt daarom niet altijd op de slimste plekken. Lokale initiatiefnemers in de Kop van Overijssel vernatten delen van het veenweidegebied om CO₂-uitstoot en bodemdaling tegen te gaan;
- *natuur*: de NNN-gebieden worden met kleinschalige groenblauwe dooradering verweven in het landschap. Rondom de NNN-gebieden zorgen kleinschalige bufferzones met natuurinclusieve landbouw voor het verhogen van de biodiversiteit, beperking van stikstofdepositie en vastlegging van CO₂-uitstoot;
- *energie*: lokale energiecorporaties nemen initiatief: energie wordt kleinschalig opgewekt op goedkope grond en aangesloten op bestaand netwerk;
- *waterveiligheid*: (vitale) functies worden weggehaald uit overstroombare gebieden of worden daarop aangepast, bijvoorbeeld door verhoging.

Een verbeelding van perspectief Ontspannen Overijssel is opgenomen in afbeelding 4.4.

Afbeelding 4.4 Verbeelding perspectief Ontspannen Overijssel

4.5 Perspectief 4: Eigenwijs Overijssel

Het perspectief Eigenwijs Overijssel is als volgt opgebouwd:

- **technisch systeem:** het perspectief past in het technisch systeem. Alles is maakbaar. De omstandigheden van bodem, water en mobiliteit kunnen aangepast worden aan functies en wensen. Nieuwste technieken worden ingezet om lokaal de natuurlijke omstandigheden aan te passen;
- **deeloplossingen (en faciliteren):** in het perspectief Eigenwijs Overijssel staat de marktgeoriënteerde samenleving centraal, waarin bedrijven en maatschappelijke organisaties zichzelf organiseren om sociaal en economisch welvarend te zijn. Initiatieven en projecten worden vanaf onderop ondersteund. Dit zijn veelal deeloplossingen die delen van de opgaven aanpakken;
- **spreiden en uitbreiden:** er kan overal gebouwd worden; OV-bereikbaarheid is niet bepalend. Hierdoor wordt er gebouwd over de hele provincie. Lokale overheden zijn aan zet om woningen en bedrijventerrein te realiseren, dit zal veelal gebeuren in uitbreiding van bestaande bebouwing en bestaande infrastructuur, de zogenaamde greenfields;
- **functies scheiden:** in de hele provincie bestaan functies (zoals landbouw en natuur) naast elkaar. Ook in steden is meervoudig ruimtegebruik niet leidend; er is geen sprake van functiemenging.

5

EFFECTBEOORDELING PERSPECTIEVEN

Dit hoofdstuk geeft een samenvatting van de effectbeoordeling van de verschillende thema's uit het Rad voor de Overijsselse leefomgeving. Per thema is de beoordeling van de huidige situatie, autonome ontwikkeling en vier perspectieven opgenomen in een tabel. De perspectieven zijn als volgt aangegeven in de tabel: G (Geconcentreerd Overijssel), Z (Zelfbewust Overijssel), O (Ontspannen Overijssel), E (Eigenwijs Overijssel). Vervolgens zijn in dit hoofdstuk per thema de kansen en risico's samengevat. Voor een volledige toelichting van de effectbeoordeling wordt verwezen naar de thematische deelrapporten in de bijlage.

5.1 Milieukwaliteit en gezondheid

In tabel 5.1 staat de effectbeoordeling voor het thema Milieukwaliteit en gezondheid. Naast lucht, geluid, geur en licht heeft ook een aantal andere aspecten een raakvlak met gezondheidsbescherming en een relatie met ruimtelijk beleid uit de Nieuwe Omgevingsvisie. Het gaat daarbij om asbest en zoönosen. De provincie Overijssel heeft als doel om het verwijderen van asbestdaken verder te stimuleren om verdere verwerking en gezondheidsgevolgen hiervan te voorkomen. Daarnaast heeft de provincie tot doel om infectieziekten van dier op mens (zoönosen) zoveel mogelijk te voorkomen. Hiervoor is bijvoorbeeld al een geitenstop ingevoerd. Zowel asbest als zoönosen zijn geen standaard onderdeel van de beoordeling. De perspectieven onderscheiden zich nu niet op deze aspecten. In de verdere uitwerking van de Nieuwe Omgevingsvisie is het een aandachtspunt om rekening te houden met deze aspecten.

Tabel 5.1 Effectbeoordeling thema Milieukwaliteit en gezondheid

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
				G	Z	O	E	
de omvang en samenstelling van het milieugezondheidsrisico (MGR) door lucht en geluid	voldoen aan wettelijke normen voor luchtkwaliteit en geluid en streven naar verdere gezondheids-winst onder deze normen	redelijk	overwegend goed	kansen	++	+	0	0
				risico's	--	-	-	--
(ervaren) hinder door geur en licht	onbekend	overwegend goed	overwegend goed	kansen	++	++	+	0
				risico's	-	-	--	--

Milieugezondheidsrisico's door lucht en geluid

Uit tabel 5.1 blijkt dat *Geconcentreerd Overijssel* de grootste kansen met zich meebrengt voor een afname van milieugezondheidsrisico's (++)). Het perspectief brengt grote kansen met zich mee voor provinciebrede gezondheidswinst, door de concentratie en scheiding van functies in stedelijke gebieden en langs infrastructuur en technische oplossingen voor de agrarische sector (andere stalsystemen). Dit perspectief kent echter lokaal ook grotere risico's door de extreme concentratie van functies en daarmee cumulatie van geluid en luchtverontreiniging (en mogelijke ervaren overlast) grote steden (waar de milieugezondheidsrisico's nu al hoog zijn), langs infrastructuur en bij energieclusters. Dit zal voornamelijk leiden tot grote risico's in Enschede, Almelo, Hengelo, Deventer en Zwolle (--). Vanwege de aanwezigheid van zowel grote kansen en grote risico's is het moeilijk te voorspellen in hoeverre beleidsdoelen van de provincie gehaald worden.

Ook *Eigenwijs Overijssel* brengt grote risico's met zich mee op toename van milieugezondheidsrisico's (--). Uitbreiding en spreiding los van bestaande structuren en netwerken overal in de provincie genereert meer wegverkeer en meer infrastructuur en ondermijnt de rendabiliteit van openbaar vervoer. Hierdoor neemt luchtverontreiniging en (ernstige) geluidsoverlast naar verwachting toe. Het perspectief bevat geen kansen ten opzichte van de referentiesituatie (0), waardoor er naar verwachting een verslechtering van de leefomgeving op het gebied van lucht en geluid zal optreden.

Zelfbewust Overijssel brengt beperkte kansen met zich mee voor de afname van milieugezondheidsrisico's in een groot deel van de provincie (+), vanwege concentratie van ruimtelijke ontwikkelingen in stedelijke regio's. Concentratie is in dit perspectief echter beperkter dan in Geconcentreerd Overijssel. Er bestaan beperkte risico's op lokale knelpunten (-), doordat activiteiten verspreider plaats vinden en verweven worden.

Tot slot brengt *Ontspannen Overijssel* niet tot nauwelijks kansen met zich mee voor de afname van milieugezondheidsrisico's op provinciaal niveau (0), door de kleinschaligheid en versnippering van activiteiten. Doordat activiteiten in dit perspectief verspreider plaatsvinden, verweven worden en omdat het initiatief van deze activiteiten op lokaal niveau ligt, zijn de risico's op sterke toenames van geluid en luchtverontreiniging op lokaal niveau ook beperkt (-).

Geur en Licht

Geconcentreerd Overijssel en *Zelfbewust Overijssel* bieden de grootste kansen op een afname van lichthinder en geuroverlast vanwege de nadruk op inbreiding (lichthinder) en een zekere mate van concentratie van (agrarische) functies (geuroverlast) (++). In beide perspectieven zijn er beperkte risico's op lokale toename van lichthinder door toenemende concentratie van verstedelijking in respectievelijk de grote steden (zoals Zwolle, Deventer, Hengelo, Enschede en Almelo) en de drie stedelijke regio's (Twente, Zwolle en Cleantech regio). Ook is er een beperkt risico op lokale toename van geurhinder binnen landbouwgebieden en verwevingsgebieden (enkel bij *Zelfbewust Overijssel*) (-).

Vanwege de spreiding en verweving van functies zijn de kansen bij *Ontspannen Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* respectievelijk beperkt (+) of niet (0) aanwezig in vergelijking met de referentiesituatie. Beide perspectieven brengen grote risico's met zich mee voor een provinciebrede toename van licht- en geurhinder (--), door de verspreide ontwikkeling van functies (industrie, landbouw, energie) en netwerken (wegverkeer).

5.2 Veiligheidsrisico's

In tabel 5.2 staat de effectbeoordeling voor het thema veiligheidsrisico's.

Tabel 5.2 Effectbeoordeling thema veiligheidsrisico's

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
				Beoordeling	Beoordeling	G	Z	O
kans op en het gevolg van overstromingen vanuit de rivieren en het IJsselmeer (en daarmee het overstromingsrisico)	het overstromingsrisico niet laten toenemen	matig	redelijk	kansen	++	++	+	0
				risico's	-	0	-	-
kans op en het gevolg van milieurampen als gevolg van risico's van economische activiteiten	de externe veiligheidsrisico's voor mens en samenleving zoveel mogelijk beperken	redelijk	redelijk	kansen	0	+	+	+
				risico's	-	-	-	--
kans op en gevolg van verkeersongevallen	bevorderen van de verkeersveiligheid voor alle verkeersdeelnemers in Overijssel, zodat iedereen elke dag veilig thuiskomt. Nul verkeersslachtoffers in 2050	matig	redelijk	kansen	++	+	+	0
				risico's	0	-	-	--

Overstromingen

Uit tabel 5.2 blijkt dat er zowel in *Geconcentreerd Overijssel* als *Zelfbewust Overijssel* grote kansen zijn om de veiligheidsrisico's op het gebied van overstromingen te verbeteren (++) . In *Geconcentreerd Overijssel* neemt de kans op een overstroming af door (grootschalige) versterking van regionale keringen. Door inbreiding en concentratie van ruimtelijke ontwikkelingen blijft tevens ruimte over voor wateropvang en waterberging. Echter, in het geval er sprake is van een overstroming nemen lokaal de gevolgen toe, bijvoorbeeld in binnenstedelijke gebieden (zoals Deventer of Zwolle). Ook mag er gebouwd worden in risicogebieden. Hierdoor is er in dit perspectief ook sprake van beperkte risico's (-).

In *Zelfbewust Overijssel* wordt er vanuit het natuurlijk systeem op gestuurd dat er niet gebouwd wordt in (toekomstige) overloopgebieden. Door de inzet van overloopgebieden is de waterdiepte bij een overstroming lager dan in de referentiesituatie. Daarnaast mogen in dit perspectief regionale keringen bij hoogwater overlopen. Door beide maatregelen kunnen de (economische) gevolgen en kans op overlijden door een 'overstroming' verkleind worden (++) . In dit perspectief zijn geen risico's voor verslechtering van het overstromingsrisico ten opzichte van de referentiesituatie (0).

Tot slot brengen *Ontspannen Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* beperkte risico's met zich mee (-). Doordat de maatregelen in deze perspectieven kleinschalig zijn, bestaat er een risico op een (teveel) versnipperde aanpak. Dit brengt onzekerheden met zich mee op het gebied van waterveiligheid, omdat eventuele problemen zo niet in het gehele stroomgebied worden aangepakt. Waar *Eigenwijs Overijssel* nauwelijks kansen bevat voor het verminderen van het overstromingsrisico (0), brengt *Ontspannen Overijssel* beperkte kansen met zich mee (+). Doordat (vitale) functies worden weggehaald en/of niet worden toegestaan in overstroombare gebieden, kunnen de gevolgen van overstromingen namelijk afnemen.

Milieurampen

Geen van de perspectieven biedt grote kansen voor het aspect milieurampen. Wel brengt *Zelfbewust Overijssel* beperkte kansen met zich mee (+), doordat de overheid de locatie van bedrijven en/of industrie slechts op afstand van bewoonde gebieden toestaat. Door concentratie en inbreiding nemen de gevolgen bij een eventuele milieuramp echter wel toe (-). Dit risico geldt ook voor *Geconcentreerd Overijssel* (-). Ook *Ontspannen Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* resulteren mogelijk in beperkte kansen (+), doordat er enkel kleinschalige bedrijventerreinen worden gerealiseerd, waardoor het risico op milieurampen beperkt blijft. Door spreiding van ontwikkelingen blijven tevens de gevolgen van milieurampen beperkt. De grootste risico's zijn voorzien bij *Eigenwijs Overijssel* (--). In dit perspectief verschijnen bedrijventerreinen verspreid aan de rand van de bebouwde kom. Er is veel ruimte voor initiatieven van onderop, waardoor wonen, werken en mobiliteit mogelijk niet met elkaar worden afgestemd. Hierdoor bestaat er een groot risico op toename van risicovolle bedrijven dicht(er)bij bebouwing. Hierdoor kunnen de gevolgen van milieurampen toenemen. Voor regionale én lokale overheden vormt dit daarom een belangrijk aandachtspunt waar een sturend of toetsend beleid op nodig is. Ook in *Ontspannen Overijssel* kunnen de gevolgen toenemen, doordat bedrijven enkel aansluitend op de bebouwde kom worden afgestemd. In dit perspectief worden functies wel afgestemd (-).

Verkeersveiligheid

Geconcentreerd Overijssel biedt de grootste kansen voor het bevorderen van de verkeersveiligheid in Overijssel (++). In dit perspectief is er sprake van ruimtelijke concentratie in grote steden, zoals Zwolle, Deventer, Enschede, Almelo en Hengelo. Binnen deze steden hoeven bewoners én bezoekers vaak minder afstand af te leggen door concentratie van functies. Daarnaast vindt er in binnenstedelijke gebieden een toename plaats van langzaam verkeer (fiets en OV), en afname van automobilititeit. Aangezien de meeste verkeersslachtoffers vallen bij 50 km/uur-wegen binnen de bebouwde kom, biedt concentratie en verandering in gebruik van modaliteiten kansen voor afname van verkeersslachtoffers en verbetering van de verkeersveiligheid. In dit perspectief zijn nauwelijks risico's voor verslechtering van de verkeersveiligheid ten opzichte van de referentiesituatie (0). Echter, actieve sturing op vermindering automobilititeit in steden is hierbij noodzakelijk om risico's beperkt te houden.

Binnen het criterium verkeersveiligheid zijn de grootste risico's voorzien bij *Eigenwijs Overijssel*. In dit perspectief leidt spreiding van activiteiten, los van het bestaande OV-netwerk, ertoe dat het aantal verkeersbewegingen, met name autoverkeer, toeneemt. Mogelijk neemt het verkeer op de relatief onveilige 80 km/uur-wegen in buitengebieden ook toe. Hierdoor neemt de kans op verkeersongevallen toe (--). Er zijn nauwelijks kansen ten opzichte van de referentiesituatie (0); daarom zijn er in dit perspectief grote knelpunten voorzien voor het gestelde doel 'bevorderen van de verkeersveiligheid en een afname van verkeersslachtoffers'.

Tot slot brengen *Zelfbewust Overijssel* en *Ontspannen Overijssel* zowel beperkte kansen als beperkte risico's met zich mee. Enerzijds kan de verkeersveiligheid worden bevorderd door investeringen in het OV en stimulans van het gebruik hiervan (+). Ook neemt in *Zelfbewust Overijssel* het aandeel langzaam verkeer toe door verdere verstedelijking. Anderzijds leidt een spreiding van functies (in *Zelfbewust Overijssel* buiten de stedelijke regio's) voor meer verkeersbewegingen en automobilititeit, waardoor de kans op ongevallen in een groot deel van de provincie toeneemt (-).

5.3 Klimaatadaptatie

In tabel 5.3 staat de effectbeoordeling voor het thema Klimaatadaptatie.

Tabel 5.3 Effectbeoordeling thema Klimaatadaptatie

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
		Beoordeling	Beoordeling	G	Z	O	E	
intensiteit en periode van droogte	het tegengaan van droogte, hitte en wateroverlast	matig	slecht	kansen	+	++	+	+
				risico's	-	0	-	--
intensiteit en periode van hitte		matig	slecht	kansen	0	0	+	+
				risico's	-	-	0	0
kans op het voorkomen van en de gevolgen van wateroverlast		redelijk	matig	kansen	+	++	+	+
				risico's	-	-	-	--

Droogte

Uit tabel 5.3 blijkt dat perspectief *Zelfbewust Overijssel* grote kansen biedt om de knelpunten in de referentiesituatie tegen te gaan (++)). Waar er in de referentiesituatie geen concrete uitvoeringsmaatregelen voorhanden zijn om de gevolgen van klimaatverandering tegen te gaan, zijn deze wel opgenomen in *Zelfbewust Overijssel*. In het perspectief worden systeemmaatregelen getroffen, passend bij het natuurlijk systeem, om droogte aan te pakken. Zo zorgt het vergroten van de sponswerking en vernatten van beekdalen ervoor dat er meer water wordt vastgehouden en infiltreert, waardoor droogte vermindert. Ook bij het inrichten van landgebruik wordt op grote schaal ingezet op het vasthouden van water. Een aandachtspunt voor het uitvoeren van grootschalige maatregelen is het op de juiste manier meenemen van belanghebbenden om te voorkomen dat de maatregelen resulteren in weerstand en afnemend draagvlak. Er zijn geen risico's voorzien ten opzichte van de referentiesituatie (0), waardoor dit perspectief veel kansen heeft op de afname van de intensiteit en duur van droogteperiodes.

Eigenwijs Overijssel brengt juist veel risico's met zich mee voor de toename van droogte (--). Doordat ruimtelijke ontwikkeling verspreid over de provincie plaatsvindt, is het waarschijnlijk dat meer bebouwing op de plek van groen komt. Hierdoor kan minder water infiltreren, waardoor er minder water beschikbaar is in tijden van watertekorten, resulterend in droogte. Maatregelen zullen vooral lokaal en kleinschalig zijn. Door deze versnippering is het onzeker is of droogte in de gehele waterketen wordt opgelost.

Tot slot zijn er in de perspectieven *Geconcentreerd Overijssel* en *Ontspannen Overijssel* zowel beperkte kansen als risico's aanwezig. In *Geconcentreerd Overijssel* zijn er beperkte kansen voor het tegengaan van droogte doordat kanalen worden ingezet als watermachine, waarmee water zo hoog mogelijk in het systeem opgeslagen wordt (+). Toenemende verharding in steden en mogelijk onvoldoende effectieve maatregelen op zandgronden brengen ook beperkte risico's met zich mee (-). In *Ontspannen Overijssel* kan droogte worden tegengegaan door het vergroten van sponswerking en vernatten van beekdalen en aansluiting op het natuurlijk systeem (+). Echter, doordat maatregelen kleinschalig zijn bestaat er een risico op een (teveel) versnipperde aanpak (-).

Hitte

Ook bij het criterium hitte zijn er in de referentiesituatie mogelijk veel knelpunten in het tegengaan van hittestress, doordat onvoldoende maatregelen voorhanden zijn. Het is daarom opvallend dat in geen van de vier perspectieven concrete maatregelen zijn uitgewerkt die **grote** kansen bieden om hittestress tegen te gaan. De perspectieven *Zelfbewust Overijssel* en *Geconcentreerd Overijssel* brengen door verdichting en verharding van steden zelfs een beperkt risico op de toename van hittestress met zich mee (-). Bosaanplant of groene buffers rondom het stedelijk gebieden hebben vanwege de afstand slechts een beperkt effect op afname van hittestress.

Vanwege de slechte situatie in de referentiesituatie, worden beleidsdoelen aangaande hitte(stress) hierdoor mogelijk niet gehaald en kan de staat van de leefomgeving mogelijk zelfs verslechteren in de toekomst. Dit is een aandachtspunt.

De perspectieven *Ontspannen Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* bieden wel beperkte kansen voor de afname van hittestress. In deze perspectieven wordt bebouwing gespreid over de provincie. Hierdoor wonen mensen meer in het groen. Ook neemt concentratie en verharding in de steden mogelijk af, waardoor hittestress in steden kan afnemen. Naast deze kansen zijn geen grote risico's verwacht ten opzichte van de referentiesituatie (0).

Wateroverlast

Uit stresstesten blijkt dat meerdere plekken in de provincie een verhoogde kans hebben op overstromingen. Er zijn echter nog geen concrete uitvoeringsmaatregelen voor handen om de gevolgen van wateroverlast tegen te gaan. Het is daarom een aandachtspunt dat perspectief *Eigenwijs Overijssel* mogelijk grote risico's met zich meebrengt op het gebied van wateroverlast (--). In dit perspectief wordt uitgegaan van lokale, kleinschalige (technische) oplossingen. Het risico bestaat dat dit leidt tot een versnippering van oplossingen op watersysteemniveau. Mogelijk resulteren de maatregelen op één plek in het watersysteem elders zelfs in een toename van overlast door piekbelasting bij hevige regenval. Daarnaast blijft er door een toename van verspreide ruimteclaims en verspreide verharding in de hele provincie minder ruimte over voor water, waardoor wateroverlast mogelijk toeneemt. Alhoewel er in dit perspectief ook beperkte kansen zijn (+), is het vanwege het abstractieniveau van de Omgevingsvisie én de matige referentiesituatie niet met zekerheid te zeggen dat de gestelde beleidsdoelen gehaald worden.

Perspectief *Zelfbewust Overijssel* biedt daarentegen wel grote kansen voor het voorkomen van wateroverlast en/of het beperken van gevolgen (++). In dit perspectief sluit het landgebruik aan op het natuurlijk systeem en wordt het land ingericht op waterberging. Doordat de sponswerking wordt vergroot en water voldoende ruimte krijgt in de gebouwde omgeving, neemt de kans op wateroverlast en de gevolgen daarvan af ten opzichte van de referentiesituatie. Echter, door verdere verstening in de stedelijke regio's als gevolg van inbreiding, is er ook een beperkt risico op toename van wateroverlast (-).

Tot slot zijn er zowel in *Geconcentreerd Overijssel* en *Ontspannen Overijssel* beperkte kansen en risico's aanwezig. Zo zijn er in *Geconcentreerd Overijssel* kansen voor het tegengaan van wateroverlast, door inzet op technische beheersmaatregelen en systematische aanpak van wateroverlast in gehele stroomgebieden (+). Door verdere verstening van steden zoals Almelo, Enschede, Hengelo, Deventer en Zwolle is er ook sprake van een beperkt risico op toename van wateroverlast (-). In *Ontspannen Overijssel* zijn er beperkte kansen door de vergroting van sponswerking en aanpassing landgebruik (+). Ook is er mogelijk een groter draagvlak voor bottom-up initiatieven. Het risico bestaat echter dat de kleinschaligheid van deze oplossingen vooral zal leiden tot een versnippering van maatregelen. Door versnippering is het mogelijk dat maatregelen een (te) beperkt effect hebben.

5.4 Energietransitie

In tabel 5.4 staat de effectbeoordeling voor het thema Energietransitie.

Tabel 5.4 Effectbeoordeling thema Energietransitie

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
		Beoordeling	Beoordeling	G	Z	O	E	
emissie en vastlegging van broeikasgassen	-10 % uitstoot veenweidegebieden, verder is er geen vastgesteld doel. Doel van OER: bepalen in welke mate Overijssel bijdraagt aan de nationale doelstelling	matig	matig	kansen	+	++	+	0
				risico's	0	0	--	--
aandeel en de hoeveelheid hernieuwbare energie	de energiebehoefte komt in 2023 voor 20 % uit hernieuwbare energie. In 2050 is Overijssel klimaatneutraal	matig	matig	kansen	++	++	0	+
				risico's	0	0	--	--

Emissie van broeikasgassen

Uit tabel 5.4 blijkt dat perspectief *Zelfbewust Overijssel* van de perspectieven de grootste kansen met zich meebrengt om de uitstoot van broeikasgassen terug te brengen (++) . In dit perspectief is er een grote kans op het verminderen van emissies, doordat ingezet wordt op compacte stedelijke regio's (stedelijke regio's stoten minder CO₂-equivalenten uit) en alternatieve vormen van landbouw en landgebruik. Ook wordt het gebruik van het OV in dit perspectief gestimuleerd en biedt de grootschalige opwek van duurzame stroom kansen voor emissiereductie van broeikasgassen in de elektriciteitssector zelf. Het perspectief brengt niet tot nauwelijks risico's met zich mee ten opzichte van de referentiesituatie (0).

Daarentegen brengen de perspectieven *Ontspannen Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* grote risico's met zich mee ten aanzien van dit criterium (--). In beide perspectieven is er sprake van een verspreiding van initiatieven over de provincie. Initiatieven die plaatsvinden zijn kleinschalig, waardoor er risico is op versnippering van initiatieven. De kleinschaligheid van de initiatieven kunnen enerzijds mogelijk rekenen op meer draagvlak, maar zijn anderzijds ook kwetsbaar in hun efficiëntie. Hierdoor bestaat er een risico dat doelen in *Ontspannen Overijssel* niet worden gehaald. In *Eigenwijs Overijssel* wordt broeikasgasreductie bovendien niet gestimuleerd, doordat de overheid inzet op CO₂-afkoop. Ook zijn er in dit perspectief niet tot nauwelijks kansen ten opzichte van de referentiesituatie. Daarom zijn er in dit perspectief knelpunten voor het behalen van de provinciale reductiedoelstellingen en de bijdrage van de provincie Overijssel aan de nationale doelstellingen.

Tot slot brengt *Geconcentreerd Overijssel* beperkte kansen met zich mee door inzet op compacte steden (+). Er zijn niet tot nauwelijks risico's ten opzichte van de referentiesituatie (0).

Aandeel en hoeveelheid hernieuwbare energie

In de provincie Overijssel liggen twee RES-regio's met elk een eigen beleid en ambitie: West Overijssel en Twente. De gezamenlijke ambitie van de Overijsselse RES-regio's (West Overijssel en Twente) bedraagt 3,3 TWh hernieuwbare elektriciteit in 2030. Deze doelen voor de opwek van hernieuwbare energie zijn in dit OER meegenomen in de huidige situatie en autonome ontwikkeling. De concrete ruimtelijke inpassing van deze doelen is nog niet vastgelegd, en maakt daarom geen onderdeel uit van de huidige situatie of autonome ontwikkeling.

Geconcentreerd Overijssel en *Zelfbewust Overijssel* brengen grote kansen met zich mee voor de grootschalige opwek van hernieuwbare energie (++), door de inzet op grootschalige, geclusterde en gecoördineerde energie-opwek. Hierdoor wordt de kans op een efficiënte en grootschalige energietransitie verhoogd. Clustering van grootschalige energie-opwek biedt bovendien kansen voor efficiënt gebruik van de netaansluitingen. De risico's zijn in *Geconcentreerd Overijssel* en *Zelfbewust Overijssel* niet duidelijk groter dan in de referentiesituatie (0). Een kanttekening bij deze perspectieven is dat er lokaal slechts beperkt meegeprofiteerd kan worden in de energietransitie. In het geval van een te sterk top-down beleid zou een tekort aan draagvlak kunnen resulteren in vertraging van de aanleg van nieuwe initiatieven.

Ontspannen Overijssel en *Eigenwijs Overijssel* brengen grote risico's met zich mee ten aanzien van gestelde doelen op het gebied van hernieuwbare energie (--). In deze perspectieven zijn energie-initiatieven kleinschalig en vinden versnipperd over de provincie plaats. Kleinschalige initiatieven kunnen mogelijk rekenen op draagvlak, maar zijn ook kwetsbaar in hun efficiëntie (onder andere) continuïteit, schaalvergroting, juiste locaties). Door de versnippering van initiatieven bestaat er het risico dat de bijdrage aan groei van hernieuwbare energie mogelijk beperkt blijft. Ook vinden in deze perspectieven ruimtelijk-economische ontwikkelingen verspreid over de provincie plaats, waardoor er netto minder ruimte over blijft voor (extra) opwek van hernieuwbare energie. In *Ontspannen Overijssel* zijn er nauwelijks kansen ten opzichte van de referentiesituatie (0), in *Eigenwijs Overijssel* zijn deze beperkt door mogelijke technologische ontwikkelingen die opwek kunnen versnellen/verbeteren (+).

5.5 Natuurlijke hulpbronnen

In tabel 5.5 staat de effectbeoordeling voor het thema Natuurlijke hulpbronnen.

Tabel 5.5 Effectbeoordeling thema Natuurlijke hulpbronnen

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
				Beoordeling	Beoordeling	G	Z	O
volume en kwaliteit van voorraad minerale en fossiele hulpbronnen	duurzaam gebruik van de diepe ondergrond, met aanvaardbare en beheersbare risico's	redelijk	slecht	kansen	0	+	+	0
				risico's	0	0	-	-
kans op het sluiten van grondstofkringlopen	het sluiten van de grondstofkringlopen	matig	redelijk	kansen	+	++	+	+
				risico's	-	-	--	--

Minerale en fossiele hulpbronnen

In de referentiesituatie is een afname van exploitatie mineralen en fossiele hulpbronnen nog niet in zicht. De provincie heeft echter beperkt sturing op dit thema; de exploitatie van fossiele hulpbronnen, mineralen en grondstoffen worden landelijk geregeld via het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Deze beperkte sturingsmogelijkheid komt ook terug in te perspectieven. Geen enkel perspectief bevat grote kansen (++) of grote risico's (--) ten aanzien van dit criterium, het bereik van maatregelen of ontwikkelingen vanuit de Nieuwe Omgevingsvisie hebben namelijk beperkt effect. *Geconcentreerd Overijssel* brengt zelf helemaal geen kansen en risico's met zich mee ten opzichte van de referentiesituatie (0).

De perspectieven *Zelfbewust Overijssel* en *Ontspannen Overijssel* brengen wel beperkte kansen (+) met zich mee voor duurzaam(er) gebruik van grondstoffen, doordat voor de winning van zand en klei meer rekening gehouden wordt met het natuurlijk systeem. Zo kan de grondstoffenvraag verlicht worden en/of lokaal opgelost worden. Het is een aandachtspunt dat perspectieven *Ontspannen Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* beperkte risico's met zich meebrengen: Door toename van (woning)bouw neemt de vraag naar grondstoffen toe. Door spreiding van functies zijn tevens extra grondstoffen nodig (-).

Grondstoffenkringloop (circulariteit)

Uit tabel 5.5 blijkt dat perspectief *Zelfbewust Overijssel* de grootste kansen met zich meebrengt voor het sluiten van grondstofkringlopen (++). In dit perspectief wordt grootschalig ingezet op verbrede landbouw, verkorten van ketens/werken op lokale schaal en compacte steden. Deze systeemverandering in de landbouw en slimme functiecombinaties resulteren mogelijk in grote kansen voor het sluiten van grondstofkringlopen. Echter, doelen op het gebied van woningbouw, bedrijventerreinen, energietransitie en infrastructuur en het grondstoffengebruik dat nodig is voor aanleg ervan, zit sluiten van grondstofkringlopen mogelijk in de weg (-).

In de perspectieven *Ontspannen Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* is er een groot risico dat lokale/kleinschalige initiatieven zorgen voor een versnipperde aanpak, waardoor vraag en aanbod niet aansluiten bij grondstoffen die benodigd zijn voor realisatie van de provinciale doelen op het gebied van woningbouw, bedrijventerreinen, energietransitie en infrastructuur (--). Daar staat tegenover dat deze lokale aanpak wel beperkte kansen (+) biedt voor het sluiten van grondstofkringlopen op lokale schaal, zoals het gebruik van mest voor bodemvruchtbaarheid en inzet op korte voedselketens.

Tot slot brengen onder andere compacte steden in *Geconcentreerd Overijssel* beperkte kansen voor het sluiten van grondstofkringlopen (+). Echter, doelen op het gebied van woningbouw, bedrijventerreinen, energietransitie en infrastructuur en het grondstoffengebruik dat nodig is voor aanleg ervan, zit sluiten van grondstofkringlopen mogelijk in de weg (-).

5.6 Natuurlijke systemen

In tabel 5.6 (op de volgende pagina) staat de effectbeoordeling voor het thema Natuurlijke systemen.

Tabel 5.6 Effectbeoordeling thema Natuurlijke systemen

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
		Beoordeling	Beoordeling	G	Z	O	E	
kwaliteit en het natuurlijke systeem van de bodem en ondergrond: bodemverontreiniging, bodemverdichting, bodemkoolstof en bodemvruchtbaarheid	een vitale bodem voor toekomstige generaties en zorgvuldig beheer van bodem en ondergrond	redelijk	redelijk	kansen	+	++	+	0
				risico's	-	0	0	0
bodemdaling	een mate van bodemdaling die (huidige en toekomstige) functies en gebruik van het gebied niet belemmeren of niet leiden tot groeiende beheerkosten	redelijk	matig	kansen	+	++	+	0
				risico's	0	0	0	0
oppervlakte-waterkwaliteit	voldoen aan KRW-doelstellingen: verbetering oppervlaktewaterkwaliteit	redelijk	redelijk	kansen	0	+	0	0
				risico's	-	0	0	-
grondwaterkwaliteit	voldoen aan KRW-doelstellingen: verbetering grondwaterkwaliteit	redelijk	redelijk	kansen	0	+	0	0
				risico's	-	0	0	-
oppervlakte-waterkwantiteit	voldoende water aanwezig in ondergrond voor natuur, landbouw en drinkwater	matig	slecht	kansen	0	+	+	+
				risico's	-	0	-	-
grondwaterkwantiteit	idem	matig	slecht	kansen	0	+	+	+
				risico's	--	0	-	-

Kwaliteit van het natuurlijke systeem van bodem en ondergrond

Uit tabel 5.6 blijkt dat *Zelfbewust Overijssel* grote kansen met zich meebrengt ten behoeve van de kwaliteit van bodem en ondergrond (+ +). In dit perspectief wordt door grootschalige aanpassing van landgebruik en grootschalige toepassing van natuurinclusieve landbouwmethoden verdere bodemverdichting in een groot deel van de provincie voorkomen. Door omschakeling naar natuurinclusieve landbouw wordt aangesloten bij het natuurlijke systeem van bodem en ondergrond (functie volgt peil). Hierdoor neemt de bodemvruchtbaarheid waarschijnlijk toe. Een kanttekening hierbij is dat in het geval van een te sterk top-down beleid een tekort aan draagvlak zou kunnen resulteren in vertraging van de implementatie van nieuwe initiatieven en kansen niet of in mindere mate verzilverd kunnen worden. Tot slot worden in dit perspectief bodemverontreinigingen waarschijnlijk op grote schaal aangepakt door verdere verstedelijking. Deze stedelijke concentratie is wijder verspreid dan in het perspectief Geconcentreerd Overijssel (+), waardoor bodemverontreinigingen in het perspectief Zelfbewust Overijssel het meest worden aangepakt.

Binnen *Geconcentreerd Overijssel* wordt grootschalige intensieve landbouw verder gestimuleerd, waarbij zware machines de bodem verder verdichten en de vruchtbaarheid van de bodem verder uitputten. Dit brengt een beperkt risico met zich mee op verdere afname van de kwaliteit van de landbouwgrond voor toekomstig gebruik (-).

De perspectieven *Zelfbewust Overijssel*, *Ontspannen Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* leiden niet tot grote risico's ten opzichte van de referentiesituatie (0). *Eigenwijs Overijssel* leidt waarschijnlijk ook niet tot grote kansen ten opzichte van de referentiesituatie (0), doordat dit perspectief met name uitgaat van maakbaarheid en technologische oplossingen. Implementatie van maatregelen gebeurt op kleinschalig niveau en gaat uit van eigen initiatief. Door onzekerheid over de werking van technologische oplossingen en versnippering van maatregelen, is het onzeker wat de effecten van dit perspectief daadwerkelijk zullen zijn op bodem en ondergrond.

Tot slot brengt *Ontspannen Overijssel* beperkte kansen met zich mee, doordat het aanpassen van de teelt aan natuurlijke omstandigheden, lokaal een positief effect heeft op verdichting en bodemvruchtbaarheid (+).

Bodemdaling

In de referentiesituatie is de situatie van bodemdaling in de provincie als matig beoordeeld, onder andere doordat het waterpeil veelal wordt afgestemd op de gebruiksfunctie. *Zelfbewust Overijssel* biedt grote kansen om bodemdaling, met name in de Kop van Overijssel, te voorkomen door het toepassen van ander landgebruik (+). Hierbij wordt op grote schaal ingezet op het volgen van het natuurlijk systeem, waarbij geldt 'functie volgt peil'. Een kanttekening hierbij is dat in het geval van een te sterk top-down beleid een tekort aan draagvlak zou kunnen resulteren in vertraging van de implementatie van nieuwe initiatieven en kansen niet of in mindere mate verzilverd kunnen worden.

In geen van de perspectieven is sprake van een toename van de risico's ten opzichte van de referentiesituatie (0). In *Eigenwijs Overijssel* zijn er bovendien ook geen kansen ten opzichte van de referentiesituatie (0). *Geconcentreerd Overijssel* en *Ontspannen Overijssel* brengen beide beperkte kansen met zich mee (+). In *Geconcentreerd Overijssel* kan de bodemdaling afhankelijk van de bodemdaling gemiddeld 50 % verminderen door een combinatie van onderwaterdrainage en peilverhoging. In *Ontspannen Overijssel* kan bodemdaling op lokale schaal aangepakt worden door lokale initiatieven voor het vernatten van veenweidegebied in de Kop van Overijssel. Een grootschalige verandering op provinciaal niveau blijft echter uit.

Geen van de perspectieven bevat een uitwerking voor omgang met bodemdaling ten noorden van Almelo. Het is niet bekend in hoeverre hier dus sprake is van kansen en/of risico's. Dit is een aandachtspunt voor de verdere uitwerking.

Oppervlaktewater- en grondwaterkwaliteit

Uit tabel 5.6 blijkt dat geen van de perspectieven **grote** kansen óf **grote** risico's met zich meebrengen. Wel brengt *Zelfbewust Overijssel* beperkte kansen met zich mee voor verbeteren van de waterkwaliteit, door een sterke toename van natuurinclusieve landbouw waarbij minder bestrijdingsmiddelen en meststoffen worden gebruikt. Ook krijgen grond- en oppervlaktewatersystemen een nadrukkelijker rol bij nieuwe initiatieven, doordat steeds meer 'functie volgt peil' wordt toegepast (+). Een kanttekening hierbij is dat in het geval van een te sterk top-down beleid een tekort aan draagvlak zou kunnen resulteren in vertraging van de implementatie van nieuwe initiatieven en kansen niet of in mindere mate verzilverd kunnen worden.

In de perspectieven *Geconcentreerd Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* is intensieve landbouw in een groot deel van de provincie aanwezig, wat een toenemende negatieve impact op de waterkwaliteit kan hebben. Technische oplossingen kunnen deze impact kleiner maken, maar de werking is nog onzeker (-).

Ontspannen Overijssel brengt geen kansen of risico's met zich mee ten opzichte van de referentiesituatie (0). Hierdoor kunnen knelpunten uit de referentiesituatie blijven bestaan.

Oppervlaktewater- en grondwaterkwantiteit

Uit tabel 5.6 blijkt dat geen van de perspectieven grote kansen met zich meebrengen ter verbetering van de oppervlaktewater- en grondwaterkwantiteit. Alhoewel er beperkte kansen aanwezig zijn, kan vanwege het abstractieniveau van de uitwerking van de perspectieven én de slechte uitgangssituatie niet met zekerheid gesteld worden dat gestelde KRW-doelen gehaald worden.

In *Geconcentreerd Overijssel* wordt de grondwatervoorraad mogelijk zelfs verder onder druk gezet (--), als gevolg van voortzetting van de intensieve landbouw en de lokaal sterk toenemende watervraag als gevolg van sterke concentratie van verstedelijking. Hierdoor is mogelijk een herverdeling van drinkwaterwinningen nodig. Ook is het in dit perspectief niet zeker of er wel voldoende water kan worden aangevoerd door de Twentekanalen om de hoger gelegen zandgronden van voldoende water te voorzien, dit is afhankelijk van de toekomstige waterstand in de IJssel en de capaciteit van tussenliggende gemalen en kanalen. Dit vormt daarmee geen structurele oplossingen voor de droogteproblematiek. Aangezien er in dit perspectief geen kansen aanwezig zijn ten opzichte van de referentiesituatie (0), worden gestelde doelen mogelijk niet gehaald en kan dit perspectief leiden tot verslechtering van de oppervlaktewater- en grondwaterkwantiteit.

In de perspectieven *Zelfbewust Overijssel*, *Ontspannen Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* zijn wel beperkte kansen aanwezig om grond- en oppervlaktewaterkwantiteit te verbeteren (+). In *Zelfbewust Overijssel* en *Ontspannen Overijssel* kan waterkwantiteit verbeteren doordat aansluiting van landbouw bij natuurlijke omstandigheden resulteert in kleinere watervraag. In Twente worden gericht maatregelen getroffen om droogte tegen te gaan. In *Eigenwijs Overijssel* wordt op lokale schaal water vastgehouden door oplossingen zoals stuwtes of skippyballen. Hierdoor neemt de grondwatervoorraad toe en is er in droge periodes een grotere bron waaruit kwelafhankelijke beken en wateren hun water krijgen.

5.7 Natuur

In tabel 5.7 staat de effectbeoordeling voor het thema Natuur. Op basis van de effectbeoordeling van de vier perspectieven is nog niet met zekerheid te zeggen dat de Nieuwe Omgevingsvisie kaders stelt aan activiteiten die mogelijk negatieve effecten hebben op Natura 2000-gebieden. Daarom zullen de effecten op Natura 2000-gebieden en bijbehorende soorten in beeld worden gebracht in een Passende Beoordeling bij de uitwerking van het Voorkeurspakket van beleidsopties in OER fase 2.

Tabel 5.7 Effectbeoordeling thema Natuur

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
		Beoordeling	Beoordeling	G	Z	O	E	
staat van de biodiversiteit	condities voor planten- en diersoorten op orde	matig	matig	kansen	+	++	+	+
				risico's	--	-	-	--
areaal en kwaliteit van beschermde natuurgebieden	behoud en versterking van de kwaliteit van natuur en een samenhangend netwerk van natuurgebieden	matig	matig	kansen	++	+	+	+
				risico's	--	-	--	-
areaal en kwaliteit natuur buiten beschermde gebieden	behoud en versterking van de kwaliteit van het landschap en een samenhangend netwerk van natuurgebieden	slecht	slecht	kansen	+	++	0	+
				risico's	-	0	-	--

Biodiversiteit

De referentiesituatie is als matig beoordeeld, vanwege de achteruitgang van biodiversiteit buiten natuurgebieden. Door toenemende ruimteclaims verdwijnen belangrijke landschapselementen, zoals kleine groene elementen in steden. In perspectief *Zelfbewust Overijssel* wordt grootschalig ingezet op natuurinclusieve landbouw, het vernatten van beekdalen en de aanleg van natuurverbindingen. Dit brengt grote kansen met zich mee om de staat van de biodiversiteit te verbeteren (++)). Echter, door een verdere toename van ruimtebeslag in en rondom stedelijke regio's (voor onder andere wonen, werken, energie) kan de biodiversiteit in deze stedelijke gebieden nog verder afnemen (-). Daarnaast is het een aandachtspunt dat wanneer draagvlak bij de belangrijkste stakeholders (onder andere landbouw) ten aanzien van natuurinclusieve landbouw en andere vergroenende maatregelen ontbreekt, doelstellingen mogelijk niet of slechts gedeeltelijk worden gehaald.

Ook in *Ontspannen Overijssel* wordt ingezet op natuurinclusieve landbouw en natuurverbindingen, hetzij op kleine schaal en meer verspreid over de provincie (+). Door versnippering en spreiding van functies (waardoor er in totaal grotere ruimteclaims zijn) is er ook een beperkt risico op afname van biodiversiteit buiten de natuurgebieden (-).

Geconcentreerd Overijssel brengt grote risico's met zich mee voor afname van biodiversiteit (--). Door een strikte functiescheiding tussen verstedelijking, natuur en landbouw kunnen er biodiversiteitsarme gebieden ontstaan. Daarnaast kan het toestaan van grootschalige landbouw buiten Natuur Netwerk Nederland (NNN)-gebieden leiden tot een verdere afname van biodiversiteit in landelijke gebieden. Ook in *Eigenwijs Overijssel* kan het faciliteren van grotendeels productie gedreven landbouw het risico op afname van biodiversiteit in landelijke gebieden vergroten (--). Aangezien er in beide perspectieven ook beperkte kansen zijn (+), is het vanwege de onzekerheid van de precieze uitwerking van de Omgevingsvisie op lokale schaal moeilijk te voorspellen in hoeverre beleidsdoelen van de provincie gehaald worden.

Beschermde natuurgebieden

In de referentiesituatie is de staat van beschermde natuurgebieden met matig beoordeeld. Onder andere door stikstofdepositie neemt de kwaliteit van natuur in beschermde natuurgebieden af. Ook het perspectief *Ontspannen Overijssel* brengt grote risico's met zich mee voor verslechtering van areaal en kwaliteit van beschermde natuurgebieden (--). Zo kunnen verspreide ruimtelijke initiatieven (verstedelijking, energieopwek) leiden tot 'uitgesmeerde' ruimteclaims en daarmee relatief omvangrijke en verspreide negatieve effecten. Wel is er een beperkte kans op verbetering van kwaliteit van NNN door lokale bufferzones met natuurinclusieve landbouw (+), maar doordat maatregelen versnipperd zijn is het onzeker of beleidsdoelen gehaald worden en worden kansen mogelijk gemist.

Ook in *Zelfbewust Overijssel* zijn er beperkte kansen door grootschalige inzet op natuurinclusieve zones rondom beschermde natuurgebieden (+). Het risico bestaat echter dat door verdere recreatiedruk de publieksfunctie van natuur blijft toenemen, waardoor de kwaliteit van natuur binnen natuurgebieden onder druk kan komen te staan (-).

In *Geconcentreerd Overijssel* brengt het verstevigen en verbinden van NNN-gebieden en het creëren van bufferzones rondom natuurgebieden grote kansen met zich mee voor beschermde natuurgebieden (++)). Technische maatregelen kunnen mogelijk optimale omstandigheden creëren om waardevolle natuurgebieden in stand te houden. Er bestaat echter nog veel onzekerheid over de precieze werking en impact van deze maatregelen, waardoor er ook onverwachte of onvoldoende effecten kunnen optreden. Daarnaast kan concentratie van NNN-gebieden juist leiden tot beperkte uitbreidingsmogelijkheden van areaal aan natuur en heeft verstedelijking en aanleg van nieuwe energie-infrastructuur mogelijk significante effecten op natuur. Hierdoor brengt dit perspectief ook grote risico's mee zich mee (--). Vanwege de matige situatie in de referentiesituatie worden beleidsdoelen aangaande beschermde natuurgebieden mogelijk niet gehaald en kan de kwaliteit van beschermde natuurgebieden mogelijk verslechteren in de toekomst.

Tot slot kunnen technische maatregelen ook in *Eigenwijs Overijssel* op kleine schaal leiden tot verbetering van kwaliteit van NNN. Strikte scheiding van functies brengt bovendien kansen met zich mee voor doorontwikkeling en behoud van NNN (+). Het risico bestaat echter dat de verspreide ruimtelijke initiatieven (verstedelijking, energieopwek) leiden tot een toename van negatieve effecten op beschermde natuur (-).

Niet-beschermde natuurgebieden

Uit tabel 5.7 blijkt dat de referentiesituatie slecht wordt beoordeeld voor dit criterium. Er zijn maar weinig (grootschalige) ontwikkelingen verwacht op dit gebied, waardoor doelen naar verwachting niet gehaald worden. Perspectief *Zelfbewust Overijssel* biedt van alle perspectieven de grootste kansen om het areaal en kwaliteit van natuur buiten beschermde gebieden te verbeteren (++), door het aanbrengen van natuurverbindingen in de hele provincie en groenblauwe dooradering op locaties met de meeste potentie (zoals Salland). Daarnaast zorgt inbedding van huidige kleinere gebieden in grotere structuren voor verbinding van voorheen geïsoleerde gebieden en versterkt de bossenstrategie aanwezige natuurwaarden. Het perspectief brengt geen significante risico's met zich mee ten opzichte van de referentiesituatie (0).

Daarentegen brengt *Eigenwijs Overijssel* juist grote risico's op verslechtering van natuur buiten beschermde gebieden met zich mee (--). De risico's worden veroorzaakt door toenemende versnippering van natuur als gevolg van lokale maatregelen, voortzetting (of versterking) van intensieve (grootschalige) landbouw en spreiding van functies/ruimteclaims. Hierdoor is er minder ruimte voor natuur, nemen kleine landschapselementen af en neemt de druk op de natuur toe. Alhoewel er ook beperkte kansen zijn voor toename van areaal aan natuur (+), zijn de grote risico's bij dit perspectief een belangrijk aandachtspunt vanwege de slechte beoordeling van de referentiesituatie.

Ook *Geconcentreerd Overijssel* brengt beperkte kansen met zich mee, bijvoorbeeld als gevolg van bufferzones die aangelegd worden rondom beschermde natuurgebieden en aanplant van bossen (+). Hoge concentraties van hoogproductieve landbouw, verstedelijking en nieuwe energie kunnen echter een negatief effect hebben op de kwaliteit van natuur. Zo kan intensivering van landbouw resulteren in verdere afname van kleine natuurelementen (-).

Tot slot wordt ook in perspectief *Ontspannen Overijssel* op kleine schaal geïnvesteerd in natuurverbindingen (+). Doordat maatregelen kleinschalig en lokaal zijn bestaat er echter wel een risico op toenemende versnippering van natuur (-).

5.8 Landschap en openbare ruimte

In tabel 5.8 staat de effectbeoordeling voor het thema Landschap en openbare ruimte.

Tabel 5.8 Effectbeoordeling thema Landschap en openbare ruimte

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
		Beoordeling	Beoordeling	G	Z	O	E	
het areaal en de kwaliteit van waardevolle landschappen	zichtbaar en beleefbaar mooi landschap	redelijk	matig	kansen	+	++	++	0
				risico's	-	-	-	--
behoud en ontwikkeling van archeologie, gebouwd erfgoed (monumenten/stads- en dorpsgezichten) en cultuurlandschap	behouden en versterken van het (cultureel) erfgoed als drager van identiteit	overwegend goed	matig	kansen	0	+	+	0
				risico's	-	-	-	--

Waardevolle landschappen

In tabel 5.8 is te zien dat de referentiesituatie matig is beoordeeld. De perspectieven *Zelfbewust Overijssel* en *Ontspannen Overijssel* brengen beide grote kansen met zich mee om areaal en kwaliteit van waardevolle landschappen te verbeteren (+ +). In *Zelfbewust Overijssel* wordt aangesloten op natuurlijke omstandigheden, zoals vernatten en meanderen van beekdalén. Hierdoor zijn er kansen voor het ontstaan van nieuwe waardevolle landschappen en versterking van bestaande landschappen. Ook kan de karakteristieke groenblauwe dooradering worden versterkt door slimme combinaties van natuur en landbouw. Door inzet van schaalvergroting en concentratie rondom stedelijke regio's kunnen kenmerkende, kleinschalige landschapselementen rondom deze plekken wel onder druk komen te staan (-). Dezelfde kansen zijn aanwezig in *Ontspannen Overijssel* (+ +), al vinden deze combinaties van natuur en landbouw kleinschaliger en meer verspreid over de provincie plaats. Doordat ontwikkelingen verspreid over de provincie plaatsvinden bestaat er als gevolg van verrommeling en versnippering een beperkt risico op afname van areaal en kwaliteit waardevolle landschappen (-).

Het perspectief *Eigenwijs Overijssel* brengt grote risico's met zich mee voor (verdere) aantasting van areaal en kwaliteit van landschappen (--). Evenals in de referentiesituatie blijven landschappen onder druk staan als gevolg van toenemende ruimteclaims. In *Eigenwijs Overijssel* worden ruimtelijke ontwikkelingen gespreid. Doordat overal gebouwd kan worden en landbouw naar behoefte plaatsvindt, is er een groot risico op verrommeling en daarmee op aantasting van het areaal en kwaliteit van waardevolle landschappen. Tevens neemt kwaliteit van veenweidelandschap mogelijk af, doordat in dit perspectief 'peil volgt functie' geldt. Naast deze grote risico's, zijn er niet of nauwelijks kansen voor het landschap (0). Doelen worden daarom waarschijnlijk niet gehaald.

Tot slot brengt *Geconcentreerd Overijssel* beperkte kansen en risico's met zich mee. Enerzijds biedt de concentratie van functies en inbreiding in grote steden zoals Almelo, Enschede, Hengelo, Deventer en Zwolle kansen voor een afname van versnippering van waardevolle landschappen (+). Anderzijds kunnen landschapselementen ook onder druk komen te staan door schaalvergroting, bijvoorbeeld in de landbouw en energiesector (-).

Erfgoed en archeologie

Door de intensivering van het landgebruik en toenemende druk op de ruimte, is de referentiesituatie matig beoordeeld. Vanwege de matige beoordeling van de referentiesituatie is het een aandachtspunt dat geen van de perspectieven grote kansen biedt om deze knelpunten tegen te gaan, terwijl de meeste perspectieven mogelijk wel tot (grote) risico's kunnen leiden. Wel brengen *Zelfbewust Overijssel* en *Ontspannen Overijssel* beperkte kansen met zich mee voor het behoud van erfgoed, doordat er bij nieuwe ontwikkelingen aangesloten wordt bij regionale identiteit, bestaande landschappen en erfgoed (+). Echter, in *Zelfbewust Overijssel* kan erfgoed door inbreiding en concentratie in stedelijke regio's onder druk komen te staan. Ook kan er hierdoor een toename zijn van leegstand en verval van agrarische bebouwing (-). Spreiding van bebouwing leidt in *Ontspannen Overijssel* mogelijk tot aantasting van bijvoorbeeld archeologie en dorps- en stadsaanzichten (-). Hierdoor bestaat er een reële mogelijkheid dat de ambitie voor 2050 niet gehaald wordt.

Eigenwijs Overijssel biedt momenteel geen concrete maatregelen ter bescherming van cultureel erfgoed en archeologie (0). Door spreiding van ruimtelijke ontwikkelingen naar behoefte (wonen, mobiliteit, landbouw, et cetera), waarbij prikkel om cultuurhistorie en archeologie op te nemen in gebiedsontwikkeling ontbreekt, is er een groot risico dat deze waarden aangetast worden (--). Het is waarschijnlijk dat gestelde doelen niet gehaald worden en de staat van de leefomgeving op het gebied van erfgoed en archeologie afneemt.

Tot slot brengt ook *Geconcentreerd Overijssel* geen kansen met zich mee ten opzichte van de referentiesituatie (0). Wel is er een beperkt risico op afname van erfgoed, doordat erfgoed en archeologie als gevolg van inbreiding en concentratie in grote steden zoals Almelo, Enschede, Hengelo, Deventer en Zwolle onder druk kan komen te staan. Buiten de grote steden kan deze concentratie ook resulteren in leegstand en verval van onder andere agrarische bebouwing (-).

5.9 Economische vitaliteit

In tabel 5.9 staat de effectbeoordeling voor het thema Economische vitaliteit.

Tabel 5.9 Effectbeoordeling thema Economische vitaliteit

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
		Beoordeling	Beoordeling	G	Z	O	E	
ontwikkeling werkgelegenheid en werkloosheid	behoud en groei van werkgelegenheid	overwegend goed	matig	kansen	++	++	0	+
				risico's	--	-	-	-
mate van kennisontwikkeling en innovatie	stimuleren en faciliteren van economische ontwikkeling door middel van innovatie	redelijk	overwegend goed	kansen	++	+	0	+
				risico's	0	0	--	--

Ontwikkeling werkgelegenheid en werkloosheid

Uit tabel 5.9 blijkt dat zowel *Geconcentreerd Overijssel* als *Zelfbewust Overijssel* grote kansen met zich meebrengen voor het behoud en groei van werkgelegenheid (++) . In *Geconcentreerd Overijssel* biedt het concentratiebeleid grote kansen voor versterking van de agglomeratiekracht langs (internationale) corridors (Deventer, Zwolle, Enschede en Hengelo), waardoor de groei van werkgelegenheid in deze steden wordt gestimuleerd en werkloosheid kan afnemen. Ook in *Zelfbewust Overijssel* leidt het concentratiebeleid binnen de stedelijke regio's Twente, Zwolle en de Cleantech regio naar verwachting tot agglomeratievoordelen, waardoor er een grote kans is dat de werkgelegenheid binnen de stedelijke regio's in verschillende sectoren toeneemt. Door deze sterke focus op de stedelijke regio's, bestaat er daarbuiten echter het risico dat werkloosheid toeneemt door uitblijven positieve stimulans werkgelegenheid (-).

Als gevolg van de sterke concentratie van economische ontwikkeling langs (internationale) corridors, bestaat er in *Geconcentreerd Overijssel* ook een groot risico voor de afname van werkgelegenheid en groei werkloosheid in kleine en middelgrote kernen en in bepaalde sectoren (--). Daardoor kan het concentratiebeleid een averechts effect hebben, en leiden tot groei van werkloosheid en het niet behalen van doelen in deze kleine en middelgrote kernen.

Tot slot leidt versnippering en spreiding van activiteiten op basis van lokale vraag en bereikbaarheid in de perspectieven *Ontspannen Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* tot ruimtelijke verschillen in werkgelegenheid. Hierdoor kunnen bepaalde gebieden en/of sectoren achterblijven. Ook is het risico van versnippering van bedrijvigheid dat werkgelegenheid wegstroomt naar andere provincies of het buitenland (-). *Ontspannen Overijssel* brengt geen kansen met zich mee ten opzichte van de referentiesituatie (0). In *Eigenwijs Overijssel* kan werkgelegenheid op lokale schaal groeien, door mogelijke groei van lokaal gewortelde economie in kleine en middelgrote kernen. Verbinding van deze werkgelegenheid met de rest van de provincie wordt gestimuleerd doordat nieuwe infrastructuur overal in de provincie gerealiseerd kan worden (+).

Kennisontwikkeling en innovatie

Uit tabel 5.9 blijkt dat *Geconcentreerd Overijssel* tot de grootste kansen leidt op het gebied van kennisontwikkeling en innovatie (++) . Door sterke economische concentratie in de grote steden neemt de kans op positieve agglomeratie-effecten toe. Versterkt door de aanwezigheid van hogeschole en Universiteit Twente wordt massa gecreëerd voor kennis en innovatie. Daarmee faciliteert het concentratiebeleid dus toename van kennisontwikkeling en innovatie.

Via internationale corridors is Overijssel goed verbonden met de rest van Nederland en Duitsland, waardoor kennis behouden blijft en de kenniseconomie in staat is verder te groeien door input van buiten de provincie. Ten opzichte van de referentiesituatie leidt dit perspectief niet tot extra risico's (0), doelen worden waarschijnlijk gehaald.

Dezelfde kansen zijn aanwezig in *Zelfbewust Overijssel*. Doordat concentratie plaatsvindt in grotere gebieden, zullen de agglomeratievoordelen naar verwachting iets kleiner zijn (+). Ook zijn er kansen voor kennisontwikkeling op het gebied van nieuwe slimme combinaties, zoals natuurinclusieve landbouw. Er zijn geen risico's ten opzichte van de referentiesituatie (0).

In *Ontspannen Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* is het halen van agglomeratievoordelen afhankelijk van lokale initiatieven. Dit leidt mogelijk tot een te veel versnipperde aanpak. Door spreiding van functies en kans op minder ruimtelijke nabijheid bij kennisinstellingen, bestaat er een risico dat agglomeratievoordelen afnemen in vergelijking met de referentiesituatie. Hierdoor bestaat er in beide perspectieven een groot risico op het wegvloeien van kennis en innovatie uit de provincie (--). Doordat bedrijven in perspectief *Eigenwijs Overijssel* overall kunnen floreren en technologische oplossingen worden gestimuleerd, bestaat er wel een beperkte kans dat **bepaalde** bedrijven in **bepaalde** gebieden sterk innoveren (+).

5.10 Ruimtelijke-economische structuur

In tabel 5.10 staat de effectbeoordeling voor het thema Ruimtelijke-economische structuur.

Tabel 5.10 Effectbeoordeling thema Ruimtelijke-economische structuur

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
		Beoordeling	Beoordeling	G	Z	O	E	
aantal banen dat binnen een uur reistijd bereikt kan worden	optimale verbinding tussen stedelijke netwerken en andere netwerken, waarin grotere en kleinere steden elkaar onderling versterken en aanvullen	overwegend goed	redelijk	kansen	+	++	0	+
				risico's	--	-	-	--
areaal en kwaliteit van vestigingslocaties voor specifieke sectoren	vitale en zichzelf vernieuwende regionale economie met flexibele vestigingsmogelijkheden	matig	matig	kansen	+	++	+	+
				risico's	--	0	-	--

Bereikbaarheid van banen

Uit tabel 5.10 blijkt dat *Zelfbewust Overijssel* tot de grootste kansen voor de verbetering van de bereikbaarheid van banen leidt (++) . Door het concentratiebeleid gericht op de Daily Urban Systems, gekoppeld aan de OV-infrastructuur neemt het aantal banen in en rondom de stedelijke regio's Twente, Zwolle en de Cleantech regio in absolute aantallen naar verwachting toe. Daarnaast wordt specifiek ingezet op de ontwikkeling van OV-bereikbaarheid en wordt het gebruik van (elektrische)fietsen gestimuleerd, waardoor het stijgende aantal banen in de stedelijke regio's ook beter te bereiken is. Bovendien biedt het perspectief kansen voor de ontwikkeling van bereikbaarheid via (inter)nationale corridors, waardoor ook banen over de grens beter bereikbaar worden.

Door de focus op de stedelijke regio's is er een beperkt risico voor het ontstaan van een ruimtelijke tweedeling (-). Mogelijk neemt bereikbaarheid van banen buiten de stedelijke regio's af, doordat zowel het aantal banen als bereikbaarheid in kleine kernen afneemt.

Ook in *Geconcentreerd Overijssel* leidt het concentratiebeleid tot een toename van het aantal banen én betere bereikbaarheid (kortere afstanden, af te leggen met onder andere fiets). De kans is echter kleiner dan in *Zelfbewust Overijssel*, doordat de bereikbaarheid van banen met name veranderd voor de inwoners in en rondom de grote steden (+). Ook in dit perspectief wordt in de grote steden specifiek ingezet op de ontwikkeling van (OV)-bereikbaarheid en wordt het gebruik van (elektrische)fietsen gestimuleerd. Bij dit perspectief is er in de referentiesituatie al sprake van goede bereikbaarheid. Door de sterke concentratie van economische ontwikkeling langs (internationale) corridors is er een groot risico op de afname van banen en (OV)-bereikbaarheid in het landelijk gebied (--). Enerzijds bestaat er een groot risico op afname van het absolute aantal banen in het landelijk gebied als gevolg van clustering van economische ontwikkeling in steden. Anderzijds brengt het perspectief ook een groot risico met zich mee op groei van de reistijd, doordat investeringen in mobiliteit in het landelijk gebied mogelijk afnemen als gevolg van clustering. Hierdoor bestaat er in dit perspectief een kans dat doelen ten aanzien van mobiliteit met name in het landelijk gebied niet (geheel) gehaald worden.

Ook *Eigenwijs Overijssel* kent grote risico's op ruimtelijke verschillen, doordat kleinschalige lokale initiatieven bepalend zijn voor de ontwikkeling van werkgelegenheid en bereikbaarheid. Door spreiding van economische ontwikkeling en werkgelegenheid los van (OV)-infrastructuur én versnippering van investeringen in OV of lokaal wegennet, is het risico dat de woon-werkafstand voor een groot deel van de provincie groeit (--). Lokaal zijn er echter ook beperkte kansen voor toename van aantal bereikbare banen: lokaal gewortelde economie in kleine en middelgrote kernen kan groeien én banen kunnen bereikbaarder worden doordat infrastructuur maakbaar is (+).

Tot slot zijn er in *Ontspannen Overijssel* niet tot nauwelijks kansen ten opzichte van de referentiesituatie (0). Wel kan spreiding van ontwikkelingen leiden tot ruimtelijke verschillen. Er is een risico dat woon-werkafstand met name in de al slecht bereikbare kernen verder toeneemt (-).

Vestigingslocaties

Zelfbewust Overijssel brengt ook voor dit criterium de grootste kansen met zich mee (++). In dit perspectief wordt ingezet op clustering van economische activiteiten. Hierdoor worden ook bedrijven, onderwijs en onderzoek geclusterd, wat agglomeratievoordelen oplevert. Samen met investeringen in OV-bereikbaarheid en grensoverschrijdende bereikbaarheid draagt dit bij aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Hierdoor neemt de vraag naar vestigingslocaties toe. In *Zelfbewust Overijssel* wordt bij de ontwikkeling van vestigingslocaties rekening gehouden met het bestaande systeem, waardoor er op gestuurd kan worden dat bestaande mismatches tussen vraag en aanbod opgelost worden en overaanbod/leegstand terugloopt. Aangezien er geen risico's zijn ten opzichte van de referentiesituatie (0), brengt dit perspectief dus veel kansen met zich mee om knelpunten uit de referentiesituatie aan te pakken.

Daarentegen zijn er in *Geconcentreerd Overijssel* grote risico's op de afname van de kwaliteit van vestigingslocaties buiten de grote steden (Enschede, Almelo, Hengelo, Zwolle, Deventer) (--). Door focus op stedelijke concentratie, is er het risico dat investeringen in het lokale wegennet en OV buiten de grote steden afneemt. Hierdoor neemt de bereikbaarheid van het landelijk gebied af. Hierdoor neemt ook de kwaliteit van vestigingslocaties in het landelijk gebied af. Met name voor grootschalige vestigingslocaties is dit een risico. Daarnaast staat de lokale economie buiten de grote steden onder druk, waardoor vraag naar bedrijventerreinen en winkels afneemt. Hierdoor is het een groot risico dat mismatch tussen vraag en aanbod en leegstand wordt vergroot. Ook *Eigenwijs Overijssel* brengt grote risico's met zich mee (--). Door de spreiding van functies, een kans op minder ruimtelijke nabijheid bij kennisinstellingen en afname investeringen in (OV)-bereikbaarheid, bestaat er een risico dat agglomeratievoordelen afnemen in vergelijking met de referentiesituatie. Dit is een risico voor de verslechtering van het vestigingsklimaat. Doordat het bestaande systeem in principe niet leidend is, worden vestigingslocaties versplinterd over de provincie ontwikkeld. Daardoor bestaat er een groot risico op mismatches tussen vraag en aanbod.

Alhoewel beide perspectieven ook beperkte kansen met zich meebrengen (-), is het vanwege het abstractieniveau van de Omgevingsvisie én de matige referentiesituatie niet met zekerheid te zeggen dat de gestelde beleidsdoelen gehaald worden.

Ook *Ontspannen Overijssel* brengt het risico op mismatches tussen vraag en aanbod van vestigingslocaties met zich mee door versnipperde ontwikkeling van nieuwe vestigingslocaties over de provincie (-). Doordat economie zich ontwikkelt daar waar lokaal behoefte is, passend binnen het bestaande systeem, zijn er lokale kansen voor ontwikkeling van aantrekkelijk vestigingsklimaat op plekken die goed bereikbaar zijn (+).

5.11 Wonen en woonomgeving

In tabel 5.11 staat de effectbeoordeling van het thema Wonen en woonomgeving.

Tabel 5.11 Effectbeoordeling thema Wonen en woonomgeving

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
				G	Z	O	E	
		Beoordeling	Beoordeling					
voldoende en betaalbare woningbouwlocaties	de juiste woning op de goede plek	matig	matig	kansen	+	++	+	+
				risico's	--	-	--	--
aanwezigheid, kwaliteit en nabijheid van voorzieningen	vitale inwoners, kunnen zo lang mogelijk én zo goed mogelijk zelfstandig leven in een samenleving waar mensen voor elkaar klaarstaan	matig	matig	kansen	+	+	++	++
				risico's	--	-	-	-

Woningbouwlocaties

Als gevolg van huidige woningtekorten, toename van aantal huishoudens en (toenemende) migratiestroom vanuit de Randstand neemt de woningvraag in de referentiesituatie toe. Er is echter onvoldoende plancapaciteit om aan de gestelde ambities van de provincie te voldoen, waardoor de referentiesituatie met matig is beoordeeld.

In perspectief *Zelfbewust Overijssel* wordt ingezet op verstedelijking in de stedelijke regio's Zwolle, Twente en de Cleantech Regio. Kern van dit perspectief is dat woningen gebouwd worden daar waar de vraag hoog is, waardoor er grote kansen zijn voor afname van woningkrapte in deze gebieden (++) . Door te bouwen op goed bereikbare plekken en investering in infrastructuur, kunnen tevens potentiële woningbouwlocaties in goed bereikbare dorpen worden benut. Er kunnen verschillende typen woningen gebouwd worden (van hoogstedelijke hoogbouw tot landelijke twee-onder-één-kap woningen), waardoor de diversiteit aan woningen kan toenemen (aansluitend bij de vraag). Buiten de stedelijke regio's bestaat echter een beperkt risico op toenemende woningkrapte (-). Ook vraagt inbreiding om duurdere oplossingen (duurdere grond met meervoudige ruimteclaims), waardoor het risico bestaat dat de nieuwe woningen slechts voor een beperkte doelgroep toegankelijk zijn.

De andere drie perspectieven brengen grote risico's met zich mee (--). Zo bestaat er in *Geconcentreerd Overijssel* een groot risico op onvoldoende toename van woningbouwlocaties voor verschillende groepen in het landelijk gebied, als gevolg van het sterke concentratiebeleid op (binnen)steden. Daarnaast kenmerkt binnenstedelijke ontwikkeling zich door een complexe planvorming (meerdere ruimteclaims) en kostbare transformatie (dure grond). Hierdoor bestaat er een risico dat woningbouwlocaties in de grote steden niet tijdig en/of voor verschillende doelgroepen betaalbaar opgeleverd worden. Echter, door woningbouw te concentreren daar waar op dit moment de druk op de woningmarkt het grootst is (steden), wordt de woningkrapte in meest krappe gebieden wel verlaagd (+).

In *Ontspannen Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* verspreidt de woningbouw zich over de provincie en is er meer sprake van kleinschalige projecten. Door de kleinschaligheid bestaat er een risico op versnippering, waardoor mogelijk te weinig woningen gebouwd worden op bepaalde locaties óf voor bepaalde doelgroepen, terwijl daar gelet op demografie en bestaande woningvoorraad wel behoefte aan is. Provinciebreed ontstaat mogelijk een mismatch in vraag en aanbod, waardoor woningtekorten kunnen blijven bestaan of zelfs plaatselijk toenemen (--). In *Eigenwijs Overijssel* bestaat er bovendien het risico op afname van woonkwaliteit, doordat woningen los van OV-netwerk gebouwd worden.

Tot slot zijn er in *Ontspannen Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* ook beperkte kansen aanwezig (+). Zo zorgt spreiding van woningbouw ervoor dat er totaal meer potentieel areaal is voor woningbouw. Kleine en middelgrote kernen kunnen in Ontspannen Overijssel de migratiestroom vanuit de Randstad opvangen, hierdoor komt bijvoorbeeld agrarische bebouwing niet leeg te staan. In *Eigenwijs Overijssel* kan er mogelijk worden gebouwd in plekken met vergrijzing of ontgroening.

Voorzieningen

In een groot aantal gemeenten in Overijssel zijn in de referentiesituatie knelpunten benoemd op het gebied van toegankelijkheid van voorzieningen, met name in dunbevolkte gemeenten als gevolg van krimp en schaalvergroting. Perspectieven *Ontspannen Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* bieden grote kansen om deze knelpunten aan te pakken (++). In deze perspectieven worden lokale initiatieven én spreiding van ontwikkelingen gestimuleerd, waardoor voorzieningen goed aangesloten kunnen worden bij lokale behoeften. Hierdoor kunnen voorzieningen in dorpen behouden blijven of juist groeien. Door spreiding lukt het echter mogelijk niet om op alle plekken voorzieningen in de lucht te houden, met name in (kleinere) steden is dit mogelijk het geval (-).

In *Geconcentreerd Overijssel* brengt het concentratiebeleid in de grote steden zoals Almelo, Enschede, Hengelo, Deventer en Zwolle grote risico's met zich mee (--). Als gevolg van concentratie in grote steden, komt de aanwezigheid én toegankelijkheid van voorzieningen in kleine en middelgrote kernen verder onder druk te staan. Door groei te concentreren in steden wordt de landelijke trend van ontgroening en vergrijzing in het landelijk gebied versterkt, waardoor (meer) essentiële voorzieningen sneller zullen verdwijnen. Alhoewel er voor de stedelijke gebieden beperkte kansen bestaan als gevolg van agglomeratievoordelen (+), is het door de grote risico's onzeker of beleidsdoelen met name in landelijke gebieden gehaald worden.

Tot slot leidt concentratie van ontwikkelingen in stedelijke regio's in *Zelfbewust Overijssel* tot meer massa en draagvlak voor grote (boven)regionale voorzieningen. Ook door agglomeratievoordelen ontstaat er een ideaal vestigingsklimaat voor voorzieningen (+). Door concentratie in de stedelijke regio's bestaat er echter een beperkt risico dat toegankelijkheid van voorzieningen buiten de regio's afneemt (-). Dit is met name aandachtspunt in landelijke gebieden waar in de toekomst een sterkere ontgroening/vergrijzing wordt verwacht.

5.12 Welzijn

In tabel 5.12 staat de effectbeoordeling van het thema Welzijn.

Tabel 5.12 Effectbeoordeling thema Welzijn

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
				Beoordeling	Beoordeling	G	Z	O
de mate van (ervaren) sociale samenhang (onder andere eenzaamheid, contact bureu)	vitale inwoners, die zo lang mogelijk, én zo goed mogelijk zelfstandig kunnen leven in een samenleving waar mensen voor elkaar klaarstaan	overwegend goed	overwegend goed	kansen	0	+	++	+
				risico's	--	-	-	-
de mate waarin de plek waar je woont of opgroeit bepaalt wat je kansen zijn om deel te nemen aan de samenleving	inclusieve Overijsselse samenleving, waarin iedereen mee kan doen	overwegend goed	overwegend goed	kansen	+	+	+	0
				risico's	--	-	-	--
de (ervaren) (sociale) veiligheid	geen duidelijk doel geformuleerd	overwegend goed	overwegend goed	kansen	0	0	0	0
				risico's	--	--	-	-
het aandeel inwoners met een gezonde leefstijl (waaronder vervoerswijze-keuze)	in 2040 voldoen aan de doelstellingen uit het preventieakkoord	redelijk	redelijk	kansen	+	++	0	0
				risico's	--	-	-	--
afstand en toegankelijkheid van woningen tot groenvoorzieningen	verbeteren van de toegang tot groenvoorzieningen	overwegend goed	overwegend goed	kansen	+	+	++	+
				risico's	--	-	-	--

(Ervaren) sociale samenhang

Het perspectief *Ontspannen Overijssel* brengt grote kansen met zich mee om de al goede lokale samenhang in de provincie verder te bevorderen (++) . Doordat lokale oplossingen en de mogelijkheid voor lokale gemeenschappen om bij te dragen aan hun eigen woonomgeving gefaciliteerd wordt, kan het gevoel van noaberschap met name in dorpen en kleine kernen verder groeien. Het risico is echter dat kwetsbare groepen minder meekomen in deze lokale initiatieven en zo verder op afstand komen te staan (-). Ook in *Eigenwijs Overijssel* zijn er beperkte kansen door initiatieven van onderop (+). Doordat er overal gebouwd kan worden, bestaat het risico van 'ieder voor zich', waardoor sociale samenhang af kan nemen. Ook in dit perspectief kunnen kwetsbare groepen mogelijk verder op afstand komen te staan (-). In *Geconcentreerd Overijssel* worden ruimtelijke- en economische ontwikkelingen juist geconcentreerd in stedelijk gebied. Hierdoor komt het landelijk gebied onder druk te staan. Doordat voorzieningen verdwijnen bestaat er een groot risico dat de sociale samenhang in deze gebieden afneemt en noaberschap onder druk komt te staan (--). Er zijn geen kansen ten opzichte van de referentiesituatie (0), waardoor er mogelijk knelpunten ontstaan voor het halen van de beleidsdoelen.

Tot slot brengt *Zelfbewust Overijssel* zowel beperkte kansen en risico's met zich mee. Compacte stedelijke regio's met multifunctionele (sociale) centra bieden beperkte kansen om sociale samenhang in deze gebieden te stimuleren (+). Keerzijde van de focus op de stedelijke regio's is echter dat de sociale en culturele voorzieningen in het landelijk gebied kunnen verdwijnen, terwijl deze juist bijdragen aan sociale samenhang. Ook kan verstedelijking leiden tot vergroting van sociale anonimiteit en eenzaamheid in deze steden (-).

Inclusiviteit

Geen van de perspectieven bevat grote kansen op het gebied van inclusiviteit. Wel brengen *Zelfbewust Overijssel* en *Ontspannen Overijssel* beperkte kansen met zich mee (+). In *Zelfbewust Overijssel* groeit werkgelegenheid en neemt de bereikbaarheid ervan toe, en in *Ontspannen Overijssel* worden werkgelegenheid en voorzieningen natuurlijk verspreid over de provincie. Door lokale oplossingen wordt ingespeeld op behoeften en kansen lokale gemeenschappen.

In *Geconcentreerd Overijssel* zijn er grote risico's op verslechtering van inclusiviteit (--), doordat voorzieningen en werkgelegenheid in het landelijk gebied afnemen als gevolg van concentratie van (economische) ontwikkeling in steden. Ook neemt de reisafstand tot deze voorzieningen toe. Hierdoor is de plek waar je woont in grote mate bepalend voor kansen in de samenleving. Deze ontwikkeling leidt mogelijk tot een toename van kansongelijkheid in het landelijk gebied. In steden kan inclusiviteit juist toenemen door de groei van werkgelegenheid en voorzieningen (+).

Eigenwijs Overijssel brengt het grote risico met zich mee dat minder initiatiefnemende, kwetsbare groepen achterblijven en lokale oplossingen onvoldoende op deze groepen aansluiten. Door lokale en kleinschalige oplossingen, kunnen voorzieningen in bepaalde delen enorm floreren, maar in andere delen juist achterblijven. Terwijl lokale voorzieningen juist kansen bieden, op saamhorigheid, een baan, 'erbij horen'. Er is daarom sprake van een risico op afname van inclusiviteit in de provincie als geheel (--). Er zijn geen kansen in vergelijking met de referentiesituatie (0).

(Sociale) veiligheid

De uitwerking van de vier perspectieven bevat geen specifieke uitwerking die kansen oplevert om de al overwegend goede referentiesituatie voor het criterium (sociale) veiligheid verder te verbeteren (0). Wel brengen de perspectieven *Geconcentreerd Overijssel* en *Zelfbewust Overijssel* grote risico's met zich mee (--). In beide perspectieven wordt woningbouw geconcentreerd in stedelijke gebieden. In steden ervaren mensen veelal minder binding en sociale cohesie. Anderzijds leidt de vergrijzing en leegstand in het landelijk gebied tot een risico op meer criminaliteit en verloedering. Hierdoor is er een groot risico op verslechtering van (ervaren) sociale veiligheid.

In *Ontspannen Overijssel* en *Eigenwijs Overijssel* is er een beperkt risico op afname van ervaren (sociale) veiligheid, doordat spreiding van activiteiten kan leiden tot segregatie en individualisme. Dit kan leiden tot verslechtering van (sociale) veiligheid.

Gezonde leefstijl

Net zoals in Nederland worden in de provincie de gewichts- en bewegingsdoelen in de referentiesituatie nog niet gehaald. *Zelfbewust Overijssel* biedt een grote kans op het bevorderen van een gezonde leefstijl (++). In dit perspectief is namelijk sprake van een toename van het gebruik van openbaar vervoer, fiets en wandelen als gevolg van de nabijheid van functies en voorzieningen in stedelijke regio's in combinatie met verbetering van netwerken voor hoogwaardig openbaar vervoer (stads- en streekvervoer dat voldoet aan hoge eisen op het gebied van de doorstroming, afgekort: HOV) en de fiets. In het landelijk gebied is er door toename van autogebruik vanwege grotere afstand tot voorzieningen in stedelijke regio's een beperkt risico op afname van gezonde leefstijl (-).

Geconcentreerd Overijssel en *Eigenwijs Overijssel* brengen grote risico's met zich mee op het gebied van gezonde leefstijl (--). In beide perspectieven is er sprake van een afnemend draagvlak voor OV-voorzieningen en fiets-verbindingen en een toename van autogebruik in een groot deel van de provincie (in *Geconcentreerd Overijssel* buiten de grote steden). In *Geconcentreerd Overijssel* blijven de kansen voor verbetering gezonde leefstijl namelijk voorbehouden aan grote steden (+) en in *Eigenwijs Overijssel* vinden ontwikkelingen verspreid over de provincie, los van bestaande (OV)-infrastructuur plaats (0). Aangezien *Eigenwijs Overijssel* geen kansen met zich meebrengt, verslechtert de staat van de leefomgeving mogelijk ten opzichte van de referentiesituatie.

Ook *Ontspannen Overijssel* brengt geen kansen met zich mee ten opzichte van de referentiesituatie (0). Er is een beperkt risico op afname van gezonde leefstijl, doordat draagvlak voor (hoogwaardige) fiets- en OV-verbinding afneemt als gevolg van spreiding van functies en uitbreiding van bebouwing (-).

Toegankelijkheid van groen

Het perspectief *Ontspannen Overijssel* biedt grote kansen voor de verbetering van de toegankelijkheid van groen door spreiding en verweving van groen met andere functies, in aansluiting op bestaande structuren (natuurlijke systemen) (++). Echter, door versnippering van groen bestaat er ook een kans op een afname van de kwaliteit van het groen (-).

Geconcentreerd Overijssel en *Eigenwijs Overijssel* kennen grote risico's voor de toegankelijkheid van groenvoorzieningen (--). In *Geconcentreerd Overijssel* resulteert de sterke concentratie van functies en stapeling van ruimteclaims in de openbare ruimte en ondergrond mogelijk in onvoldoende 'ruimte' voor groen in de grote steden. Hierdoor is er in gebieden met hoge personendichtheden relatief minder groen beschikbaar per inwoner. Door investeringen in fiets- en voetpaden neemt de toegankelijkheid van het groen in deze steden wel toe (+).

In *Eigenwijs Overijssel* bestaat juist het risico op afname van toegankelijkheid van groen, als gevolg van functiescheiding en versnippering van ontwikkeling, niet aansluitend op bestaande (groen)-structuren (--). Lokaal zijn er beperkte kansen voor verbetering van toegankelijkheid van groen door lokale initiatieven (+). Tot slot zijn er in *Zelfbewust Overijssel* beperkte kansen voor verbetering toegankelijkheid van groen, door toenemende vergroening van openbare ruimte en investeringen in voet- en fietspaden in stedelijke regio's (+). Door toenemende ruimteclaims kan de hoeveelheid groen per inwoner wel afnemen. Uiteindelijk zou er zo onvoldoende groen per persoon aanwezig kunnen zijn (-).

6

CONCLUSIE EFFECTBEOORDELING PERSPECTIEVEN

Dit hoofdstuk geeft **per perspectief** een korte samenvatting van de effectbeoordeling en bijbehorende aandachtspunten. In paragraaf 6.3 volgt een toelichting op de door Provinciale Staten gekozen voorkeursrichting. Een uitgebreidere toelichting op de kansen en risico's is te lezen in het vorige hoofdstuk en in de thematische deelrapporten. Per perspectief is in het Rad voor de Overijsselse leefomgeving de effectbeoordeling (kansen en risico's) gevisualiseerd. De witte lijn verbeeldt de waardering van de huidige situatie. De groene en rode pijlen geven per thema respectievelijk de kansen en de risico's aan ten opzichte van de referentiesituatie (zwarte lijn). Hoe groter én dikker de groene of rode pijl, hoe groter de kansen of risico's voor dat thema.

Wanneer een thema alleen of voornamelijk kansen heeft, leidt de uitvoering van de Nieuwe Omgevingsvisie waarschijnlijk tot een verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving ten opzichte van de referentiesituatie. Hierbij is er een grote(re) kans dat gestelde beleidsdoelen gehaald worden. Bij alleen of voornamelijk risico's is dit omgekeerd, en kan de Nieuwe Omgevingsvisie leiden tot een verslechtering van de kwaliteit van de leefomgeving. De afstand tussen de punten van de rode en groene pijl geeft aan hoe groot de onzekerheid of bandbreedte is van de effectbeoordeling. Door het abstractieniveau van de Nieuwe Omgevingsvisie en de lange termijn waarover de effecten plaatsvinden is het bij een grote bandbreedte van de effectbeoordeling niet met zekerheid te zeggen wat de effecten op de Overijsselse leefomgeving precies zijn en of gestelde beleidsdoelen gehaald worden.

De lengte van de pijlen geeft enkel een indicatie van het bereik van de effecten aan (veel of weinig kansen), het is geen absolute weergave van de daadwerkelijke beoordeling van de staat van de leefomgeving na uitvoering van het perspectief.

Waar de effectbeoordeling is uitgevoerd op criterium-niveau, wordt de effectbeoordeling in het Rad, vanwege leesbaarheid, op thema-niveau gepresenteerd. Deze visualisatie is tot stand gekomen door het aggregeren van de effectbeoordelingen van de verschillende criteria en aspecten tot één beoordeling per thema. Een toelichting op de totstandkoming van deze geaggregeerde scores is opgenomen in onderstaand kader.

Totstandkoming geaggregeerde effectbeoordelingen

In de huidige situatie en autonome ontwikkeling (referentiesituatie) wordt telkens het laagst scorende criterium binnen een thema gehanteerd als score voor het gehele thema. Dit biedt als voordeel dat de uitgangssituatie na het aggregeren van scores niet wordt overschat. In het voorbeeld in tabel 6.1 wordt redelijk (3) daarom als geaggregeerde score voor de huidige situatie gehanteerd, en matig als geaggregeerde score voor de autonome ontwikkeling (referentiesituatie). Deze geaggregeerde scores worden gevisualiseerd in het Rad voor de Overijsselse leefomgeving.

In het geval van de effectbeoordeling van het perspectief zijn de plussen en minnen uit de beoordeling van de criteria eerst vertaald in een score van +2 tot -2. Vervolgens zijn de scores voor de kansen per perspectief bij elkaar opgeteld, gedeeld door het aantal criteria. Er wordt geen weging toegepast aan de criteria of aspecten. Hetzelfde geldt voor de risico's. De afstand tussen de gemiddelde kans en het gemiddelde risico geeft de bandbreedte weer van de effectbeoordeling per perspectief, per thema.

Voorbeeld kansen Zelfbewust Overijssel uit tabel 6.1: $(2+1)/2 = 1,5$.

Zoals gezegd is het aggregeren van scores enkel toegepast ter visualisatie van de effecten. In het behandelen van de kansen en risico's is de beoordeling op criterium-niveau aangehouden.

Tabel 6.1 Voorbeeld aggregatie scores voor thema Economische vitaliteit

Aspect	Criterium	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
				G	Z	E	O	
werkgelegenheid	aantal banen in sectoren	overwegend goed (4)	matig (2)	kansen	2	2	0	1
				risico's	-2	-1	-1	-1
kennis en innovatie	mate van kennisontwikkeling en innovatie	redelijk (3)	overwegend goed (4)	kansen	2	1	0	1
				risico's	0	0	-2	-2
totaalscore		redelijk (3)	matig (2)	kansen	2	1,5	0,5	1
				risico's	-1	0,5	1,5	1,5
				bandbreedte	3	2	2	2,5

6.1 Samenvatting effectbeoordeling perspectieven

6.1.1 Perspectief 1: Geconcentreerd Overijssel

Perspectief Geconcentreerd Overijssel gaat uit van een technische systeemoplossing, waarbij de nadruk ligt op concentratie, inbreiding en scheiding van functies. Het Rad voor de Overijsselse leefomgeving (afbeelding 6.1) visualiseert de kansen en risico's voor perspectief Geconcentreerd Overijssel. In de afbeelding valt op dat er bij Geconcentreerd Overijssel heel wisselende beoordelingen zijn tussen thema's, met grote uitschieters in kansen en/of risico's. De grote verschillen tussen de grote steden en het landelijk gebied in dit perspectief zijn hiervan een belangrijke oorzaak. Op thema's als *Milieu kwaliteit en gezondheid*, *Energietransitie* en *Economische vitaliteit* leidt de nadruk op een grootschalige oplossingen en concentratie met name tot grote kansen. Keerzijde daarvan zijn de grote risico's op gebied van *Welzijn, Wonen en woonomgeving* en *Ruimtelijke-economische structuur*. Die risico's zijn vooral het gevolg van de verminderde investeringen en leefbaarheid op het platteland en in gebieden buiten de grote steden.

In perspectief Geconcentreerd Overijssel is het voor de meeste thema's onzeker of de gestelde beleidsdoelen gehaald worden. Dit heeft verschillende oorzaken. Zo is er bij sommige thema's sprake van grote risico's. Bij andere thema's zijn de kansen beperkt, terwijl er nu al sprake is van een slechte of matige referentiesituatie. Hierdoor zal er naar verwachting geen relevante verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving optreden. Bij de volgende thema's is het onzeker wat de impact van dit perspectief zal zijn op de kwaliteit van de leefomgeving:

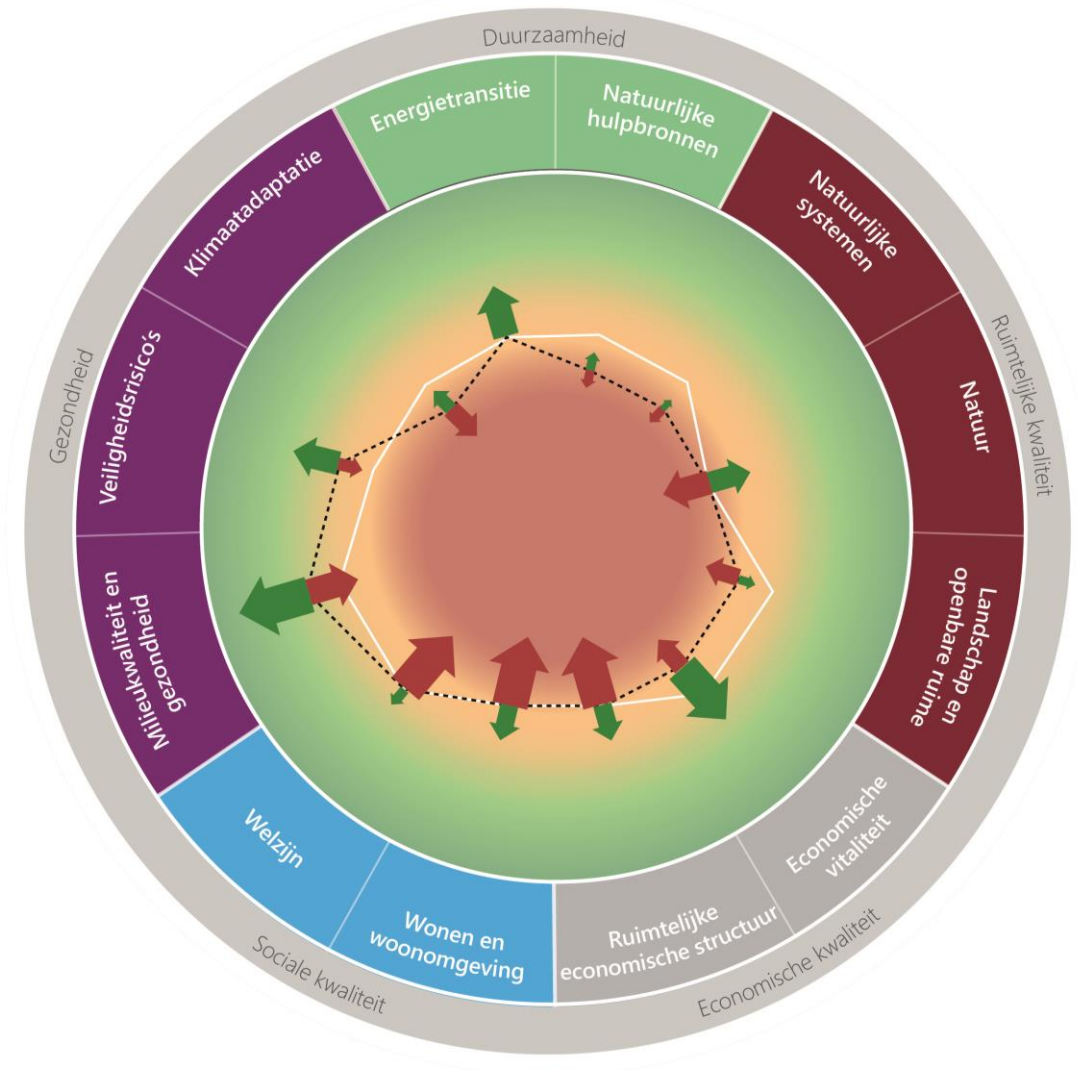
- bij het thema *Milieu kwaliteit en gezondheid* is er sprake van een overwegend goede referentiesituatie. Het perspectief brengt zowel grote kansen als grote risico's met zich mee. De bandbreedte van de effectbeoordeling is groot, doordat er grote verschillen bestaan tussen de grote steden (waar gezondheidsrisico's als gevolg van concentratie toenemen) en daarbuiten (waar sprake is van afname van activiteiten);
- voor het thema *Welzijn* is de referentiesituatie als redelijk beoordeeld. Geconcentreerd Overijssel resulteert echter in grote risico's op het gebied van welzijn. Zo komt noaberschap door afnemen van

- draagvlak voor voorzieningen buiten de grote steden als Almelo, Enschede, Hengelo, Deventer en Zwolle onder druk te staan, neemt de kansongelijkheid buiten deze steden mogelijk toe en blijft er mogelijk onvoldoende ruimte over voor groen door stapelende ruimteclaims. Er zijn (beperkte) kansen, bijvoorbeeld voor groeiende inclusiviteit in steden en afname van autogebruik in grote steden;
- bij de thema's *Klimaatadaptatie*, *Natuurlijke hulpbronnen*, *Natuurlijke systemen* en *Landschap en openbare ruimte* is sprake van een matige of slechte Ausgangssituatie. Geconcentreerd Overijssel biedt echter slechts beperkte kansen én risico's, waardoor er niet of nauwelijks een verandering van de staat van de leefomgeving optreedt. Enerzijds blijven de grote steden kwetsbaar voor droogte en hitte als gevolg van verdere verharding, kan bodem verder verdichten en uitputten en kan waterkwaliteit verder afnemen doordat grootschalige intensieve landbouw verder wordt doorgezet. Anderzijds kan versnippering van landschappen afnemen door concentratie in steden en brengt de inzet op compacte steden kansen voor het sluiten van kringlopen;
 - bij de thema's *Ruimtelijke-economische structuur* en *Wonen en woonomgeving* is sprake van een matige referentiesituatie. Geconcentreerd Overijssel brengt echter grote risico's met zich mee in deze thema's. Zo bestaat er in het landelijk gebied een groot risico op onvoldoende toename van woningbouwlocaties voor verschillende groepen en afname van bereikbaarheid van banen, als gevolg van het sterke concentratiebeleid op (binnen)steden;
 - bij het thema *Natuur* is er sprake van een slechte referentiesituatie, met name als gevolg van de slechte kwaliteit van natuur buiten beschermde natuurgebieden. Het perspectief brengt zowel grote kansen als grote risico's met zich mee, doordat sterke verstedelijking zowel kansen biedt voor vergroening van de randen van steden als negatieve gevolgen van toenemend ruimtebeslag.

Voor een aantal thema's kan er wel een verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving optreden, en worden doelen mogelijk gehaald:

- op het gebied van *Veiligheidsrisico's* is de referentiesituatie als redelijk beoordeeld. Geconcentreerd Overijssel biedt beperkte tot grote kansen, terwijl er slechts beperkte risico's optreden. Zo neemt de kans op overstromingen af door (grootschalige) versterking van regionale keringen en leidt stimulans van langzaam verkeer in de grote steden tot afname van verkeersslachtoffers. Hierdoor kan er een verbetering optreden op het gebied van veiligheidsrisico's. Ambities worden waarschijnlijk grotendeels gehaald;
- ook bij de thema's *Energietransitie* en *Economische vitaliteit* is er sprake van een matige referentiesituatie. Geconcentreerd Overijssel brengt beperkte tot grote kansen en weinig risico's met zich mee in deze thema's. Zo wordt er ingezet op grootschalige, geclusterde opwek van hernieuwbare energie. Een kanttekening hierbij is wel dat er lokaal mogelijk slechts beperkt meege profiteerd kan worden in de energietransitie. In het geval van een te sterk top-down beleid zou een tekort aan draagvlak kunnen resulteren in vertraging van de aanleg van nieuwe initiatieven. Daarnaast leiden agglomeratievoordelen in de grote steden tot afname van werkloosheid in deze steden. Hierdoor zal er in een deel van de provincie waarschijnlijk sprake zijn van een grote verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving op het gebied van economische vitaliteit. Op het gebied van *Economische vitaliteit* leidt de sterke concentratie van economische activiteiten in grote steden mogelijk wel tot een toenemende tweedeling tussen stad en platteland.

Afbeelding 6.1 Rad voor de Overijsselse leefomgeving - Geconcentreerd Overijssel

Huidige situatie Kansen perspectief ten opzichte van referentiesituatie*
 Referentiesituatie Risico's perspectief ten opzichte van referentiesituatie*

- De staat is overal goed, er zijn geen knelpunten (ambities worden overal gehaald)
- De staat is overwegend goed, lokaal zijn er wel wat knelpunten (ambities worden grotendeels gehaald)
- De staat is redelijk, verspreid zijn er knelpunten (ambities worden vaak wel, soms niet gehaald)
- De staat is matig, er zijn redelijk wat knelpunten (ambities worden soms gehaald)
- De staat is overal slecht, er zijn overtal knelpunten (ambities worden nergens gehaald)

* Hoe groter de pijl, hoe groter de kansen / risico's

6.1.2 Perspectief 2: Zelfbewust Overijssel

Perspectief Zelfbewust Overijssel gaat uit van een natuurlijke systeemoplossing waarbij de nadruk ligt op concentratie, inbreiding en verweving van functies. Het Rad voor de Overijsselse leefomgeving (afbeelding 6.2) visualiseert de kansen en risico's voor perspectief Zelfbewust Overijssel. In de afbeelding valt op dat er bij Zelfbewust Overijssel voor alle thema's meer kansen zijn dan risico's en/of dat kansen en risico's in balans zijn. Door de inzet op grootschalige oplossingen, verweven met andere functies en passend bij het natuurlijke systeem brengt het perspectief (grote) kansen met zich mee op de meeste thema's, met de grootste kansen op het gebied van *Energietransitie* en *Ruimtelijke-economische structuur*. Er zijn geen thema's waar de risico's groter zijn dan de kansen dat het perspectief met zich meebrengt. Zelfbewust Overijssel brengt relatief gezien de grootste risico's met zich mee voor de thema's *Milieukwaliteit en gezondheid*, *Welzijn*, *Wonen en woonomgeving* en *Landschap en openbare ruimte*, door concentratie van activiteiten in stedelijke regio's en daaropvolgende verschillen tussen deze stedelijke regio's en het landelijk gebied.

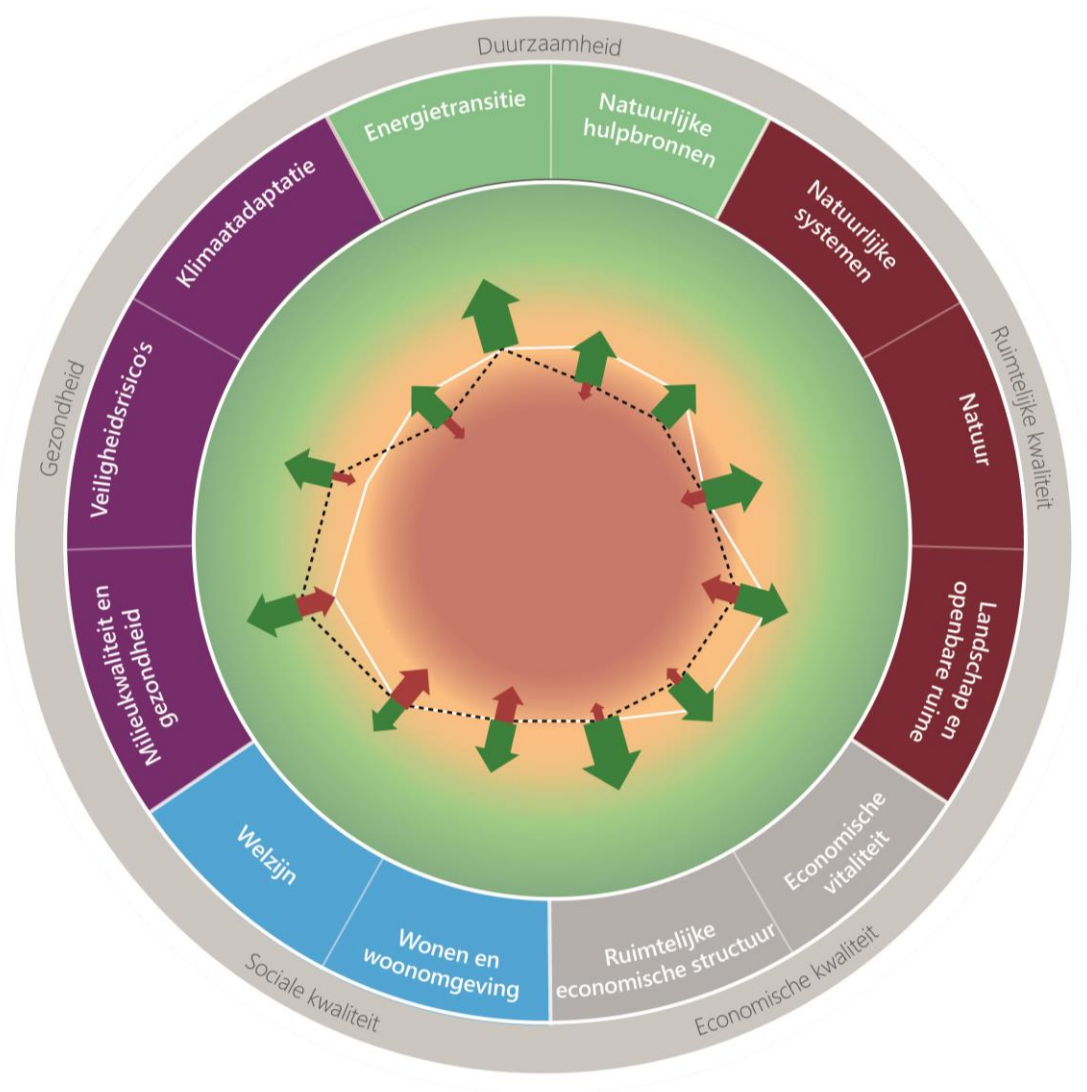
In perspectief Zelfbewust is het voor een aantal thema's onzeker of de gestelde beleidsdoelen gehaald worden. Dit heeft verschillende oorzaken. Zo is er bij sommige thema's sprake van grote risico's. Bij andere thema's zijn de kansen beperkt, terwijl er nu al sprake is van een slechte of matige referentiesituatie. Hierdoor zal er naar verwachting geen relevante verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving optreden. Bij de volgende thema's is het daardoor onzeker wat de impact van dit perspectief zal zijn op de kwaliteit van de leefomgeving:

- voor het thema *Welzijn* is de referentiesituatie als redelijk beoordeeld. Zelfbewust Overijssel kan zowel grote risico's als grote kansen met zich meebrengen. Enerzijds brengen compacte, stedelijke regio's kansen met zich mee om welzijn te verbeteren, anderzijds kan dit ook leiden tot eenzaamheid en sociale anonimiteit;
- bij de thema's *Landschap en openbare ruimte* en *Wonen en woonomgeving* is er sprake van een matige referentiesituatie. Zelfbewust Overijssel brengt naast beperkte tot grote kansen, ook beperkte risico's met zich mee. Zo leidt het aansluiten op natuurlijke omstandigheden tot kansen voor versterking van waardevolle landschappen en behoud van erfgoed, maar kunnen deze aspecten door verstedelijking ook onder druk komen te staan.

Voor een aantal thema's kan er wel een verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving optreden, en worden doelen mogelijk gehaald:

- bij de thema's *Milieukwaliteit en gezondheid* en *Veiligheidsrisico's* is er sprake van respectievelijk een overwegend goede en redelijke referentiesituatie. Het perspectief brengt voor beide thema's redelijk grote kansen met zich mee en beperkte risico's. Zo neemt licht- en geurhinder in het landelijk gebied af en wordt het overstromingsrisico verkleind door inzet van overloopgebieden;
- de referentiesituatie voor de thema's *Energietransitie* en *Ruimtelijke-economische structuur* is ook als matig beoordeeld. Zelfbewust Overijssel brengt grote kansen en weinig/geen risico's met zich mee voor deze thema's. Zo wordt er ingezet op grootschalige, geclusterde opwek van hernieuwbare energie. Een kanttekening hierbij is wel dat er lokaal mogelijk slechts beperkt meege profiteerd kan worden in de energietransitie. In het geval van een te sterk top-down beleid zou een tekort aan draagvlak kunnen resulteren in vertraging van de aanleg van nieuwe initiatieven. Op het gebied van ruimtelijk-economische structuren verbetert het vestigingsklimaat als gevolg van de concentratie in OV-bereikbare stedelijke regio's;
- bij de thema's *Klimaatadaptatie*, *Natuurlijke hulpbronnen*, *Natuurlijke Systemen*, *Natuur* en *Economische vitaliteit* is er sprake van een matige of slechte uitgangssituatie. Zelfbewust Overijssel brengt zowel grote kansen als beperkte risico's met zich mee. Zo worden er concrete maatregelen genomen om droogte en wateroverlast aan te pakken, wordt grootschalige ingezet op het verkorten van ketens in de landbouw en neemt bodemdaling af door verandering van landgebruik. Hierdoor is de kans groot dat de kwaliteit van de leefomgeving voor deze thema's verbetert. Een kanttekening hierbij is dat een te sterk top-down beleid in een tekort aan draagvlak zou kunnen resulteren. Dit kan leiden tot een vertraging van de implementatie van nieuwe initiatieven en dat kansen niet of in mindere mate verzilverd kunnen worden. Rekening houdend met de slechte uitgangssituatie zouden er hierdoor lokaal wel knelpunten kunnen blijven bestaan en worden doelen/ambities mogelijk maar gedeeltelijk gehaald.

Afbeelding 6.2 Rad voor de Overijsselse leefomgeving - Zelfbewust Overijssel

Huidige situatie Kansen perspectief ten opzichte van referentiesituatie*
 Referentiesituatie Risico's perspectief ten opzichte van referentiesituatie*

- De staat is overal goed, er zijn geen knelpunten (ambities worden overal gehaald)
- De staat is overwegend goed, lokaal zijn er wel wat knelpunten (ambities worden grotendeels gehaald)
- De staat is redelijk, verspreid zijn er knelpunten (ambities worden vaak wel, soms niet gehaald)
- De staat is matig, er zijn redelijk wat knelpunten (ambities worden soms gehaald)
- De staat is overal slecht, er zijn overal knelpunten (ambities worden nergens gehaald)

* Hoe groter de pijl, hoe groter de kansen / risico's

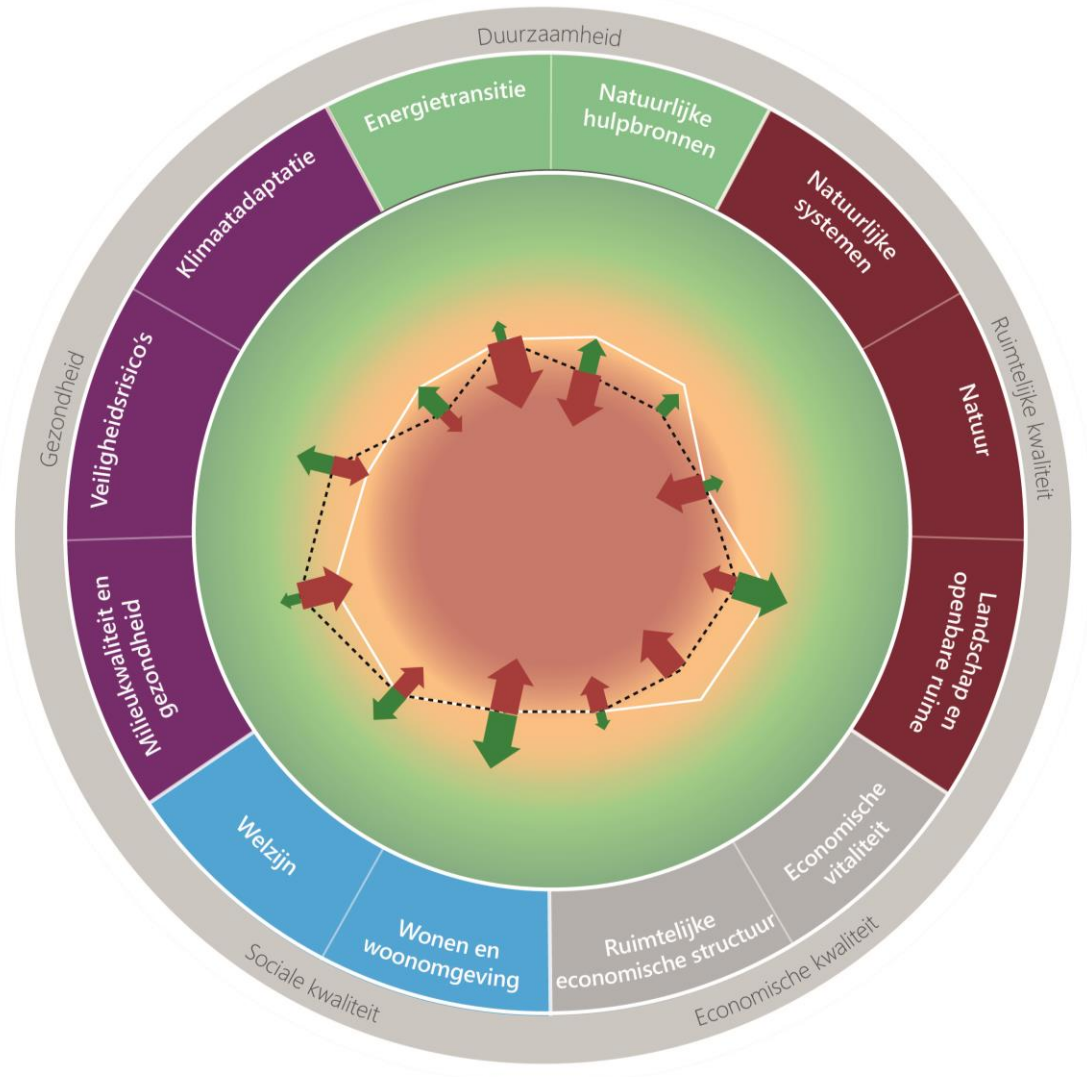
6.1.3 Perspectief 3: Ontspannen Overijssel

Perspectief Ontspannen Overijssel gaat uit van natuurlijke deeloplossingen, waarbij de nadruk ligt op spreiding, uitbreiding en verweving van functies. Het Rad voor de Overijsselse leefomgeving (afbeelding 6.3) visualiseert de kansen en risico's voor perspectief Ontspannen Overijssel. In de afbeelding valt op dat grote kansen bij perspectief Ontspannen Overijssel afwezig zijn. De meeste thema's kennen geen grote risico's, maar de risico's zijn in de meeste gevallen wel groter dan de kansen. De versnippering van kleinschalige maatregelen is hiervan een belangrijke oorzaak. Versnippering als gevolg van spreiding en inzet op kleinschalige oplossingen brengt bijvoorbeeld risico's met zich mee op de thema's *Energietransitie*, *Natuur*, *Economische vitaliteit* en *Wonen en woonomgeving*. De kleinschaligheid van initiatieven kan mogelijk wel rekenen op meer draagvlak. Ook zijn er op lokaal niveau kansen door het aanpassen van het landgebruik aan het natuurlijk systeem, bijvoorbeeld voor de thema's *Natuurlijke systemen* en *Klimaatadaptatie*.

In perspectief Ontspannen Overijssel is het voor de meeste thema's onzeker of de gestelde beleidsdoelen gehaald worden. Dit heeft verschillende oorzaken. Zo is er bij sommige thema's sprake van grote risico's. Bij andere thema's zijn de kansen beperkt, terwijl er nu al sprake is van een slechte of matige referentiesituatie. Hierdoor zal er naar verwachting geen relevante verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving optreden. Bij de volgende thema's is het onzeker wat de impact van dit perspectief zal zijn op de kwaliteit van de leefomgeving:

- bij het thema *Milieu kwaliteit & Gezondheid* is sprake van een overwegend goede referentiesituatie. Het perspectief brengt echter grote risico's met zich mee op het gebied van milieukwaliteit, doordat licht- en geurhinder provinciebreed toenemen als gevolg van verspreide ontwikkeling van functies (industrie, landbouw, energie);
- voor de thema's *Veiligheidsrisico's* en *Welzijn* is de referentiesituatie als redelijk beoordeeld. Ontspannen Overijssel resulteert zowel in beperkte kansen als beperkte risico's. Zo brengt de kleinschalige aanpak onzekerheden met zich mee voor het verbeteren van de waterveiligheid in de gehele provincie, omdat de aanpak mogelijk te veel versnipperd is om problemen gehele stroomgebieden aan te pakken. Daarnaast kan concentratie van activiteiten in West-Overijssel daar leiden tot toename verkeersslachtoffers;
- bij de thema's *Energietransitie*, *Natuurlijke hulpbronnen*, *Natuur* en *Economische vitaliteit* is sprake van een matige of slechte uitgangssituatie. Ontspannen Overijssel brengt grote risico's met zich mee op deze thema's. Zo is er sprake van een versnippering van initiatieven over de provincie (onder andere CO₂-reductie, natuurbescherming, sluiten kringlopen). De kleinschaligheid van de initiatieven kan enerzijds mogelijk rekenen op meer draagvlak, maar zijn anderzijds ook kwetsbaar in hun efficiëntie en bereik. Aangezien er niet tot nauwelijks kansen zijn bij deze thema's is het waarschijnlijk dat knelpunten voor deze thema's blijven bestaan. De uitwerking van dit perspectief kan mogelijk zelfs resulteren in nieuwe knelpunten, waardoor kwaliteit van de leefomgeving voor deze thema's verder achteruitgaat;
- op het gebied van *Wonen en woonomgeving* is de referentiesituatie als matig beoordeeld. Ontspannen Overijssel brengt zowel grote kansen als grote risico's met zich mee. Enerzijds is er door spreiding van woningbouw potentieel meer areaal beschikbaar. Anderzijds is er door de kleinschaligheid van woningbouwprojecten een risico op versnippering, waardoor mogelijk te weinig woningen worden gebouwd op bepaalde locaties of voor bepaalde doelgroepen;
- bij het thema *Natuurlijke systemen* is er sprake van een slechte uitgangssituatie. Alhoewel het perspectief geen significante risico's met zich meebrengt, treden er slechts beperkte kansen op. Zo kan bodemdaling op lokale schaal verminderd worden door het vernatten van het veenweidegebied in de Kop van Overijssel en neemt de watervraag af door gedeeltelijke omschakeling naar natuurinclusieve landbouw;
- bij de thema's *Ruimtelijke-economische structuur* en *Klimaatadaptatie* is er sprake van een matige referentiesituatie. Ontspannen Overijssel biedt echter slechts beperkte kansen én risico's. Zo kan de woon-werkafstand in de al slecht bereikbare kernen toenemen en hebben maatregelen om negatieve gevolgen klimaatverandering tegen te gaan door versnippering mogelijk slechts een lokaal effect;
- tot slot is de referentiesituatie bij het thema *Landschap en openbare ruimte* matig beoordeeld. Het perspectief brengt beperkte tot grote kansen met zich mee, onder andere door versterking van waardevolle landschappen en aansluiten van nieuwe ontwikkelingen bij regionale identiteit, maar ook beperkte risico's.

Afbeelding 6.3 Rad voor de Overijsselse leefomgeving - Ontspannen Overijssel

Huidige situatie Kansen perspectief ten opzichte van referentiesituatie*
 Referentiesituatie Risico's perspectief ten opzichte van referentiesituatie*

- De staat is overal goed, er zijn geen knelpunten (ambities worden overal gehaald)
- De staat is overwegend goed, lokaal zijn er wel wat knelpunten (ambities worden grotendeels gehaald)
- De staat is redelijk, verspreid zijn er knelpunten (ambities worden vaak wel, soms niet gehaald)
- De staat is matig, er zijn redelijk wat knelpunten (ambities worden soms gehaald)
- De staat is overal slecht, er zijn overtal knelpunten (ambities worden nergens gehaald)

* Hoe groter de pijl, hoe groter de kansen / risico's

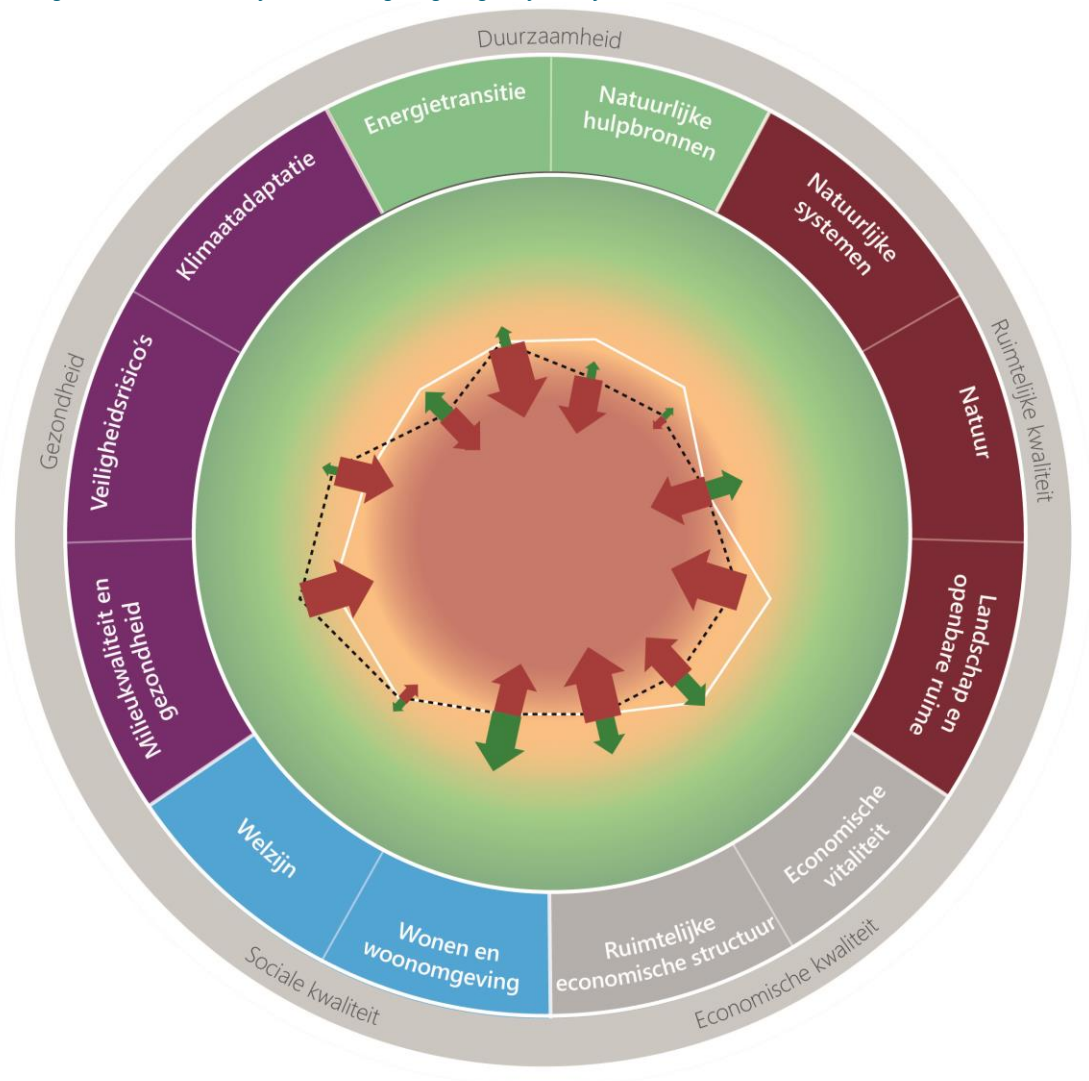
6.1.4 Perspectief 4: Eigenwijs Overijssel

Perspectief Eigenwijs Overijssel gaat uit van een technische deeloplossingen, waarbij de nadruk ligt op spreiding, uitbreiding en scheiding van functies. Het Rad voor de Overijsselse leefomgeving (afbeelding 6.4) visualiseert de kansen en risico's voor perspectief Eigenwijs Overijssel. In de afbeelding valt op dat Eigenwijs Overijssel voor de meeste thema's grote risico's met zich meebrengt. De grote risico's worden over het algemeen veroorzaakt door een versnippering van maatregelen verspreid over de provincie, los van bestaande structuren en netwerken. Dit leidt tot de grootste risico's bij de thema's *Milieukwaliteit en gezondheid*, *Energietransitie*, *Landschap en openbare ruimte* en *Ruimtelijke-economische Structuur*. Doordat initiatieven van onderop worden gestimuleerd zijn er ook kansen voor kleinschalige initiatieven met draagvlak, bijvoorbeeld op het gebied van *Wonen en woonomgeving* en *Natuur*. Maar deze kansen zijn voor bijna alle thema's kleiner dan de risico's.

In perspectief Eigenwijs Overijssel is het voor alle thema's onzeker of de gestelde beleidsdoelen gehaald worden. Dit heeft verschillende oorzaken. Zo is er bij sommige thema's sprake van grote risico's. Bij andere thema's zijn de kansen beperkt, terwijl er nu al sprake is van een slechte of matige referentiesituatie. Hierdoor zal er naar verwachting geen relevante verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving optreden. Bij de alle thema's is het daardoor onzeker wat de impact van dit perspectief zal zijn op de kwaliteit van de leefomgeving:

- bij de thema's *Milieukwaliteit en gezondheid* en *Veiligheidsrisico's* is er sprake van respectievelijk een overwegend goede en redelijke referentiesituatie. Het perspectief Eigenwijs Overijssel brengt echter grote risico's met zich mee, terwijl er niet tot nauwelijks sprake is van kansen op deze thema's. Zo neemt luchtverontreiniging en geluidsoverlast in gehele provincie toe als gevolg van uitbreiding en spreiding los van bestaande structuren en netwerken. Door spreiding van activiteiten los van het bestaande OV-netwerk neemt bovendien de verkeersonveiligheid toe, als gevolg van toename autoverkeer;
- op het gebied van *Welzijn* en *Natuurlijke Systemen* is de uitgangssituatie respectievelijk als redelijk en slecht beoordeeld. Het perspectief brengt voor beide thema's beperkte kansen en beperkte risico's met zich mee. De kans op doelbereik van het perspectief is voor deze thema's dus relatief klein. Waarschijnlijk treedt er niet tot nauwelijks verandering op ten opzichte van de referentiesituatie;
- bij de thema's *Energietransitie*, *Klimaatadaptatie Natuurlijke hulpbronnen*, *Natuur*, *Landschap en openbare ruimte* en *Ruimtelijke-Economische structuur* is er sprake van een matige of slechte uitgangssituatie. Eigenwijs Overijssel brengt echter grote risico's met zich mee voor deze thema's. Zo kan droogte in de gehele provincie toenemen als gevolg van verspreide bebouwing in het groen; door verharding wordt er minder water vastgehouden resulterend in droogte. Daarnaast wordt broeikasgasreductie niet gestimuleerd en kunnen kleinschalige energie-initiatieven leiden tot versnippering van het energielandschap. Alhoewel bottom-up initiatieven kansen met zich meebrengen op het gebied van draagvlak, zijn zij ook kwetsbaarder. Ook kan de kwaliteit van natuur buiten natuurgebieden verder afnemen, door versnippering van natuur. Bij het thema *Landschap en openbare ruimte* is er zelf helemaal geen sprake van kansen, waardoor het waarschijnlijk is dat de knelpunten voor dit thema blijven bestaan. De uitwerking van dit perspectief kan mogelijk zelfs resulteren in nieuwe knelpunten, waardoor kwaliteit van landschap en openbare ruimte verder achteruitgaat;
- tot slot is er bij de thema's *Economische vitaliteit* en *Wonen en woonomgeving* sprake van een matige referentiesituatie. Het perspectief brengt zowel beperkte kansen als beperkte risico's met zich mee. Zo kan werkgelegenheid op lokale schaal groeien, maar is er door versnippering een risico dat bedrijvigheid wegstroomt naar andere provincies of het buitenland.

Afbeelding 6.4 Rad voor de Overijsselse leefomgeving - Eigenwijs Overijssel

Huidige situatie
 Kansen perspectief ten opzichte van referentiesituatie*
 Referentiesituatie
 Risico's perspectief ten opzichte van referentiesituatie*

- De staat is overal goed, er zijn geen knelpunten (ambities worden overal gehaald)
- De staat is overwegend goed, lokaal zijn er wel wat knelpunten (ambities worden grotendeels gehaald)
- De staat is redelijk, verspreid zijn er knelpunten (ambities worden vaak wel, soms niet gehaald)
- De staat is matig, er zijn redelijk wat knelpunten (ambities worden soms gehaald)
- De staat is overal slecht, er zijn overtal knelpunten (ambities worden nergens gehaald)

* Hoe groter de pijl, hoe groter de kansen / risico's

6.2 Conclusie effectbeoordeling vier perspectieven

Uit de effectbeoordeling van de vier perspectieven blijkt dat het perspectief Zelfbewust Overijssel de grootste kansen met zich meebrengt op de meeste thema's door de inzet op grootschalige oplossingen, verweven met andere functies en passend bij het natuurlijke systeem. Alhoewel er ook in dit perspectief vanwege het abstractieniveau van een Omgevingsvisie onzekerheid is over de daadwerkelijke effecten op de leefomgeving, kunnen de kansen van Zelfbewust Overijssel voor een groot aantal thema's resulteren in een verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving en het halen van gestelde doelen.

Daarentegen brengt het perspectief Eigenwijs Overijssel juist voor de meeste thema's grote risico's met zich mee, door een versnippering van maatregelen verspreid over de provincie, los van bestaande structuren en netwerken. Over het algemeen brengt Ontspannen Overijssel voor de meeste thema's kleinere risico's met zich mee dan Eigenwijs Overijssel, maar de risico's zijn in de meeste gevallen wel groter dan de kansen. Ook in dit perspectief is de versnippering van maatregelen hiervoor een belangrijke oorzaak. Door het grote aantal risico's is het bij de perspectieven Ontspannen Overijssel en Eigenwijs Overijssel onzeker of gestelde beleidsdoelen voor de leefomgeving gehaald worden.

Perspectief Geconcentreerd Overijssel valt juist op door heel wisselende beoordelingen tussen de thema's, met grote uitschieters in kansen en/of risico's, waardoor het perspectief voor sommige thema's mogelijk resulteert in een verslechtering van de leefomgeving, en voor andere thema's juist in een verbetering. De grote verschillen tussen de grote steden en het landelijk gebied, als gevolg van concentratie in steden en grootschalige oplossingen, zijn hiervan een belangrijke oorzaak.

Kijkende naar de thema's valt op dat alle perspectieven (grote) kansen met zich meebrengen op de thema's Wonen en woonomgeving en Ruimtelijk-economische vitaliteit. Daarnaast brengen alle perspectieven relevante risico's met zich mee op de thema's Milieukwaliteit en gezondheid, Klimaatadaptatie, Landschap en openbare ruimte en Wonen en woonomgeving. Geen van de perspectieven brengt grote risico's met zich mee op de thema's Natuurlijke systemen.

6.3 Keuze van het voorkeursperspectief Zelfbewust Overijssel

In de verschillende commissievergaderingen en in de Provinciale Staten vergadering van 10 november 2021 bleek dat er bij Provinciale Staten steun is voor de door Gedeputeerde Staten gekozen voorkeursrichting Zelfbewust Overijssel. De gunstige prognose van dit perspectief op de omgeving heeft daarin een rol gespeeld. In Zelfbewust Overijssel vervult de provincie een regierol met als uitgangspunt de veerkracht van het natuurlijke systeem. Dat betekent dat de provincie op zoek gaat naar natuurlijke oplossingen en waar nodig scherpe keuzes maakt op inhoud en sturing. Gedeputeerde Staten werken dit voorkeursperspectief uit in het 'Fundament voor de Nieuwe Omgevingsvisie'. In dit Fundament wordt nadere invulling gegeven aan de richting en inhoud van het voorkeursperspectief.

Het Fundament is gebaseerd op een aantal inhoudelijke en sturingsprincipes. Op de wijze van sturing zijn de volgende uitgangspunten daarin gehanteerd:

- duidelijk zijn en keuzes maken: we zijn duidelijk waar we voor kiezen. Dat hoort bij de keuze voor Zelfbewust Overijssel. (Visie)kaarten zijn illustratief en geven richting op gebiedsniveau. Dat geldt ook voor het beleidsvoorstel. Geen precisie op locatieniveau;
- een heldere sturing: de provincie voert regie op drie grote uitdagingen, op bovenlokaal niveau. De grote uitdagingen vragen om heldere keuzes waarin richting wordt gegeven en maatwerk en ruimte voor lokale afweging mogelijk blijft. Leidende principes als 'water- en bodemsysteem als basis' en beleidsuitspraken over 'concentreren, inbreiden en verweven' zijn veelal richtinggevend. Gemotiveerd afwijken kan;
- sturen op kwaliteit: we geven kwalitatieve (randvoor)waarden mee, waaronder de rode draden gezondheid, sociale kwaliteit, ruimtelijke kwaliteit en duurzaamheid en werken deze samen met onze partners gebiedsgericht uit;

- met oog voor identiteit: met de Nieuwe Omgevingsvisie willen we kiezen, verbinden, en vertellen. We zorgen ervoor dat we in verbinding staan met onze medeoverheden, met organisaties, bedrijven, en met inwoners. We geven het verhaal van Overijssel van nu en morgen een plek in onze Omgevingsvisie. Het verhaal van Overijssel werken we met onze partners gebiedsgericht uit.

Op de inhoud zijn de volgende vier leidende principes gedefinieerd:

- 1 water- en bodemsysteem als basis;
- 2 krachtige complementaire DUS-regio's;
- 3 wees zuinig met de ruimte en de natuurlijke voorraden;
- 4 voortbouwen op onze sterke netwerken.

Na vaststelling van dit Fundament door Provinciale Staten in het najaar van 2022, werkt de provincie het Fundament, samen met partners, verder uit in een Nieuwe Omgevingsvisie. Hierbij hoort ook een OER fase 2 waarin de effecten van deze uitwerking beoordeeld worden. Deze nadere uitwerking van de effecten is onderdeel van de besluitvorming van de Nieuwe Omgevingsvisie, omgevingsverordening en Catalogus Gebiedskenmerken in het voorjaar van 2024.

6.4 Aandachtspunten voor vervolg

In paragraaf 6.2 is de effectbeoordeling van de perspectieven samengevat. Uit de effectbeoordeling komen tal van kansen en risico's en grote en kleine aandachtspunten. Voor een aantal van deze aandachtspunten geldt dat ze voor de meeste of alle perspectieven gelden. Deze terugkerende grote onzekerheden of risico's op verslechtering van de leefomgeving worden hieronder weergegeven. Deze aandachtspunten moeten in overweging genomen worden bij het samenstellen van een Voorkeurspakket van beleidsopties door Gedeputeerde en Provinciale Staten van Overijssel.

Klimaatadaptatie: werk concrete maatregelen uit tegen knelpunten op het gebied van hittestress en wateroverlast

In de referentiesituatie zijn veel knelpunten in het tegengaan van hittestress, doordat onvoldoende maatregelen voorhanden zijn. In geen van de perspectieven zijn momenteel concrete maatregelen uitgewerkt die grote kansen bieden om hittestress tegen te gaan. In het geval van Geconcentreerd Overijssel en Zelfbewust Overijssel is er mogelijk zelfs sprake van beperkte risico's. Vanwege de slechte status van de leefomgeving in de referentiesituatie, worden beleidsdoelen aangaande hitte(stress) hierdoor mogelijk niet gehaald en kan de staat van de leefomgeving mogelijk zelfs verslechteren in de toekomst.

Ook zijn er in de referentiesituatie nog geen concrete uitvoeringsmaatregelen om de gevolgen van wateroverlast tegen te gaan. Het is daarom een aandachtspunt dat Eigenwijs Overijssel mogelijk grote risico's met zich meebrengt op het gebied van wateroverlast.

Het uitwerken van concrete maatregelen die het tegengaan van hittestress en wateroverlast een plek geven is daarom een aandachtspunt voor het Voorkeurspakket aan beleidsopties.

Energietransitie: betrek RES bij keuzes Omgevingsvisie om onzekerheid over behalen energiedoelstellingen te verkleinen

In de referentiesituatie zijn er nog veel knelpunten in de opwek van hernieuwbare energie. Op dit moment wordt er naast de Nieuwe Omgevingsvisie ook gewerkt aan de Regionale Energie Strategieën. In Overijssel werkt men samen in twee RES-regio's: West Overijssel en Twente. De kwantitatieve doelen voor de opwek van hernieuwbare energie zijn in dit OER meegenomen in het bepalen van de referentiesituatie (huidige situatie en autonome ontwikkeling). De concrete ruimtelijke inpassing van deze doelen is nog niet vastgelegd, en maakt daarom geen onderdeel uit van de huidige situatie of autonome ontwikkeling in dit OER. Op dit moment bestaat er in de referentiesituatie nog onzekerheid over het behalen van doelen op het gebied van energieopwek, onder andere doordat de RES'en nog geen kwalitatieve of ruimtelijke invulling hebben gekregen. Het is aan te raden om de invulling van de RES'en en/of provinciale invulling om de energiedoelstellingen te halen, op te nemen in het OER fase 2. Door maatregelen concreet vast te leggen,

wordt de onzekerheid over het behalen van de energiedoelstellingen kleiner en kunnen de leefomgevingseffecten van deze maatregelen beter meegewogen worden in de besluitvorming.

Aandachtspunt op het gebied van bodemdaling

In geen van de perspectieven is sprake van een toename van de risico's ten opzichte van de referentiesituatie. Echter, geen van de perspectieven bevat een uitwerking voor omgang met bodemdaling ten noorden van Almelo. Het is niet bekend in hoeverre hier dus sprake is van kansen en/of risico's. Dit is een aandachtspunt voor de verdere uitwerking.

Onzekerheid over het behalen van KRW-doelstellingen

Geen van de perspectieven brengen grote kansen óf grote risico's met zich mee op het gebied van waterkwaliteit. Vanwege het grote abstractieniveau van de Omgevingsvisie is niet met zekerheid te zeggen dat de KRW-doelen gehaald worden óf in gevaar komen. Het is belangrijk om in de overwegingen mee te nemen wat de gevolgen zijn van het niet behalen van de KRW-doelen in of na 2027. De doelen zijn, met behulp van de waterschappen, vastgesteld door de provincie. De gevolgen van het niet halen van de doelen kunnen groot zijn. De Europese Commissie kan een juridische procedure bij het Hof van Justitie starten als de KRW-doelen niet zijn behaald. De exacte gevolgen of doorwerking hiervan is nog onbekend. Tot op heden zijn er nog geen uitspraken in het kader van de KRW-doelen geweest door het Hof van Justitie, (bron: handreiking KRW-doelen, STOWA, april 2018 (paragraaf 5.5.1)). Het behalen van de KRW-doelen is lastig lokaal op te lossen en vraagt een overkoepelende, samenhangende aanpak in het Voorkeurspakket aan beleidsopties.

Onzekerheid over het behalen van natuurdoelstellingen

In de referentiesituatie is er sprake van een achteruitgang van biodiversiteit buiten natuurgebieden. Buiten natuurgebieden zijn tevens maar weinig concrete ontwikkelingen verwacht om de kwaliteit van natuur te verbeteren. Ook neemt de kwaliteit van natuur in beschermde gebieden af, onder andere door de gevolgen van stikstofdepositie.

Vanwege de matige tot slechte staat van de leefomgeving in het thema Natuur, is het een aandachtspunt dat de perspectieven Geconcentreerd Overijssel, Eigenwijs Overijssel en Ontspannen Overijssel kunnen leiden tot grote risico's. Ook perspectief Zelfbewust Overijssel brengt beperkte risico's met zich mee. Zo kan functiescheiding leiden tot biodiversiteitsarme gebieden en leidt spreiding en/of toenemend ruimtebeslag als gevolg van verstedelijking, infrastructuur en energie tot afname van areaal aan natuur buiten beschermde gebieden. Alhoewel er ook beperkte kansen zijn, is het vanwege de matige tot slechte staat van de leefomgeving een aandachtspunt dat doelen mogelijk niet gehaald worden en de kwaliteit van natuur in deze perspectieven verder kan verslechteren.

Op basis van de effectbeoordeling van de vier perspectieven is nog niet met zekerheid te zeggen of de Nieuwe Omgevingsvisie kaders stelt aan activiteiten die mogelijk negatieve effecten hebben op Natura 2000-gebieden. Daarom zullen de effecten op Natura 2000-gebieden en bijbehorende soorten in beeld worden gebracht in een Passende Beoordeling bij de uitwerking van het Voorkeurspakket van beleidsopties in OER fase 2.

Onzekerheid over het behalen van doelstellingen op het gebied van erfgoed en archeologie

Door de intensivering van het landgebruik en toenemende druk op de ruimte, bestaan er in de referentiesituatie ook knelpunten voor het behoud van archeologie, gebouwd erfgoed en cultuurlandschap. Vanwege de matige beoordeling van de referentiesituatie is het een aandachtspunt dat geen van de perspectieven grote kansen biedt om deze knelpunten tegen te gaan, terwijl de meeste perspectieven mogelijk tot (grote) risico's kunnen leiden. Zo kunnen dorps- en stadsaanzichten aangetast worden door verspreide bebouwing in Ontspannen Overijssel en Eigenwijs Overijssel, en kunnen archeologische waarden en gebouwd erfgoed in Geconcentreerd Overijssel en Zelfbewust Overijssel onder druk komen te staan door inbreiding en concentratie in steden. Wel zijn er enkele beperkte kansen, maar vanwege de onzekerheid van de uitwerking van het beleid op de leefomgeving bestaat hierdoor een reële mogelijkheid dat de ambitie voor 2050 niet gehaald wordt.

Concentratie leidt mogelijk tot ruimtelijk socio-economische tweedelingen

Uit de effectbeoordeling van verschillende economische en sociale thema's blijkt dat het concentratiebeleid van Geconcentreerd Overijssel en Zelfbewust Overijssel veelal resulteert in kansen voor de steden, maar risico's kent voor het landelijk gebied. Vanwege de sterke concentratie in Geconcentreerd Overijssel, zijn de risico's aanwezig voor een groot deel van de provincie. Zo leidt de verstedelijking mogelijk tot een afname van de bereikbaarheid van banen, minder aantrekkelijk vestigingsklimaat en afname van voorzieningen in het landelijk gebied. Met andere woorden, er bestaat in deze perspectieven een risico op het ontstaan van ruimtelijke tweedelingen. In de uitwerking van de Nieuwe Omgevingsvisie dient ook voor het landelijk gebied duidelijk invulling gegeven te worden aan de verschillende thema's. Mogelijk moeten er extra maatregelen getroffen worden om risico's te verkleinen en negatieve effecten tegen te gaan.

Uitwerking thema's inclusiviteit en (sociale) veiligheid ontbreekt in de perspectieven

In de uitwerking van de perspectieven wordt geen specifieke aandacht besteedt aan de thema's inclusiviteit en (sociale) veiligheid. Hierdoor bevatten de vier perspectieven geen grote kansen op deze aspecten. Alhoewel de referentiesituatie al overwegend goed is en doelen grotendeels worden gehaald, dient er bij de uitwerking van het Voorkeurspakket van beleidsopties expliciet aandacht te worden gegeven aan deze thema's. Er kunnen maatregelen genomen worden om het voorzieningenniveau hoog te houden. Daarnaast kunnen er bij het bouwen in steden specifieke eisen gesteld worden om het gevoel van veiligheid te verbeteren. Daarnaast moet er bij de uitvoering gelet worden op het tegengaan van ruimtelijk-economische segregatie, omdat dit kan leiden tot een sterke verslechtering van de ervaren (sociale) veiligheid.

Bodemdaling: geen maatregelen om bodemdaling ten noorden van Almelo tegen te gaan

In geen van de perspectieven is sprake van een toename van de risico's ten opzichte van de referentiesituatie. Binnen de perspectieven richt het tegengaan van bodemdaling zich op de Kop van Overijssel. Ten noorden van Almelo is ook sprake van bodemdaling, hiervoor bevatten de perspectieven geen uitwerking. Het is niet bekend in hoeverre hier dus sprake is van kansen en/of risico's. Dit is een aandachtspunt voor de verdere uitwerking.

7

EFFECTBEOORDELING URGENTE OPGAVEN

Op 11 januari 2022 hebben de Gedeputeerde Staten van Overijssel besloten om de Nieuwe Omgevingsvisie in twee stappen tot stand te brengen. Stap 1 vindt plaats tot het najaar van 2022 en bestaat uit het vaststellen van het Fundament voor de Nieuwe Omgevingsvisie door Provinciale Staten. In het Fundament worden normerende en richtinggevende beleidsuitspraken vastgelegd over het 'WAT' (wat is de opgave, wat wil de provincie bereiken?), het 'WAAR' (op gebiedsniveau) en het 'HOE' (de wijze van uitwerking van het beleid, met gewenste rol van de provincie en partners).

In samenhang met het Fundament voor de Nieuwe Omgevingsvisie wordt in OER fase 1 een aantal 'urgente opgaven' uitgewerkt. Dit zijn opgaven die vooruitlopend op de Nieuwe Omgevingsvisie in een herziening van het huidige omgevingsbeleid worden vastgelegd, met de benodigde planologisch-juridische status worden uitgewerkt en ter besluitvorming aan de Provinciale Staten worden voorgelegd. Vanwege afspraken met de coalitie, Europa, Rijk en/of andere partners zijn de volgende opgaven als urgent bestempeld:

- herstel van het water- en bodemsysteem;
- nieuw beleid windenergie en herijking winduitsluitingsgebieden.

Dit hoofdstuk bevat de effectbeoordeling van deze urgente opgaven. Per urgente opgave wordt het voornemen beschreven en worden de conclusies en aandachtspunten van de effectbeoordeling gepresenteerd. Vervolgens is de effectbeschrijving en -beoordeling per criterium opgenomen in een tabel.

7.1 Herstel van het water- en bodemsysteem

7.1.1 Beschrijving voornemen

De provincie Overijssel heeft de ambitie om te komen tot een toekomstbestendig landelijk gebied. Dit wil de provincie bereiken door het versterken van het bodem- en watersysteem. Als eerste stap is de provincie voornemens een aanvullende regel op te nemen in de omgevingsverordening. In deze effectenbeoordeling worden de effecten van het toevoegen van deze aanvullende beleidsregel beoordeeld.

Deze beleidsregel is ook bindend voor het toekomstig beleid van de provincie zelf, en een eerste stap naar het toewerken naar een klimaatadaptief en robuust systeem. In de Nieuwe Omgevingsvisie wordt hier verder invulling aan gegeven.

Achtergrond: beleidsvoorstel voor het landelijk gebied

Het is de ambitie van de provincie Overijssel dat de ontwikkelingen in het landelijk gebied niet ten koste gaan van landschappelijke en natuurlijke kwaliteiten. De ontwikkelingen moeten bijdragen aan een landelijk gebied waar het prettig wonen en recreëren is en waarin ruimte is en blijft voor vitale landbouw en ondernemingen en nieuwe functies zoals duurzame energieproductie kunnen worden ingepast.

Om dit te realiseren heeft de provincie een beleidsvoorstel Toekomstbestendig landelijk gebied (18 februari 2022)¹ opgesteld. Dit concept-beleidsvoorstel is opgenomen in het brede beleidsvoorstel van het Fundament. Op het gebied van bodem en water geeft de provincie aan dat het bodem- en watersysteem (de fysieke ondergrond) sturend is voor de bovengrondse ruimtegebruiksfuncties. Het doel is om het natuurlijke systeem te respecteren en te versterken. Niet langer wordt het ruimtegebruik sturend voor het bodem- en watersysteem, maar moet het ruimtegebruik zich voegen naar het lokale bodem- en watersysteem. Historisch gezien heeft dit systeem in belangrijke mate bepaald welke functies op welke locaties zijn ontstaan, en de intentie is om deze in de toekomst opnieuw (en sterker dan voorheen) daarvoor bepalend te laten zijn. Het doel hiervan is het realiseren van een robuust watersysteem dat klimaateffecten opvangt en zorgt voor een zo goed mogelijke waterbeschikbaarheid voor gebruiksfuncties.

Aanvullende beleidsregel

De provincie is voornemens om de omgevingsverordening aan te passen. In de omgevingsverordening wordt onder artikel 2.1.5 een aanvullende regel opgenomen:

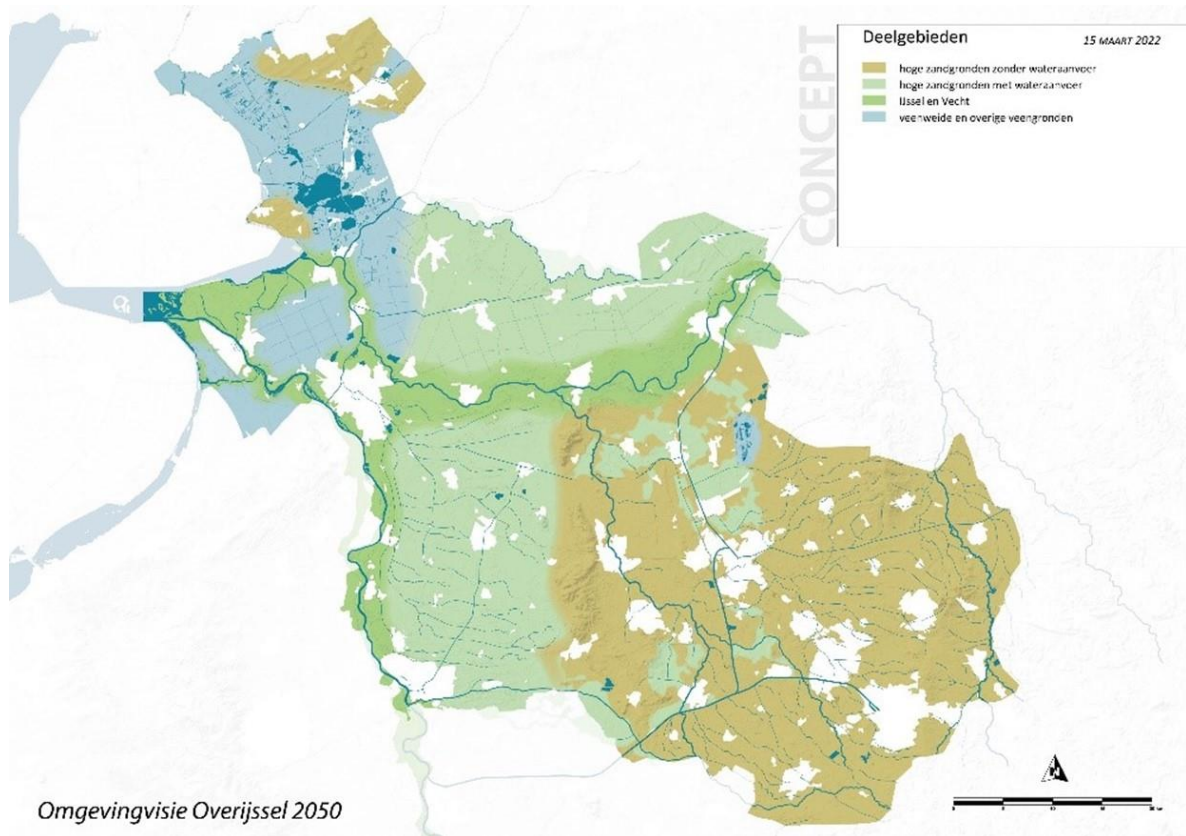
'In de toelichting op bestemmingsplannen wordt onderbouwd dat de nieuwe ontwikkelingen die het bestemmingsplan mogelijk maakt, bijdragen aan het herstel van de balans in het water- en bodemsysteem'.

Deze aanvullende beleidsregel wordt beoordeeld in het kader van dit OER. Bij deze beoordeling wordt onderscheid gemaakt tussen de effecten van vier gebieden (zie afbeelding 7.1). Deze gebieden zijn onderscheiden in het concept-beleidsvoorstel **Toekomstbestendig landelijk gebied** (18 februari 2022) met elk eigen kenmerken en perspectief om ambities en doelen te realiseren:

- *hoge zandgronden zonder mogelijkheid voor wateraanvoer*: in deze gebieden is een robuust zoetwatersysteem aanwezig, waarbij watervraag en -aanbod in balans zijn, zowel in tijd als in ruimte. Water vasthouden is hierbij een belangrijke pijler;
- *zandgronden met de mogelijkheid tot wateraanvoer*: in deze gebieden is een watersysteem aanwezig dat aansluit bij de aanwezige functies, met mogelijkheden om extreme neerslag én tijdelijke tekorten op te vangen. Daarnaast wordt zorgvuldig omgegaan met de grondwatervoorraad;
- *de IJssel, Vecht en Delta*: in het gebied van de IJssel, Vecht en Delta is een robuust watersysteem aanwezig met hoge ecologische kwaliteit. Het systeem kan hoge en lage afvoeren opvangen;
- *veenweidegebieden en overige veengronden*: in het veen(weide)gebied zijn hoge waterstanden aanwezig, bodemdaling en broeikasgasemissies worden beperkt tot een minimum. De waterkwaliteit voor mens en natuur is goed en het robuuste watersysteem kan extreme weersomstandigheden opvangen.

¹ De provincie Overijssel - Beleidsvoorstel toekomstbestendig landelijk gebied. Concept, 18 februari 2022. Dit concept-beleidsvoorstel is opgenomen in het definitieve beleidsvoorstel van het Fundament.

Afbeelding 7.1 Deelgebieden

7.1.2 Conclusie effectbeoordeling

Op basis van het voornemen zijn de effecten per criterium beoordeeld. De onderbouwing van de beoordeling is te lezen in paragraaf 7.1.5. De beoordeling is uitgevoerd voor elk van de vier gebieden afzonderlijk. Vervolgens zijn de beoordeling van de vier gebieden opgeteld tot één totaalbeoordeling op het niveau van de gehele provincie. Onderstaande paragraaf bevat de conclusies van de effectbeoordeling en aandachtspunten voor het vervolg.

Allereerst wordt aan de hand van het Rad voor de Overijsselse leefomgeving een samenvatting gegeven van de effectbeoordeling voor de provincie als geheel en vervolgens gespecificeerd per gebied. Vervolgens is een aantal aandachtspunten en kanttekeningen samengevat die meegenomen kunnen worden bij de verdere uitwerking van het opnemen van de beleidsregel voor het herstel van de balans in het water- en bodemsysteem.

Verschillende definities klimaatadaptatie

Het inzetten op het herstel van het bodem- en watersysteem en dit leidend laten zijn voor de functie van het landgebruik is sterk ingegeven vanuit de provinciale ambities op het gebied van klimaatadaptatie. De definitie van de provinciale ambitie voor klimaatadaptatie is anders dan de definitie van het beoordelingsthema klimaatadaptatie in het Rad van de Overijsselse leefomgeving in dit OER. In het beoordelingsthema klimaatadaptatie wordt alleen ingegaan op effecten op droogte, wateroverlast en hitte. Andere onderdelen die ook aan klimaatadaptatie gerelateerd, zoals effecten op waterkwantiteit, zijn terug te vinden als criteria onder het beoordelingsthema Natuurlijke Systemen.

Door deze andere indeling van aspecten criteria komen kansen en risico's naar voren in zowel het thema Klimaatadaptatie als in het thema Natuurlijke systemen.

Het Rad voor de Overijsselse leefomgeving (afbeelding 7.2 voor de provincie en afbeelding 7.3 voor de deelgebieden) visualiseert de effectbeoordeling (kansen en risico's) van de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening. Nieuwe ontwikkelingen moeten hierbij bijdragen aan het herstel van de balans in het bodem- en watersysteem.

In groene en rode pijlen zijn per thema het bereik van respectievelijk de kansen en de risico's gevisualiseerd. Hoe groter én dikker de pijl, hoe groter de kansen of risico's per thema. De afstand tussen de punten van de rode en groene pijl geeft aan hoe groot de bandbreedte is van de effectbeoordeling. De lengte van de pijlen geeft enkel een indicatie van het bereik van de effecten aan (veel of weinig kansen of risico's). Het is geen absolute weergave van de daadwerkelijke beoordeling van de staat van de leefomgeving na uitvoering van het perspectief. De kansen en risico's van het herstel van het water- en bodemsysteem zijn in het Rad voor de Overijsselse leefomgeving afgezet tegen hoe de provincie er voor de verschillende thema's in de huidige situatie en referentiesituatie¹ voor staat. Dit is te zien aan de witte en zwart-gestippelde lijn. De huidige situatie en referentiesituatie zijn al eerder vastgesteld in dit OER (zie hoofdstuk 3). Deze beleidsregel heeft geen invloed op de huidige situatie en de referentiesituatie.

Van de beoordeling van het herstel van de balans in het water- en bodemsysteem is vijf keer een visualisatie van het Rad voor de Overijsselse leefomgeving gemaakt. Er is één visualisatie voor de geaggregeerde beoordeling voor de provincie als geheel, en één voor elk van de deelgebieden. Bij de beoordeling van de deelgebieden is een belangrijk aandachtspunt dat de referentiesituatie voor de gehele provincie geldt, en niet per deelgebied in beeld is gebracht.

Effecten op het schaalniveau van de gehele provincie

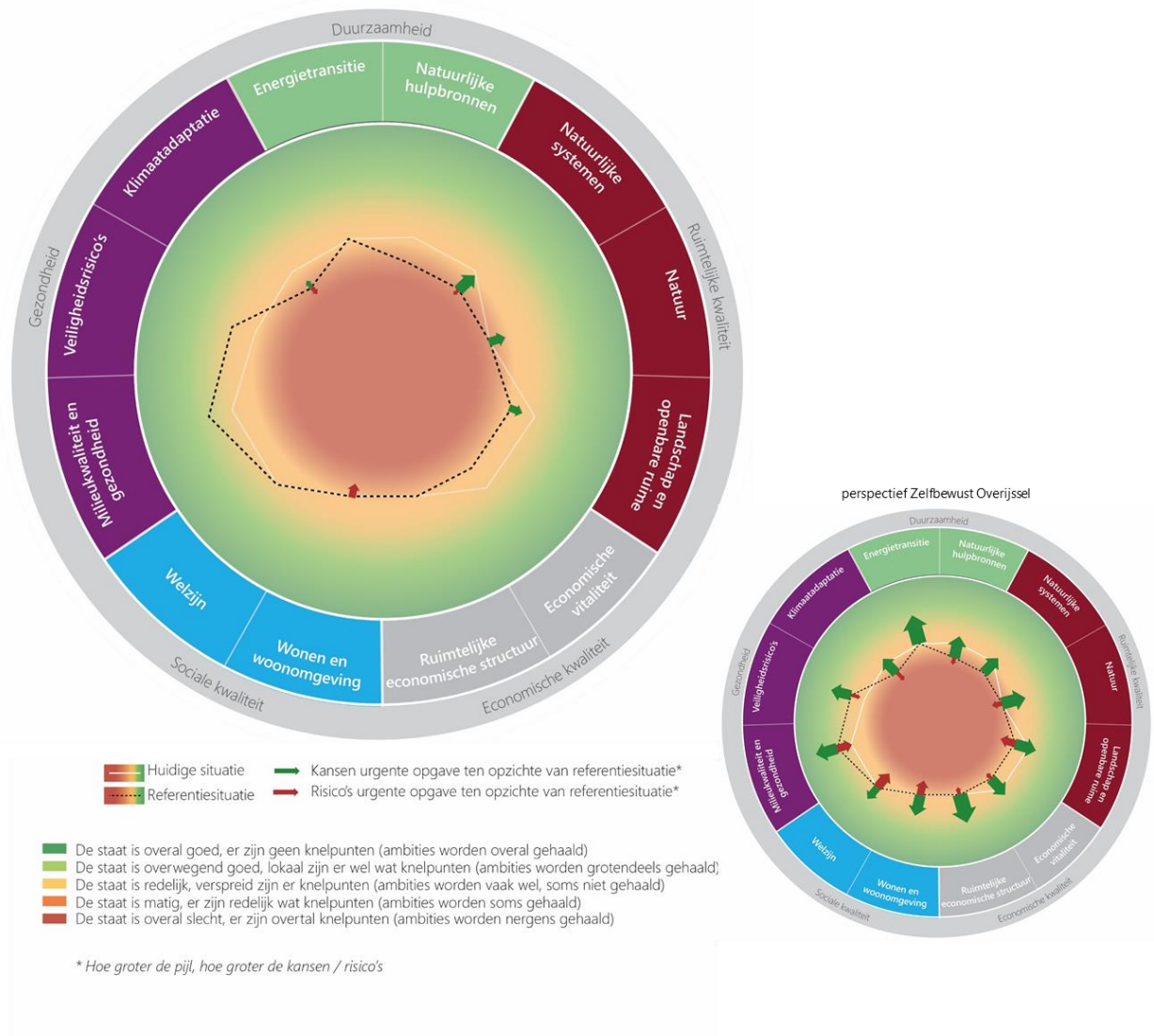
Het voornemen van het aanpassen van de omgevingsverordening met een aanvullende beleidsregel gericht op bijdragen aan het herstel van de balans in het water- en bodemsysteem is beoordeeld. In afbeelding 7.2 zijn met de groene en rode pijlen de effecten van het voornemen te zien. In het kleinere Rad van de Overijsselse leefomgeving zijn de effecten van het perspectief Zelfbewust te zien. Voor dit perspectief heeft Gedeputeerde Staten haar voorkeur uitgesproken. Het voornemen dat in dit hoofdstuk is beoordeeld is een eerste stap in het toewerken naar een klimaatadaptief en robuust systeem, en is daarmee een invulling van een deel van de ambities uit perspectief Zelfbewust Overijssel. Aangezien de beoordeling van perspectief Zelfbewust Overijssel een breed pakket aan beleidsopties omvat, zijn de kansen en risico's (en dus de pijlen in de afbeelding) groter dan bij dit voornemen. De effectbeoordeling van het voornemen omvat enkel de beoordeling van de uitwerking van een urgente opgave, slechts een deel van een breed beleidspakket.

In de afbeelding is te zien dat herstel van de balans in het water- en bodemsysteem voor de thema's *Klimaatadaptatie*, *Natuurlijke systemen*, *Natuur*, *Energietransitie*, *Landschap en openbare ruimte* en *Wonen en woonomgeving* kansen en/of risico's met zich meebrengt. Op deze thema's heeft de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening, waarbij nieuwe ontwikkelingen moeten bijdragen aan het herstel van de balans in het bodem- en watersysteem, een effect op het schaalniveau van de gehele provincie óf leidt in één of meer gebieden tot grote effecten.

Het is onzeker in hoeverre de effecten gaan optreden. De kansen en risico's die zijn weergegeven in de effectenbeoordeling kunnen zich voordoen, de mate waarin dit zich optreedt is sterk afhankelijk van de uitvoer van de het opnemen van de aanvullende regel in de omgevingsverordening.

¹ Huidige situatie is feitelijke staat van de leefomgeving, zoals die was tijdens het opstellen van het OER (najaar/winter 2021). Autonome ontwikkeling is de verwachte ontwikkeling van de leefomgeving tot 2040, uitgaande van bestaand beleid, zonder uitvoering van de nieuwe beleidskeuzes uit de omgevingsvisie. De huidige situatie en de autonome ontwikkeling vormen samen de referentiesituatie.

Afbeelding 7.2 Rad van de Overijsselse leefomgeving voor de aanvullende beleidsregel herstel van het bodem- en watersysteem op schaal van de gehele provincie

Voor **Klimaatadaptatie** biedt de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening, waarbij nieuwe ontwikkelingen moeten bijdragen aan het herstel van de balans in het bodem- en watersysteem, kansen voor het beperken van droogte. Door water beter vast te houden en gebieden te vernatten kan droogte afnemen. Er is een beperkt risico op een toename van wateroverlast. Doordat er meer water wordt vastgehouden, neemt de kans toe dat dit bij extreme neerslag leidt tot overlast.

Het voornemen biedt kansen voor **Natuurlijke systemen** door het aanpassen van de teelt aan de omstandigheden. Hierdoor zijn er minder ingrepen in het natuurlijke systeem, dat kan een positief effect hebben op verdichting en bodemvruchtbaarheid. Een verbetering van de waterbeschikbaarheid biedt kansen voor de grond- en oppervlaktewater kwaliteit én kwantiteit. Centraal geregisseerde ingrepen om water vast te houden, zoals het verlengen van het stroombed, kunnen deze kansen versterken. Het is echter onzeker of de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening, tot deze centraal geregisseerde ingrepen leidt.

Voor **Natuur** biedt het bijdragen aan het herstel van de balans van het bodem- en watersysteem kansen doordat het veenweidegebied en beekdalen vernatten. Hierdoor neemt droogte af en ontstaat een grotere verscheidenheid aan habitattypen. Dit heeft ook een positief effect op het areaal en de kwaliteit natuur buiten beschermde gebieden.

Binnen het thema *Energietransitie* zijn er kansen voor het tegengaan van de uitstoot van broeikasgassen. Door het veenweidegebied te vernatten neemt de oxidatie van veen namelijk af.

De kansen voor *Landschap en openbare ruimte* ontstaan door kans op een betere waardering van het landschap door het herstellen en hermeenderen van beken en het vernatten van de veenweidegebieden. Hierdoor ontstaat een natuurlijkere uitstraling van het landschap.

Binnen het thema *Wonen en woonomgeving* worden voor het criterium voldoende en betaalbare woningbouwlocaties, risico's voorzien wanneer het bodem- en watersysteem leidend is. Veenweidegebieden zijn namelijk minder geschikt voor grootschalige woningbouw en extreme vernatting kan in bepaalde situaties leiden tot problemen bij bestaande woningen.

Samenvattend brengt de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening, waarbij nieuwe ontwikkelingen moeten bijdragen aan het herstel van de balans in het bodem- en watersysteem kansen met zich mee voor de thema's *Klimaatadaptatie*, *Natuurlijke systemen*, *Natuur en Landschap en Openbare ruimte*. Bij deze thema's is er sprake van een matige tot slechte referentiesituatie. Hierdoor is de kans groot dat er op deze thema's een verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving kan plaatsvinden. Het is echter onzeker tot in welke mate deze effecten optreden op basis van de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening. In paragraaf 7.1.3 wordt ingegaan op aandachtspunten die invloed hebben op de mate waarin deze kansen optreden. Er zijn risico's voor de thema's *Klimaatadaptatie* en *Wonen en woonomgeving*.

Effecten voor de deelgebieden

De effecten voor de provincie zijn geaggregeerd op basis van de effecten voor de vier deelgebieden. Hierdoor hoeft niet elk effect op provinciaal niveau in elk deelgebied voor te komen. Daarnaast treden sommige kansen of risico's wel in enkele deelgebieden op, maar is het effect op provinciaal niveau gezien neutraal. Afbeelding 7.3 toont het Rad van de Overijsselse leefomgeving per deelgebied.

Het herstel van de balans in het water- en bodemsysteem leidt bij alle gebieden tot kansen en/of risico's voor *Natuurlijke systemen* en *Wonen en woonomgeving*. Daarnaast leidt het voornemen tot kansen en risico's in sommige gebieden voor de thema's *Klimaatadaptatie*, *Natuur*, *Energietransitie*, *Landschap en openbare ruimte*, *Economische vitaliteit en Ruimtelijke-economische structuur*.

Het voornemen brengt kansen met zich mee voor *Natuurlijke systemen* doordat aanpassen van teelt aan de omstandigheden (het natuurlijke systeem is leidend) mogelijk lokaal een positief effect op verdichting en bodemvruchtbaarheid heeft. Dit geldt voor alle gebieden, maar het sterkst voor de **veenweidegebieden en overige veengronden**. Daarnaast zijn er voor alle gebieden kansen voor een verbetering van de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit. Door het herstel van het bodem- en watersysteem is er minder gebiedsvreemd, nutriëntrijk water nodig om verdroging tegen te gaan. Dit heeft positieve effecten voor de waterkwaliteit.

Voor de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit brengt het voornemen kansen mee voor de **hoge zandgronden zonder wateraanvoer, IJssel, Vecht en Delta en de veenweidegebieden**. Op de **hoge zandgronden** ontstaan deze kansen door het verbeteren van de sponswerking en het stroombed in beken te verlengen, waardoor water beter kan infiltreren. Het is echter onzeker of de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening, tot deze centraal geregisseerde ingrepen leidt. Bij de **IJssel, Vecht en Delta** wordt meer regenwater vastgehouden en geborgen waardoor het beschikbaar blijft voor droge periodes. Door hoge waterstanden in **veenweidegebieden en overige veengronden** zijn er kansen om de impact van droge jaren te beperken.

Het voornemen brengt ook risico's met zich mee voor de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit voor alle gebieden, doordat met de huidige uitwerking van het voornemen een versnippering van maatregelen kan ontstaan. Dit kan in gebieden leiden tot lokale verschillen in het gewenste peil, wat goed peilbeheer moeilijk maakt voor het waterschap.

Voor de **veenweidegebieden en overige veengronden** biedt het vernatten van veengronden een grote kans om bodemdaling tegen te gaan. In overige gebieden zijn geen kansen voor het verminderen van bodemdaling, bodemdaling treedt hier in mindere mate op.

Het voornemen brengt voor alle gebieden risico's met zich mee voor *Wonen en woonomgeving*. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door een onzekerheid over de geschiktheid van woningbouwlocaties als gebieden vernatten. Voor het **veenweidegebied** kan dit een afname van geschikte locaties betekenen, en op de **zandgronden** kan er minder oppervlakte per hectare beschikbaar zijn voor bebouwing doordat rekening moet worden gehouden met bijvoorbeeld waterberging. Ook kan een verhoging van het waterpeil zorgen voor problemen bij bestaande bouw, bijvoorbeeld door ondergelopen kruipruimtes.

Het voornemen brengt voor de **hoge zandgronden zonder mogelijkheid voor wateraanvoer** en het **veenweidegebied en de overige veengronden** kansen en risico's met zich mee voor *Klimaatadaptatie*, voor de andere gebieden worden voor dit thema geen kansen of risico's voorzien.

Bij de **hoge zandgronden zonder mogelijkheid voor wateraanvoer** biedt het voornemen kansen voor het beperken van droogte door het neerslagoverschot in de winter zo lang mogelijk vastgehouden. De waterafvoer wordt trager en de natuurlijke sponswerking van de bodem vergroot. Daarnaast wordt ruimte gecreëerd om neerslagpieken op te vangen door grotere beekdalen en overstromingsvlakten, waardoor de kans op wateroverlast afneemt. Door het verlengen van het stroombed ontstaat ook een toename van het risico op wateroverlast.

Bij de **veenweidegebieden en overige veengronden** wordt de grondwaterstand verhoogd en het gebied vernat, waardoor droogte kan afnemen. Dit zorgt echter ook voor een kleinere capaciteit aan waterberging, waardoor het risico op wateroverlast toeneemt.

Het voornemen biedt kansen voor *Natuur* voor de **zandgronden met en zonder wateraanvoer** en de **veenweidegebieden**. Het vernatten van beekdalen op de zandgronden heeft een positief effect op de staat van de biodiversiteit door een toename aan habitattypen en dynamiek. Het is echter onzeker of de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening, tot deze centraal geregisseerde ingrepen leidt. Dit kan ook een positief effect hebben op de kwaliteit van beschermde natuurgebieden en het areaal en de kwaliteit van natuur buiten beschermde gebieden. Door de **veenweidegebieden en overige veengronden** te vernatten neemt verdroging af en ontstaat er een grotere verscheidenheid aan habitattypen. Dit biedt kansen voor de biodiversiteit, doordat bijvoorbeeld weidevogels terugkeren. Ook neemt de kwaliteit van de natuur toe.

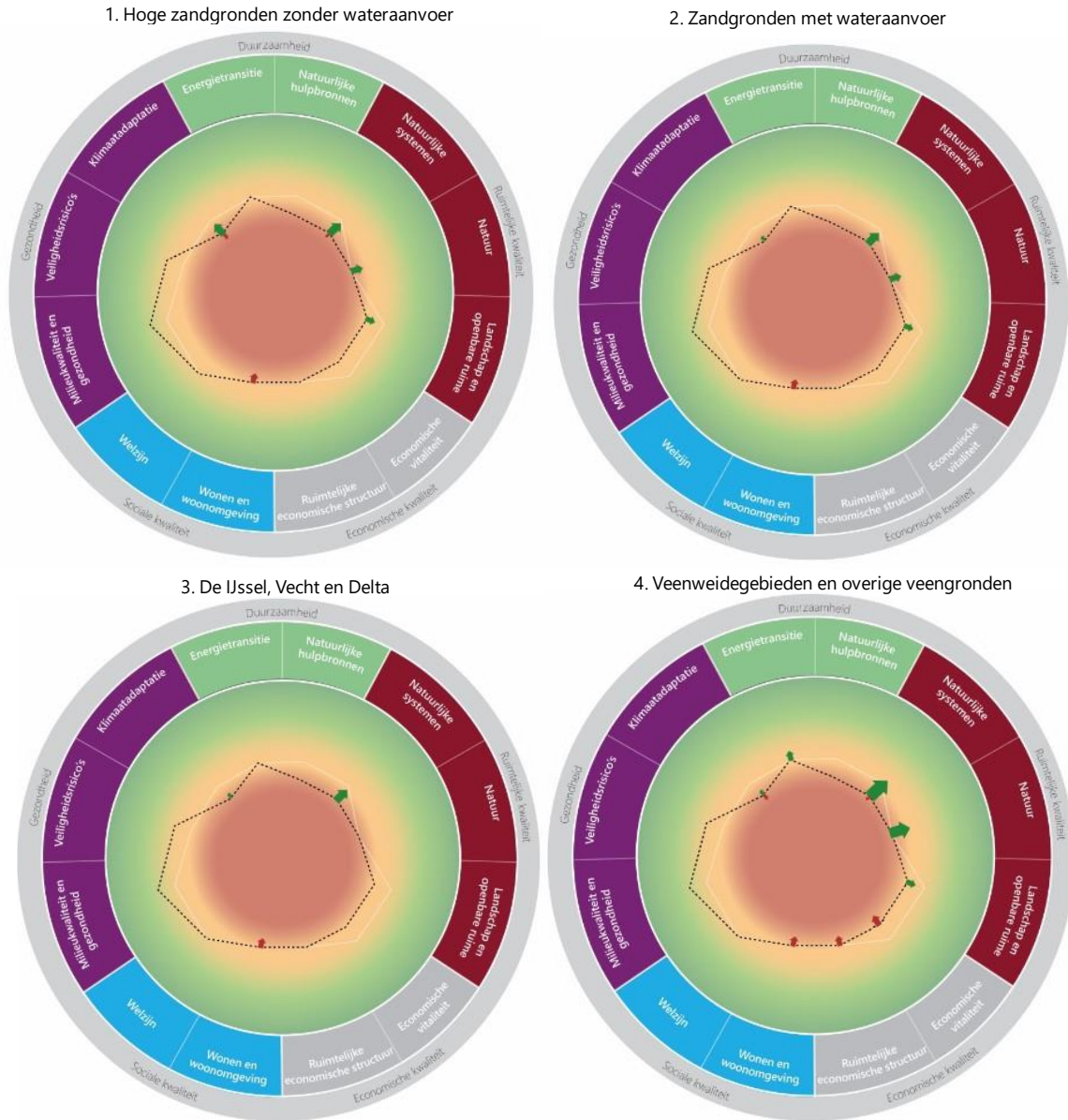
Voor het thema *Energietransitie* biedt het voornemen kansen voor de **veenweidegebieden en overige veengronden**. Het vernatten van de veenweidegebieden vermindert oxidatie en daarmee de uitstoot van broeikasgassen.

Voor het thema *Landschap en openbare ruimte* biedt het voornemen kansen voor **zandgronden met en zonder wateraanvoer** en kansen en risico's voor de **veenweidegebieden**. Het herstellen en hermeanderen van beken op de **zandgronden met en zonder wateraanvoer** zorgt voor meer variatie en een meer natuurlijke uitstraling van het landschap. Het vernatten van **veenweidegebieden en overige veengronden** biedt een beperkte kans voor de waardering van het landschap en voor het ontstaan van nieuwe waardevolle landschappen. Het vernatten van deze gebieden leidt echter ook tot een risico, doordat het aanzicht van het landschap verandert en cultuurlandschappen worden aangetast of verdwijnen.

Voor het thema *Economische vitaliteit* brengt het voornemen risico's met zich mee voor de **veenweidegebieden**. Doordat functies in het voornemen meer gebonden zijn aan het natuurlijke bodem- en watersysteem, kunnen waterpeilen niet meer worden aangepast aan de functie. Hierdoor bestaat er met name in de veenweidegebieden het risico dat de huidige agrarische sector onder druk komt te staan. Het landbouwareaal voor intensievere landbouw zal verkleinen en daarmee waarschijnlijk ook de werkgelegenheid in de agrarische sector. In het verlengde hiervan brengt het voornemen ook risico's met zich mee voor het thema *Ruimtelijke-economische structuur*.

Doordat de agrarische sector in veenweidegebieden mogelijk onder druk komt te staan en het potentiële areaal van intensieve landbouw verdwijnt, neemt ook het aantal vestigingslocaties voor de intensieve landbouw af in **veenweidegebieden**.

Afbeelding 7.3 Rad van de Overijsselse leefomgeving voor herstel van het bodem- en watersysteem per deelgebied¹

Huidige situatie Kansen urgente opgave ten opzichte van referentiesituatie*
 Referentiesituatie Risico's urgente opgave ten opzichte van referentiesituatie*

- De staat is overal goed, er zijn geen knelpunten (ambities worden overal gehaald)
- De staat is overwegend goed, lokaal zijn er wel wat knelpunten (ambities worden grotendeels gehaald)
- De staat is redelijk, verspreid zijn er knelpunten (ambities worden vaak wel, soms niet gehaald)
- De staat is matig, er zijn redelijk wat knelpunten (ambities worden soms gehaald)
- De staat is overal slecht, er zijn overal knelpunten (ambities worden nergens gehaald)

* Hoe groter de pijl, hoe groter de kansen / risico's

¹ De referentiesituatie in deze visualisaties gelden voor de gehele provincie, niet voor het specifieke deelgebied.

7.1.3 Aandachtspunten op basis van de effectbeoordeling

In de vorige paragraaf is de effectbeoordeling van het voornemen 'herstel van het water- en bodemsysteem' samengevat. Hieronder is een aantal kanttekeningen en aandachtspunten samengevat die in overweging genomen dienen te worden bij de nadere uitwerking van het beleid.

Onzekerheid over effecten vanwege 'open' normstelling

Zoals aangegeven is de toevoeging van deze beleidsregel aan de omgevingsverordening een eerste stap naar het toewerken naar een klimaatadaptief en robuust systeem. In de Nieuwe Omgevingsvisie wordt hier verder invulling aan gegeven. In deze beoordeling is het opnemen van een aanvullende regel¹ in de omgevingsverordening beoordeeld. Deze beleidsregel is echter redelijk ruim omschreven als open norm die voor verschillende interpretaties vatbaar kan zijn. Er worden diverse kenmerken en kwaliteiten aangehaald per gebiedstype, maar een duidelijk toetsingskader met een duidelijk kwaliteitsniveau en een strikt gedefinieerde ondergrens is op dit moment niet beschikbaar. Vanwege het ontbreken van deze specificatie is het moeilijk in te schatten welke effecten de aanscherping van de verordening precies heeft in concrete situaties en bij concrete ontwikkelingen in de verschillende gebieden in de provincie.

Daarnaast is het de vraag of ambities, zoals in het concept-beleidsvoorstel toekomstbestendig landelijk gebied, worden vervuld door het opnemen van de (regulerende) beleidsregel. Naast restricties kunnen ook stimulerende instrumenten nodig zijn om de beoogde doelen te bereiken.

Onzekerheid over het bereiken van de beoogde systeemveranderingen met kleinschalige ontwikkelingen

De aanvullende regel in de omgevingsverordening richt zich op nieuwe ontwikkelingen die een bestemmingsplan mogelijk maakt. Dit zullen vaak kleinschalige, individuele ontwikkelingen zijn. Het herstel van het water- en bodemsysteem richt zich daarentegen op een systeemverandering. Een enkele ontwikkeling binnen een bestemmingsplan kan maar beperkt effect uitoefenen op het watersysteem. Het verschil in schaalniveau maakt het lastig de effecten te beoordelen.

Het inhoudelijk toetsen van de effecten kan pas als er een voldoende uitgewerkt kader ligt. Zonder toetsingskader is het lastig om de effecten in te schatten. Hierdoor blijft de effectenbeoordeling nu meer op hoofdlijnen. Een gedetailleerdere beoordeling kan pas als de plannen tot meer detail zijn uitgewerkt.

Onzekerheid over aanpassingen aan bestaande ontwikkelingen en risico op versnippering

De aanvullende regel in de omgevingsverordening richt zich op nieuwe ontwikkelingen terwijl aanpassingen aan het water- en bodemsysteem ook invloed hebben op bestaande ontwikkelingen. Wanneer het waterpeil hoger wordt heeft dit effect op de bedrijfsvoering bij agrarische bedrijven en kunnen mogelijk kruipruimtes bij bestaande bebouwing natter worden. Door alleen de beleidsregel te beoordelen zijn de effecten op bestaande ontwikkelingen mogelijk minder belicht. De focus op nieuwe ontwikkelingen kan leiden tot een versnippering van maatregelen in een gebied, met lokale verschillen in het gewenste waterpeil. Dit maakt goed peilbeheer voor het waterschap lastig.

Doorlooptijd

Bij het opstellen van een kader is het ook van belang een doorlooptijd en stappenplan mee te nemen voor de beoogde systeemveranderingen. Hiermee krijgen nieuwe ontwikkelingen inzicht in wanneer ze aan welke (systeem)eisen moeten voldoen. Ook voor bestaande ontwikkelingen kan dit inzicht geven wanneer eventuele aanpassingen doorgevoerd moeten worden.

Uitvoer maatregelen door gebiedspartners

Voor de uitvoer van maatregelen die leiden tot het herstel van de balans in het bodem- en watersysteem, zoals een aanpassing van het waterpeil, is samenwerking met gebiedspartners zoals het waterschap nodig.

¹ 'In de toelichting op bestemmingsplannen wordt onderbouwd dat de nieuwe ontwikkelingen die het bestemmingsplan mogelijk maakt, bijdragen aan het herstel van de balans in het water- en bodemsysteem'.

7.1.4 Advies bij nadere uitwerking

Om richting te geven aan de daadwerkelijke effecten die optreden, is op basis van de effectbeoordeling een aantal handvatten geformuleerd die meegenomen kunnen worden in de verdere uitwerking van het beleidsvoornemen:

- het beleidsvoorstel richt zich alleen op nieuwe ontwikkelingen terwijl het bodem- en watersysteem ook bestaande ontwikkelingen beïnvloedt. In de uitwerking dient hier rekening mee gehouden te worden;
- geef een duidelijk toetsingskader waaraan nieuwe ontwikkelingen moeten voldoen. Zonder toetsingskader blijft het onduidelijk waaraan voldaan moet worden, wie waar verantwoordelijk voor is en daardoor welke effecten er kunnen optreden;
- bij een toetsingskader is de tijdlijn van uitvoer van belang. Hiermee kan worden aangegeven per wanneer 'functie volgt peil' leidend is en alle ontwikkelingen hieraan moeten voldoen, maar ook wanneer bestaande ontwikkelingen hiermee rekening moeten houden;
- een deel van de uitvoer, zoals aanpassingen aan het waterpeil, kan alleen plaatsvinden door gebiedspartners, een goede samenwerking en afstemming is daarvoor cruciaal.

7.1.5 Effectbeoordeling voornemen per criterium

Deze paragraaf geeft een samenvatting van de beoordeling van de uitwerking van het herstel bodem- en watersysteem voor de verschillende thema's uit het Rad voor de Overijsselse leefomgeving. Hierbij zijn de effecten in de vier gebieden zoals genoemd in paragraaf 7.1.1 beoordeeld. De beoordeling van de gebieden is vervolgens geaggregeerd naar een beoordeling op provinciaal niveau (kolom provincie in tabel 7.2). In de tabel is ook de waardering van de huidige situatie en autonome ontwikkeling opgenomen.

Voor de beoordeling van de kansen en risico's voor de deelgebieden werken we met een schaal zoals aangegeven in tabel 7.1. De kansen en risico's in de gebieden kunnen niet één op één worden gerelateerd aan de effecten ten opzichte van de referentiesituatie. De referentiesituatie gaat namelijk uit van de gehele provincie.

Tabel 7.1 Beoordelingsschaal voor de effecten binnen de deelgebieden

Score	Waardering
++	zeer positief effect: grote kans op verbetering ten opzichte van de referentiesituatie
+	positief effect: beperkte kans op verbetering ten opzichte van de referentiesituatie
0	neutraal: geen of geringe verandering ten opzichte van de referentiesituatie
-	negatief effect: beperkt risico op verslechtering ten opzichte van de referentiesituatie
--	zeer negatief effect: groot risico op verslechtering ten opzichte van de referentiesituatie

Tabel 7.2 Effectbeoordeling

Criterion	Huidige situatie ¹	Autonome ontwikkeling ²	Provincie	Hoge zandgronden	Zand met watertoevoer	IJssel, Vecht en Delta	Veen-gronden	Toelichting effectbeoordeling
Milieukwaliteit en gezondheid								
de omvang en samenstelling van het milieugezondheidsrisico (MGR) door lucht en geluid	redelijk	overwegend goed	0	0	0	0	0	in de referentiesituatie zijn de cumulatieve milieugezondheidsrisico's door luchtverontreiniging in Overijssel lager dan het Nederlands gemiddelde. Het streven naar balans in het natuurlijke bodem- en watersysteem heeft geen directe gevolgen op het milieugezondheidsrisico in de gehele provincie. Door de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening, wordt de ondergrond meer leidend voor het gebruik en de functies die zich in een gebied vestigen. Hierdoor kunnen lokaal beperkte verschuivingen in het milieugezondheidsrisico optreden, zowel positief als negatief. Bijvoorbeeld door verplaatsingen van bedrijven en de daaraan gerelateerde vervoersbewegingen en geluid
			0	0	0	0	0	0
(ervaren) hinder door geur en licht	overwegend goed	overwegend goed	0	0	0	0	0	de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening draagt bij aan de balans in het natuurlijke bodem- en watersysteem, daardoor treedt vernatting op in de <i>veenweidegebieden en overige veengronden</i> . Dit resulteert mogelijk in kleinschaligere agrarische activiteiten en is er lokaal een kleine kans op een beperkte afname van de geurhinder. Het is echter onzeker of de huidige geurhinder afkomstig is van agrarische activiteiten
			0	0	0	0	0	0
Veiligheidsrisico's								
kans op en het gevolg van overstromingen vanuit de rivieren en het IJsselmeer (en	matig	redelijk	0	0	0	0	0	in dichter bevolkte gebieden bestaat in de referentiesituatie een relatief hoge kans op een overstroming en bijkomende schade/kans op overlijden, met name rondom Zwolle. Door geplande dijkversterkingen als onderdeel van het HWBP neemt de overstromingskans af. Het werken aan de balans in het natuurlijke bodem- en watersysteem kan op de lange termijn zorgen voor een lager

¹ Huidige situatie is feitelijke staat van de leefomgeving, zoals die was tijdens het opstellen van het OER (najaar/winter 2021).

² Autonome ontwikkeling: de verwachte ontwikkeling van de leefomgeving tot 2040, uitgaande van bestaand beleid, zonder uitvoering van de nieuwe beleidskeuzes uit de Omgevingsvisie. De huidige situatie en de autonome ontwikkeling vormen samen de referentiesituatie.

Criterion	Huidige situatie ¹	Autonome ontwikkeling ²	Provincie	Hoge zandgronden	Zand met watertoevoer	IJssel, Vecht en Delta	Veen-gronden	Toelichting effectbeoordeling
daarmee het overstromingsrisico)								overstromingsrisico. Wanneer de <i>veenweidegebieden</i> en <i>overige veengronden</i> door een hoger waterpeil minder geschikt zijn voor bijvoorbeeld woningbouw, kan dit verplaatsen naar de <i>zandgronden</i> . Op de <i>hoge zandgronden zonder mogelijkheid voor wateraanvoer</i> is geen kans op overstroming ¹ . Op de <i>zandgronden met de mogelijkheid tot wateraanvoer</i> zijn geen rivieren, wel een overstromingskans, vanuit onder meer de IJssel. De gevolgen zijn hier echter kleiner dan in de <i>veenweidegebieden</i> , hierdoor kan op de lange termijn het overstromingsrisico afnemen. Op provinciaal niveau leidt dit niet tot significante kansen voor een afname van het overstromingsrisico
			0	0	0	0	0	er zijn geen risico's voorzien voor een toename van het overstromingsrisico
kans op en het gevolg van milieurampen als gevolg van risico's van economische activiteiten	redelijk	redelijk	0	0	0	0	0	de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening, waarbij nieuwe ontwikkelingen moeten bijdragen aan het herstel van de balans in het bodem- en watersysteem heeft geen relevante effecten met betrekking tot milieurampen
			0	0	0	0	0	
kans op en gevolg van verkeersongevallen	matig	redelijk	0	0	0	0	0	de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening, waarbij nieuwe ontwikkelingen moeten bijdragen aan het herstel van de balans in het bodem- en watersysteem heeft geen relevante effecten met betrekking tot verkeersongevallen
			0	0	0	0	0	
Klimaatadaptatie								
intensiteit en periode van droogte	matig	slecht	+	+	+	+	+	Overijssel heeft in de referentiesituatie te maken met neerslagtekorten en droogtestress. De provincie is matig voorbereid op droogte in relatie tot klimaatverandering. Door aan te sluiten op het bodem- en watersysteem wordt bij de <i>hoge zandgronden zonder mogelijkheid voor wateraanvoer</i> het neerslagoverschot in de winter zo lang mogelijk vastgehouden. De waterafvoer wordt trager en de natuurlijke sponswerking van de bodem vergroot. Hierdoor blijft water langer beschikbaar en is er een kans op een afname van droogte er wordt op de zandgronden <i>met de mogelijkheid tot wateraanvoer</i> ingezet op zorgvuldig beheer van de grondwatervoorraad. Daarnaast kan water worden aangevoerd bij droogte. Hierdoor wordt beter

¹ Wel op wateroverlast, zie betreffend criterium onder thema Klimaatadaptatie.

criterium	Huidige situatie ¹	Autonome ontwikkeling ²	Provincie	Hoge zandgronden	Zand met watertoevoer	IJssel, Vecht en Delta	Veen- gronden	Toelichting effectbeoordeling
								<p>geanticipeerd op droogte en dit leidt tot kansen ten opzichte van de referentiesituatie. Voor de <i>IJssel, Vecht en Delta</i> zorgt aansluiten op het bodem- en watersysteem ervoor dat water hoger in het systeem wordt vastgehouden en langer beschikbaar blijft. Bij de <i>veenweidegebieden en overige veengronden</i> wordt de grondwaterstand verhoogd en het gebied vernat. Hierdoor is er meer water aanwezig in het gebied, waardoor er een kans is op een afname van droogte.</p> <p>in hoeverre bovenstaande kansen optreden wanneer alleen wordt gericht op de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening is erg onzeker</p>
			0	0	0	0	0	voor alle gebieden wordt ingezet maatregelen die moeten worden uitgevoerd door gebiedspartijen, dit kan een risico zijn voor de effectiviteit
intensiteit en periode van hitte	matig	slecht	0	0	0	0	0	wanneer door het toepassen van de beleidsregel gericht op het herstel van het bodem- en watersysteem de grondwaterstand hoger is, blijft de bodem langer vochtiger. Het aansluiten op het bodem- en watersysteem heeft geen relevante effecten met betrekking tot hitte in het stedelijk gebied. Dit leidt niet tot kansen of risico's ten opzichte van de referentiesituatie
			0	0	0	0	0	
intensiteit en periode van droogte	redelijk	matig	0	+	0	0	0	op meerdere plekken in de provincie is in de referentiesituatie een hoge kans op wateroverlast. Door het vergroten van de sponswerking bij de <i>hoge zandgronden</i> is er een beperkte kans op een afname van wateroverlast. Daarnaast kan ruimte gecreëerd worden om neerslagpieken op te vangen door grotere beekdalen en overstromingsvlakten. In hoeverre dit wordt uitgevoerd wanneer alleen wordt gericht op de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening is erg onzeker. Voor de andere gebieden worden geen kansen voorzien
			-	+	0	0	-	door op de <i>hoge zandgronden zonder mogelijkheid voor wateraanvoer</i> de afvoer van water te vertragen en het stroombed te verlengen is er een beperkt risico op een toename van wateroverlast. Het duurt langer voordat water kan worden afgevoerd, waardoor bij pieken water kan opstuwen
								vernatting van <i>veenweidegebieden en overige veengronden</i> zorgt ervoor dat er minder waterberging beschikbaar is bij piekbuien. Hierdoor is er een beperkt risico op een toename van wateroverlast. Voor de andere gebieden zijn geen risico's voorzien

Criterion	Huidige situatie ¹	Autonome ontwikkeling ²	Provincie	Hoge zandgronden	Zand met watertoevoer	IJssel, Vecht en Delta	Veen-gronden	Toelichting effectbeoordeling
Energietransitie								
emissie en vastlegging van broeikasgassen	matig	matig	0	0	0	0	+	door te werken aan de balans in het natuurlijke bodem- en watersysteem treedt vernatting op in de <i>veenweidegebieden en overige veengronden</i> . Hierdoor wordt de oxidatie van veen tegengegaan en de uitstoot van broeikasgassen (CO ₂) beperkt. Er is een grote kans op verbetering ten opzichte van de referentiesituatie. Voor de overige drie gebieden wordt geen verandering van de emissie en vastlegging van broeikasgassen verwacht
			0	0	0	0	0	wanneer door de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening grootschalige landbouw verplaatst naar zandgronden met mogelijkheid voor wateraanvoer doordat andere gebieden minder geschikt worden voor landbouw (veenweidegebied door vernatting en hoge zandgronden door verdroging als gevolg van klimaatverandering), kan dit lokaal leiden tot hogere emissies. Dit is slechts een verschuiving vanuit andere gebieden
aandeel en de hoeveelheid hernieuwbare energie	matig	matig	0	0	0	0	0	de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening, waarbij nieuwe ontwikkelingen moeten bijdragen aan het herstel van de balans in het natuurlijke bodem- en watersysteem heeft geen effect op het aandeel en de hoeveelheid hernieuwbare energie
			0	0	0	0	0	
Natuurlijke hulpbronnen en grondstoffenkringloop								
volume en kwaliteit van voorraad mineralen en fossiele hulpbronnen	redelijk	slecht	0	0	0	0	0	de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening, waarbij nieuwe ontwikkelingen moeten bijdragen aan het herstel van de balans in het natuurlijke bodem- en watersysteem heeft geen impact op de winning van zand, gas, olie en zout. Daarmee leidt dit niet tot relevante effecten op dit criterium
			0	0	0	0	0	
kans op het sluiten van grondstofkringlopen	matig	redelijk	0	0	0	0	0	de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening, waarbij nieuwe ontwikkelingen moeten bijdragen aan het herstel van de balans in het natuurlijke bodem- en watersysteem heeft geen impact op de winning van zand, gas, olie en zout. Daarmee leidt dit niet tot relevante effecten op dit criterium
			0	0	0	0	0	

Criterion	Huidige situatie ¹	Autonome ontwikkeling ²	Provincie	Hoge zandgronden	Zand met watertoevoer	IJssel, Vecht en Delta	Veen-gronden	Toelichting effectbeoordeling
Natuurlijke systemen								
kwaliteit en het natuurlijke systeem van de bodem en ondergrond: bodemverontreiniging, bodemverdichting, bodemkoolstof en bodemvruchtbaarheid	redelijk	redelijk	+	+	+	+	+	aanpassen van teelt aan omstandigheden (het natuurlijke systeem is leidend) heeft mogelijk lokaal een positief effect op verdichting en bodemvruchtbaarheid. Dit geldt voor alle gebieden, maar het sterkst voor de <i>veenweidegebieden en overige veengronden</i> . Op lokaal niveau kan de kwaliteit van de bodem (bodemverdichting, bodemvruchtbaarheid) toenemen door natuurinclusieve landbouw en aanpassen van de teelten
			0	0	0	0	0	intensieve landbouw blijft bestaan op geconcentreerde plekken waar de omstandigheden het meest geschikt zijn, naar verwachting op de <i>hoge zandgronden met mogelijkheid tot wateraanvoer</i> . In deze specifieke regio's is verdere verdichting en uitputting van de bodem mogelijk doordat de landbouw intensiveert
bodemdaling	redelijk	matig	0	0	0	0	++	bodemdaling in veenweidegebieden ontstaat door het ontwateren van de bodem. Het vernatten van <i>veenweidegebieden en overige veengronden</i> biedt grote kansen om bodemdaling tegen te gaan. In overige gebieden zijn geen kansen
			0	0	0	0	0	de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening, waarbij nieuwe ontwikkelingen moeten bijdragen aan het herstel van de balans in het bodem- en watersysteem leidt niet tot risico's met betrekking tot bodemdaling
grond- en oppervlaktewater-kwaliteit	redelijk	redelijk	+	+	+	+	+	door de nadruk op het herstel van het bodem- en watersysteem, staat de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit ook onder de aandacht. Dit geldt voor alle gebieden. Aanvoer van gebiedsvreemd water naar natuurgebieden is een laatste oplossing om verdroging te voorkomen. Wanneer dit noodzakelijk blijkt, bevat dit water dan meestal te veel nutriënten, waardoor de soorten die goed gedijen op een schrale bodem weggeconcentreerd kunnen worden door andere soorten. Wanneer wateraanvoer (van gebiedsvreemd water) in de zomer wordt beperkt biedt dit kansen om de waterkwaliteit in (natuur)gebieden te verbeteren door het watervraag en aanbod op <i>hoge zandgronden met en zonder mogelijkheid tot wateraanvoer</i> in balans te brengen, afvoeren te nivelleren in <i>IJssel, Vecht en Delta</i> , en het vernatten van <i>veenweidegebieden en overige veengronden</i> , van het water neemt de waterkwantiteit toe, hiermee

criterium	Huidige situatie ¹	Autonome ontwikkeling ²	Provincie	Hoge zandgronden	Zand met watertoevoer	IJssel, Vecht en Delta	Veen-gronden	Toelichting effectbeoordeling
								gaat de waterkwaliteit in droge periodes waarschijnlijk ook vooruit. In hoeverre dit optreedt wanneer alleen wordt gericht op de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening is erg onzeker
			0	0	0	0	0	de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening, waarbij nieuwe ontwikkelingen moeten bijdragen aan het herstel van de balans in het bodem- en watersysteem leidt niet tot risico's voor de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit
grond- en oppervlaktewater-kwantiteit	matig	slecht	+	+	+	+	+	<p>op de <i>hoge zandgronden zonder mogelijkheid tot wateraanvoer</i> zijn grote kansen om het grondwaterpeil te verhogen door de grondwaterstand te verhogen, centraal geregisseerde ingrepen om water vast te houden en de sponswerking te vergroten. Door de ontwateringsbasis in watergangen te verhogen en afvoer in beken te remmen, bijvoorbeeld met dood hout en natuurlijke obstakels, en het stroombed te verlengen, vertraagt de afvoer. Hierdoor kan de grondwaterkwantiteit jaarrond toenemen alsmede de oppervlaktewaterkwantiteit in droge periodes. Water wordt tijdelijk opgeslagen in de Twentse zandgronden en biedt kansen om beeksystemen ook tijdens drogere periodes langer te voeden</p> <p>voor de <i>zandgronden met mogelijkheid tot wateraanvoer</i> blijft het mogelijk om water aan te voeren voor de nu aanwezige functies. Voor de <i>IJssel, Vecht en Delta</i> geldt dat herstel van het natuurlijk bodem- en watersysteem kansen biedt om water bij veel regenval te bergen en vast te houden voor drogere periodes. Andere kansen zijn om de afvoer in de Vecht te nivelleren en om voldoende afvoer jaarrond te creëren. Door hoge waterstanden in <i>veenweidegebieden en overige veengronden</i> neemt de waterkwantiteit toe</p> <p>voor alle gebieden geldt dat er water wordt vastgehouden en er een hogere grondwaterstand is, waarbij meer water kan infiltreren naar diepere grondlagen. Dit heeft een positief effect op de grondwaterlichamen voor de drinkwaterlichamen. In hoeverre bovenstaande kansen optreden wanneer alleen wordt gericht op de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening is erg onzeker</p>
			0	0	0	0	0	een risico is dat versnippering van maatregelen in het gebied kan leiden tot lokale verschillen in het gewenste waterpeil, wat goed peilbeheer moeilijk maakt voor het waterschap. Een ander risico is dat de <i>zandgronden met mogelijkheid tot wateraanvoer</i> verder onder druk komen te staan, doordat dit de meest geschikte agrarische gronden zijn. Intensieve landbouw blijft veel water gebruiken voor beregening in droge periodes en gebruikt hiervoor zowel oppervlakte- als grondwater

Criterion	Huidige situatie ¹	Autonome ontwikkeling ²	Provincie	Hoge zandgronden	Zand met watertoevoer	IJssel, Vecht en Delta	Veen-gronden	Toelichting effectbeoordeling
Natuur								
staat van de biodiversiteit	matig	matig	+	+	+	0	+	<p>in de referentiesituatie is er sprake van een stabiele, maar matige biodiversiteit. Ontwikkelingen zijn positief binnen de natuurgebieden, maar laten duidelijke afname zien buiten natuurgebieden. Droogte heeft nadelige effecten op de natuur, doordat beken droogvallen, water- en moerasvogels leefgebied inleveren en bomen niet meer bij water kunnen. Door bij te dragen aan het herstel van de balans van het bodem- en watersysteem kan droogte verminderen (zie ook klimaatadaptatie) doordat water beter wordt vastgehouden. Dit biedt een beter uitgangspunt voor natuur die te lijden heeft onder verdroging, en biedt daarmee kansen voor de biodiversiteit</p> <p>wanneer door bij te dragen aan het herstel van de balans van het bodem- en watersysteem beekdalen op de <i>zandgronden met en zonder wateraanvoer</i> vernatten en vergroenen, ontstaan kansen voor een verbetering van de biodiversiteit. Beekdalen kennen een grote verscheidenheid aan habitattypen. Stroming en overstroming in het beekdal veroorzaken dynamiek waardoor verschillende successiestadia aanwezig zijn.¹ Daarnaast zorgt het vergroenen van beekdalen voor een verbinding tussen leefgebieden, wat kansen biedt voor de biodiversiteit</p> <p>door de <i>veenweidegebieden en overige veengronden</i> te vernatten ontstaat er een grotere verscheidenheid aan habitattypen. Dit biedt kansen voor de biodiversiteit, doordat bijvoorbeeld weidevogels terugkeren²</p>
			0	0	0	0	0	de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening, waarbij nieuwe ontwikkelingen moeten bijdragen aan het herstel van de balans in het bodem- en watersysteem leidt niet tot risico's voor de biodiversiteit
areaal en kwaliteit van beschermde natuurgebieden	matig	matig	0	0	0	0	+	in de referentiesituatie hebben natuurgebieden structureel te lijden onder zaken als verdroging, verzuring en eutrofiering. Er is wel een toename aan areaal. Door te sturen op herstel van de balans in het bodem- en watersysteem neemt de verdroging af, wat een positief effect kan hebben op de kwaliteit van beschermde natuurgebieden. Voor de <i>veenweidegebieden en overige veengronden</i> is dit effect het sterkst

¹ <https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=27677>.

² <https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/bodemdaling-in-veenweidelandschappen/veenweidelandschap-vernating-gewenst>.

Criterion	Huidige situatie ¹	Autonome ontwikkeling ²	Provincie	Hoge zandgronden	Zand met watertoevoer	IJssel, Vecht en Delta	Veen-gronden	Toelichting effectbeoordeling
								wanneer door te sturen op herstel van de balans in het bodem- en watersysteem beekdalen op de <i>zandgronden met en zonder wateraanvoer</i> vernatten en vergroenen, kan dit een positief effect hebben op de kwaliteit van beschermde natuurgebieden
			0	0	0	0	0	de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening, waarbij nieuwe ontwikkelingen moeten bijdragen aan het herstel van de balans in het bodem- en watersysteem, leidt niet tot risico's voor het areaal en de kwaliteit van beschermde natuurgebieden
areaal en kwaliteit natuur buiten beschermde gebieden	slecht	slecht	+	+	+	0	+	in de referentiesituatie hebben natuurgebieden structureel te lijden onder zaken als verdroging, verzuring en eutrofiering. Er is wel een toename aan areaal. Door te sturen op herstel van de balans in het bodem- en watersysteem neemt de verdroging af, wat een positief effect kan hebben op de kwaliteit van beschermde natuurgebieden. Voor de <i>veenweidegebieden en overige veengronden</i> is dit effect het sterkst
								wanneer door te sturen op herstel van de balans in het bodem- en watersysteem beekdalen op de <i>zandgronden met en zonder wateraanvoer</i> vernatten en vergroenen, kan dit een positief effect hebben op de kwaliteit van beschermde natuurgebieden
			0	0	0	0	0	de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening, waarbij nieuwe ontwikkelingen moeten bijdragen aan het herstel van de balans in het bodem- en watersysteem leidt niet tot risico's voor het areaal en de kwaliteit van beschermde natuurgebieden
Landschap en openbare ruimte								
het areaal en de kwaliteit van waardevolle landschappen	redelijk	matig	+	+	+	0	+	in de referentiesituatie wordt het Overijsselse landschap hoog gewaardeerd. De karakteristieke kenmerken van het landschap zoals de kleine landschapselementen nemen echter af in aantal en kwaliteit. Het herstellen en hermeanderen van beken op de <i>zandgronden met en zonder wateraanvoer</i> zorgt voor meer variatie en een meer natuurlijke uitstraling van het landschap. Dit biedt een beperkte kans voor de waardering van het landschap en voor het ontstaan van nieuwe waardevolle landschappen
								het vernatten van <i>veenweidegebieden en overige veengronden</i> biedt een beperkte kans voor de waardering van het landschap en voor het ontstaan van nieuwe waardevolle landschappen.

Criterion	Huidige situatie ¹	Autonome ontwikkeling ²	Provincie	Hoge zandgronden	Zand met watertoever	IJssel, Vecht en Delta	Veen-gronden	Toelichting effectbeoordeling
			0	0	0	0	0	de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening, waarbij nieuwe ontwikkelingen moeten bijdragen aan het herstel van de balans in het bodem- en watersysteem leidt niet tot risico's voor het areaal en de kwaliteit van waardevolle landschappen
behoud en ontwikkeling van archeologie, gebouwd erfgoed (monumenten/ stads- en dorpsgezichten) en cultuurlandschap	overwegend goed	matig	0	0	0	0	0	de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening, waarbij nieuwe ontwikkelingen moeten bijdragen aan het herstel van de balans in het bodem- en watersysteem leidt niet tot kansen voor het behoud en de ontwikkeling van archeologie, erfgoed en cultuurlandschap ten opzichte van de referentiesituatie
			0	0	0	0	0	de huidige staat van erfgoed en archeologie is overwegend goed. Door ontwikkelingen staat het behoud ervan echter onder druk. Door het vernatten van <i>veenweidegebieden en overige veengronden</i> kan in die gebieden het aangezicht van het landschap veranderen waardoor het cultuurlandschap wordt aangetast
Economische vitaliteit								
ontwikkeling werkgelegenheid en werkloosheid	overwegend goed	matig	0	0	0	0	0	door het versterken van het natuurlijke bodem- en watersysteem zijn kansen in het veenweidegebied voor de ontwikkeling van nieuwe teelten. Hierdoor kan de werkgelegenheid in bepaalde sectoren veranderen
			0	0	0	0	-	wanneer de waterpeilen niet meer automatisch worden aangepast aan de functie, maar functies meer gebonden zijn aan het natuurlijke bodem- en watersysteem is er een kans dat, met name in het veenweidegebied, de huidige agrarische sector onder druk komt te staan. Dit kan van individuele agrariërs in dit gebied grootschalige aanpassingen vragen om over te schakelen naar andere (extensievere) teelten. Het landbouwareaal voor intensievere landbouw verkleint
mate van kennisontwikkeling en innovatie	redelijk	overwegend goed	0	0	0	0	0	de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening, waarbij nieuwe ontwikkelingen moeten bijdragen aan het herstel van de balans in het bodem- en watersysteem biedt in het veenweidegebied kansen voor de ontwikkeling van nieuwe teelten. Dit zou in beperkte mate kunnen bijdragen aan de mate van kennisontwikkeling en innovatie. De aard en omvang hiervan is vermoedelijk beperkt
			0	0	0	0	0	de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening, waarbij nieuwe ontwikkelingen moeten bijdragen aan het herstel van de balans in het bodem- en watersysteem leidt niet tot risico's voor de mate van kennisontwikkeling en innovatie

Criterion	Huidige situatie ¹	Autonome ontwikkeling ²	Provincie	Hoge zandgronden	Zand met watertoevoer	IJssel, Vecht en Delta	Veen-gronden	Toelichting effectbeoordeling
Ruimtelijke-economische structuur								
aantal banen dat binnen een uur reistijd bereikt kan worden	overwegend goed	redelijk	0	0	0	0	0	de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening, waarbij nieuwe ontwikkelingen moeten bijdragen aan het herstel van de balans in het bodem- en watersysteem leidt niet tot kansen of risico's voor het aantal banen dat binnen een uur reistijd bereikt kan worden
			0	0	0	0	0	
areaal en kwaliteit van vestigingslocaties voor specifieke sectoren	matig	matig	0	0	0	0	0	in de <i>veenweidegebieden</i> ontstaan door een hoger waterpeil kansen voor bijvoorbeeld rietteelt. Verder zijn geen kansen voorzien voor het areaal en kwaliteit van vestigingslocaties voor specifieke sectoren
			0	0	0	0	-	zoals reeds aangegeven kan met name in het <i>veenweidegebied</i> , de huidige agrarische sector onder druk komen te staan. Dit kan van individuele agrariërs in dit gebied grootschalige aanpassingen vragen om over te schakelen naar andere (extensievere) teelten
Wonen en woonomgeving								
voldoende en betaalbare woningbouwlocaties	matig	matig	0	0	0	0	0	bouwen op zandgrond is goedkoper dan op veengronden, dit biedt echter geen significante kansen voor voldoende en betaalbare woningbouwlocaties ten opzichte van de referentiesituatie
			-	-	-	-	-	de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening, waarbij nieuwe ontwikkelingen moeten bijdragen aan het herstel van de balans in het bodem- en watersysteem kan ertoe leiden dat locaties in het veenweidegebied (nog) minder geschikt zijn voor grootschalige woningbouw. Bovendien kan vernatting leiden tot problemen bij bestaande woningbouw, bijvoorbeeld doordat er problemen met fundaties ontstaan. Voor locaties op de <i>zandgronden</i> kan het betekenen dat per hectare minder oppervlak bebouwd kan worden, omdat bij de inrichting van stedelijk gebied meer rekening gehouden moet worden met afstromend water en waterberging. Dit gebeurt echter in de huidige praktijk al. In de <i>IJssel, Vecht en Delta</i> moet rekening worden gehouden met een toename van effecten van overstroming. In de huidige situatie merken projectontwikkelaars en eigenaren echter al de gevolgen van bouwen in gebieden die gevoelig zijn voor bodemdaling. Gemeenten kunnen eventuele gevolgen mitigeren door voldoende voorschriften op te nemen in het bestemmingsplan of het risico bewust te accepteren

Criterion	Huidige situatie ¹	Autonome ontwikkeling ²	Provincie	Hoge zandgronden	Zand met watervoer	IJssel, Vecht en Delta	Veen-gronden	Toelichting effectbeoordeling
aanwezigheid, kwaliteit en nabijheid van voorzieningen	matig	matig	0	0	0	0	0	de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening, waarbij nieuwe ontwikkelingen moeten bijdragen aan het herstel van de balans in het bodem- en watersysteem leidt niet tot kansen of risico's voor de aanwezigheid, kwaliteit en nabijheid van voorzieningen
			0	0	0	0	0	
Welzijn								
de mate van (ervaren) sociale samenhang (onder andere eenzaamheid, contact burenen)	overwegend goed	overwegend goed	0	0	0	0	0	de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening, waarbij nieuwe ontwikkelingen moeten bijdragen aan het herstel van de balans in het bodem- en watersysteem leidt niet tot kansen of risico's voor de mate van (ervaren) sociale samenhang
			0	0	0	0	0	
de mate waarin de plek waar je woont of opgroeit bepaalt wat je kansen zijn om deel te nemen aan de samenleving	overwegend goed	overwegend goed	0	0	0	0	0	de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening, waarbij nieuwe ontwikkelingen moeten bijdragen aan het herstel van de balans in het bodem- en watersysteem leidt niet tot kansen of risico's voor de mate waarin de plek waar je woont of opgroeit bepaalt wat je kansen of risico's zijn om deel te nemen aan de samenleving
			0	0	0	0	0	
de ervaren (sociale) veiligheid	overwegend goed	overwegend goed	0	0	0	0	0	de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening, waarbij nieuwe ontwikkelingen moeten bijdragen aan het herstel van de balans in het bodem- en watersysteem leidt niet tot kansen of risico's voor de ervaren (sociale) veiligheid
			0	0	0	0	0	
het aandeel inwoners met een gezonde leefstijl (waaronder vervoerswijzekeuze)	redelijk	redelijk	0	0	0	0	0	de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening, waarbij nieuwe ontwikkelingen moeten bijdragen aan het herstel van de balans in het bodem- en watersysteem leidt niet tot kansen of risico's voor het aandeel inwoners met een gezonde leefstijl
			0	0	0	0	0	
afstand en toegankelijkheid van	overwegend goed	overwegend goed	0	0	0	0	0	de aanvullende beleidsregel in de omgevingsverordening, waarbij nieuwe ontwikkelingen moeten bijdragen aan het herstel van de balans in het bodem- en watersysteem leidt niet tot kansen of risico's voor de afstand en toegankelijkheid van woningen tot groenvoorzieningen
			0	0	0	0	0	

criterium	Huidige situatie ¹	Autonome ontwikkeling ²	Provincie	Hoge zandgronden	Zand met watertoevoer	IJssel, Vecht en Delta	Veen-gronden	Toelichting effectbeoordeling
woningen tot groenvoorzieningen			0	0	0	0	0	

7.2 Nieuw beleid windenergie en herijking winduitsluitingsgebieden

7.2.1 Beschrijving voornemen

In 2015 hebben 195 landen in het Klimaatakkoord van Parijs een afspraak gemaakt om de aarde niet meer dan twee graden Celsius te laten opwarmen. Om dat te realiseren moet onder meer de CO₂-uitstoot omlaag. In 2019 presenteerde het Nederlandse kabinet de Nederlandse uitwerking van de internationale klimaatafspraken in het Klimaatakkoord. In Nederland zijn hieruit 30 RES regio's (regionale energie strategieën) naar voren gekomen. Er zijn twee RES regio's in Overijssel. Deze regio's hebben in 2021 een ambitie aan het Rijk gepresenteerd om 3,3 TWh aan duurzame energie op te wekken, waarvan een deel opgewekt door windturbines op land.

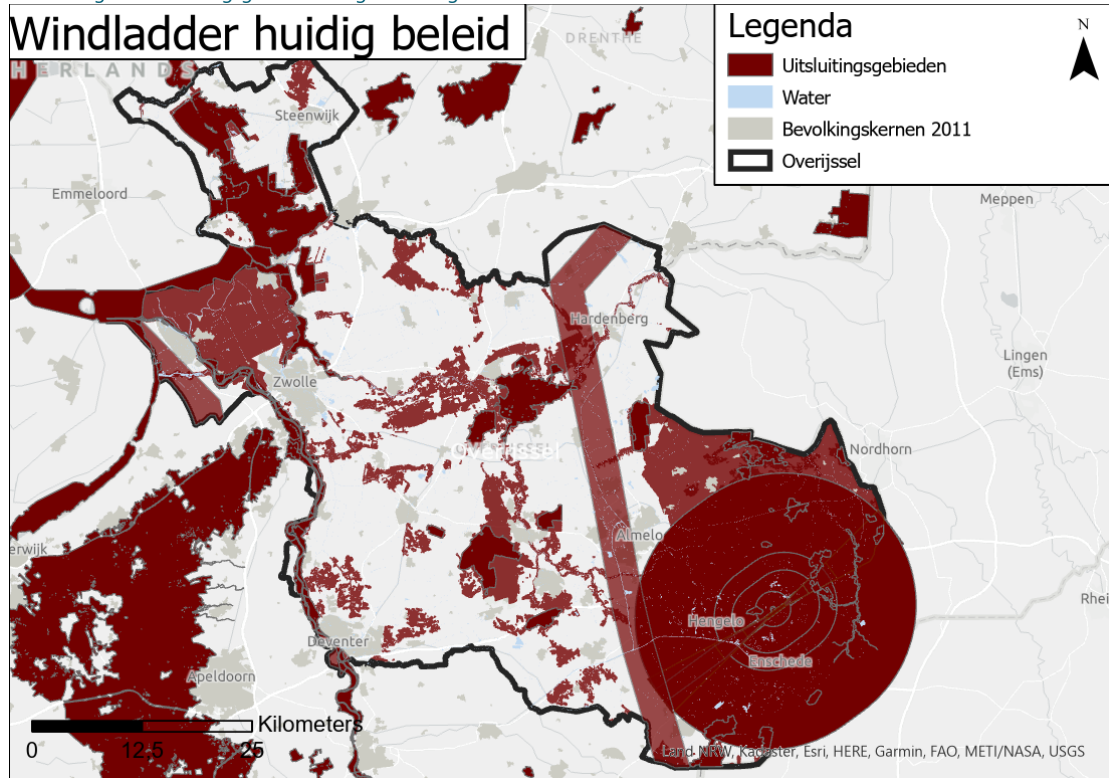
Op dit moment kent de provinciale omgevingsverordening een uitsluiting voor windenergie in twee type gebieden. Nationale Landschappen (De IJsseldelta en Noordoost-Twente) en alle gebieden in Natuurnetwerk Nederland (NNN). Dit staat in de provinciale omgevingsverordening onder artikel 2.15.

Artikel 2.15

Uitsluitingsgebieden windenergie. Niet overal binnen Overijssel is de oprichting van windturbines gewenst gelet op de impact die dat kan hebben op landschappelijke en natuurlijke waarden.. In de verordening wordt daarom de oprichting van windturbines uitgesloten binnen het Natuurnetwerk Nederland en de twee Nationale Landschappen (IJsseldelta en Noordoost-Twente).

De provincie Overijssel voert een wijziging door in dit ruimtelijk beleid. De regel in artikel 2.15 van de omgevingsverordening wordt geschrapt. Hiermee komen in potentie meer gebieden beschikbaar voor de realisatie van windenergie. Onderstaande afbeeldingen (Afbeelding 7.4 en Afbeelding 7.5) van de windladder illustreren deze wijziging. Om de effecten van deze wijziging te analyseren zijn de mogelijke windlocaties die voortvloeien uit de huidige Windladder, met uitsluitingsgebieden, vergeleken met de nieuwe situatie zonder de uitsluitingsgebieden.

Afbeelding 7.4 Uitsluitingsgebieden volgens huidig beleid

Het huidige provinciale ruimtelijke beleid voor windenergie leunt op de volgende principes:

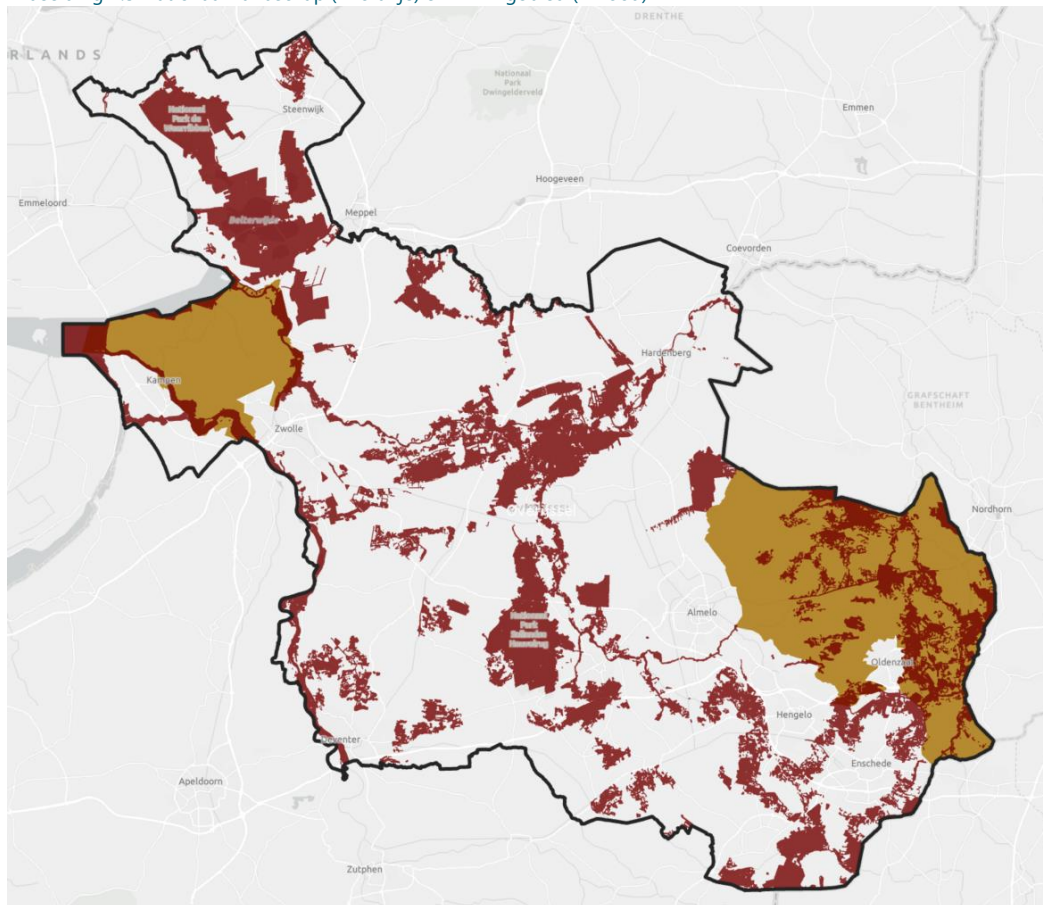
- windmolens zijn overal toegestaan, behalve in de uitsluitingsgebieden;
- uitsluitingsgebieden zijn de Nationale Landschappen en het NNN (naast de uitsluitingsgebieden van het Rijk, zoals de laagvliegroutes en Natura 2000 gebieden);
- in kansrijke zoekgebieden windenergie zet de provincie zo nodig haar instrumenten in om de gestelde doelen te realiseren;
- overall geldt de Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving (KGO), ook voor windprojecten.

De uitsluitingsgebieden volgens het huidige beleid zijn in Afbeelding 7.4 weergegeven. Dit betreft Natura 2000-gebieden, NNN-gebieden, Nationale Landschappen, laagvliegroutes en hoogtebeperkingen rondom luchthaven Twente. De uitsluitingsgebieden voor Natura 2000, Laagvliegroutes en hoogtebeperkingen rondom luchthaven Twente blijven gehandhaafd.

Het voorstel voor de het nieuwe beleid voor windenergie bevat de volgende elementen:

- twee type provinciale uitsluitingsgebieden worden opgeheven, Nationale landschappen en het NNN. Voor deze gebieden geldt straks het zelfde ruimtelijke beleid als voor andere ontwikkelingen in deze gebieden, en niet langer een algeheel verbod. Voor locaties die zijn gelegen binnen de Nationale Landschappen geldt: 'ja, mits', net als elders in de provincie. 'Mits' betekent hier: passend, met kwaliteit, dus toepassing van het KGO en de catalogus gebiedskenmerken;
- voor locaties die zijn gelegen binnen het NNN geldt: 'nee, tenzij', net als dat geldt voor alle andere gebiedsvreemde functies in het natuurnetwerk. Voorwaarden die ruimte bieden binnen de 'Tenzij' zijn onder andere: groot maatschappelijk belang, geen andere beschikbare locatie buiten het NNN en verplichte compensatie van afnemende natuurwaarden;
- naast een maatschappelijk belang wordt door verplichte compensatie van effecten op de natuur bij ingrepen in NNN de effecten van de ingreep zoveel als mogelijk beperkt.

Afbeelding 7.5 Nationaal Landschap (in oranje) en NNN-gebied (in rood)

Scope van de effectbeoordeling

In de effectbeoordeling van deze wijziging ligt de focus op de effecten van het veranderen van de status van NNN en Nationale landschappen in deze gebieden. Effecten elders in de provincie kunnen op basis van deze wijziging niet betrouwbaar in beeld gebracht worden. Als er wel degelijk effecten te verwachten zijn worden deze als aandachtspunt benoemd.

Verandering NNN-gebieden en Nationaal landschap

Door de voorgestelde wijziging verandert het Nationale landschap van een uitsluitingsgebied naar een ja, mits gebied. NNN-gebieden veranderen van uitsluitingsgebieden naar 'nee, tenzij' gebieden. Gebieden die vallen onder het regime 'ja, mits' prevaleren ten opzichte van gebieden die vallen onder het regime 'nee, tenzij'. Deze gebieden zijn weergegeven in Afbeelding 7.5.

In deze effectenbeoordeling zijn de effecten bepaald van het aanpassen van rode uitsluitingsgebieden (nee) naar oranje gebieden (ja, mits en nee, tenzij) uit de bestaande windladder. Hierbij is gebruik gemaakt van de analyse van kansrijke windenergiegebieden binnen de naar oranje gewijzigde gebieden. Dit bepaalt of een mogelijke ontwikkeling binnen een oranje gebied die op grond van de huidige windladder uitgesloten was, op grond van de nieuwe windladder wél mogelijk is. Daarbij zijn twee gebieden te onderscheiden:

- IJsseldelta (waarbinnen de Mastenbroekerpolder ligt);
- Noordoost-Twente.

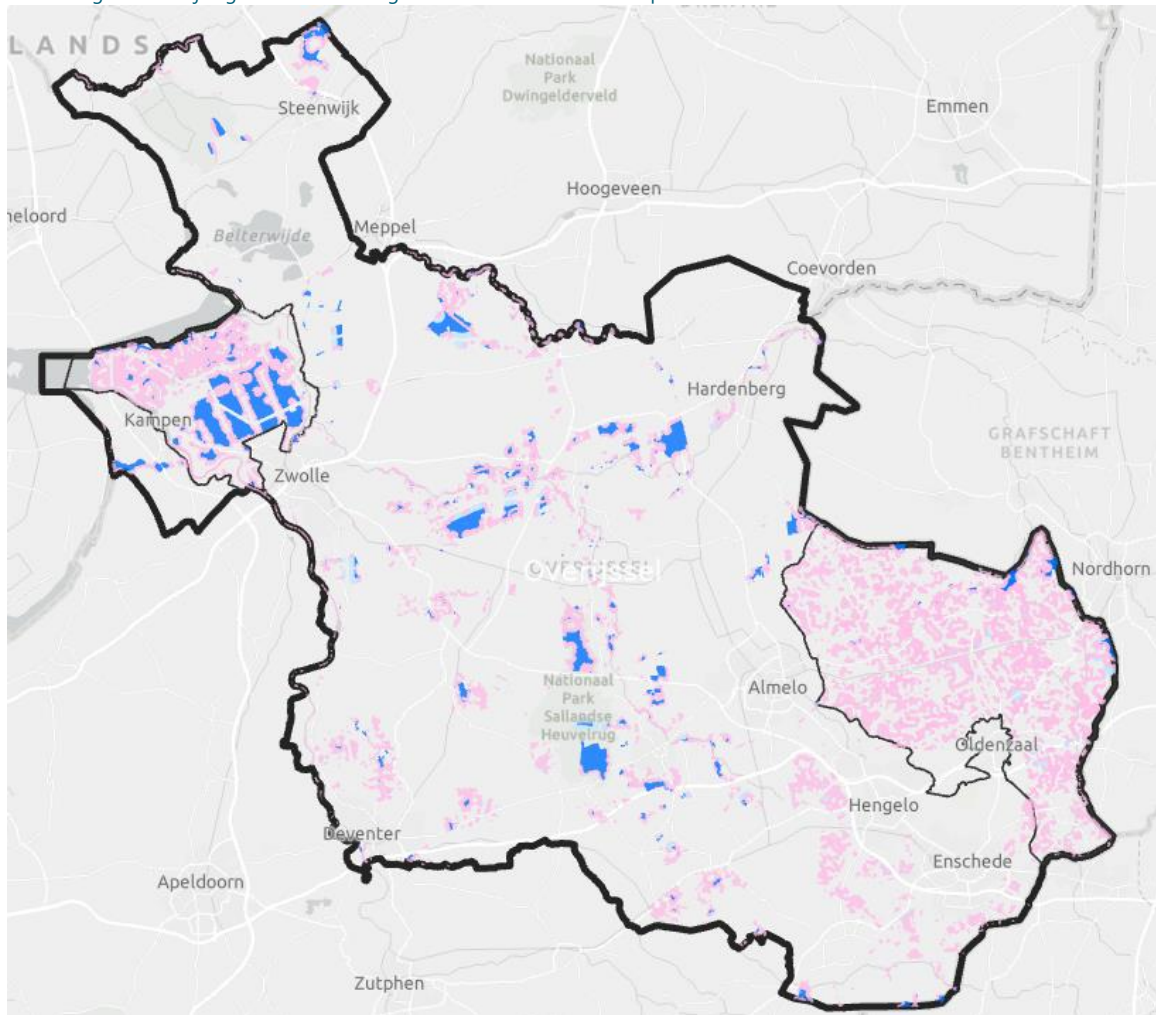
Mastenbroekerpolder

De Mastenbroekerpolder volgt uit de WindTool (zie bijlage) als geschikte locatie voor windclusters, welke in het provinciale beleid de voorkeur genieten boven solitaire molens. Dat betekent dat de wijziging van het beleid voor windenergie in potentie kan leiden tot grootschalige opwek van windenergie in dit gebied. Mits deze ontwikkelingen voldoen aan de voorwaarden uit het KGO en de kaders die gelden voor alle ontwikkelingen in Nationale Landschappen Dit is het eerste en enige gebied binnen Overijssel dat onderdeel uitmaakt van het Nationaal Landschap en dat door de wijziging een potentiële locatie voor clusters van windmolens wordt (zie ter illustratie Afbeelding 7.6).

Noordoost-Twente

Het nationaal landschap in Noordoost-Twente blijft grotendeels uitgesloten gebied als gevolg van de hoogtebeperkingen die van toepassing zijn door de aanwezigheid van luchthaven Twente. Bovendien is deze locatie door de kleinschaligheid van het landschap niet zondermeer geschikt voor grootschalige ontwikkeling van windenergie binnen het kader van de KGO (zie Afbeelding 7.6).

Afbeelding 7.6 Kansrijke gebieden in NNN-gebied of Nationaal Landschap

In Afbeelding 7.6 is de kansrijkheid voor windenergie weergegeven voor alleen de NNN-gebieden en Nationaal Landschappen in Overijssel. Deze gebieden zijn door de wijziging nu niet meer uitgesloten. De wijziging maakt het Nationaal Landschap (Ja, mits) laagdrempeliger dan NNN-gebied (nee, tenzij), omdat (Ja, mits) de realisatie van windenergie makkelijker maakt dan (Nee, tenzij). Afbeelding 7.6 geeft in blauw indicatief de locaties aan waar ontwikkeling van windturbines mogelijk is, in de roze gebieden is deze ook mogelijk, maar alleen onder bepaalde voorwaarden, zoals een hoogtebeperking of mitigerende maatregelen voor geluid (zie ook de bijlage). Alleen de gebieden die van status veranderen zijn hierin meegenomen.

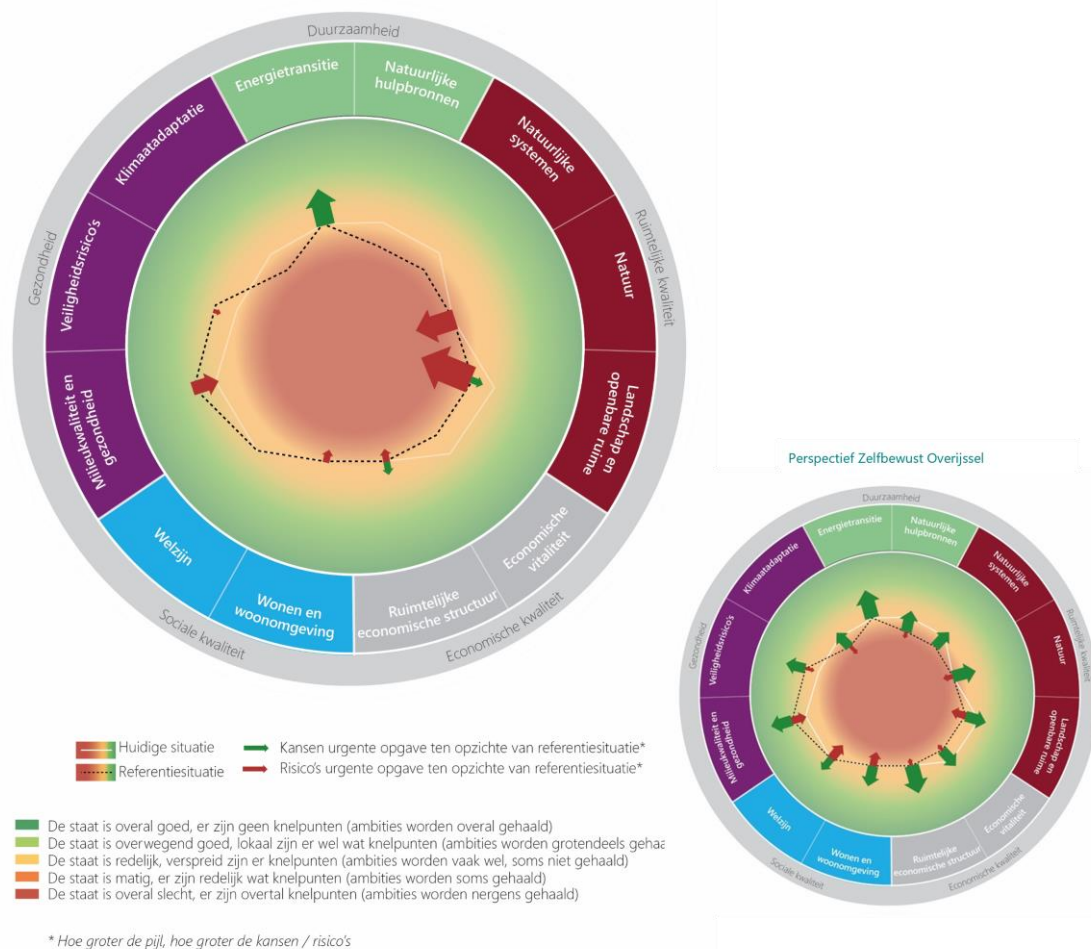
7.2.2 Conclusie effectbeoordeling

Op basis van het voornemen zijn de effecten per criterium beoordeeld. De onderbouwing van de beoordeling is te lezen in paragraaf 7.2.5. De beoordeling is uitgevoerd op het niveau van de gehele provincie. Onderstaande paragraaf bevat de conclusies van de effectbeoordeling en aandachtspunten voor het vervolg.

Allereerst wordt aan de hand van het Rad voor de Overijsselse Leefomgeving een samenvatting gegeven van de effectbeoordeling. Vervolgens zijn een aantal aandachtspunten en kanttekeningen samengevat die meegenomen kunnen worden bij de verdere uitwerking van de ruimtelijke wijziging van het windbeleid. Een uitgebreidere beoordeling is vervolgens opgenomen in paragraaf 7.2.5, waarin per criterium een effectbeschrijving en -beoordeling wordt gegeven.

Het Rad voor de Overijsselse Leefomgeving (Afbeelding 7.7) visualiseert de effectbeoordeling (kansen en risico's) van de wijziging van het ruimtelijke beleid. In het Rad voor de Overijsselse Leefomgeving is in respectievelijk een witte en zwart-gestippelde lijn gevisualiseerd hoe de provincie er voor de verschillende thema's in de huidige situatie en referentiesituatie voor staat. In groene en rode pijlen zijn per thema het bereik van respectievelijk de kansen en de risico's gevisualiseerd. Hoe groter én dikker de pijl, hoe groter de kansen of risico's per thema. De afstand tussen de rode en groene pijl geeft aan hoe groot de bandbreedte is van de effectbeoordeling. De lengte van de pijlen geeft enkel een indicatie van het bereik van de effecten aan (veel of weinig kansen of risico's), het is geen absolute weergave van de daadwerkelijke beoordeling van de staat van de leefomgeving na uitvoering van het perspectief.

Afbeelding 7.7 Rad van de Overijsselse leefomgeving voor de wijziging in ruimtelijk windbeleid

Uit een eerste analyse blijkt dat in Noordoost-Twente beperkt ruimte is voor grote windturbines, mogelijk wel beperkt voor kleinere turbines. Het vrijkomen van het andere Nationale Landschap - de IJsseldelta, met daarin de Mastenbroekerpolder - maakt grootschalige windontwikkeling mogelijk mits het voldoet aan de 'mits' criteria. Het vrijkomen van de NNN-gebieden, die een lagere trede en hogere bescherming hebben en daarmee minder voorkeur genieten zorgt voor beperkte nieuwe windlocaties.

Voor *Milieu kwaliteit en gezondheid* is lichtschildering van windturbines een risico omdat in Nationaal Landschappen en NNN-gebieden doorgaans dunbevolkt en weinig verlicht zijn. De perceptie van lichthinder wordt groter omdat de omgeving veelal donkerder is. Doordat de verlichting zichtbaar is van grote afstand, zijn deze effecten niet beperkt tot de plek van de windturbines, maar reiken deze tot meerdere kilometers in de provincie. Voor geluidsoverlast geldt hetzelfde principe. NNN-gebieden en Nationaal Landschappen zijn relatief stille gebieden, waardoor windturbines relatief veel geluidshinder veroorzaken. Maar deze hinder wordt door relatief weinig mensen ervaren, omdat deze gebieden dunbevolkt zijn. Deze eigenschap van een dunbevolkt gebied betekent ook dat de slagschaduw beperkt op bewoonde gebouwen komt.

Binnen het thema *Veiligheid* zorgt de cumulatie van veiligheidsrisico's voor een vergroting van de het risico op milieurampen/ongevallen. In NNN-gebieden en Nationaal Landschappen kan ook andere infrastructuur zijn (zoals wegen, industrie waaronder boeren, hoogspanningslijnen, etc.). Door ook windturbines hier te kunnen ontwikkelen worden de veiligheidsrisico's vergroot. Een windturbine kan ook een veiligheidsrisico veroorzaken door bijvoorbeeld een mastbreuk (wat zeer zelden voorkomt), maar indien deze mastbreuk op een hoogspanningslijn valt dan raakt het stroomnet ontregeld. Daarom is dit een risico, met een zeer kleine kans, maar mogelijk zeer groot effect.

Het hernieuwde beleid heeft geen direct effect op *Klimaatadaptatie*.

Omdat NNN-gebieden en Nationale Landschappen niet meer uitgesloten worden, komen meer gebieden beschikbaar voor windturbines. Dit betekent niet dat in al deze gebieden windturbines ontwikkeld zullen gaan worden. Wel leidt deze regimewijziging tot een toename van potentiële ontwikkellocaties in de provincie Overijssel, en daarmee biedt het voornemen kansen om de ambitie ten behoeve van de *Energietransitie* te halen.

In de provincie Overijssel zijn grotere clusters van windturbines vooral mogelijk in open polders. Dat is ook waar vogels graag verblijven. Omdat Nationaal Landschappen, zoals Polder Mastenbroek, in de categorie 'ja,mits' vallen, zal ontwikkeling grote risico's hebben voor vogels, die in toenemende mate slachtoffers worden van aanvaringen met windturbines. Naast aanvaring en barrièrewerking kunnen broedende vogels ook verstoord worden. Hiermee kan rekening gehouden worden tijdens de eventuele bouwfase. Daarmee heeft het voorgenomen beleid naar verwachting grote risico's voor de *Natuur*.

Het ontwikkelen van windturbines in Nationaal landschappen of NNN-gebieden past niet bij het natuurlijke karakter van deze gebieden. Windturbines zelf vormen een risico op aantasting van bestaande open en halfopen *landschappen*. In de Mastenbroekerpolder komt ruimte beschikbaar om grootschalig windturbines te ontwikkelen. Indien er voldoende sturing is op clustering, en binnen de KGO voldoende aandacht is voor landschappelijke inpassing is er de mogelijkheid dat er desondanks een coherent landschap ontstaat waar de windturbines bij elkaar staan en onderdeel uitmaken van het (nieuwe type) landschap.

Door het vrijkomen van meer potentiële gebieden voor windenergie is de kans op het halen van de energiedoelstellingen groter en dit biedt meer bedrijven een kans om hernieuwbare stroom af te nemen. De stroom wordt van het net gehaald, daarmee is de energiemix niet groener. Wel kunnen bedrijven zich profileren dat hun product of dienst duurzame energie gebruikt. Dit kan ook door bedrijven te laten participeren in de ontwikkeling van windturbines. Hiermee ontstaat een vestigingsplaatsfactor voor nieuwe, en bestaande bedrijven die hun producten of diensten op een 'groene' manier willen produceren en in de markt zetten. Deze vestigingsplaatsfactor zal zich niet beperken tot de voormalig uitsluitingsgebieden. Hier kan de hele provincie, en iets daarbuiten, meeprofiteren.

In Nationaal Landschappen en NNN-gebieden vindt doorgaans geen *woningontwikkeling* plaats. Mogelijk ontstaan beperkt risico op ruimtelijke conflicten op locaties waar de afweging moet worden gemaakt tussen windturbines en eventuele woningbouw. Aangezien deze twee functies niet verenigbaar zijn, zal de ruimte om woningen te ontwikkelen afnemen. Door afstandsnormen tussen windturbines en woningen wordt zowel de ontwikkeling van windturbines als woningbouw beperkt in de NNN-gebieden en Nationaal Landschappen. Doordat clustering van windturbines mogelijk wordt, zal op minder plekken woningbouw en andere functies beperkt worden.

Het niet meer uitsluiten van Nationaal Landschappen en NNN-gebieden zorgt voor een toename in mogelijkheden voor de ontwikkeling van windenergie. Vooral in de Mastenbroekerpolder komt veel ruimte vrij voor mogelijke ontwikkeling van windturbines, in dit open polder landschap verblijven veel vogels. Nader onderzoek kan uitwijzen waar kleinschaligere kansrijke windgebieden zijn in Noordoost Twente of NNN-gebieden.

7.2.3 Aandachtspunten

In de vorige paragraaf is de effectbeoordeling van de beleidswijziging windenergie samengevat. Hieronder zijn een aantal kanttekeningen en aandachtspunten samengevat die in overweging genomen dienen te worden bij de nadere uitwerking van de nieuwe omgevingsvisie en beleid op windenergie. Het aandachtspunt bij de uitgevoerde effect-analyse is dat dit geen planMER voor de RES vervangt (zie kader). Het is wenselijk voor het algehele beleid op windenergie en andere duurzame energiebronnen een eigen planMER procedure te doorlopen waarin de effecten van dit beleid voor de gehele provincie goed in beeld gebracht worden. Hierin kan op verder gedetailleerd niveau een afweging tussen gebieden binnen de provincie worden gemaakt op basis van verschillende (milieu)effecten.

PlanMER voor RES

De commissie adviseerde 19 april 2022 dat voor RES'en meestal een planMER plicht geldt <https://www.commissiemer.nl/actueel/nieuws/resen-zijn-meestal-plan-mer-plichtig>. Dat is uiteraard afhankelijk van het besluit. Toch adviseren wij bij alle RES'en waar wij betrokken zijn sinds RES1.0 om een planMER op te stellen. Deze OER bij de omgevingsvisie beschouwd enkel een wijziging van de winduitsluitingsgebieden, mogelijk kunnen deze inzichten worden gebruikt voor de plan-m.e.r. bij de RES.

Het aandachtspunt bij de uitgevoerde effect-analyse is dat dit geen planMER voor de RES vervangt. De effecten van de realisatie van het RES-bod is daarmee niet onderzocht. Er is enkel onderzocht welke effecten de wijziging heeft binnen de gebieden welke de wijziging betreft, en enkel op het detailniveau van een provinciale verordening. Aan het bestuurlijk vastgestelde RES-bod verandert niets met de voorgenomen beleidswijziging. Wat verandert is de ruimte voor realisatie van windturbines en de effecten die optreden bij de verandering in beschikbare ruimte.

Het niet meer uitsluiten van NNN-gebieden en Nationaal Landschappen zorgt voor meer mogelijke locaties waarbinnen de kansrijkheid van windturbines nader kan worden onderzocht. Daarmee zijn er meer opties om de ambities op het gebied van duurzame energie te verwezenlijken. Door Nationaal landschap van een uitsluitingsgebied ('nee, mits') een 'ja, mits'-gebied te maken komt alleen Polder Mastenbroek duidelijk beschikbaar als gebied voor de ontwikkeling van windturbines. In de NNN-gebieden of in Noordoost-Twente moet nader onderzoek uitwijzen in hoeverre windturbines een reële optie zijn.

NNN-gebieden en Nationaal landschappen zijn veelal landelijke gebieden. Deze gebieden zijn relatief dunbevolkt. Daarom zullen relatief weinig mensen hinder ervaren op het gebied van licht, geluid en slagschaduw. Wel is een aandachtspunt dat niet alleen de lasten gaan naar de mensen die in landelijk gebied wonen, maar ook de lusten. Door een gebiedsfonds op te richten of door omwonenden te kunnen laten participeren kunnen de omwonenden eigenaar worden van windturbines en meedenken met de ontwerpen.

De lusten van windturbines kunnen via gebiedsfonds of lokaal eigenaarschap terugvloeien naar de omgeving waar de windturbines ontwikkeld worden. Hiermee kunnen bijvoorbeeld cultuurhistorische waarden, ecologische waarden of economische aspecten voor omwonenden verbeterd worden.

Het ontwikkelen van windturbines kan maatschappelijke onrust veroorzaken. Door bewoners vanaf een vroeg stadium mee te laten denken en niet alleen de lasten maar ook de lusten van een windpark te hebben kan de onrust verminderd worden.

Door het niet meer uitsluiten van NNN-gebieden en Nationaal Landschap is het realistischer geworden dat de doelstellingen voor opwek van duurzame energie gehaald kunnen worden. In dit onderzoek worden alleen algemene uitspraken gedaan over de te verwachten effecten door de wijziging in het ruimtelijke beleid. Dit onderzoek doet geen brede effectbeoordeling van windenergie in de provincie Overijssel gebaseerd op milieuonderzoeken. Ook andere belemmeringen voor het halen van de ambitie, zoals netcongestie, zijn niet meegenomen in deze beoordeling.

Met het niet langer uitsluiten van de Mastenbroekerpolder verwachten wij veel vraag naar grondpositie en een heropleving van initiatieven in deze regio. Het is aan te raden om dit proces actief te begeleiden als overheden, om willekeur en onrust te voorkomen.

7.2.4 Advies bij nadere uitwerking

Om richting te geven aan de daadwerkelijke effecten die optreden, is op basis van de effectbeoordeling een aantal handvaten geformuleerd die meegenomen kunnen worden in de verdere uitwerking van het beleidsvoornemen:

- de beleidswijziging, en daarmee de effectenbeoordeling richt zich alleen op de voormalige uitsluitingsgebieden. Om een beeld te krijgen van de effecten van windturbines binnen heel Overijssel kan een planMER voor de RES'en inzicht geven in de specifieke milieueffecten en in hoeverre de energieambities haalbaar zijn met het vernieuwde ruimtelijke beleid;
- om clustering van windturbines in de provincie te realiseren is het noodzakelijk dat er provinciale sturing komt op de totstandkoming van windturbines. Wanneer de windontwikkeling op gemeentelijk niveau bepaald wordt, kan er versnippering ontstaan in het landschap door windturbines;
- geef een duidelijk toetsingskader waaraan nieuwe ontwikkelingen moeten voldoen. Zonder toetsingskader blijft het onduidelijk waaraan voldaan moet worden, wie waar verantwoordelijk voor is en daardoor welke effecten er kunnen optreden;
- in de Mastenbroekerpolder zijn veel ontwikkelaars reeds in gesprek van landeigenaren. Door het vrijkomen van dit gebied zullen deze ontwikkelaars hier graag windturbines ontwikkelen. Een risico is dat de windontwikkelaars op hun eiland blijven en er verschillende initiatieven die los van elkaar staan worden gerealiseerd in de Mastenbroekerpolder. Dit kan resulteren in verschillende turbintypen in verschillende opstellingen. Dit komt het landschap niet ten goede. We raden aan om kaders te stellen waarbinnen windturbines ontwikkeld mogen worden. Bijvoorbeeld via vastgestelde opstellingen of windturbintypen. Ook biedt dit kansen om kaders te stellen hoe de omgeving mee kan profiteren van deze windturbines;
- De uitsluitingsgebieden voor Natura 2000-gebieden blijven gehandhaafd. In het vervolgproces moet aandacht zijn voor de externe werking van effecten ten aanzien van Natura 2000-gebieden.

7.2.5 Effectbeoordeling per criterium

Deze paragraaf geeft een samenvatting van de beoordeling van de wijziging van het windbeleid voor de verschillende thema's uit het Rad voor de Overijsselse Leefomgeving. Per criterium is de beoordeling van de kansen en risico's met een korte toelichting opgenomen in de onderstaande tabel. Ook zijn in de tabel de waardering van de huidige situatie en autonome ontwikkeling, ook wel referentiesituatie, opgenomen. De toelichting op deze waardering is terug te lezen in hoofdstuk 4 van het OER.

Tabel 7.2 Effectbeoordeling

criterium	Huidige situatie ¹	Autonome ontwikkeling ²	Kansen/ risico's	Toelichting effectbeoordeling
<i>Milieukwaliteit en gezondheid</i>				
de omvang en samenstelling van het milieugezondheidsrisico (MGR) door lucht en geluid	3	4	0	<p>het realiseren van windturbines binnen de gebieden waar de wijziging optreedt leidt niet tot kansen om geluidsoverlast te verminderen. Door windturbines te ontwikkelen wordt de energiemix groener, daarmee zal het aandeel fossiele energie afnemen en dit komt de luchtkwaliteit ten goede. Dit effect is echter indirect en gering.</p> <p>NNN-gebieden en Nationaal Landschappen zijn vaak relatief dun bevolkt. Daarom zullen relatief weinig mensen overlast hebben van de geluidshinder of slagschaduwhinder van windturbines. Ook zullen relatief weinig mensen effect op hun gezondheid ervaren, omdat in deze gebieden weinig mensen permanent zijn.</p> <p>het realiseren van windturbines binnen de gebieden waar de wijziging optreedt leidt tot tijdelijke verslechtering van de luchtkwaliteit tijdens de aanleg door bouwverkeer. Dit effect is tijdelijk en zeer gering.</p> <p>Voor geluid kan een versnipperde ontwikkeling van windturbines zorgen voor overlast op veel locaties, waar bij clustering deze overlast wordt beperkt op enkele locaties. Door langs bestaande infrastructuur windturbines te plaatsen zal door cumulatie (met bijvoorbeeld geluid van wegverkeer) de totale geluidsbelasting langs deze locaties relatief hoog zijn. Dit kan er voor zorgen dat niet meer aan bestaande geluidsnormen kan worden voldaan.</p> <p>Daarnaast is in NNN-gebieden en Nationaal Landschappen relatief weinig geluid. Het plaatsen van windturbines zorgt voor een verslechtering van het geluidsvolume. Omdat deze gebieden vrij stil zijn zorgt het plaatsen van windturbines voor een relatief grote toename in geluid.</p> <p>Het niet uitsluiten van Nationaal Landschappen en NNN-gebieden zorgt voor een verslechtering van geluidskwaliteit door de ontwikkeling van windturbines in deze gebieden. Dit leidt tot een negatief effect van windturbines op de voormalig uitgesloten gebieden.</p>

¹ Huidige situatie is feitelijke staat van de leefomgeving, zoals die was tijdens het opstellen van het OER (najaar/winter 2021).

² Autonome ontwikkeling: de verwachte ontwikkeling van de leefomgeving tot 2040, uitgaande van bestaand beleid, zonder uitvoering van de nieuwe beleidskeuzes uit de Omgevingsvisie. De huidige situatie en de autonome ontwikkeling vormen samen de referentiesituatie.

criterium	Huidige situatie ¹	Autonome ontwikkeling ²	Kansen/ risico's	Toelichting effectbeoordeling
(ervaren) hinder door geur en licht	4	4	0	<p>het realiseren van windturbines binnen de gebieden waar wijziging optreedt leidt niet tot kansen om de (ervaren) hinder door geur en licht te verminderen. Wel kan het clusteren van windturbines zorgen voor een concentratie aan licht dat aan de ene kant voor een beperkt gebied overlast oplevert en aan de andere kant zorgt voor grotere overlast (ivm meerdere turbines). Deze effecten zijn gering en daarom zijn de kansen op vermindering van hinder als gering beschouwd.</p> <p>het realiseren van windturbines leidt tot een tijdelijke toename van geur en (mogelijk) lichthinder gedurende de bouw van de windturbines. Dit komt door het bouw materiaal dat tijdelijk aanwezig is en uitstoot genereert. Deze effecten treden enkel lokaal op. Door tijdelijke aard geen of geringe verandering ten opzichte van de referentiesituatie.</p> <p>De windturbines produceren echter ook licht gedurende de gebruiksfase door de obstakelverlichting. Gedurende de avond- en nachtperiode kan deze (knipperende rode) verlichting tot een toename van de ervaren lichthinder leiden. Doordat de verlichting zichtbaar is van grote afstand, zijn deze effecten niet beperkt tot de plek van de windturbines, maar reiken deze tot meerdere kilometers in de provincie. Dit leidt in de regio's die zijn gelegen rondom de daadwerkelijke ontwikkellocaties tot meer (ervaren) hinder door licht ten opzichte van de referentiesituatie.</p>
Veiligheidsrisico's				
kans en het gevolg van overstromingen vanuit de rivieren en het IJsselmeer (en daarmee het overstromingsrisico)	2	3	0	<p>het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden leidt niet tot kansen om het overstromingsrisico te beperken.</p> <p>windturbines op waterkeringen zijn vanuit de Handreiking Risicozonering Windturbines (2020) en de keur¹ van de waterschappen niet toegestaan. Daarmee is geen sprake van aantasting van de waterkeringsveiligheid en een toename van het overstromingsrisico.</p>
kans en het gevolg van milieurampen als gevolg van risico's van economische activiteiten	3	3	0	<p>het realiseren van windturbines binnen de gebieden waar wijziging van ruimtelijk beleid optreedt leidt niet tot kansen om milieurampen als gevolg van economische activiteiten direct te verkleinen.</p> <p>het realiseren van windturbines binnen de voormalig uitsluitingsgebieden leidt tot risico's binnen deze voormalig uitsluitingsgebieden wanneer de ontwikkeling van een windturbine gebundeld wordt met bestaande infrastructuur. Door cumulatie van veiligheidsrisico's wordt de kans op een milieuramp (licht) groter. Windturbines hebben een risico op ongevallen op de</p>

¹ Verordening van waterschappen

criterium	Huidige situatie ¹	Autonome ontwikkeling ²	Kansen/ risico's	Toelichting effectbeoordeling
				omgeving (bijvoorbeeld door brand, mastbreuk of lekkage). De kans hierop is zeer klein, maar wanneer dit toch optreedt bij andere objecten met een veiligheidsrisico kan dit de veiligheidsrisico's van andere objecten vergroten.
kans op en gevolg van verkeersongevallen	2	3	0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden leidt niet tot kansen om het aantal en de gevolgen van verkeersongevallen te beperken of voorkomen.
			0	tijdelijk is sprake van een verhoogd risico op verkeersongevallen op lokale wegen gedurende de bouw van de windturbines door toenemende transportbewegingen van onder andere kranen en vrachtauto's met materiaalvoer. Door tijdelijke en lokale aard geen of geringe verandering ten opzichte van de referentiesituatie voor de provincie Overijssel.
Klimaatadaptatie				
intensiteit en periode van droogte	2	1	0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden leidt niet tot kansen om de intensiteit en periode van droogte in de provincie Overijssel te beperken of te voorkomen.
			0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden leidt niet tot risico's met betrekking tot de intensiteit en periode van droogte in de provincie Overijssel.
intensiteit en periode van hitte	2	1	0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden leidt niet tot kansen om de intensiteit en periode van hitte in de provincie Overijssel te beperken of voorkomen.
			0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden leidt niet tot risico's met betrekking tot de intensiteit en periode van hitte in de provincie Overijssel.
kans op het voorkomen van en de gevolgen van wateroverlast	3	2	0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden heeft geen effect op het voorkomen van wateroverlast.
			0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden leidt niet tot risico's met betrekking tot het voorkomen van en de gevolgen van wateroverlast in de provincie Overijssel.
Energietransitie				
emissie en vastlegging van broeikasgassen	2	2	+	het realiseren van windturbines leidt tot een toevoeging van hernieuwbare energie. Daardoor neemt elders (binnen of buiten de provincie Overijssel) de emissie van broeikasgassen door gebruik van fossiele energie af.

criterium	Huidige situatie ¹	Autonome ontwikkeling ²	Kansen/ risico's	Toelichting effectbeoordeling
			0	risico op tijdelijke toename van plaatselijke emissies broeikasgassen gedurende de bouw van de windturbines. Door tijdelijke en plaatselijke aard geen of geringe verandering ten opzichte van de referentiesituatie.
aandeel en de hoeveelheid hernieuwbare energie	2	2	++	<p>in de referentiesituatie is het aandeel hernieuwbare energie circa 11 % (cijfer uit 2019, bron: provincie Overijssel¹). Naar verwachting is dit aandeel anno 2022 toegenomen. Vanuit de Tussenevaluatie Nieuwe Energie Overijssel (CE Delft, 2020) volgt de verwachting dat het aandeel hernieuwbare energie in 2023 tussen de 14,5 en 17,8 % ligt. Hierbij is uitgegaan van de tot dan toe bestemde windenergiegebieden in de provincie Overijssel. Door windgebieden aan te wijzen op provinciaal niveau en door NNN gebieden en Nationaal landschappen niet uit te sluiten komen meer mogelijke gebieden beschikbaar. De capaciteitsproblemen met de netcapaciteit dragen bij aan het maximale percentage hernieuwbare energie.</p> <p>Hierdoor ontstaat een goede kans dat het aandeel en de hoeveelheid hernieuwbare energie verder toenemen.</p>
			0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden leidt niet tot risico's voor het aandeel en de hoeveelheid hernieuwbare energie in de provincie Overijssel.
Natuurlijke hulpbronnen en grondstoffenkringloop				
volume en kwaliteit van voorraad mineralen en fossiele hulpbronnen	3	1	0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden biedt weinig kansen met betrekking tot het volume en de kwaliteit van de voorraad mineralen en fossiele hulpbronnen in de provincie Overijssel. De meeste materialen voor de realisatie van de turbines komen van buiten Overijssel. De voorraad fossiele hulpbronnen hoeft in mindere mate worden aangesproken door toevoeging van hernieuwbare energie (windturbines), maar dit effect is onvoorspelbaar.
			0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden leidt niet tot risico's voor het volume en de kwaliteit van voorraad mineralen en fossiele hulpbronnen in de provincie Overijssel. De grondstoffen voor de windturbines worden elders gewonnen, waarmee het volume en de kwaliteit van mineralen en fossiele hulpbronnen in de provincie Overijssel gelijk blijft aan de referentiesituatie.
kans op het sluiten van grondstofkringlopen	2	3	0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden biedt geen kansen voor het sluiten van de grondstofkringlopen in de provincie Overijssel.

¹ Bron: <https://destaatvan.overijssel.nl/overijssel-in-cijfers/programma/kerntaak-2-milieu-en-energie#onderdeel-23-aandeel-hernieuwbare-energie->

criterium	Huidige situatie ¹	Autonome ontwikkeling ²	Kansen/ risico's	Toelichting effectbeoordeling
			0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden leidt niet tot risico's met betrekking tot het sluiten van de grondstofkringlopen in de provincie Overijssel.
<i>Natuurlijke systemen</i>				
kwaliteit en het natuurlijke systeem van de bodem en ondergrond: bodemverontreiniging, bodemverdichting, bodemkoolstof en bodemvruchtbaarheid	3	3	0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden biedt geen kansen voor de kwaliteit en het natuurlijke systeem van de bodem en ondergrond in de provincie Overijssel. Enkel kan lokaal een verbetering van de bodemkwaliteit optreden indien de locatie van een windturbine is voorzien op een bodemverontreiniging. In dat geval wordt de bodem gesaneerd, waarmee de bodemkwaliteit netto verbeterd. Dit effect is echter onzeker (afhankelijk van daadwerkelijke verontreinigingen) en lokaal.
			0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden leidt niet tot risico's met betrekking tot de kwaliteit en het natuurlijke systeem van de bodem en ondergrond in de provincie Overijssel. Bij het aantreffen van bodemverontreiniging vindt bodemsanering plaats, waarmee de verontreiniging van de bodem niet toeneemt.
bodemdaling	3	2	0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden biedt geen kansen voor het tegengaan van bodemdaling in de provincie Overijssel.
			0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden kan gedurende de aanlegfase van de windturbines zeer lokaal leiden tot een beperkt risico op bodemdaling door toepassing van bemaling. Echter worden hiervoor standaard maatregelen getroffen en treedt bodemdaling in de praktijk niet tot nauwelijks op. Daarmee leidt de realisatie van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden ten opzichte van de referentiesituatie niet tot een toename in het risico op bodemdaling in de provincie Overijssel.
grond- en oppervlaktewater-kwaliteit	3	3	0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden biedt geen kansen voor de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit in de provincie Overijssel.
			0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden leidt niet tot risico's met betrekking tot de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit in de provincie Overijssel. Bij de realisatie van windturbines kan wel sprake zijn van vervuiling van grond- of oppervlaktewater. Dit is het gevolg van het doorboren van grondwaterlagen ten behoeve van de aanleg van funderingen. De ligging van grondwaterbeschermingsgebieden is niet gekoppeld aan de gebieden die aangepast zijn in het beleid. Daarom heeft het OER hierop geen effecten.
grond- en oppervlaktewater-kwantiteit	2	1	0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden biedt geen kansen voor de grond- en oppervlaktewaterkwantiteit in de provincie Overijssel.

criterium	Huidige situatie ¹	Autonome ontwikkeling ²	Kansen/ risico's	Toelichting effectbeoordeling
			0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden kan lokaal leiden tot beperkte risico's met betrekking tot de grond- en oppervlaktewaterkwantiteit door toepassing van bemaling om de fundering van de windturbines 'droog' te kunnen aanbrengen. Deze effecten zijn echter beperkt door toepassing van standaard maatregelen en treden enkel lokaal op. In gebieden die overlappen met grondwaterbeschermingsgebieden (waterwingebieden) dient aanvullend onderzoek plaats te vinden om te garanderen dat het grondwater daar niet wordt aangetast. Al met al zijn de risico's op aantasting van de grond- en oppervlaktewaterkwantiteit beperkt en lokaal, waarmee geen risico's zijn voor de provincie Overijssel.
Natuur				
staat van de biodiversiteit	2	2	0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden kan leiden tot kansen op lokale toenames van biodiversiteit door de toevoeging van nieuwe natuur binnen een te realiseren windpark, of door toevoeging van natuur elders in het kader van compensatie.
			--	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden leidt tot een groot risico op afname biodiversiteit door kans op aanvaringsslachtoffers (vogels) gedurende operationele fase, verstoring en/of afbraak ecologische waarden (habitats en soorten) gedurende aanlegfase en verstoring soorten tijdens operationele fase. Door afbraak en/of verstoring van habitats en soorten, treedt een groot risico op afname van de biodiversiteit op. De grote clusters die op grond van provinciaal beleid potentie krijgen als ontwikkelgebied voor windenergie zijn open weidelandschappen waar veel vogels aanwezig zijn. In het bijzonder Weidevogels zijn kwetsbaar. Het mogelijk maken van windturbines in NNN-gebieden en Nationale landschappen (zoals Polder Mastenbroek) vergroot de kans op vogelslachtoffers in aanzienlijke mate. De mogelijke mitigerende maatregelen zijn locatieafhankelijk en kunnen in het MER onderzocht worden.
areaal en kwaliteit van beschermde natuurgebieden	2	2	0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden leidt tot een beperkte kans op een toename van het areaal natuurgebied door toevoeging van natuurgebied in het kader van compensatie. Omdat hierbij sprake is van compensatie, neemt het netto areaal echter niet toe ten opzichte van de referentiesituatie.
			--	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden leidt tot een groot risico op afname areaal en kwaliteit beschermde natuurgebieden door afbraak en/of verstoring beschermde natuurwaarden door realisatie windturbines (incl. bijbehorende parkwegen, etc.).
areaal en kwaliteit natuur buiten beschermde gebieden	1	1	0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden biedt enkel beperkte kansen op toename areaal natuur (buiten beschermde gebieden) door toevoeging natuur elders

criterium	Huidige situatie ¹	Autonome ontwikkeling ²	Kansen/ risico's	Toelichting effectbeoordeling
				<p>in het kader van compensatie. Omdat hierbij sprake is van compensatie, neemt het netto areaal niet toe ten opzichte van de referentiesituatie.</p> <p>–</p> <p>het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden leidt tot een risico op een afname van het areaal en de kwaliteit van natuur buiten beschermde gebieden door toevoeging van windturbines (inclusief parkwegen) in desbetreffende gebieden. Hier kan afbraak en/of verstoring van natuurwaarden optreden. Omdat weidevogelgebieden niet zijn uitgesloten kan het areaal en de kwaliteit van weidevogelgebieden afnemen doordat deze gebieden mogelijk concurreren met windturbines.</p>
Landschap en Openbare Ruimte				
het areaal en de kwaliteit van waardevolle landschappen	3	2	+	<p>het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden leidt tot beperkte kansen door mogelijkheden voor het creëren van een gebiedsfonds voor het beter beleefbaar maken van cultuurhistorische landschappen i.c.m. de energietransitie. Het clusteren van windturbines met elkaar of met bestaande infrastructuur/bedrijventerreinen biedt kansen om landschappen te creëren waarin dat een meer industrieel karakter heeft. Bij het karakter van een landschap met wegen of bedrijventerreinen kunnen windturbines ruimtelijk goed inpasbaar zijn. Daarnaast zorgt dit ervoor dat versnippering tegengegaan wordt en andere landschappen waar windturbines in conflict zijn met de functie van het landschap behouden blijven.</p> <p>--</p> <p>het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden leidt tot een groot risico op afbreuk van de landschappelijke waarden van open polderlandschappen. De clusters vinden namelijk veelal plaats in de open polderlandschappen. De obstakelbeveiliging kan leiden tot aantasting van de duisternis in gebieden waar deze van landschappelijke waarde is.</p>
behoud en ontwikkeling van archeologie, gebouwd erfgoed (monumenten/ stads- en dorpsgezichten) en cultuurlandschap	4	2	0	<p>–</p> <p>het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden leidt niet tot kansen voor het behoud en de ontwikkeling van archeologie, gebouwd erfgoed en cultuurlandschap in de provincie Overijssel.</p> <p>--</p> <p>het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden leidt tot een beperkt risico op het behoud van archeologie omdat in-situ behoud vaak mogelijk is door aanpassen van de turbinepositie, echter is er wel een reëel ontwikkelrisico bij hoge verwachtingswaarde. Dit komt omdat de ontwikkelaar nader archeologisch onderzoek moet verrichten en dit zorgt voor hogere kosten en uitloop op de planning. De Windladder brengt een aanzienlijk risico op de aantasting van cultuurlandschappen, cultuurhistorische waarden en open polderlandschappen (zoals Polder Mastenbroek) met zich mee.</p>
Economische vitaliteit				

criterium	Huidige situatie1	Autonome ontwikkeling2	Kansen/ risico's	Toelichting effectbeoordeling
ontwikkeling werkgelegenheid en werkloosheid	4	2	0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden leidt tot tijdelijke en beperkte kansen voor werkgelegenheid in de provincie Overijssel. Zo kunnen de aanleg- en onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd worden door lokale bedrijven, met een tijdelijk positief effect op de werkgelegenheid. Daarnaast kan voor agrarische bedrijven die moeten extensiveren het genereren van inkomsten vanuit energieopwek zorgen voor een andere inkomstenbron in de bedrijfsvoering en daardoor bijdragen aan economische vitaliteit
			0	beperkte risico's, mogelijk te weinig geschoold personeel voor de energietransitie <2030.
mate van kennisontwikkeling en innovatie	3	4	0	windturbines zijn niet langer een innovatieve markt. De turbines worden steeds groter. Wel experimenteert de branche met duurzaam/circulaire materialen. Dit leidt niet tot extra kansen voor kennisontwikkeling en innovatie ten opzichte van de referentiesituatie.
			0	beperkte risico's gezien de doorontwikkelde markt.
<i>Ruimtelijk-economische structuur</i>				
aantal banen dat binnen een uur reistijd bereikt kan worden	4	3	0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden heeft geen effect op het aantal banen dat binnen een uur reistijd bereikt kan worden in de provincie Overijssel. Bestaande bedrijven kunnen hun product profileren als groen.
			0	
areaal en kwaliteit van vestigingslocaties voor specifieke sectoren	2	2	+	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden heeft een beperkt effect op het areaal en de kwaliteit van vestigingslocaties voor specifieke sectoren in de provincie Overijssel. Omdat bedrijven hernieuwbare energie kunnen afnemen hebben ze een sterke positie om hun producten op een duurzame manier in de markt te zetten.
			-	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden zorgt voor een geringe afname van areaal op bedrijventerreinen doordat de ontwikkeling van windturbines bij voorkeur op bedrijventerreinen plaatsvindt.
<i>Wonen en woonomgeving</i>				
voldoende en betaalbare woningbouwlocaties	2	2	0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden leidt niet tot kansen voor voldoende en betaalbare woningbouwlocaties in de provincie Overijssel. Door het clusteren van windturbines kan het ruimtebeslag van windturbines geminimaliseerd worden. Dit maakt de risico's kleiner en vergroot de kansen niet zozeer.

criterium	Huidige situatie1	Autonome ontwikkeling2	Kansen/ risico's	Toelichting effectbeoordeling
			-	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden leidt tot beperkte risico's voor voldoende en betaalbare woningbouwlocaties in de provincie Overijssel, omdat op en nabij de windenergiegebieden geen nieuwe woningbouwlocaties ontwikkeld kunnen worden in verband met de afstandsnormen die hiervoor gelden
aanwezigheid, kwaliteit en nabijheid van voorzieningen	2	2	0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden heeft geen effect op de aanwezigheid, kwaliteit en nabijheid van voorzieningen in de provincie Overijssel.
			0	
Welzijn				
de mate van (ervaren) sociale samenhang (onder andere eenzaamheid, contact buren)	4	4	0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden heeft geen effect op de mate van sociale samenhang in de provincie Overijssel.
			0	Windturbines zijn onderdeel van een maatschappelijke discussie. Deze discussie is echter geen onderdeel van de aspecten die binnen dit thema beoordeeld worden.
de mate waarin de plek waar je woont of opgroeit bepaalt wat je kansen zijn om deel te nemen aan de samenleving	4	4	0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden heeft geen effect op de mate waarin de plek waar je woont of opgroeit bepaalt wat je kansen zijn om deel te nemen aan de samenleving in de provincie Overijssel.
			0	
de ervaren (sociale) veiligheid	4	4	0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden heeft geen effect op de ervaren (sociale) veiligheid in de provincie Overijssel.
			0	
het aandeel inwoners met een gezonde leefstijl (waaronder vervoerswijzekeuze)	3	3	0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden heeft geen effect op het aandeel inwoners met een gezonde leefstijl in de provincie Overijssel.
			0	
afstand en toegankelijkheid van woningen tot groenvoorzieningen	4	4	0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden leidt mogelijk tot beperkte en lokale kansen voor het verkleinen van de afstand tot groenvoorzieningen door toevoeging van natuurwaarden in het kader van compensatie. Deze effecten zijn echter onzeker en lokaal, waardoor er niet of beperkt sprake is van kansen voor de provincie Overijssel.

Criterium	Huidige situatie ¹	Autonome ontwikkeling ²	Kansen/ risico's	Toelichting effectbeoordeling
		0	het realiseren van windturbines binnen de voormalige uitsluitingsgebieden leidt niet tot extra risico's op afstand en toegankelijkheid van woningen tot groenvoorzieningen in de provincie Overijssel.	

8

DISCUSSIE EN AANBEVELINGEN

8.1 Leemten in kennis en onzekerheden in beoordeling vier perspectieven

Onzekerheden door abstractieniveau en planhorizon

De effectbeoordeling in dit OER is kwalitatief van aard, gericht op kansen en risico's. Dit sluit aan bij het strategische en lange termijn karakter van het instrument Omgevingsvisie. Op dit abstractieniveau bestaat er onzekerheid over de precieze uitwerking van beleid en daarmee op de daadwerkelijke effecten op de leefomgeving. Door in de effectbeoordeling te werken met zowel kansen en risico's is deze onzekerheid in beeld gebracht. Vanwege het abstractieniveau van de perspectieven en de beoordeling is het niet mogelijk om met zekerheid te zeggen of doelen bereikt worden of niet. Wel worden er aandachtspunten benoemd, waarbij doelen mogelijk niet gehaald kunnen worden.

Ten tweede maakt de verre planhorizon het ook moeilijk om een betrouwbare inschatting van de referentiesituatie te geven. Zo is het bijvoorbeeld nu nog onzeker om te voorspellen hoe werkloosheid of woningbouw zich de komende twintig jaar zal ontwikkelen. Ook uitwerking van maatregelen die nu in voorbereiding zijn op bijvoorbeeld het gebied van klimaatadaptatie en circulariteit is nog onzeker. Deze onzekerheid kan een vertekend beeld geven van de referentiesituatie.

Onzekerheden over effectiviteit van beleidskeuzes

De perspectieven zijn opgebouwd uit een pakket van beleidsopties en maatregelen die gezamenlijk leiden tot vier duidelijk onderscheidende (ruimtelijke) ontwikkelrichtingen voor de provincie. In het bereiken van de ambities uit de perspectieven zijn de rol en sturingsmogelijkheden van de provincie en de reactie van andere overheden, bedrijven en burgers daarop bepalend. Afhankelijk van het thema, de opgave, het gebied of het schaalniveau zijn de rollen, bevoegdheden, instrumenten en dus sturingsmogelijkheden van de provincie verschillend. Een expliciete uitwerking van de sturingsmogelijkheden en een analyse van de effectiviteit per thema, opgaven, gebied of schaalniveau is in de perspectieven uit OER fase 1 nog niet opgenomen.

Het ontbreken van deze uitwerking heeft ook gevolgen voor de beoordelingswijze in het OER. De rol die de provincie inneemt en de wijze waarop de provincie sturing wil en kan geven in specifieke opgaven kan namelijk ook bepalend zijn voor de waarschijnlijkheid dat kansen kunnen worden verzilverd en risico's kunnen worden beheerst. Daarmee heeft de keuze voor sturing dus invloed op de effecten op de leefomgeving. Dit OER bevat echter geen beoordeling van de 'effectiviteit' van de rol van de provincie. In de beoordeling van de perspectieven is uitgegaan van de geschetste (ruimtelijke) uitwerking van de perspectieven, hoe het beleid in de perspectieven invulling krijgt en of dat effectief is, is geen onderdeel van OER fase 1.

Op basis van de effectbeoordelingen en de (wettelijke) bevoegdheden van de provincie wordt in de uitwerking van het Voorkeurspakket aan beleidsopties in OER fase 2 een keuze gemaakt in de rol/sturing die de provincie inneemt in de verschillende aspecten, bijvoorbeeld op het gebied van klimaatadaptatie, waterkwaliteit en -kwantiteit en woningbouw. Een dergelijke uitwerking van rol en sturing kan bijdragen aan een beter beeld van de leefomgevingseffecten en de onzekerheid over kansen en risico's die daarbij horen verkleinen.

Onzekerheid over werkzaamheid van technische oplossingen

Tot slot zijn er nog onzekerheden omtrent de werkzaamheid van technische oplossingen in de perspectieven Geconcentreerd en Eigenwijs Overijssel. In deze perspectieven wordt uitgegaan van de maakbaarheid van de wereld, waarbij technologische oplossingen gestimuleerd worden om de situatie aan te passen. Op dit moment is veelal nog niet te zeggen welke technische oplossingen zullen ontstaan en of deze werkzaam zijn, waardoor het nog onzeker is welke effecten deze perspectieven precies zullen hebben. Deze onzekerheid speelt onder andere in de thema's natuurlijke systemen, energietransitie en milieukwaliteit en gezondheid.

Leemten in kennis en/of onzekerheden die gelden voor specifieke thema's zijn opgenomen in de deelrapporten.

8.2 Monitoring van de effecten van de Omgevingsvisie

Onzekerheden en monitoring

Gezien de in paragraaf 8.1 genoemde onzekere ontwikkelingen op het gebied van onder meer werkloosheid en woningbouw, en onzekerheden over de effectiviteit van nog te nemen maatregelen (bijvoorbeeld het gebied van klimaatadaptatie), is monitoring van voor de Omgevingsvisie relevante indicatoren van groot belang. De monitor biedt informatie op basis waarvan de (adaptieve) Omgevingsvisie waar nodig kan worden bijgesteld en richt zich daarom primair op bestuur en politiek.

De monitor wordt in twee stappen uitgewerkt. In de eerste fase is sprake van een monitor op hoofdlijnen, met vooral cijfers op het niveau van de provincie als geheel. Deze monitor stelt de provincie digitaal beschikbaar op de site van de provinciale Omgevingsvisie, en is gereed bij het vaststellen van het Fundament van de Omgevingsvisie in het najaar 2022 (net als OER fase 1). Bij deze oplevering geeft de monitoring een beeld van hoe het op dit moment is gesteld met de Overijsselse leefomgeving. De monitor kan in deze eerste fase dus worden gezien als een nulmeting, een actualisatie van de huidige situatie uit dit OER. Een nadere uitwerking van de monitor, met meer gebiedsspecifieke informatie, vindt vervolgens plaats parallel aan de ontwikkeling van de nieuwe Omgevingsvisie, na de Statenverkiezingen in 2023 (net als OER fase 2).

Keuze indicatoren

In het kader van deze OER is het Rad van de Overijsselse Leefomgeving gebruikt als afwegingskader. Bij de monitor wordt een deel van de 90 indicatoren van dit Rad gebruikt. Het streven is te komen tot 3 indicatoren voor elk van de 12 in het Rad onderscheiden thema's, dus in totaal 36 indicatoren. Bij de selectie van indicatoren worden de volgende criteria gehanteerd:

- Wat zijn voor (bijstelling van) de Omgevingsvisie de belangrijkste indicatoren? Om tot een overzichtelijke monitor te komen, is het van belang een keuze te maken uit de ruim 90 indicatoren.
- Is sprake van een relatief constante of juist veranderlijke indicator? Een adaptieve Omgevingsvisie wordt immers aangepast aan veranderende omstandigheden.
- Welke data is beschikbaar, en hoe recent en op welk schaalniveau is dat? Voor sturing op basis van informatie uit de monitor zijn recente gegevens nodig. Soms zullen daartoe aanvullende gegevens moeten worden verzameld, ook op regionaal niveau.

Beoordeling en presentatie

Het streven is op basis van de informatie uit de monitor na te gaan of bijsturing van het in de Omgevingsvisie vastgestelde beleid nodig is. Daartoe stelt de provincie per indicator in samenspraak met bestuur en politiek grenswaarden vast. Zo wordt op voorhand bepaald wanneer sprake is van een goede, matige of slechte situatie, en of de provincie al dan niet 'op koers ligt'. Dit is vergelijkbaar met de beoordeling van de 'huidige situatie' en de 'autonome ontwikkeling' in het OER.

Deze beoordelingen presenteert de monitor vervolgens via kleuren (groen-oranje-rood) in een cirkel, gebaseerd op het in het OER gebruikte Rad (dezelfde thema's, maar minder indicatoren). Per indicator kan de gebruiker doorklikken, om meer informatie te krijgen over de betreffende indicator en de beoordeling daarvan. Deze opzet is vergelijkbaar met de **Monitor Leefomgeving van de provincie Zuid-Holland**. Bij de ontwikkeling van de Overijsselse monitor neemt de provincie de adviezen mee die de Commissie m.e.r. aan de provincie Zuid-Holland heeft gegeven.